

Complet

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGRO-VLAHIEI

ANUL XXII Nr. 1 - 2 IANUARIE - FEBRUARIE - 1963

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

APARE LUNAR SUB CONDUCEREA UNUI
COMITET DE REDACȚIE

ANUL XXII Nr. 1-2
IAN. - FEBR.
1963

Redacția și Administrația : Sectorul Social-Cultural al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei Nr. 21 — Raionul Nicolae Bălcescu

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

P. F. JUSTINIAN,
Mitropolitul Ungrovlahiei
și Patriarhul României

VICE-PREȘEDINȚI :

P. S. Dr. ANTIM,
Episcopul Buzăului

P. S. CHESARIE,
Episcopul Dunării de Jos

MEMBRI :

P. S. Dr. ANTIM,
Episcop Vicar

P. C. Pr. ALEXANDRU IONESCU,
Vicar al Mitropoliei

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. STAN DIMANCEA,
Consilier administrativ al Mitropoliei

C U P R I N S U L

REDACTIA, <i>La început de an</i>	5
---	---

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

GHEORGHE ALEXE, <i>Contribuții interconfesionale la înțelegerea păcii în dreptate</i>	10
REDACTIA, <i>Acțiuni în slujba păcii (ianuarie-februarie)</i>	17
Pr. I. PISLARU, <i>Baladă pentru a cere pacea</i>	22

ARTICOLE ȘI STUDII

Pr. Prof. N. NEAGA, <i>Fecioria în cărțile Vechiului Testament</i>	23
A. ZAREA, <i>Jertfa euharistică — centru al Sfintei Liturghii</i>	35
Pr. A. C. COSMA, <i>Gînduri despre cîntarea religioasă în Biserică</i>	38
CH. PAVEL, <i>Contribuții la problema identificării mormintelor din biserica Sf. Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș</i>	41
Pr. Dr. CONST. NIȚESCU, <i>Mitropolia Tîrgoviștei</i>	71
Pr. NIȚIȘOR CAZACU, <i>Note despre zidirea și ctitoria bisericii Sf. Nicolae-Jitnița din București</i>	101

DOCUMENTARE

AL. A. BOTEZ, <i>Cercetări și cercetători în arheologia Țării Sfinte</i>	116
--	-----

CRONICĂ

REDACTIA, <i>Evenimente bisericesti de seamă în anul 1962</i>	123
A. ZAREA, <i>Congresul pentru pace de la Moscova (trad.)</i>	136
Pr. I. PAROCESCU, <i>Congresul vechilor catolici de la Haarlem (trad.)</i>	144
Pr. AL. N. CONSTANTINESCU, <i>Contribuții la istoria Bisericii Creștine din India (Malabar) (trad.)</i>	152

VIATA BISERICESCA ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

GH. A., <i>Serbarea hramului Seminarului și Institutului Teologic de grad Universitar din București</i>	157
Arhid. IORDAN NICULESCU, † <i>Preotul Ilie N. Popescu</i>	160

EPISCOPIA BUZĂULUI

Pr. MARIN M. NEGULESCU, <i>Sărbătoarea patronului la Seminarul din Buzău</i>	161
Pr. MARIN M. NEGULESCU, <i>Sfințire de Biserică (parohia Beciu-Virteșcoi)</i>	163

RECENZII

Diac. Prof. OREST BUCEVȘCHI, Nikos A. Nissiotis, <i>Zeugnis und Dienst der Orthodoxen Christenkirche</i> , în «New-Delhi 1961. Dokumentarbericht» von W. A. Visser't Hooft, Stuttgart 1962.	164
I. V. COVERCĂ, <i>Desenul italian în secolele XVI—XVIII</i> . Donația Academicianului Prof. G. Oprescu	167
I. V. COVERCĂ, <i>Indreptarea Legii 1652</i> . București, Edit. Academiei R.P.R., 1013 pagini	170
Pr. Prof. N. NEAGA, E. Condurachi, <i>Histria</i> , București, 1962, p. 36+33 reproduceri și 2 hărți arheologice	175

EVENIMENTE, FAPTE, COMEMORĂRI

REDACȚIA, 1. <i>250 de ani de la nașterea lui Jean Jacques Rousseau (1712—1778)</i> ; 2. <i>100 de ani de la nașterea filozofului indian Swami Vivekananda (1862—1902)</i> ; 3. <i>Știința, izvor de bucurii pentru binele oamenilor</i> ; 4. <i>Segregația și spiritul canibalic rasist</i> ; 5. <i>Primul cincinal cosmic</i> ; 6. <i>A 17-a aniversare a O.N.U.</i> ; 7. <i>Jubileul Galeriei Tretyakov din Moscova</i> ; 8. <i>A 45-a aniversare a Revoluției Socialiste din Octombrie</i> ; 9. <i>Cauza libertății popoarelor africane</i> ; 10. « <i>The Black Saviour</i> »; 11. « <i>Ziua drepturilor omului</i> »; 12. <i>O.N.U. și U.N.E.S.C.O., 1962</i> ; 13. <i>Victorii pe drumul socialismului</i>	176
---	-----

REVISTA REVISTELOR

LECTOR, 1. <i>Sfintul Ioan, «fiul tunetului» și «apostol al iubirii»</i> ; 2. <i>Despre Rusia kieviană</i> ; 3. <i>Un pictor bisericesc italian, Cima da Conegliano</i> ; 4. <i>Tipărituri românești în limba slavonă în Biblioteca Națională din Sofia</i> ; 5. <i>Tripticul lui Dürer, salvat de două ori</i> ; 6. <i>Soarele ca simbol în creștinism</i>	196
---	-----

LA ÎNCEPUT DE AN

Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian a primit în ziua de Anul Nou — 1 ianuarie 1963 — la Palatul Patriarhal, pe preoții Capitalei, pe profesorii instituțiilor de învățămînt teologic din București, pe lucrătorii din cancelariile Administrației Patriarhale și Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Răspunzînd omagiului ce i-a fost adresat în numele tuturor acestora de P. C. Preot Ioan D. Petrescu de la biserica Sf. Visarion, Prea Fericirea Sa a rostit o pilduitoare cuvîntare, plină de învățăminte și de sugestii pentru activitatea de viitor a slujitorilor bisericești.

Cu gîndul că această cuvîntare va contribui la îndrumarea preoțimii noastre și la însuflețirea ei pentru noi și rodnice lucrări bisericești și obștești, o publicăm în întregime :

«Îngăduiți-Mi, întîi de toate, să mulțumesc părintelui Ioan Petrescu pentru bunele urări ce Mi-a adresat astăzi, la început de an, în numele preoțimii din Capitală, în numele dascălilor noștri de teologie și al colaboratorilor mei din cancelariile Administrației Patriarhale și Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Cuvîntul său M-a mișcat adînc, — în primul rînd, pentru că a fost rostit de unul din venerabilii preoți ai generației mai vîrstnice, personalitate bisericească proeminentă, bine cunoscută în țară și peste hotare prin studiile sale de muzicologie bisericească ; în al doilea rînd, pentru că — spărgînd oarecum tiparele cuvîntărilor ocazionale de pînă acum, a deschis o fereastră spre trecutul cultural al Bisericii noastre străbune, înfățișîndu-ne aspecte din străduințele cărturărești ale unor călugări, preoți și ierarhi de demult.

Legînd trecutul cu realități din viața de astăzi a Bisericii Ortodoxe Romîne, părintele Petrescu s-a referit la grija Noastră pentru organizarea unei Biblioteci a Patriarhiei Romîne, în care să-și afle loc toate tipăriturile bisericești din trecut, cărți de cult sau cărți de învățătură, folosite odi-

nioară de dascăli și preoți la sfintele slujbe. Și pentru că această latură a activității mele este mai puțin cunoscută pentru mulți din cei ce sînt aci de față, voi completa referințele sale cu unele știri de ansamblu privind începuturile și organizarea acestei Biblioteci.

Am preluat de la înaintași o moștenire săracă. Patriarhia Romînă n-a avut în trecut o preocupare statornică și îndrumată sistematic pentru organizarea unei Biblioteci documentare sau a unei secții de Arhivă, orînduită după criterii științifice. În acest domeniu, munca Noastră a trebuit începută de la abecedar. Și în anii care s-au scurs de la acest început, — am izbutit să avem nu una, ci două Biblioteci ale Patriarhiei Romîne, — una rînduită aci, în Palatul Patriarhal, cu un depozit de aproape 50.000 volume, cealaltă în Palatul Sfintului Sinod de la mînăstirea Antim, constituită din dubletele aflate în Biblioteca Institutului Teologic și a Palatului Patriarhal. Biblioteca din Palatul Patriarhal cuprinde o secție de carte veche romînească, adunată cu multă trudă de pe tot întinsul țării, și o secție cu lucrări privind istoria patriei și istoria Bisericii Ortodoxe Romîne. În Biblioteca din Palatul Sfintului Sinod sînt multe manuscrise, importante prin conținutul lor și prin măiestria artei caligrafice în care sînt scrise.

În strînsă legătură cu organizarea acestor Biblioteci stă lucrarea de punere în valoare a documentației arhivistice provenite din cancelaria Mitropoliei Ungrovlahiei și a Sinodului Bisericii Ortodoxe Romîne, operațiune care cere timp și pricepere, și pe care — gîndindu-ne la satisfacțiile pe care le va da mai tîrziu cercetătorilor istoriei noastre bisericești, — o împlinim cu toată grija.

Și acum, după aceste precizări privind o latură mai puțin cunoscută a lucrării noastre, — aflîndu-ne în prag de an nou, să aruncăm o privire înapoi, spre anul care a trecut, pentru ca — din învățămintele lui — să conturăm atitudini și fapte pentru viitor.

Am început anul 1962 cu două vacanțe în ierarhia superioară a Sfinței noastre Biserici : scaunul mitropolitan al Banatului și scaunul episcopal al Romanului și Hușilor.

Precum vă este cunoscut, la scaunul de Mitropolit al Banatului a fost chemat Prea Sfinția Sa Dr. Nicolae Corneanu, Episcopul Aradului, — cărturar îndrăgostit de frumusețile teologiei ortodoxe, fost profesor de școală bisericească, ierarh plin de iubire față de păstoriți și de zel apostolic în slujirea Bisericii străbune și în păzirea adevărurilor de credință ale Ortodoxiei Ecumenice.

Vacanța de la Roman a fost împlinită prin alegerea Prea Sfinției Sale Dr. Partenie Ciopron, — ierarh format în liniștea așezămintelor călugărești din Moldova, pe care le-a cercetat și le-a îndrumat apoi ca exarh, în atmosfera de la catedrala Ortodoxiei moldovene, unde multă vreme

a slujit ca ierodiacon și ieromonah sub părinteasca oblăduire a adormiților întru fericire mitropolitul Pimen și patriarhul Nicodim, cu bogată experiență pastorală dobândită mai de mult în slujirea de episcop și pînă de curînd în stăreția mînăstirii voivodale de la Suceava în care sălășluiesc moaștele Sfîntului Ioan cel Nou.

Iar cînd a venit vremea împlinirii vacanței de la Arad, a mers acolo Prea Sfinția Sa Teoctist Botoșăneanul, Episcopul nostru vicar, colaborator apropiat în toate străduințele depuse de noi la Mitropolia Moldovei, la Arhiepiscopia Bucureștilor și în cadrul Administrației Patriarhale, — bine cunoscut tuturor celor de față prin îndelungata sa activitate bisericească și administrativ-didactică mai ales aci, în Capitala țării.

Mergînd la rosturile lor de conducători bisericești, fiecare din acești ierarhi, în cuvîntările-program pe care le-au rostit, au afirmat, o dată cu crezul lor religios, deplina lor solidaritate cu marile idealuri care însuflețesc astăzi pe oamenii cinstiți de pretutindeni, dornici să vadă existînd pe pămînt o lume din care să fi dispărut exploatarea omului de către om, o lume a dreptății sociale, a păcii și înfrățirii, o lume fără arme și fără războaie, în care regulă de viață să fie munca, iar scopul suprem, bunăstarea și fericirea tuturor.

Bisericile Ortodoxe Autocefale s-au orientat către astfel de idealuri, curînd după încetarea celui de al doilea război mondial. Cu prilejul Confătuirii Panortodoxe de la Moscova, din anul 1948, căpeteniile bisericești din cadrul Ortodoxiei Ecumenice au proclamat, în numele Mîntuitorului Iisus Hristos, ca într-o «Magna Charta» a vremurilor noastre, că oamenii sînt frați între ei, că toți oamenii de pe pămînt au în această lume drepturi egale, toți sînt chemați la lumină și fericire, bunurile materiale sînt ale tuturor celor ce muncesc și trudesc pentru înfăptuirea lor, că diferențele internaționale trebuie rezolvate pe cale pașnică, violența și războiul sînt fapte care degradează pe om și aduc în lume numai suferințe și distrugeri incalculabile.

Crezul afirmat de căpeteniile bisericești ortodoxe în anul 1948 își avea punctul de plecare în profunde rațiuni creștine. Cu trecerea anilor, cele afirmate atunci au prins tot mai multă viață, au pătruns în conștiința maselor de credincioși aparținînd tuturor confesiunilor creștine și au determinat o vădită schimbare de mentalitate pentru conducătorii acestor confesiuni.

Este momentul să ne referim acum la vizitele primite de Biserica noastră în cursul anului care a trecut. Ținem aceasta pentru a pune în lumină, o dată mai mult, orientarea Ortodoxiei romînești, cărările pe care am îndrumat și continuăm să îndrumăm clerul și credincioșii Bisericii noastre în viața lumii contemporane.

În rîndul acestor vizite se înscrie, cronologic, ca cea dintîi, vizita Sanctității Sale Alexei, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii, în fruntea unei numeroase delegații a Bisericii Ortodoxe Ruse. Vizita aceasta, începută la 31 mai și încheiată la 4 iunie, s-a sfîrșit prin semnarea unui important document din conținutul căruia desprindem textul care urmează :

«Îndemnați de conștiința răspunderii noastre de creștini pentru soarta lumii și a oamenilor, am discutat sub toate aspectele îndatoririle și perspectivele Bisericilor noastre față de îngrijorătoarea situație internațională actuală. Conștiința noastră creștină ne poruncește să ridicăm glasul și să chemăm toate Bisericile și pe toți creștinii să facă tot ce le stă în putință pentru păstrarea păcii pe pământ și pentru întărirea prieteniei, a înfrățirii și colaborării pașnice între popoare». În vremea aceea, la Geneva, se desfășurau lucrările Conferinței celor 18 state pentru dezarmare, iar Statele Unite ale Americii reluau o nouă serie de experiențe atomice în insula Christmas. Pentru aceea, Comunicatul întâlnirii noastre se încheia cu aceste cuvinte : «Creștinii din toată lumea trebuie să ceară cu hotărâre și cu tărie încetarea imediată a oricăror experiențe de acest fel. Noi chemăm pe toți să se ridice ferm împotriva acestui rău al lumii de astăzi, în numele biruinței vieții, adevărului și păcii la care ne cheamă Domnul».

A urmat apoi vizita Sanctității Sale Gherman, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Sîrbe, însoțit de ierarhi și clerici ai acestei Biserici surori, o vizită de mai lungă durată (23 octombrie—5 noiembrie), încheiată și aceasta cu un comunicat din textul căruia desprindem aceste cuvinte: «Sîntem încredințați că învățătura Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, pe care o mărturisim și o propovăduim fără încetare, obligă Bisericile noastre să-și sporească strădaniile pentru înfăptuirea mesajului evanghelic de pace, libertate și dreptate în lumea întreagă, pentru înlăturarea definitivă a războaielor din viața omenirii și pentru prefacerea «săbiilor în pluguri și a lăncilor în seceri», așa cum însuși Dumnezeu a poruncit prin glasul profetului Isaia (II, 4). Pentru aceasta, noi vom continua neîncetat conlucrarea noastră sfîntă, întru păstrarea duhului frățietății dintre creștinii de pretutindeni, întru întărirea unității în Hristos și întru sporirea dragostei creștine, spre a netezi calea către împlinirea înaltelor idealuri de înțelegere și bună conviețuire ale omenirii de astăzi».

În sfîrșit, am primit vizita unor reprezentanți ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor, între 8 și 15 noiembrie, — dintre aceștia, doi aparținînd confesiunii ortodoxe, iar alți doi unor confesiuni protestante. În cuvîntările care s-au rostit în timpul unei agape festive de către toți cei patru oaspeți pe care i-am avut, au fost exprimate aprecieri elogioase cu privire la caracterul progresist al Bisericii noastre — sîntem o Biserică în care toate cărțile de cult sînt scrise, de multă vreme, în limba poporului — și aprecieri elogioase cu privire la publicațiile noastre bisericești din ultimii cincisprezece ani, în care — de pe poziții creștine — au fost dezbătute toate marile probleme ale vieții actuale : pacea și războiul, rasismul și colonialismul, bunurile materiale și falsele teorii neomaltusianiste, proprietatea particulară și proprietatea obștească, și încă multe altele pe care nu le mai enumăr acum.

După toate acestea, să ne reîntoarcem la Biserica noastră și la preoțimea ei. În această privință, sînt dator un cuvînt de mulțumire pentru frumoasa și rodnică activitate bisericească și obștească desfășurată de preoții de la parohii, de profesorii așezămintelor noastre de învățămînt teologic și de colaboratorii mei de la conducerea Administrației Patriar-

hale și Arhiepiscopiei Bucureștilor. Înțelegîndu-mi gîndurile exprimate deschis și statornic în răstimpul de cînd mă aflu în fruntea Bisericii Ortodoxe Romîne, toți v-ați împlinit îndatoririle cu cuget curat, străduindu-vă să faceți cunoscute credincioșilor frumusețile doctrinare ale sfintei noastre credințe ortodoxe, predicîndu-le pacea și bunăvoința între toți oamenii.

Pentru ierarhii și preoții Bisericii noastre, nu poate fi astăzi o datorie mai mare și mai sfîntă decît aceea de a sprijini toate acțiunile, care în ultimă analiză — constituie aplicarea doctrinei creștine.

Sîntem datori să înțelegem pe omul zilelor noastre de pretutindeni, în toată complexitatea vrerilor lui, să înțelegem aspirațiile sale pentru libertate și dreptate, pentru belșug material și înălțare culturală, — repulsia sa pentru tot ceea ce amintește de asuprire și exploatare, de robie și înfometare, de înapoiere economică și spirituală.

Cu conștiința îndurerată de faptul că sînt încă în lume oameni și popoare care nu cunosc binefacerile libertății politice și ale descătușării economice, — noi privim cu legitimă mîndrie spre toate cîte se înfăptuiesc sub ochii noștri pentru neconterita propășire materială și culturală a poporului nostru, și folosim împrejurarea aceasta pentru a da expresie simțămîntelor noastre de admirație și multă prețuire pe care le nutrim față de conducătorii Patriei noastre iubite, Republica Populară Romînă.

Mulțumindu-vă tuturor pentru tot ceea ce vrea să însemne prezența D-voastră aci, rugăm pe Bunul Dumnezeu să binecuvinteze munca anului pe care îl începem și să ne dăruiască, în curgerea lui, noi frumoase biruințe, în lucrarea noastră bisericească și obștească».

REDAȚIA

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

CONTRIBUȚII INTERCONFESIONALE LA ÎNȚELEGEREA PĂCII ÎN DREPTATE

ÎNȚILNIREA DE LA IAȘI A COMITETULUI DE CONDUCERE
AL COMISIEI «PACEA ȘI DREPTATEA»
DIN CADRUL CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE
DE LA PRAGA

După cum s-a prevăzut în planul de activitate pe anul în curs, al Conferinței Creștine pentru Pace de la Praga, între zilele de 24—28 ianuarie 1963, a avut loc la Iași o întrunire a Comitetului de conducere al Comisiei «Pacea și Dreptatea», sub președinția înalt Prea Sfințitului Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, și președintele acestei comisii.

La această întrunire au participat pe lângă înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin, Eminența Sa, Domnul Miroslav Novak, Patriarhul Bisericii Naționale din Cehoslovacia, secretarul Comisiei Pacea și Dreptatea, P. S. Episcop Visarion Ploieșteanul, vicar patriarhal, Dl. Al. Buthi, episcop al Bisericii Reformate (Oradea), P. C. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic de grad Universitar din București, P. C. Pr. Ioan G. Coman, profesor la Institutul Teologic de grad Universitar din București, P. C. Pr. Milan Šesan, profesor la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, Dl. Prof. Ștefan Iuhasz, rectorul Institutului Teologic Protestant din Cluj, Dl. Prof. H. Binder, vicarul Episcopiei Luterane din Sibiu, P. C. Arhimandrit Irineu Crăciunaș, vicarul Mitropoliei Moldovei și Sucevei, P. C. Pr. Scarlat Porcescu, consilier cultural al Arhiepiscopiei Iașilor, și Dl. Prof. Ștefan Alexe, directorul Seminarului Teologic din Mânăstirea Neamț.

La această întrunire a fost convocat și D-sa Dl. Prof. E. Wolf de la Göttingen (Republica Federală Germană), vicepreședintele Comisiei «Pacea și Dreptatea», dar din motive temeinice nu a putut lua parte.

Lucrările acestei importante consfătuiri interconfesionale au început în ziua de 24 ianuarie a. c. și au fost deschise de președintele Comisiei

«Pacea și Dreptatea», înalt Prea Sfințitul Iustin, Mitropolitul Moldovei și Sucevei.

După o scurtă cuvîntare prin care înalt Prea Sfinția Sa a salutat în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și al Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, pe Eminența Sa Dl. Miroslav Novak, Patriarhul Bisericii Naționale din Cehoslovacia, «personalitate bine cunoscută în lumea creștină, pentru activitatea pe care o desfășoară cu stăruință în cadrul Mișcării Creștine Mondiale pentru Pace de la Praga», înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin arată că «scopul pe care-l are consfătuirea Comitetului este stabilirea metodelor de activitate care trebuie folosite în cadrul Comisiei «Pacea și Dreptatea». Se vor pregăti cu acest prilej lucrările sesiunii plenare din februarie a. c., a Comisiei «Pacea și Dreptatea», care va avea loc în Republica Democrată Germană. Se va urmări în mod special fundamentarea teologică a problemelor pace și dreptate».

Precizînd faptul că între pace și dreptate nu există un paralelism, deoarece aceste noțiuni se înlănțuiesc, între ele existînd un raport de cauzalitate, înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin a declarat că «Dreptatea este condiția echilibrului necesar care trebuie să existe în societate pentru a obține pacea ; iar pacea este ținta pe care o urmărește omenirea, prin statornicirea dreptății în relațiile dintre oameni, spre a dobîndi fericirea».

În încheiere, înaltul Ierarh moldovean a stabilit cadrul teologic al discuțiilor ce se vor purta despre pace și dreptate. «Potrivit Sfintei Scripturi, demonstrează înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin, dreptatea este o identificare cu voia lui Dumnezeu. Voia lui Dumnezeu pentru noi credincioșii este adevărul absolut, de aceea problema dreptății trebuie cercetată din acest unghi de vedere. Identificîndu-se cu voia lui Dumnezeu, dreptatea este temelia păcii».

A luat apoi cuvîntul Eminența Sa Dl. Miroslav Novak, Patriarhul Bisericii Naționale din Cehoslovacia, care, după ce a scos în relief greutatea înțelegerii unitare a noțiunii de pace și dreptate, a emis părerea că «la această consfătuire trebuie să se determine sensul real al dreptății pentru a veni, astfel, în ajutorul lumii contemporane. Teologii răsăriteni sînt acuzați că identifică dreptatea cu socialismul. Va trebui, dar, să studiem temeinic ce este dreptatea în învățătura religioasă a Mîntuitorului Hristos și cum duce la pace și fericire pe pămînt». «Creștinii, a spus în încheiere Eminența Sa, trebuie să fie uniți în efortul de a pătrunde și înțelege ce este dreptatea spre a se aduce prin Mișcarea Creștină de la Praga o importantă contribuție la apărarea păcii».

În continuarea discuțiilor, Prea Sfințitul Episcop Visarion Ploieșteanul, vicar patriarhal, exprimîndu-și bucuria participării la această consfătuire, a insistat în chip deosebit asupra conținutului noțiunii de dreptate, care stă la temelia păcii și fericirii oamenilor, declarînd că nu va precepeți nici un efort în marea acțiune a lumii de azi de a dobîndi o pace dreaptă.

P. C. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, consideră că «o pace adevărată și dreaptă nu este posibilă fără dezarmare și mai cu seamă fără dezarmarea sufletelor», adică «la îndepărtarea din viața credincioșilor a sentimentelor de ură și vrajbă».

În expunerea sa asupra păcii, Dl. Prof. H. Binder, decanul Facultății de Teologie Luterană din Sibiu, a arătat că «Potrivit învățăturilor Bibliei, omul fiind suflet și corp are nevoie de pace sufletească și trupească. Ar fi greșit să se urmărească numai liniștea și pacea sufletească fără a ne interesa de pacea materială generală de care lumea are atâtea nevoie... Ca teologi, susține Dl. Prof. H. Binder, avem îndatorirea de a lămuri pe credincioși asupra diferitelor aspecte ale păcii. Dacă ne-am mulțumi să zicem că ne este deajuns pacea interioară și nu mai avem nevoie de nimic, am cădea în greșeala în care cad mulți occidentali. Este necesară o teologie a păcii».

«Nu se poate o pace stabilă fără dreptate», a declarat P. C. Pr. Prof. Ioan G. Coman. «Pentru creștini, a afirmat P. C. Sa, dreptatea este o forță, un adevăr, o necesitate a vieții de fiecare zi. Nu se poate trăi fără dreptate. După Biblie și Sfinții Părinți, dreptatea trebuie să acopere marile necesități ale vieții. Ea ridică la un nivel de cinste, uman, prețios, care ne dă demnitatea. Societatea umană nu poate trăi fără dreptate». Arătând că în sfera noțiunii de dreptate intră libertatea și că dreptatea nu poate îngădui sclavajul, exploatarea și aspirarea colonială, P. C. Pr. Prof. Ioan G. Coman, precizează că «cel mai prețios element constitutiv al dreptății este dragostea care face fericirea. Cel care iubește împlinește toată dreptatea».

Luînd cuvîntul, P. C. Pr. Prof. Milan Šesan informează consfătuirea că «mulți dintre creștinii occidentali înțeleg dreptatea ca o satisfacere a nevoilor personale și nicidecum ca un principiu moral superior pe care trebuie să se întemeieze însăși viața».

În continuare a avut loc un adevărat dialog despre pace și dreptate între înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin și Eminentă Sa, Patriarhul Miroslav Novak, lămurindu-se o serie întregă de aspecte generale ale acestor două noțiuni, punîndu-se accentul în principal, pe metoda de abordare și de înțelegere creștină, în cadrul epocii pe care o trăim. «Pacea nu este o abstracție, ci o problemă a vieții. Nu trebuie privită ca ceva îndepărtat, ci ca o necesitate a zilelor noastre. Să ne silim fiecare să cunoaștem adevărul și să-l așezăm la baza tuturor acțiunilor noastre de fiecare zi. Altfel nu merităm numele de creștini», — a spus înaltul oaspete cehoslovac, iar înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin a răspuns că «creștinii trebuie să apere pacea cu toate forțele... Noi am scris mult despre pace, dar n-am examinat-o sistematic. Nu trebuie să ne mulțumim cu generalități, cu idei vagi, cu abstracții; trebuie să aprofundăm problema în spiritul concret al epocii noastre».

În cadrul Mișcării Creștine pentru Pace de la Praga, arată înalt Prea Sfinția Sa, problema păcii se examinează într-un spirit larg, temeinic, avîndu-se în vedere nevoile întregii lumi».

Sfîrșindu-se discuțiile generale, președintele Comisiei «Pacea și Dreptatea», înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin suspendă ședința, anunțînd că în ședințele următoare vor fi analizate în amănunțime cele două noțiuni de pace și dreptate.

În aceeași zi, între orele 13—14, participanții însoțiți de I.P.S. Mitropolit Iustin au admirat biserica «Sfinții Trei Ierarhi» și au făcut o plimbare luînd cunoștință de instituțiile de cultură și de construcțiile din ultimii ani din orașul Iași. După amiază s-au citit și comentat, în ședință, documentele Mișcării Creștine pentru Pace de la Praga referitoare la dreptate și pace. De asemenea s-au citit și două propuneri, una din Cehoslovacia și alta, din Republica Democrată Germană, tot în legătură cu dreptatea și pacea.

A doua zi, 25 ianuarie, a. c., au continuat lucrările sub aceeași președinție, încercîndu-se, prin discuții, să se ajungă la «aprofundarea conținutului noțiunii de dreptate». În acest sens I.P.S. Mitropolit a propus «să se pornească de la noțiunea binelui individual și social». S-au cercetat și comentat numeroase texte biblice, stabilindu-se unele criterii divine și umane ale binelui, ajungîndu-se la părerea că «dreptatea este rădăcina păcii, vieții și fericirii. Hristos s-a întrupat pentru toți oamenii ca să facă o lume în care să sălășluiască numai binele. Indiferent de credința pe care o au, oamenii se leagă între ei. Dreptatea trebuie să guverneze raporturile dintre toți oamenii».

În ședința de lucru de după amiază, în urma discuțiilor purtate, a fost alcătuit un plan în vederea întocmirii unei teze despre pace și dreptate. Ideile principale ale acestui plan, sînt următoarele :

1. Relațiile dintre pace și dreptate. Pacea și dreptatea nu sînt noțiuni paralele, ci se înlănțuiesc ; 2. Aprofundarea noțiunii de dreptate, insistîndu-se asupra raportului dintre bine și dreptate ; 3. Căința și răspunderea creștinilor că n-au făcut atît cît trebuia pentru înlăturarea nedreptăților din lume ; 4. Ce trebuie să facă astăzi creștinii pentru stabilirea unei păci drepte : a) sprijinirea eforturilor pentru unirea Bisericilor și pentru coexistența pașnică în lume, b) sprijinirea acțiunilor mondiale pentru înlăturarea mizeriei și suferințelor umane din lume, c) sprijinirea eforturilor pentru egalitate, frăție și fericirea tuturor oamenilor, și d) datoria creștinilor de a depune eforturi pentru statornicirea unei păci întemeiate pe dreptate ; 5. Diferite recomandări cu privire la lucrările Comisiei «Pacea și Dreptatea».

Totodată, pentru studierea temeinică și pentru alcătuirea tezelor respective, participanții la consfătuire au fost împărțiți în trei colective de lucru, după cum urmează : Colectivul I : Dl. Prof. Ștefan Iuhasz, P. C. Pr. Prof. Ioan G. Coman și Dl. Prof. H. Binder, pentru problemele de la Nr. 1—3 ; Colectivul II : P. C. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, P. C. Arhim. Vicar Irineu Crăciunaș, P. C. Pr. Consilier Scarlat Porcescu și Dl. Prof. Ștefan Alexe, pentru problemele de la Nr. 4 ; și Colectivul III : P. S. Episcop Vicar Visarion Ploieșteanul și P. C. Pr. Prof. Milan Șesan, pentru problemele de la Nr. 5.

A treia zi de lucru, sîmbătă 26 ianuarie, a fost închinată în întregime dezvoltării ideilor prevăzute în plan. A patra zi, duminică 27 ianuarie, a.c., I.P.S. Mitropolit Iustin, împreună cu oaspeții, au asistat la săvîrșirea Sfintei Liturghii oficiată în catedrala mitropolitană de P. S. Episcop Visarion Ploieșteanul, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. La sfîrșitul slujbei, înalt Prea Sfințitul Iustin a rostit o cuvîntare în care a prezentat credincioșilor pe oaspeții Sfintei Mitropolii a Moldovei și Sucevei, arătînd în același timp rostul consfătuirii de la Iași a comitetului de conducere al Comisiei Pacea și Dreptatea. «Truda noastră nu e alta, — a spus întîistătătorul Bisericii moldovene — decît de a ajuta popoarele în străduința lor de a dobîndi o pace dreaptă. Noi credincioșii, prin străduințele noastre și prin rugăciunile noastre, vom ajuta la așezarea păcii în lume. Vă îndemn ca întotdeauna, să nu uitați în rugăciunile pe care le înălțați lui Dumnezeu pe cei care se străduiesc pentru pace, pe cei ce-și închină viața pentru triumful ei definitiv în lume».

A răspuns Episcopul reformat Al. Buthi, care mulțumind cu recunoștință I.P.S. Mitropolit Iustin pentru cuvintele de prețuire și urările adresate, dă asigurarea «că și în Mișcarea Creștină pentru Pace de la Praga toate celelalte culte protestante din țara noastră stau alături de Biserica Ortodoxă Romînă», încheindu-și cuvîntarea cu frumoase urări creștinești închinată credincioșilor prezenți în catedrală.

Tezele redactate de cele trei colective au fost examinate în ședința comună de lucru de după amiază sub președinția I.P.S. Mitropolit Iustin.

În ultima zi de lucru a Consfătuirii, luni 28 ianuarie 1963, a fost cercetat cu atenție textul tezei «Pace și Dreptate», redactîndu-se următoarea încheiere : «a) Cu sinceră bucurie constatăm că pacea a devenit astăzi cauza comună a popoarelor. Străduința aceasta, susținută de sute de milioane de oameni, a deschis calea unei soluții pașnice în criza din Marea Caraibilor și pregătește, în aceste zile, noi posibilități pentru încetarea experiențelor cu armele atomice și pentru dezarmarea generală și totală. b) Bucurîndu-ne de înseninarea orizontului politic internațional, noi nu minimalizăm însă primejdia care poate încă turbura pacea lumii. De aceea, cu conștiința deplină a răspunderii noastre înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, noi ne exprimăm întreaga noastră solidaritate cu omenirea îngrijorată de viitorul ei. c) Adevărata pace se poate întemeia numai pe dreptate. În așezarea unei orînduiri drepte în societate și între popoare, noi vedem izvorul adevăratei păci în lume.

De aceea, potrivit cu spiritul Conferinței Creștine pentru Pace de la Praga, sîntem hotărîți să continuăm cu toată sirguința munca noastră comună pentru statornicirea păcii în dreptate pe pămînt, avînd convingerea nestrămutată că numai această pace este pacea pe care Dumnezeu o voințește și de care lumea are trebuință».

În continuare se face o bogată analiză teologică noțiunilor de dreptate și de pace. «În gîndirea creștină, se arată în încheierea Consfătuirii, dreptatea are, deci, o sferă largă, manifestîndu-se *ca bine al tuturor*. Ca fii ai lui Dumnezeu, noi oamenii ne naștem egali, viețuim împreună și

avem o țintă comună. Fiind întruchipare a binelui, dreptatea stinge vrăj-mășiile, apropie pe oameni, generează pacea și aduce fericirea. Ea a fost predicată și trăită de Iisus Hristos. Acela care și nouă tuturor ne-a spus: «Tot ce voiți să vă faceți vouă oamenii, faceți-le și voi la fel» (Matei VII, 12). De aceea «Întrucît dreptatea este temelia păcii, iar fără pace fericirea omului este cu neputință, mesajul biblic cere creștinilor să slujească realizarea dreptății, pentru statornicirea păcii».

Luînd în considerație temeiurile învățaturii creștine despre pace și dreptate și mai ales «fiind conștienți de răspunderea noastră comună față de soarta întregii lumi, față de marile valori ale culturii și civilizației și din devotament față de mesajul lui Hristos, ne îndreptăm, deci glasul, — așa cum sîntem îndemnați și de încheierea rezoluției adoptate la Iași, — către toate Bisericile și organizațiile creștine și le chemăm la acțiuni comune în slujba păcii». Tot acum s-au făcut și o serie de propuneri cu privire la metoda ce trebuie aplicată pentru a fi menținute, cît mai strîns, legăturile dintre conducerea comisiilor și membrii lor, în vederea contactului necesar continuării lucrărilor, studierii și adîncirii tematicilor respective.

În seara zilei de 28 ianuarie 1963, înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin, președintele Comisiei «Pacea și Dreptatea», din cadrul Conferinței Creștine pentru Pace de la Praga, a încheiat lucrările Consfătuirii de la Iași ale Comitetului de conducere al Comisiei amintite mai sus. Cu acest prilej au fost trimise telegrame Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, Domnului Profesor Dumitru Dogaru, secretarul general al Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri al R.P.R., și Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din Republica Populară Romîna.

Prea Sfințitul Episcop Visarion Ploieșteanul a mulțumit I.P.S. Mitropolit Iustin, înaltului oaspete cehoslovac precum și reprezentanților celorlalte culte, participanți la consfătuire, arătînd că «Prin legăturile de unire între culte, pacea și fericirea oamenilor vor fi mai activ slujite». Eminentă Sa Dl. Miroslav Novak, destăinuind că în timpul petrecut la Iași nu s-a simțit deloc ca un străin, a mărturisit că «Amintirea acestor zile va stăruî mereu în sufletul său. Ori de cîte ori s-a întîlnit cu I.P.S. Mitropolit Iustin — la Praga, Moscova, New-Delhi — a văzut că este un zelos apărător al libertății și păcii în lume. Aceeași constatare a făcut-o și cu prilejul acestei consfătuirii». De asemenea Dl. Al. Buti, Episcopul eparhiei Bisericii Reformate din Oradea, își exprimă dorința ca «spiritul de colaborare ecumenică între reprezentanții cultelor la această consfătuire să înaripeze munca tuturor creștinilor pentru statornicirea păcii».

Ultimul cuvînt l-a rostit înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin, care, în calitate de președinte al acestei consfătuirii a declarat «că s-a lucrat în spirit ecumenic pentru o cauză atît de înaltă : «Pacea».

În încheiere, înalt Prea Sfinția Sa roagă pe Prea Sfințitul Episcop Visarion Ploieșteanul, vicar patriarhal, «să transmită Prea Fericitului Patriarh Justinian calde și frățești mulțumiri pentru că a încuviințat

și a sprijinit această consfătuire de la Iași». Totodată au fost aduse alese mulțumiri Domnului Miroslav Novak, Patriarhul Bisericii Naționale din Cehoslovacia, precum și tuturor participanților la această consfătuire.

De asemenea, înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin a mulțumit Departamentului Cultelor «care, în diferite feluri, ajută lucrările cultelor pentru apărarea păcii», rugînd pe Dl. Gh. Nenciu, inspector general, să transmită D-lui Profesor Dumitru Dogaru, Secretarul General al Departamentului Cultelor, «asigurarea fermă că slujitorii cultelor vor sprijini cu toată puterea lor eforturile popoarelor pentru apărarea păcii».

Încredințat că pînă la urmă «pacea întemeiată pe dreptate va fi statornică în toată lumea», înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin termină cuvîntarea sa, îndemnînd pe toți «la activitate vie în slujba păcii și fericirea omului».

Întîlnirea de la Iași a Comitetului de conducere al Comisiei «Pacea și Dreptatea» se înscrie, prin lucrările sale rodnice, ca un moment de seamă din istoria, în plină desfășurare, a Conferinței Creștine pentru Păce de la Praga.

GHEORGHE ALEXE

ACȚIUNI ÎN SLUJBA PĂCII

IANUARIE — FEBRUARIE

PRIMELE URĂRI ȘI INDEMNURI LA LUPTA PENTRU APĂRAREA PĂCII ÎN NOUL AN 1963. — În cuvîntarea rostită cu prilejul Anului Nou 1963, la posturile noastre de radio și televiziune, Dl. Gheorghe Gheorghiu-Dej, președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne, a făcut primele urări pentru pace și indemnuri la apărarea ei. «Întîmpinînd Anul Nou în mijlocul familiilor, prietenilor și tovarășilor de muncă, ne exprimăm cu toții dorința caldă ca, în anul care vine, pacea între popoare să fie consolidată, omenirea să-și poată consacra toate forțele muncii pașnice, creatoare, pentru făurirea unei vieți de belșug și bunăstare».

În încheierea cuvîntării sale, Dl. Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus : «Să ridicăm paharul pentru poporul nostru muncitor, pentru patria noastră dragă, pentru viitorul ei luminos, pentru pace, prietenie și colaborare între toate popoarele !».

CONFEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ PENTRU DEZARMARE ȘI PACE. — «Federația europeană împotriva armamentului atomic», a organizat, între 4 și 7 ianuarie a.c., după cum ne informează ziarele, o conferință la colegiul «Somerville», al universității din Oxford. Temele care au fost puse în discuție s-au referit la coordonarea activității organizațiilor care se pronunță împotriva înarmării atomice, acțiuni comune pe lîngă organisme internaționale și pe lîngă guverne, și propagarea ideilor favorabile reducerii încordării și încheierii unui tratat cu privire la interzicerea experiențelor nucleare.

Printre participanți au fost menționați abatele Paul Carrette (Belgia) și canonicul Collins (Anglia).

În cuvîntarea rostită la 4 ianuarie, la această Conferință internațională a partizanilor dezarmării nucleare, dr. Homer Jack, director executiv al Comitetului național de luptă pentru o politică sănătoasă, a declarat printre altele : «Americani trebuie să învețe să trăiască în aceeași lume cu comuniștii. Organizațiile americane ale mișcării pentru pace se pronunță pentru stabilirea de contacte cu organizațiile sovietice pentru apărarea păcii». În acest sens, Dr. Homer Jack a adus la cunoștință că

în anul 1963 va avea loc un schimb de vizite între conducătorii organizațiilor pentru apărarea păcii din Statele Unite și Uniunea Sovietică.

După dezbaterile care au avut loc, s-a adoptat hotărârea de a se crea o «Confederație internațională pentru dezarmare și pace». În declarația dată publicității cu acest prilej, se afirmă că țelurile noii confederații vor fi : lupta pentru dezarmarea generală și totală ; rezolvarea pașnică a tuturor conflictelor ; lupta împotriva fabricării, experimentării, stocării și folosirii armei nucleare, precum și împotriva participării la uniuni nucleare de orice tip.

CHEMAREA TINERETULUI GREC PENTRU CONSOLIDAREA PĂCII. — Ziarele din 8 ianuarie a.c., ne aduc știrea că Uniunea pentru dezarmare nucleară a tineretului din Grecia a lansat o chemare prin care cere guvernului grec să sprijine eforturile îndreptate spre reducerea înarmărilor și consolidarea păcii. «Uniunea, — se afirmă cu îndrăzneală, — cheamă tineretul din Grecia să se încadreze activ în lupta pentru pace și dezarmare. Nu vom admite războiul, vom obține ca spadele să fie transformate în pluguri».

ÎNȚILNIRE ÎNTRE PARTIZANII PĂCII ȘI PARTIZANII DEZARMĂRII NUCLEARE. — Prof. John Bernal, președintele executiv al Prezidiului Consiliului Mondial al Păcii, a organizat, la Londra, o întâlnire a reprezentanților Consiliului Mondial al Păcii, cu participanți la Conferința internațională a partizanilor dezarmării nucleare.

În discuțiile purtate cu acest prilej s-a arătat cu tărie că «interesele omenirii impun colaborarea cea mai strânsă între toți partizanii păcii în lupta pentru pace și dezarmare».

MARȘUL PENTRU PACE DE LA ALTAMURA. — Duminică 13 ianuarie a. c., în Italia, în provincia Apulia, a avut loc un mare marș pentru pace la care au participat 20.000 de locuitori din localitățile Lecce, Foggia, Brindisi, Taranto. Toți aceștia, s-au îndreptat, în coloane, spre orașul Altamura unde, în cadrul unui miting uriaș, au luat cuvântul Andrea Gaggero, laureat al Premiului internațional Lenin «Pentru întărirea păcii între popoare», avocatul Antonia Sorrentino, profesorul Giuseppe Mallardi și profesorul Tommaso Fiore. Toți vorbitorii și-au ridicat glasul pentru înlăturarea bazelor de rachete de pe teritoriul Italiei. A fost constituit un «Comitet permanent pentru pace».

ÎN SLUJBA PĂCII, ÎNȚELEGERII ȘI PRIETENIEI ÎNTRE POPOARE. — Și în anul 1963 — ne informează zările din 22 ianuarie a. c., — Prezidiul Consiliului Mondial al Păcii a recomandat spre sărbătorire, în lumea întreagă, a unor mari personalități umane, care, prin opera lor, au contribuit la pacea, la înțelegerea și la prietenia între popoare.

Printre cei recomandați se numără : José Bonifacio, om de cultură brazilian (a 200-a aniversare a nașterii) ; Chi-Pai-chi, poet și pictor chinez (a 100-a aniversare a nașterii) ; Eugène Delacroix, pictor francez (1798—1863) ; frații Grimm, scriitori germani (cu prilejul comemorării a 100 de ani de la moartea lui J. L. K. Grimm (1785—1863) ; Denis Di-

derot, scriitor francez, unul din fondatorii enciclopediei (1713—1784) ; Yaber Ibn Hayane, filozof arab (a 1150-a comemorare a morții) ; K. S. Stanislavski, fondator al Teatrului de Artă din Moscova (1863—1938) ; Giuseppe Verdi, compozitor italian (1813—1901).

De asemenea, au mai fost propuși : Gheorghe Marinescu (1863—1938), savant umanist, creatorul școlii neurologice românești, unul dintre întemeietorii neurologiei ca știință, de la a cărei naștere se împlinesc în februarie anul acesta 100 de ani ; Georg Büchner, scriitor german (1813—1837) ; Sebastian Castellion, filozof francez (1515—1563) ; Aleco Constantinov, scriitor bulgar (1863—1897) ; Frigyes Koranyi, eminent medic ungur (a 100-a aniversare a nașterii) ; Egidio Montesinos, educator venezuelit (a 50-a comemorare a morții) ; Lessia Ukrainka, scriitoare ucraineană (1871—1953) ; Raul Pompeia, scriitor brazilian (a 100-a aniversare a nașterii) ; Sayat-Nova (Haroutyoum Sayadian), poet armean (a 250-a aniversare a nașterii) ; Ibn Taimiya, filozof sirian (a 700-a aniversare a nașterii) ; W. M. Thackeray, scriitor englez (1811—1863) ; Cesar Vallejo, poet peruvian (a 250-a comemorare a morții) ; Richard Wagner, compozitor german (1813—1883) și Zeami (Kante Mtikiyo) artist dramatic japonez (a 600-a aniversare a nașterii).

INTERZICEREA ARMELOR NUCLEARE. — Presa din 23 ianuarie a. c. ne anunță că la Paris a luat sfârșit cea de a 7-a conferință a Mesei Rotunde Est-Vest, ale cărei lucrări s-au desfășurat între 18—21 ianuarie 1963. La Conferință au participat 46 de participanți din 17 țări, care au adoptat o moțiune privind condamnarea actualei curse a înarmărilor. «Cea dintâi datorie a guvernelor este de a respecta scrupulos principiile Cartei O.N.U., care interzice nu numai recurgerea la forță în reglementarea dificultăților internaționale, dar și amenințarea cu recurgerea la forță». Singura cale nu este decât dezarmarea generală sub control internațional.

Conferința Mesei Rotunde arată că pentru înlesnirea negocierilor și diminuarea riscurilor dezlănțuirii unui război nuclear, se impun, de urgență, următoarele măsuri : «un acord spre a nu se mai spori peste nivelurile lor actuale, pe toată perioada negocierilor, cifrele bugetelor militare ; un acord care să interzică orice răspîndire a armei nucleare, oricare ar fi forma sau pretextul invocat în acest scop de vreun guvern ; instituirea de zone denuclearizate sau demilitarizate în punctele nevralgice ale globului, sub un control internațional special ; semnarea unui pact de neagresiune între țările Tratatului Atlanticului de Nord și cele ale Tratatului de la Varșovia».

De asemenea s-au mai adoptat încă două moțiuni, una cu privire la problema Berlinului occidental și a Germaniei, și alta referitoare la actuala situație a comerțului în care se arată consecințele războiului rece în acest domeniu și exprimînd convingerea că Conferința mondială pentru comerț, programată de O.N.U. va da rezultatele așteptate.

ADEVĂRATA GARANȚIE A PĂCII ÎN ÎNTREAGA LUME. — «Încetarea pentru totdeauna a experiențelor cu arma nucleară, — afirmă re-

daționalul ziarului «Worker», din care reproduce un pasaj presa noastră din 27 ianuarie a. c., — va contribui la slăbirea încordării internaționale și la reducerea primejdiei unui război nuclear. Succesul tratativelor cu privire la interzicerea experiențelor ar putea duce la tratative fructuoase cu privire la dezarmarea generală și totală, la o adevărată garanție a păcii în întreaga lume».

UNITATE ÎN LUPTA PENTRU DESTINDEREA ÎNCORDĂRII INTERNAȚIONALE. — Ziarele din 30 ianuarie a. c., ne aduc știrea că la Livorno, în Italia, și-a încheiat lucrările Congresul mișcării italiene pentru pace. Secretarul general al acestei organizații italiene pentru pace, Vello Spano, a prezentat un raport, pe marginea căruia s-au purtat discuții, ajungându-se la concluzia că «principala sarcină a mișcării italiene pentru pace rămîne ca și pînă acum lupta pentru dezarmare, împotriva bazelor de rachete și a pactelor militare».

Cu acest prilej, participanții la Congres au lansat o chemare tuturor luptătorilor pentru pace, cu privire «la dezarmare generală și la unitate în lupta pentru destinderea încordării internaționale».

UN DOCUMENT AL PĂCII. — Într-un articol de fond, intitulat «Marea prietenie», publicat în ziarul «Scînteia» din 4 februarie a. c., Nicolae Ceaușescu, amintind că se împlinesc 15 ani de la semnarea Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală dintre Uniunea Sovietică și Republica Populară Romînă, scrie printre altele : «Schimburile de delegații culturale, vizitele oamenilor de știință, literatură și artă au prilejuit întotdeauna întâlniri prietenești, din cele mai cordiale, au contribuit la cunoașterea reciprocă a valorilor spirituale ale ambelor popoare. Tratatul romîno-sovietic este un document al păcii, străbătut de ideile nobile ale prieteniei și securității popoarelor, el oglindește hotărîrea țărilor noastre de a lupta pentru asigurarea păcii — problema fundamentală a zilelor noastre».

CONSOLIDAREA PRIETENIEI ȘI COLABORĂRII PAȘNICE ÎNTRE TOATE POPOARELE. — În declarațiile făcute televiziunii franceze de către N. S. Hrușciiov, președintele Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., — reproduse de ziarele noastre din 10 februarie a.c., se subliniază printre altele : «Vrem să dezvoltăm relații de prietenie cu Franța și popoarele celorlalte țări, ceea ce ar contribui la consolidarea păcii în Europa și în întreaga lume». «Este cît se poate de firesc că țara noastră iubitoare de pace, a spus N. S. Hrușciiov, se pronunță împotriva tratatelor care pot contribui la reînvierea vechilor focare ale primejdiei de război. În trecut, această politică a adus popoarelor Europei moartea a milioane de fii ai săi. Ea este deosebit de periculoasă în timpurile noastre».

În încheierea declarației sale N. S. Hrușciiov a afirmat următoarele : «Cine dorește într-adevăr pace în Europa, acela nu trebuie să contribuie ca forțele revanșismului și agresiunii să aibă acces la arma termoneucleară. Europa, ca și toate continentele, nu are nevoie de reînvierea focarelor primejdiei de război, ci de înlăturarea lor, nu are nevoie de crearea unor noi

grupări militare, ci de consolidarea prieteniei și colaborării pașnice între toate țările».

SĂPTĂMÎNA LUPTEI PENTRU DEZARMARE ȘI PACE. — După cum ne informează presa noastră din 13 februarie a. c., în Danemarca a început «săptămîna luptei pentru dezarmare și pace».

Pastorul Uuffe Hansen, președintele Consiliului național pentru apărarea păcii, membru al Consiliului Mondial al Păcii, adresîndu-se, la Copenhaga, luptătorilor pentru pace danezi, a declarat : «Întreaga lume sprijină ideea dezarmării generale controlate. Noi trebuie să spunem guvernelor și parlamentelor tuturor țărilor : dacă ați recunoscut că ideea dezarmării este justă și dacă ați înțeles necesitatea dezarmării, dovediți acest lucru în fapt».

Cu prilejul acestei săptămîni, au avut loc în Danemarca, manifestații culturale și demonstrații care au chemat la luptă pentru destinderea încredării internaționale, încetării experiențelor cu arma nucleară și distrugerea acestei arme.

CEL MAI FRUMOS DAR — PACEA. — Partizanii păcii din S.U.A., ne informează ziarele din 14 februarie a.c., cer încheierea imediată a unui tratat cu privire la încetarea tuturor experiențelor nucleare. La 12 februarie a. c. a avut loc la New-York o demonstrație organizată de mișcarea «Femei luptați pentru pace». Pe pancartele demonstranților se puteau citi lozincile următoare : «Nici un fel de experiențe nucleare subterane, în atmosferă și în cosmos !», «Femeile protestează împotriva experiențelor nucleare !», «Să oferim copiilor noștri cel mai frumos dar — pacea».

DORIM SĂ TRĂIM ÎN PACE ȘI PRIETENIE CU TOATE POPOARELE. — Ziarele din 28 februarie a. c., apărute în țara noastră, publică, în rezumat, textul cuvîntării ținute de N. S. Hrușciiov, președintele Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., la adunarea alegătorilor circumscripției Kalinin din Moscova. Făcînd o analiză temeinică situației politice internaționale, N. S. Hrușciiov a spus printre altele : «Noi am dori să fie asigurată pacea, dorim să trăim în pace și prietenie cu toate popoarele. Întindem o mîna prietenească poporului american și, așa cum noi am declarat în repetate rînduri, vrem ca între țările noastre să se stabilească relații bune și normale».

REDACTIA

BALADA PENTRU A CERE PACEA

Rugă adu păcii, Fecioară Marie,
Regină-n cer, stăpînă lumii-ntregi și mie.
Prin bunătatea Ta s-aducă rugi fierbinți,
Cetele de îngeri, cetele de sfinți,
Chemînd cereasca slav-a Celui Născut al Tău
În revărsări de milă peste poporul Său,
De El răscumpărat cu sîngele-I prea sfînt,
Cînd a ucis războiul prin El de pe pămînt.
Nici cînd în rugă fiți învinși de osteneală !
Aduceți păcii rugi ; ea-i singura comoară.

Rugați-vă prelați, toți cei în duh sfințiți,
Voi, credincioși de rînd, în lene n-adormiți !
Rugați-vă stăpîni și clerul în cortegii !
Războiul stinge viața și-a minții privilegii ;
Și locuri sfînte ard și mînăstiri ș-altare
Veți înceta a voastră slujire de-adorare ;
Nu veți avea în cuget odihn-adevărată !
Rugați-vă ca cerul să vă audă-ndată.
Biserica-i poruncă, — poruncă-această țară :
Aduceți păcii rugi ; ea-i singura comoară.

După CHARLES D'ORLÉANS (1431—1465)
de Pr. I. Pistolaru

ARTICOLE ȘI STUDII

FECIORIA IN CĂRȚILE VECHIULUI TESTAMENT

Poezia și basmul, legenda și religia, oa și toate făuririle esențiale ale gândirii umane, ridică cîntece de laudă sublimității caracterului moral al omului. Din vremurile îndepărtate ale faraonilor și pînă în zilele noastre inocența este apreciată și cîntată de scriitori, de poeți și de artiștii cei mai de seamă. Ei se ridică întru proslăvirea și apărarea vieții curate.

Fecioria reflectează o stare lăuntrică care tinde să se ridice la acea demnitate. Ea vine dintr-o adîncă convingere că insul trebuie să fie stăpîn pe sine, poruncitor peste simțuri și domn peste virtuțile sale. Personalitatea se dezvoltă numai prin dominarea naturii : «Cine se înfrînează pe sine pune și altora frîu... orice om care rămîne pur, este un fel de mîntuitor undeva și cîndva, el întinde fără să știe, fără să bănuiască, multor inși, care vor să cadă, o mînă bărbată : din ochii, din glasul și din vorbele lui țîșnește ceva care te întărește, care te deșteaptă și menține credința, că în viață mai e și altceva decît plăcerea»¹.

Scriitorii Vechiului Testament cheamă întreaga lor putere în favorul unui simțămînt cu adevărat sfînt pentru puritatea lui.

În Vechiul Testament starea de feciorie (betulah) derivă de la un radical (batal) care înseamnă a despărți, a separa. Vechiul Testament mai are o numire pentru acea stare. Este cea de «almah», de la «alam», cu înțelesul : a ascunde, a păstra în secret, a fi nevăzut. Ambii termeni au un caracter descriptiv și înfățișează modul de trai al fecioarelor din Orient. Acestea erau izolate de restul lumii și trăiau ascunse și nevăzute de bărbați. Cînd ieșeau pe stradă purtau un văl care le acoperea fața.

«Almah» este deci o fată în vîrsta căsătoriei, dar necăsătorită. Termenul presupune fecioria.

1. Foerster, *Îndrumarea vieții*, trad. de N. Pandelea, Buc., 1924, pp. 237—238.

«Betulah» presupune tinerețe și afirmă fecioria pentru că fata e așa de tânără încît nu se poate gîndi la măritat. «Betulah» s-ar putea reda cu copilă.

«Orice «betulah» se poate numi «almah», dar nu orice «almah» se poate numi «betulah»².

Din modul cum se întrebuițează cuvîntul fecioară la Gen. XXIV, 14: rezultă că atenția față de un străin este caracteristica unei fecioare.

Fecioara de aici nu numai că a plecat vadra ca să bea călătorul, ci, grăbind, a slobozit vadra și a adăpat toate cămilele străinului. Fapta fecioarei n-a izvorît din dorința de a fi văzută și lăudată, ci din jertfirea de sine. Serviabilitatea și munca voioasă și liniștită este semnul lămurit al virtuții.

Biblia face această caracterizare privitor la Raveca : «fecioara era foarte frumoasă la chip, fecioară era și nici un bărbat nu a cunoscut-o» (XXIV, 16).

Ar rezulta că în starea de feciorie aspectul fiziologic al tineretului are ceva propriu.

Ca fecioarele așa și feciorii se bucură de-o înaltă apreciere. La profetul Zaharia (IX, 17) : fecioarele sînt podoaba țării : «ca grîul și viile țării binecuvîntate de Dumnezeu vor crește» generațiile tinere, sănătoase și pline de putere.

Prin această caracterizare profetul afirmă că sănătatea este bunul cel mai de preț al tînărului, că un trup zdravăn, bine dezvoltat, stimulează și dezvoltarea însușirilor spirituale. Această realizare umple de bucurie nu numai părinții și frații, ci țara întregă.

Tot ce e măreț, frumos și încîntător se aseamănă în Vechiul Testament cu o fecioară.

Fecioare sînt frumoasele orașe, fecioare mărețele cetăți, fecioare împărățiile faimoase. (Ier. XIV, 16; XVIII, 13; XXXI, 4; Pl. I, 15; Amos V, 2; Isaia XLVII, 1).

Israel se numește fecioară pentru că între el și Dumnezeu s-a întemeiat o comuniune de dragoste nevinovată și ca atare poporul ales trebuie să se mențină în starea de inocență și să nu se închine altuia decît numai lui Dumnezeu. Babilonia și Egiptul se numesc fecioare pentru că în calitatea lor de mari puteri, au păstrat mai mult decît alte state, independența și n-au fost supuse altcuiva. În vorbirea metaforică capitala, sau alte centre importante, sînt niște fecioare ceva tot așa de prețioase pentru un popor ca și copila fecioară pentru mamă devotată, pentru părinții și frații săi (III împ. XIX, 21).

Cînd Prov. XX, 2 scria că «podoaba fecioarelor este puterea lor» se gîndește nu atît la puterea fizică cît la cea morală.

În Ps. CXLVIII, 12 se face un apel ca «tinerii și fecioarele să laude pe Domnul». Toți au îndatorirea de-a preamări pe binefăcătorul lor, dar copiii fiind imaginea nevinovăției înseamnă că omul religios trebuie să fie un copil în privința curățeniei trupesti și sufletești.

2. I. Popescu-Mălăești, *Comentarii la Isaia*, fasc. IV, Buc., 1926, p. 175.

Amos (VIII, 13) numește pe fetele națiunii sale «fecioare frumoase». Versul este un imn al frumuseții feminine. Profetul elogiază anumite calități ale fetelor. Geneza (XXIX, 17) exemplifică cazul cu Rahila lui Laban, o tinăară «frumoasă la făptură și draguță la față».

În Orient circula chiar un cîntec pe «melodia fecioarelor». Întreg psalmul XLV/XLVI este întocmit pentru a se cînta după această melodie. Titlul «Cîntare după melodia Fecioarelor» ar indica un glas înalt și subțire de fecioară, sopran, cu care avea să se cînte acest psalm. E mai puțin probabil că fecioarele — «Almot» ar fi fost niște instrumente răsunătoare (ca glasul fecioarelor cum s-ar putea presupune pe baza locului de la I Cron. XV, 20).

Fecioarele se deosebeau și prin veșminte de cele ale femeilor. Astfel, Tamara fiica lui David, umbla îmbrăcată în haine pestrițe, adică de diferite culori, fiindcă «așa se îmbrăcau fetele cînd erau fecioare» citim la II Împ. XIII, 18.

De obicei veșmintele fecioarelor erau mai lungi ca ale femeilor (Gen. XXXVII, 3 ; Împ. XIII, 18). Pentru a nu se împiedica în mers, le strîngeau cu un brîu al cărui nod era lăsat să iasă în evidență.

Părul se purta lung. În Cîntarea Cîntărilor V, 11 citim : «Pletele sale ca niște valuri negre ca corbul». Pleșuvia se considera o mare rușine (Is. III, 24). Fecioarele își făceau părul bucle sau încrețeau părul. Pe cap purtau broboade sau năframă subțire, pe față vâl. Nu le lipseau nici podoabele trupului ca : brățări, cercei, inele, verigi de nas, mărgele și lăntșoare care legau picioarele pentru a cadența mersul.

În folclorul biblic, haina pestriță își are simbolismul ei. Roșu, culoarea singelui, închipuie viață deplină și nestrucată, viață nepătată, integritate morală³. Culoarea albastră ca cerul, indică seninătatea, este imaginea unui suflet deschis și sincer. Albastru are darul simpatetic de a cuceri egal la egal⁴. Albul este simbolul curățeniei și înseamnă că purtătoarea n-are nici o pată ci e neprihănită. În acest sens zice Ecclesiastul «Toată vremea veșmintele tale să fie albe...» (IX, 8).

În ce privește cingătoarea, valoarea ei simbolică crește prin nodul care o strîngea de brîu. Nodul este noțiunea a ceva închis, izolat, bine păstrat, prin deducție, fecioria.

Părul lung și bogat indică putere de viață, rezistență, vigoare și fecunditate. În acest sens cînta Debora fecioarelor care se pregăteau să meargă la război : «Fiindcă războinicii din Israil și-au lăsat părul să fluture și poporul merge de bunăvoie la război : binecuvîntați pe Domnul» (Jud. V, 1).

Vechiul Testament duce o luptă aprigă împotriva imboldurilor trupești. El îndrumă spre o viață în care cîrmuitor să fie spiritul. Printr-o seamă întregă de legiuri încearcă să deprindă pe om cu respectul demnității de om, cu ce se cade și cu ce nu se cade. Atari sînt măsurile împotriva acelor care abuzînd de rangul lor social, de vîrstă sau de starea

3. V. Tarnavski, *Arheologia...*, 1930, p. 562.

4. A. Bertholet, *Das Dynamistische im A. T.*, Tübingen, 1926, p. 10.

materială, sfidau orice morală publică, abuzau de inocența celor fără ocrotire : «Între fetele poporului și între feciorii lui nu trebuie să se afle nici un desfrînat» (Deut. XXIII, 18). Cîtă vreme la altarele altor popoare existau femei care se vindeau pe bani în favoarea cultului, Vechiul Testament dispune ca sub nici un motiv să nu se primească bani cîștigați prin acea uricioasă îndeletnicire (Deut. XXIII, 1).

Dacă cineva, amăgind o fecioară, care nu era logodită, era obligat s-o ia în căsătorie, iar de s-ar fi aflat la ea ceva neplăcut, pierdea dreptul de divorț (Deut. XXII, 28—29). Dacă fecioara ar fi fost logodită era pasibilă de pedeapsa cu moartea (Deut. XXII, 24).

Preotul își putea lua soție numai dintre fecioarele, care se bucurau de un nume bun (Lev. XXI, 7). Fiica unui preot care s-ar fi necinstit se ardea în foc (Lev. XXI, 9). Arderea în foc se considera o pedeapsă mai dezonorată decît uciderea. Dacă pedeapsa cu moartea se aplica fecioarei care-și pierduse castitatea, fata de preot care-și comercializa trupul se ardea în foc pentru că se considera vinovată și față de preoția tatălui ei.

Chiar și intenția de a avea legături neîngăduite cu o fecioară, pofta, este tot așa de vinovată ca și desfrînarea faptică ⁵.

Cartea Iisus Fiul lui Sirah dă sfatul să nu privești fecioara ca «nu cumva să te smintești întru frumusețea ei» (IX, 4). Ideea mai obvine în Vechiului Testament. Iov (XXXI, 1), se jurase că nu a căutat cu ochii spre fecioare, nu s-a lăsat ademenit de simțurile sale, ci le-a stăpînit.

Ochiul este întiul obiect pe care-l contemplăm la o ființă pe care o iubim. Ochiul fecioarelor este o vatră de forță. Astfel, mirele din Cîntarea Cîntărilor zice iubitei sale : «Mi-ai răpit inima cu o privire» (IV, 9). În lucrarea *Das Dynamistische im Alten Testament* ⁶, autorul, A. Bertholet, face aluzie la o concepție folclorică că ochii posedă puterea de a trezi sentimentul afecțiunii. În săpăturile arheologice din Palestina s-au descoperit multe figurine cu ochi de un albastru expresiv, ceea ce se aduce în legătură cu puterea magică atribuită ochilor ⁷.

Ideea o mai întîlnim la Deut. XXII, 19, sub altă formă. În conformitate cu acest text «se va pedepsi omul acela care va scoate nume rău unei fecioare». Profetul Ieremia rostește o plîngere publică împotriva atentatelor la bunele moravuri. El invocă blestemul cerului pentru ocara săvîrșită de ocupanții babilonieni împotriva fecioarelor (Pl. V, 11).

Prețuirea inocenței o dovedește cazul descris în cap. XXXI din Geneză. Canaaneanul Sichem o răpise pe Dina, fiica lui Iacob, și o siluise. Frații Dinei se văd atît de dezonozați prin atentatul lui Sichem, încît ei organizează un adevărat măcel al locuitorilor din cetatea lui Sichem : «au ucis cu sabia pe toți bărbații și au luat pe Dina» (Gen. XXXI, 25—26).

O fecioară care atrage atenția este : fiica lui Iefta.

Multă vreme tulburară amoniții liniștea Canaanului. Judecătorul Iefta interveni, în cîteva rînduri, cu propuneri de pace. Era în stare să

5. Idem, *ibidem*, p. 26.

6. Idem, *ibidem*, p. 10.

7. Idem, *ibidem*, p. 10.

facă orice sacrificii, numai să evite vărsarea de sânge. Zadarnic i-au fost numeroasele încercări și fără de nici un rezultat propunerile lipsite de viclenie ale lui Iefta. Trebuind să decidă armele. Întreg Canaanul se prefăcu într-un câmp de bătaie. Tendința de război răscolii nemulțumirea poporului, mai ales după ce Iefta cutreieră toate regiunile, pentru a îmbărbăta la război. De succesul războiului Iefta a legat votul că «pe oricine va ieși din ușile casei mele, mai întâi, înaintea mea, când mă voi întoarce cu pace de la fiii lui Amon, aduce-l voi ardere de tot...» (Jud. XI, 31).

Iefta a ieșit învingător. El veni victorios spre casă. Fiica sa îi ieși în întâmpinare, bucuroasă de succesul dobândit. În fruntea unui cor de fete, tatăl a fost primit cu cântări și urale. Iefta văzîndu-și fiica a fost cuprins de mare durere, căci făcuse juruință că va jertfi pe primul care-i va ieși în cale. Convinsă de angajamentul luat de tatăl ei, ea se oferă, fără șovăire, spre jertfă, zicînd : «Tată ! Fă cu mine după cuvîntul care a ieșit din gura ta ! Îngăduie-mi numai un răgaz de două luni ca să mă duc să rătăcesc prin munți și să plîng fecioria mea, eu și prietenele mele...» (Jud. XI, 37).

...Iar după ce s-au sfîrșit cele două luni, ea s-a întors la tatăl ei și el a îndeplinit cu ea juruința cu care se jurase. Iar ea n-a știut de bărbat» (Jud. XI, 36—39).

Tînăra fecioară se topi pe rug. Ca o venerație față de fecioara care este întruparea patriotismului, de atunci a rămas obicei că în fiecare an se țin 4 zile de post și rugăciuni pe locul unde ea se stinse în floarea tinereții (XI, 10), iar fetele cîntă acolo cîntece de jale⁸.

Nu se cade fecioarelor să fie solitare, îngîndurate și melancolice. Mai potrivit este structurii lor sufletești seninătatea și veselia, care face vioi și sociabil : «Bucură-te tinere, în tinerețea ta și să se veselească inima ta cînd ești tînăr» (Ecl. XI, 9).

Oamenii se nasc pentru viață, pentru libertate, pentru fericire. Dacă, în epoca Vechiului Testament omul era încătușat, trebuia să vie însă o vreme cînd libertatea nu va mai fi îngădită. Nici o fată să nu mai aibă destinul fiicei lui Iefta. Iată ce se desprinde din atitudinea fecioarei arsă pe rug.

Un caz de demnitate feminină întîlnim la II Împ. XIII, 14). Amnon, pasionat de dragoste față de fecioara Tamara, primește riposta : «Nu, nu așa, nu mă smeri, căci nu se face așa. Nu fi ca unul fără de minte, să nu faci nebunia aceasta». Tamara avea convingerea că se săvîrșește o crimă împotriva bunelor moravuri, și că acest păcat este în contradicție cu datoriile și morala poporului.

Amnon era fecior de împărat. Tamara vestește că preferă iubirea simplă și curată strălucirii înșelătoare a aurului.

Un aspect al vieții după rînduiala biblică, se poate deduce și din Prov. (XXXI, 1—9), unde o mamă dă sfaturi fiului ei Lemuel. Ea devine sfetnicului cuminte al feciorului ei, și face tot ce-i stă în putință pentru

8. N. Neaga, *Personalități feminine în epoca Vechiului Testament*, în rev. «Mitropolia Ardealului», an. IV, nr. 9—10, 1959, p. 669.

a-l convinge să urmeze calea cea bună în viață, pentru a evita societatea celor răi, femeile care «iau puterea feciorilor».

Un rol moral au jucat în viața obștească tinerele fecioare Pua și Sefora, egiptene de origine. Tăria lor morală a înfrînt orice cruzime. Ele s-au pus în slujba binelui cu pericolul vieții lor. Deoarece înmulțirea străinilor în Egipt produsese o mare îngrijorare, faraonul decide a stăvili această înmulțire printr-o măsură radicală, sugrumarea de către mamose a tuturor nou-născuților de gen bărbătesc. Sefora și Pua erau mamose începătoare, dar fete înțelepte. Ele temîndu-se de Dumnezeu nu făceau după cum le poruncise regele (Ex. I, 17). Ele apărau cu multă demnitate dreptul la viață, convinse că a te împotrivi tiraniei este a asculta de Dumnezeu. Sf. Scriptură aducîndu-și aminte de umanismul celor două fecioare zice că «Dumnezeu le-a răsplătit cu bine» (Ex. I, 20), adică le dăruie sănătate și le spori fericirea. Solidare în bine au adoptat, poate fără să-și dea seama, principiul muncii colective, principiu care a adus contribuție prețioasă la apărarea vieții.

Vrednică de pomenit este isprava fetei Avisag din Sunem numită și Sunemita. Ea era vestită prin sănătate și frumusețe. Ea a asistat pe regele David la bătrînețe, făcîndu-i societate și purtîndu-i grijă de sănătate. David era la vîrsta de 70 de ani. Circulația sîngelui i-a slăbit iar scăderea temperaturii corporale devenea un semn sigur că în curînd funcțiunea organismului va înceta prin moarte. Pentru a împiedica corpul a-și pierde puțina căldură ce o mai avea, regele e sfătuit de medici «să se caute, pentru domnul nostru, regele, o tînară fecioară, care să stea înaintea regelui să-l îngrijească și să se culce la pieptul său, iar domnul nostru, regele, se va încălzi» (III Împ. I, 2).

Căldura proprie nu era îndestulătoare bătrînului rege. Pentru a i se menține temperatura constantă și necesară se recurge la căldura corpului produsă de o fată tînară. Gradul de căldură corporală este mai mare la tineret.

Sunamita «a îngrijit pe rege, și-i sluji lui, dar regele n-a cunoscut-o» (III Împ. I, 4). Adică, fata nu i-a fost adusă regelui ca soție, ci la sfatul medicilor, numai ca să-l îngrijească și să-l încălzească. Ea și-a păstrat fecioria.

Cea mai celebră fecioară este cea de la Isaia (VII, 14). Cunoașterea lui Isaia de lumea păgînă și creștină se datorește mai ales acestui text. El face parte din textele mesianice ale Vechiului Testament. Mai ales pe baza acestuia și-a dobîndit Isaia atributul de «evanghelistul Vechiului Testament».

Cap. VII expun motivele care l-au determinat pe profet să vorbească despre «Fecioara și despre Fiul fecioarei».

Rezin, regele Siriei și Pecah, regele Israilului, au pornit cu război împotriva Ierusalimului, adică împotriva lui Ahaz, rege în Iuda. Aliații urmăreau detronarea lui Ahaz și înlocuirea lui. Îngrijat de urmările nefaste ale războiului, el plănui apărarea capitalei. Cea dintîi grijă i-a fost asigurarea populației cu apa necesară, față de cazul unei asedieri înde-

lungate a capitalei. De aceea a ieșit la marginea orașului, unde erau izvoarele principale, ca să studieze terenul. În aceste grele împrejurări, Isaia pregăti o întâlnire cu regele, pentru a-l convinge pe domnitor că nu prin sabie și foc se determină rostul lumii, că planul alianțelor nu se va realiza și nici să nu se gândească la vreo alianță cu oamenii. Cel mai sigur aliat e Dumnezeu. Acolo unde încetează puterile omului începe ajutorul lui Dumnezeu. Ahaz nu crezu în ajutorul lui Dumnezeu, ci se bizuia mai mult pe sprijinul asirienilor. Îndurerat de atitudinea regelui, îl vestește că nu se va stinge familia davidică, zile mari o așteaptă, de care însă nu se va învrednici Ahaz cu ai săi. Purtat de Duhul Sfânt, Isaia se oprește în fața fecioarei înfățișând în cuvinte conchise aspectul viitorului. De aceea Domnul însuși va da un semn: «Iată fecioara în pîntece a luat și va naște fiu și vor chema numele lui Imanuel».

Iată interpretarea textului:

Cuvîntul: «lachen» este verb ca și la Is. I, 24; Is. III, 16; Is. V, 13; Is. V, 14; Is. V, 24; Is. VIII, 7; Is. XXVI, 14; Is. XXX, 7; Is. XXXII, 10; Is. XXXIV, 10; XXXVII, 24. Septuaginta îl redă cu διὰ τοῦτο (propter hoc) = de aceea, pentru aceea. Adverbul lachen nu inițiază singur o frază pentru a face legătura ideologică cu cele precedente. Cuvîntul itten de la natan, a da, are sensul viitorului = va da.

Adonai e st. constr. cu suf. de la «adan» = a hotări, a judeca, a domni = domn, stăpîn și e numire dată lui Dumnezeu în calitate de stăpîn al lumii. În multe manuscrise obvine Iahve în loc de Adonai⁹. Iahve înseamnă Cel ce este, O on (= Qui est) și se traduce ca și cînd ar sta în text Adonai, cu Domnul. E nume ce și-L atribuie însuși Dumnezeu. Acest nume propriu se dă exclusiv lui Dumnezeu și prin el se exprimă calitatea veșniciei dumnezeiești.

Pronumele hu are de scop a accentua importanța pe care o dă Domnul lui oth. Substantivul acesta, (semn), are înțelesul de minune ca și în Exod. IV, 8; Deut. XIII, 8; Jud. VI, 17. În acest înțeles a trecut în Tradiție. Se vorbește despre semne în sensul de minuni.

Particula hinnê (iată) se pune în legătură cu orice parte de cuvînt, și cu orice timp al verbului. Ea exprimă siguranța realizării profeției. Înaintea vederii lui Isaia se dau la o parte timpurile iar evenimentul îi apare apropiat, îl vede înaintea ochilor săi sufletești.

Pentru «fecioara» textul original are «almah», de la «alam», a ascunde, a se face nevăzut.

Numirea «almah» se mai întîlnește în Vechiul Testament (Fac. XXIV, 43, Ieșire II, 8, Ps. LXVIII, 26, Cînt. Cînt. I, 3 și VI, 8, Prov. XXX, 19) și are însemnarea de fecioară în vîrsta măritatului, care n-a fost măritată și n-a avut legătură cu vreun bărbat. Isaia VII, 14 este singurul caz în Vechiul Testament cînd mama unui prunc se numește fecioară, pentru că «almah» se referă la o maică cu totul excepțională. Că este vorba despre o anumită fecioară rezultă și din articularea substantivului «hahalah». Noul Testament referă pe «fecioara» la Maica Domnului. Tra-

9. Kittel R.—P. Kahle, *Biblia ebraică*, 1952, p. 618, numără 40 de astfel de manuscrise.

diția creștină apără acest punct de vedere nu pentru că Sf. Vasile¹⁰, în comentariul său la Isaia, scria că : «Întâiul Adam a luat ființă fără împreunare între bărbat și femeie și tot așa nouă Adam se naște pe cale neobișnuită», ci pentru că e punctul de vedere corect. Pe lângă argumentele filologice, istorice și dogmatice avem contribuții însemnate și din partea artei creștine. Într-un mormînt, care datează din epoca apostolică, Maica Domnului e reprezentată șezînd și purtînd pe brațe pe pruncul Iisus. La dreapta femeii stă, în picioare, un bărbat care ține într-o mînă o carte, iar cu alta arată spre steaua care se află deasupra capetelor lor. Bărbatul, din pictura aceasta, este profetul Isaia¹¹. Mulțumită acestei picturi vechi putem afirma că tradiția despre «almah», ca Maică a Domnului, e tot așa de veche ca și Evanghelia după Sf. Matei, dacă nu chiar mai veche.

«Iată», spune că fecioara «a luat...», are deja în pîntece și anunță astfel ceva deosebit, căci e nenatural ca o fecioară să aibă prunc și mai ales o fecioară care aparține viitorului. Poate fi vorba deci despre conceperea din veci. Dacă profetul ar fi zis : «va lua și va naște», n-ar fi anunțat nimic deosebit, căci era foarte natural ca o fecioară, după ce rămînea însărcinată, să nască¹².

Imanuel (de la «îm» = cu «nu» = noi, «el» = Dumnezeu), înseamnă cu noi este Dumnezeu. Așa explică și Sf. Matei. «Karath» este o formă feminină, se poate traduce cu : «Ea îl va numi». După unii numele Imanuel are cuprins profetic, conține ideea convertirii neamurilor, după Ieronim¹³, iar Teodoret vede încadrată aici întreaga operă de mîntuire. «Se numește Imanuel pentru că Dumnezeu va fi cu noi, Dumnezeu se va face om ca și noi și astfel chipul dumnezeirii și al robului se va cunoaște în persoana Fiului...»¹⁴. «Vei chema numele lui Imanuel, adică vei mărturisii pe Dumnezeu arătat în chip omenesc (Chiril al Alexandriei)¹⁵. Și tot așa, după Eusebie al Cesareii, numele acesta e un semn al nădejzii că Dumnezeu va fi cîndva cu oamenii¹⁶.

Nu toți interpretează mesianic textul, mai ales școala raționalistă¹⁷ este împotriva. Profesorul Gheorghiu menționează pe Grotiu, Walzogen, Pluschke, Hetzel, Gesenius, Hitzig, Knobel, Bauer, Olshausen și Diestel. S-a zis că «fecioara» e soția regelui Ahaz. Ipoteza aceasta e veche : e menționată, în secolul al V-lea, de Chiril al Alexandriei, care o combate ca fiind inadmisibilă¹⁸. Profetul se adresează lui Ahaz, regele necredincios și puțin evlavios, pentru a-l convinge că Dumnezeu inter-

10. Sf. Vasile, *Com. la Isaia*, M.P.G., tom. 30, col. 465.

11. E. Mangelot : *Almah*, în «Dictionnaire de la Bible», publié par F. Vigouroux, tom. 1, première partie, Paris 1926, col. 394.

12. I. Popescu-Mălăiești, *Studii și Comentarii, proorocia lui Isaia IV*, Buc., 1927, p. 132.

13. Ieronim, *Com. in Isaia prophetam*, lib. III M.P.L., tom. 42, col. 112: «gentium vocationem».

14. Teodoret, *Com. la Isaia*, M.P.G., tom. 81, col. 277.

15. Chiril, *Com. la Isaia*, M.P.G., tom. 70, col. 204.

16. Eusebie, *Com. la Isaia*, cap. 72, M.P.G., tom. 24, col. 136.

17. Gheorghiu, *Ev. Sf. Matei*, C. 1925, p. 105.

18. Chiril, *o. c.*, M.P.G., tom. 70, col. 204.

vine în calitate de mîntuitor. Mîntuitorul este copilul care se va naște din fecioară. Soția lui Ahaz (Abi) nu putea fi numită fecioară, căci era mama unui copil de 9 ani în momentul profeției și apoi nicăieri Abi nu poartă acest nume.

Nici soția lui Isaia nu poate fi fecioara din text. Nicăieri nu se spune despre ea că ar fi născut pe cale extraordinară. În momentul profeției, alături de Isaia se afla și copilul său Iasuf. După cum copilul lui Ahaz nu poate fi numit Imanuel¹⁹ tot așa nu se potrivește numirea aceasta copiilor lui Isaia, mai ales că în cap. IX, 5, pruncul de la Is. VII, 14 se numește «Dumnezeu» și Domn al păcii.

Ca peste tot, panbabiloniștii află și în cazul acesta un motiv de inspirație străină Bibliei... Astfel orientalistul Ieremia pomenește de existența a ceva asemănător la babiloneni, unde despre nașterea sa regele Sargon se pronunță astfel : «Mama mea a fost o vastală, tatăl meu un om de rînd, născutu-m-a mama mea, vastală, în ascuns»²⁰.

După cum se vede, nu e vorba aici despre o naștere din fecioară. Afară de aceea, documentul acesta este profan. Gressmann face observarea că VII, 14 nu este autentic. Această observare o motivează cu vorbirea la persoana a treia (b.o. Domnul a zis «căt-re Isaia» VII, 3 și nu «căt-re mine», cum e cazul în VIII, 1). Observarea aceasta rămîne pur formală ; afară de aceea, Gressmann se combate pe sine cînd tot el afirmă : «Cu toate acestea verosimilitatea ei nu trebuie negată cu totul» («Trotz dem braucht man ihre Glaubwürdigkeit nicht ganz zu leugnen»).

Pe noi tocmai fondul acesta ne interesează, pe care Gressmann îl numește «Kern» și admite că aparține lui Isaia²¹.

Profeția despre fecioara deși este o particularitate proprie lui Isaia, o mai întîlnim totuși — sub alte forme — în literatura din afara Vechiului Testament. La Persi, după Zend-Avesta, omului i-ar veni în ajutor printr-un prunc născut din fecioară, acesta va hărăzi morților învierea, va răsplăti pe cei buni și va pedepsi pe cei păcătoși²².

În orașele vechii Galii : Chartres, Chalons sur Marne, Autun, Dijon, s-au descoperit altare purtînd inscripții ca acestea : «Fecioarei care va naște Druzii», «Maicii viitoare născătoare de Dumnezeu»²³.

Asemenea perspective legate de o fecioară găsim și în literatura latină. Un text devenit celebru este în privința aceasta Ecloga a V-a din Eneida vestitului scriitor latin Virgiliu (70—19 î. H.).

Aici poetul anticipează nașterea unui prunc din fecioara, care aduce pacea pe pămînt și bunăvoirea între oameni. Iată o frîntură din text :

4. Ultima Cumaei venit iam carminis aetas ;

19. Origen, *Com. la Isaia*, M.P.G., tom. 13, col. 224, combate pe cei care ref. profeția lui Ahaz și familia sa.

20. A. Ieremias, *Das Alte T. im Lichte des alten Orients* (ed. 2), Leipzig 1906, p. 410.

21. *Der Mesias...* p. 236.

22. Dr. I. Döller, *Die Messiaewarlung im A. T.*, Münster i. W. 1921, p. 4.

23. Dr. Ștefan Pop Gruia, *Spicuri mesianice din cărțile învătăților păgîni vechi*, în «Rev. Teol.», Sibiu, an. 7, nr. 14—16, din aug.-sept., 1913, p. 422.

5. Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo.
6. Iam rediit et Virgo, redeunt Saturnia regna.
7. Iam nova progensis caelo demittitur alto.
8. Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum.
9. Desinet ac toto surget gens aurea mundo...
10. Casta, fave, Lucina²⁴.

Adică : «În sfârșit a sosit epoca cea de mult profetită, iată că ia ființă, în toată splendoarea, începutul unei lungi serii de secole, iată că vine fecioara, saturnica împărăție și că o nouă progenitură coboară din înălțimea cerului. Numai feciorelnica Lucina binevoiește a ajuta la nașterea Pruncului, care va pune capăt epocii de fier și va inaugura era de aur».

Cuvintele poemului constituie un strigăt de alarmă împotriva re-
lelor care bîntuie în societate : Ele vor pieri de pe fața pămîntului. În
domeniul basmelor va trece războiul, uitată va fi vrăjmășia, mizeria
cu toate nuanțele ei, cînd se desăvîrșește «epoca de aur».

Ideea despre o generație cerească (progenitura — vers. 7) o întîlnim
și la Pavel, I Cor. XV, 47. Omul ceresc de la Pavel, e Hristos, iar creș-
tinii sînt toți oamenii părtași la fericire. Virgiliu a murit la 19 î. Hr., îi
revine deci întîietatea în crearea expresiilor : «generație cerească»,
«creatură nouă».

Soarta lumii o leagă Virgiliu de cea a Pruncului născut din Fe-
cioara. În viziunea sa, mai puțin clară, poetul Virgiliu prezintă pe Hristos
și împărăția sa. Crimele «dispar», mieii nu se tem de lupi (vers. 22),
șerpi veninoși nu vor mai fi..., sînt expresii care ne aduc aminte de Isaia
VII, 17 (Nașterea din fecioară); II, 4 (prefacerea săbiilor în fiare de
plug); XI, 6—9 (înfrățirea cea mare).

Nu e exclus ca celebrul scriitor latin să fi cunoscut pe marele profet
al Vechiului Testament, sub influența căruia să-și fi poetizat prezicerile
sale. Se-nțelege, mesianismul lui Virgiliu e amestecat cu tot felul de re-
miniscente păgîne și elemente politice și încadrat în cele mai variate
poftes de ordin material. Se vede, pentru a fi pe placul imensei majori-
tăți care se dorea atîta după «panem et circensem», iar la mîntuirea prin
pruncul minunat ar fi dorit să ajungă ca la o masă întinsă, căci «coră-
bile nu e nevoie să se mai deplaseze peste mări și țări, toate materiile
prime se produc de la sine, via rodește fără a fi lucrată, oile dau lîna
colorată gata, în cele mai diferite nuanțe».

Elementul fantastic întîlnit în profetiile despre Pruncul Fecioarei,
ne face să presupunem că poetul latin se află mult sub influența oraco-

24. I. Carpocino, *Virgile et le mystère de la IV-e églogue*, Paris 1943, p. 8. comp. Vir-
giliu, *Eneida*, trad. din l. latină cu 5 studii introductive de N. Pandelea, Buc. 1943. Pan-
delea îl consideră pe Virgiliu drept un înainte mergător al creștinismului ca și Sf. Ioan Bo-
tezătorul laț de Iisus Hristos, p. 54.

Velor sibiline. În tot cazul, a cunoscut și pe Isaia și acest fapt confirmă caracterul istoric al profetiei și combate încercarea acelor care admit că am avea de-a face cu o intercalare în corpul cărții lui Isaia.

Vechiul Testament apreciază în aceeași măsură inocența bărbaților. În Gen. XXXIX, 6 avem întâiul caz când se semnalează frumusețea unui bărbat, tocmai pentru a se arăta cât de mare este primejdia căderii în ispită.

«Iosif era frumos la făptură și frumos la față» (Gen. XXXIX, 6). El ajunge administrator al casei și al averii lui Putifar, mare demnitar egiptean. Acesta fiind mereu plecat, în interes de serviciu, dă ocazie soției sale să intre în intimitate cu feciorelnicul Iosif. Egiptencele se bucurau de multă libertate, venind în contact cu lumea din afară, își permiteau cîte toate.

Scriitorii vechi b.o. Herodot, semnalează corupția mare a egiptencelor.

Femeia lui Putifar a pus ochii pe Iosif (XXXIX, 7). Însă Iosif i-a răspuns : «Cum să săvîrșesc eu acest rău și să păcătuiesc înaintea lui Dumnezeu» (XXXIX, 9) și a fugit afară. Seriozitatea lui Iosif, ca și afecțiunea pe care i-o purta binevoitorul său stăpîn, nu-i îngădui fapte ușurate. Prin felul său de a fi Iosif plăcea tuturor. El făcu impresie bună mai ales după ce se descoperi intrigile femeii și se vedește nevinovăția lui. Autorul cărții consideră înălțarea în grad a lui Iosif ca o răsplată a neprihănirii sale, căci își încheie aprecierea cu vorbele : «Și Domnul era cu Iosif și a revărsat îndurarea Sa asupra lui... Domnul îl făcea să aibă izbîndă» (Gen. XXXIX, 23).

Dintre sacrificiile Vechiului Testament, cel mai renumit era «sacrificiul vacii roșii». Cu cenușa vacii sacrificate se purificau cei deveniți necurați prin atingerea de cadavre. Vaca trebuia să fie nepusă la jug. «Sacrifică o vacă, pentru că genul femeiesc, în al cărui corp viața își are locul său propriu, formează un contrast mai mare față cu moartea care nimicește viața, decît cel bărbătesc»²⁵.

De o profunzime simbolică este faptul că Samson cere funii noi pentru a fi încătușat (Jud. XVI, 7—11; Jud. XV, 13), filistenii confecționează un car nou pentru a duce cortul sfînt (I Împ. VI, 7), și tot un car nou întrebuintează evreii la preluarea și ducerea mai departe a cortului (II Împ. VI, 3), Ahia se învelește într-o mantie nouă înainte de predicare (I Reg. Împ. XI, 29), Elisei, folosește o ceașcă nouă pentru însănătoșirea apei (II Reg. Împ. II, 20), vitele care trebuiau să ducă cortul nu trebuia să fi fost înjugate (I Împ. Sam. VI, 7), vita hotărîită pentru jertfă pentru expiere «să nu fi fost pusă la muncă (Deut. XXI, 3) și să fie dusă într-o vale ce nu seacă niciodată și unde nu se ară și nu se seamănă și acolo să se junghie» (Deut. XXI, 4)²⁶.

25. Tarnavski, *op. cit.*, p. 562.

26. Cf. Bertholet, *op. cit.*, p. 35.

Ceea ce-i pasionează pe scriitorii biblici este funcțiunea morală a materialului. Ei mobilizează toate elementele din spațiul sferei lor acestui scop. Exemplele plastice le sînt cu mult mai proprii.

La autorii biblici noțiunea de fecioară nu e ceva restrîns. Prin această personificare se exprimă pe deplin ideea ce-o reprezintă fecioara. E necesar ca ea să fie nu numai o ființă frumoasă cît mai virtuos una care întruchipează tot ceea ce poate fi bun, încît să nu se poată închipui o altă ființă mai perfectă. Ea triumfează prin virtutea ei, prin puterea morală, ea caută numai cele bune, ea se ferește singură de pasiuni și nu așteaptă să fie ferită de alții. Unele slăbiciuni au avut în viața lor Rut, Susana, Iudita, David, Solomon, dar concepția lor despre feciorie a fost ridicată la o înaltă desăvîrșire. În viața lor se poate descoperi un simț sănătos, un puternic dor de a fi curat. În concepția lor fecioria are ceva comun cu absolutul pentru că e necesar ca ea să depășească limita celor de rînd, să se ridice deasupra celorlalți.

În cărțile Vechiului Testament binele suprem trăiește sub trăsăturile unei fecioare eroice și fermecătoare. În figura ei, Vechiul Testament intuieste sfera de valori morale și sociale cărora le oferă trup și viață Fiul Fecioarei.

Pr. Prof. N. NEAGA

JERTFA EUHARISTICĂ — CENTRU AL SFINTEI LITURGHII

Credința adevărată în Dumnezeu cuprinde în sine datoria de a ține legătura neîntreruptă cu El. Printre mijloacele prin care ținem această legătură, este în primul rând rugăciunea individuală... Pe aripile rugăciunii, trimitem noi în mod tainic, gândurile noastre de laudă, de mărire, de recunoștință și de smerită cerere către Dumnezeu, Părintele nostru, și tot pe aceste aripi nevăzute se coboară în sufletul nostru pacea cea binecuvîntată, mîngîierea și ajutorul divin.

Și Iisus Hristos, Domnul nostru, în momentele Sale de sfîntă mulțumire, precum și în cele de adîncă durere, S-a rugat cu putere mare și tot El ne-a învățat cum trebuie să ne rugăm, predîndu-ne cea mai cuprinzătoare și mai frumoasă rugăciune : «Tatăl nostru».

O altă cale prin care menținem legătura cu Dumnezeu este rugăciunea comună, mai ales la Sfînta Liturghie.

...Sufletul omului, oricît de aprins ar fi de flacăra credinței, dacă rămîne singur în bătaia vînturilor, se expune stingerii tăriei ei. Sufletul se poate asemăna cu o scînteie purtată de vînt, care ar pieri dacă în drumul ei n-ar aprinde nimic, iar în vremuri de «ger», el simte nevoia să se apropie de alte suflete mai calde. Aceasta este o poruncă tainică, înnăscută. Iată pricina pentru care popoarele și-au plecat genunchii și împreună au înălțat rugi către cer. Ele erau expresia dorințelor comune înmănușiate într-un singur glas puternic. Aceste rugăciuni comune constituie o formă a cultului (a cinstirii) adus lui Dumnezeu.

Istoria nu cunoaște popor fără cult religios, iar în centrul acestui cult, în toate religiile pămîntului, este așezată jertfa ce se aduce pe altar. Creștinii sînt chemați a aduce un cult și o jertfă nouă, părtași fiind ai unui altar nou.

Iisus Hristos, ca Fiu al lui Dumnezeu, ne-a descoperit adevărul divin în măsura în care l-am putea cuprinde ; ni-L descoperă pe Dumnezeu cum este El și, potrivit cu această nouă învățătură, Iisus așează și cultul potrivit, vrednic de a onora Ființa Supremă. Cultul nostru de astăzi este un cult creștin, iar jertfa ce se aduce pe altar nu este un bob de grîu sau un miel bîlînd, ci însuși Iisus Hristos, care S-a răstignit pentru noi pe Golgota.

Liturghia care se slujește astăzi o avem de mult de la însuși Domnul, care a slujit-o la Cina cea de Taină și a spus : «Să faceți aceasta întru pomenirea Mea», — cu alte cuvinte, a poruncit să se săvârșească cultul creștin. Sfinții Apostoli, apoi Sfinții Părinți, în dragostea lor arzătoare, au turnat credința și nădejdea lor în niște buchete de rugăciuni de laudă și de cerere care au înconjurat ca o cunună neveștejită altarul sfânt pe care se jertfea. Aceste rugăciuni au fost adunate la un loc de Sf. Ioan Gură de Aur și de alți sfinți, care le-au rînduit și le-au predat Bisericii, ca să alcătuiască cultul ei unic și neschimbat. Această liturghie se săvârșește pînă astăzi în întreaga Biserică Ortodoxă.

E bine să cunoaștem ce reprezintă acest cult divin și cum se aduce jertfa din care ne împărtășim, ca să știm în mod conștient ce atitudine să avem în biserică și cum să ne apropiem de sfîntul altar.

Liturghia ortodoxă reproduce pe scurt întreaga viață a lui Iisus, de la Nașterea și pînă la Înălțarea Sa la cer. Și, după cum în viața Lui El a atins culmea prin jertfa Sa de pe cruce, tot așa și cultul nostru ortodox culminează cu jertfa euharistică. Prin jertfa adusă la Liturghie, noi menținem legătura sufletească vie și reală cu Iisus.

În centrul Sfintei Liturghii, stă taina care, totodată, este și jertfa Sfintei Euharistii. Momentul, cînd Mîntuitorul Se jertfește pe altar, este pregătit prin toată desfășurarea rugăciunilor Sfintei Liturghii, de la binecuvîntarea dată de preot și de la cuvintele : «Ușile, ușile !» încolo, cînd trebuie să închiidem ușile sufletului, ca să nu intre gîndurile vicelanului diavol și să turbure rugăciunea noastră, după ce am lepădat «toată grija cea lumească». Să închidem ușile și să rostim și noi încet «simbolul credinței», mărturisind credința noastră.

Să luăm apoi aminte asupra noastră, ca să aducem sfînta jertfă și noi împreună cu preotul, cu toată vrednicia, în pace.

Preotul stă acum în ușa împărătească, cu crucea în mînă și se roagă ca puterea harului Sfîntului Duh să vie peste noi, împreună cu darul Domnului Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl, ca să ne arate vrednici de a fi de față la taina jertfei de pe altar. Cu inima înălțată, el ne îndeamnă să aducem lui Dumnezeu «cîntare de biruință», cîntînd din toată puterea : «Sfînt, Sfînt, Sfînt este Domnul Savaot».

Și acum, să venim la Cina cea de Taină ; Domnul poruncește : «Luați, mîncăți ! Acesta este Trupul Meu, care se frînge pentru voi, spre iertarea păcatelor ! Beți dintru acesta toți. Acesta este Sîngele Meu, al legii celei noi, care pentru voi și pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor».

Cu evlavie adîncă să îngenunchiem, pentru că acum Se va jertfi pe sfîntul altar Mîntuitorul nostru. Preotul ia în mîinile sale sfîntul potir și sfîntul disc și le oferă Tatălui Ceresc, spunînd : «Ale Tale dintru ale Tale ; Ție îți aducem de toate și pentru toate» ; cu alte cuvinte, noi îi aducem această jertfă, care nu este luată din averea noastră, ci a lui Dumnezeu, și o oferim tot Lui, pentru tot ce a făcut și face, din dragoste pentru noi. Strana cîntă apoi : «Pre Tine Te laudăm», iar în altar, preotul se roagă : «Și fă deci pîinea aceasta cinstit Trupul Hristosului Tău, iar

ceea ce este în potirul acesta, cinstit Singele Hristosului Tău, prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfint».

Acum Se jertfește Mîntuitorul pe altar, în chip nevăzut dar totuși real ; acum este momentul cel mai de seamă al Sfintei Liturghii : este momentul în care coboară Sfîntul Duh pe altar și preface, la rugăciunea preotului («și fă pîinea aceasta»), pîinea în trupul lui Hristos, iar vinul în sîngele lui Hristos, — așa că de acum înainte, ele nu mai sînt nici pîine, nici vin, ci trupul și sîngele Domnului.

La acest moment al prefacerii, al jertfirii Mîntuitorului, sînt chemați să fie de față, să fie martori prezenți cu tot sufletul, cei botezați în Hristos. În sfîntul altar se află prezent însuși Domnul. El este în stare de jertfă, aducîndu-Se primos de răscumpărare pentru păcatele noastre. Nimănu-i este îngăduit să plece din biserică tocmai acum cînd El este de față, sau, din nepăsare, cineva să nu vie la această clipă sublimă. Este momentul cînd ne putem ruga cu mai multă putere lui Dumnezeu și cînd El binevoiește să reverse din plin darurile Sale. Jertfa de pe altar a Mîntuitorului este aceeași jertfă ca și cea de pe Golgota ; sîngele din sfîntul altar este același sînge care s-a vărsat pe cruce ; el are aceeași valoare absolută și ne cîștigă cu prisosință toate binefacerile cerului, ca și pe Golgota. Elementele văzute — pîinea și vinul — sînt înzestrate cu întreaga putere dumnezeiască de iertare, sfințire și unire cu Domnul, ca și jertfa Lui pe cruce. Așa a înțeles acest lucru și Sf. Apostol Pavel, cînd a scris că «cel ce mîncă și bea cu nevrednicie din ele, acela mîncă și bea sieși osîndă, nesocotind trupul Domnului» (I Cor. II, 29). Cu alte cuvinte, pîinea și vinul din sfîntul potir nu sînt preînchipuiri (simboale), — dovadă sînt urmările ce vin asupra unora din cei nevrednici de ele : neputință, boală, moarte (I Cor. II, 30), — cum spune apostolul.

Prin urmare, cultul creștin, pe care-l săvîrșesc preoții prin puterea tainei preoțești și a Sfintei Euharistii (împărtășanii) (la Liturghie), lucrează mîntuirea sufletului nostru. Biserica, preoția și cultul creștin continuă în istoria lumii lucrarea Mîntuitorului. El dorește să ne vadă în jurul Său, la sfintele liturghii, mai ales în momentul jertfirii Sale pe altar, așteptînd totodată și chiar poruncind să ne împărtășim cu Sfîntul Său Trup și Sînge dumnezeiesc : «Adevărat, adevărat grăiesc vouă : de nu veți mîncea trupul Fiului Omului și de nu veți bea sîngele Lui, nu veți avea viață în voi» (Ioan VI, 53), — spune Mîntuitorul, care transmite elementelor văzute (pîinea și vinul) puterea iertătoare, sfințitoare și de părtășie în duh cu El.

A. ZAREA

GINDURI DESPRE CINTAREA RELIGIOASĂ ÎN BISERICĂ

Sfântul Apostol Pavel așează muzica religioasă pe aceeași treaptă cu rugăciunea. De ce ? Pentru că muzica este pentru noi ca un curcubeu al năzuințelor sufletești. Ea vrăjește sufletul nu numai prin valoarea sunetelor, ci mai ales prin taina care plutește în imnele religioase. Cuvîntul muzică îl pronunțăm ușor. Muzica lipsită de caracterul religios și sufletesc este o artă senzuală. Dacă însă e subordonată și strunită de spiritul duhovnicesc al rugăciunii, ea devine limba infinitului, care grăiește în urechile noastre. Imnul religios, ale cărui idei se desfășoară și se împletesc cu muzica, ridică sufletul la contemplație. Vă amintiți de imnul «*Pre Tine Te lăudăm*», pe care-l cînta corul nostru într-o vreme după compozitorul Ciureanu. Cîntarea aceea dădea în inimile credincioșilor un suflu divin. Era o mireasmă «în stare să șteargă petele prihănirii sufletești», cum ziceau Sfinții Părinți. S-a renunțat la o creație minunată, pentru o altă creație mai sarbădă.

Cînd muzica reușește să fie o interpretare a sufletului omenesc închinat religiei, ea este — cum am zis — limba infinitului în noi și în cei ce ne ascultă. Corala Sfintei Patriarhii, condusă de profesorul Lungu, a reușit să lege omenescul cu divinul, împletind darul cîntării omenesti cu darul cîntărilor îngerești.

Muzica nu totdeauna e ceva demn de admirat. Cînd este legată însă de imnul religios, muzica s-a ridicat pe aripi nevăzute de pe pămînt la cer. Desigur că nu cuvîntul e exprimat în muzică, ci sufletul se dizolvă, se topește în cuvînt. Ați simțit vreodată farmecul cîntării dumneavoastră topit în cuvînt ? Cea mai veche cîntare cunoscută în omenire pînă astăzi este cîntarea lui Moisi, cîntată de tot Israelul după trecerea minunată prin Marea Roșie : «*Să cîntăm Domnului, căci cu slavă S-a preamărit*».

Un scriitor apusean zicea că «cele mai dulci cîntece ale noastre sînt acelea, care exprimă gîndurile cele mai triste». (Shelley în «Fericirea de a trăi», de Sir John Lubbock).

Tragedia de pe Golgota pentru mîntuirea lumii și a fiecărui om în parte, reprodusă în fiecare sărbătoare pe sfintele altare, naște în credincioși gînduri smerite, care produc cele mai dulci cîntări.

Vai de Biserica în care amuțesc cîntecele !

Ortodoxia noastră a înțeles acest lucru și de aceea a introdus cîntarea omofonică în biserică, pentru ca fiecare credincios să contribuie cu trilurile sufletului său la înfrumusețarea slujbei. Alte confesiuni, cum e catolicismul și protestantismul, au rupt legătura dintre imnul religios și muzică, pentru că introducînd orga în cultul divin, au ridicat sunetul zgomotos la valoarea independentă de suflet. Muzica aceea a înlocuit cuvîntul cîntat cu instrumentul, orgă, vioară sau violoncel, care nu mai poate trezi gîndurile pioase, pe care le trezește și le înfiripă cuvîntul. — Gîndiți-vă la : «*Binecuvîntează, suflete al meu, pre Domnul*». Deodată cuvîntul îmi trezește sufletul. Melodia cîntată de orgă fără cuvinte nu-mi poate frămînta mîntea, cum mi-o frămîntă imnul religios.

A slăvi pe Dumnezeu pentru cele ce ne-a dat, este datorie. A-I da în cîntare și a-I arăta prin grai că sîntem recunoscători pentru darurile ce am primit de la El, este un act de recunoștință din partea noastră. A păstra în noi talentul, a-l ocroti pentru ambiții trecătoare, este a face ceea ce făceau izraeliții în pustie : strîngeau mana cerească în vasele lor pentru a doua zi, dar mana făcea viermi și se strica. Așa sînt primejduite sufletele creștine, care, mînate de ambiții omenești, nu mai înțeleg să slujească lui Dumnezeu, ci pun slăbiciunile lor omenești mai presus de Dumnezeu. Muzica e o subțiere în duh, un fir de mătase cerească fină, care te leagă de cele cerești și te ridică deasupra pe un teren superior. De aceea am zis că e limba infinitului.

Muzica e legată de simțăminte omenești, dar nu trebuie să devie o artă înșelătoare, care să te cufunde în iad, dîndu-ți în același timp bucuria și iluzia înșelătoare că te afli în rai. De aceea, cea mai plăcută și mai mîntuitoare este cîntarea care secundează imnul religios, poezia imnului religios.

Pentru muzică se cere să ai o vocație. Vocația pentru muzică te ridică deasupra sentimentelor egoiste.

Muzica nu este numai o înșirare de sunete, ci este o adaptare cît mai exactă a tainei care plutește deasupra imnelor și deasupra inimilor.

Cine nu iubește muzica este un ucigaș de suflete. Cînd i s-a adus la cunoștință lui Iuliu Cezar că Brutus, fiul său, vrea să-l asasineze, Cezar a răspuns : «Cred că poate face această crimă, pentru că nu-i place muzica».

Ei ! Știți că și roatele automobilului se strică cîteodată. Cînd se strică lampa electrică, fugi după mecanic să restabilească legătura cu uzina.

Uzina noastră centrală și nemuritoare este Dumnezeu. Ca să cîntăm Domnului, trebuie să ne apropiem de El. Ca să slujim Domnului cu darul vocii noastre, trebuie să cădem la picioarele Lui. Dar, dacă mîndria sau egoismul sau păcatul sub toate formele te-au îndepărtat de Dumnezeu, iată că nu mai poți contribui la împodobirea cuitului ! Cine cunoaște pe Dumnezeu nu poate fugi de El. Cine vrea să se mîntuiască pe sine, nu fuge de treptele, pe care se poate ridica spre Dumnezeu.

Cine iubește pe Dumnezeu, vrea ca și semenii săi, să slujească lui Dumnezeu și să se mîntuiască. Ce fel de viață duhovnicească ai în tine, cînd vezi că semenul tău lîncezește în nepăsare religioasă și tu nu-l trezești la viață duhovnicească ?

Dumnezeu este adevărata viață : vremelnică și nemuritoare. Cum poți fugi de El ?...

Cine are pe Dumnezeu, trăiește în Dumnezeu.

Cine are pe Dumnezeu iubește, ca și Dumnezeu, pe semenii săi. Cum poți sta nepăsător față de agonia fratelui tău ? Cum zici că ai pe Hristos în tine, dacă pe fratele tău îl lași să moară în nepăsare religioasă ?...

Ești creștin ? Cuvîntul creștin înseamnă nu numai un om botezat în Iisus Hristos, ci și un om mîntuit și de moarte și de păcat.

Nu-i un păcat să fugi de Biserica Lui ?

Trebuie ca tot creștinul să aibă în el un spirit misionar. Așa a avut Domnul cînd a vindecat pe bolnavii care veneau la El. Din spiritul acestuia misionar al Domnului, s-a născut Biserica. Și îndată după Pogorîrea Sfîntului Duh, Apostolii aprinși de Duh Sfînt, au plecat la predică, lăudînd pe Dumnezeu în cîntări duhovnicești. Nu trebuie să facem șee noi ca ei ?...

Pr. A. C. COSMA

CONTRIBUȚII LA PROBLEMA IDENTIFICĂRII MORMINTELOR DIN BISERICA SF. NICOLAE DOMNEȘCU DIN CURTEA DE ARGEȘ

După săpăturile întreprinse în iulie-septembrie 1920 de către fosta Comisie a Monumentelor Istorice în biserica Sf. Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș, s-a publicat în 1923, într-unul din buletinele acestei comisii, o serie de materiale și studii în legătură cu descoperirile arheologice făcute cu acest prilej¹.

Desigur, materialul arheologic și o bună parte din considerațiile de ordin istoric, artistic, filologic, numismatic, heraldic din acest volum au îmbogățit literaturile respective și au însemnat un pas înainte în istoriografia dintre cele două războaie.

Studiile lui V. Drăghiceanu, conducătorul săpăturilor, care interpretau datele arheologice publicate în *Jurnalul de săpături*, evident atita cât permiteau stadiul cunoștințelor și viziunea vremii, excelau prin referirea la izvoare inedite, material de arhivă, fotografii și desene sugestive, care ne-au fost și nouă de un real folos.

Totuși, o serie de obiecțiuni s-au ridicat nu mult după apariția volumului. De fapt, mai toți istoricii din țara noastră și-au spus părerea în legătură cu aceste importante descoperiri², fără a se ajunge la concluzii

1. *Curtea Domnească din Argeș*, în B.C.M.I., anul X—XVI, 1917—1923.

Pentru articolele din acest studiu — des citate în lucrarea de față — am stabilit următoarele prescurtări :

Virgil Drăghiceanu, *Curtea Domnească din Argeș, Note istorice și arheologice* (prescurtat C.D.A.)

Virgil Drăghiceanu, *Jurnalul săpăturilor din Curtea Domnească a Argeșului* (prescurtat J. S.).

Gr. Cerchez, *Restaurarea bisericii Domnești* (prescurtat R.B.D.).

Arh. Iancovici, *Jurnalul lucrărilor* (1911) (prescurtat I.L.).

Fr. Rainer, *Cercetări antropologice asupra osemintelor aflate în săpături* (prescurtat C.A.O.).

2. Bibliografia completă — pînă în 1935 — în legătură cu problemele atit de controversate ale datării monumentului și identificării mormintului clitoricesc, la Aurelian Sacerdoțeanu, *Mormintul de la Argeș și zidirea bisericii Domnești*, în B.C.M.I., anul XXVIII, fasc. 84, 1935, nota 1, p. 49 și altele 1, 1 și 2, p. 50.

convingătoare, datorită, bineînțeles, în primul rând, modului în care se executaseră săpăturile.

Din nefericire, o serie de opinii subiective din articolul *Curtea Domnească din Argeș...* s-au adăugat datelor incomplete de arheologie și și-au făcut drum în istoriografia noastră dintre cele două războaie, generând, firesc, o serie de erori.

Numeroasele legende ale locului, îndeosebi în legătură cu a-tot-prezentul «Negru-Vodă», au fost preluate și conferite voievodului Radu I. Mormîntul ctitoricesc și portretul votiv din naos, portretul votiv din pro-naos, reprezentarea «cavalerului» de pe stîlpul nord-estic al bisericii, palatul domnesc, totul se leagă de numele lui Radu I, prin care trăiește mai departe preeminența fabuloasă a lui «Radu Negru».

Evident, toate opiniile din acest articol, precum și *Jurnalul de săpături*, publicat în același volum, trebuie revizuite și supuse criticii. Stadiul avansat al cercetărilor în legătură cu evul mediu timpuriu și avîntul pe care l-au luat aceste studii în prezent, permit să se privească problemele ridicate de săpăturile din biserica «Sf. Nicolae Domnesc» dintr-un alt unghi de vedere.

Avînd în vedere importanța deosebită pe care o prezintă pentru istoria Romîniei acest monument, în care se oglindesc eforturile creatoare ale poporului³ — monument în care se găsesc de asemenea cele mai vechi vestigii ale primilor Basarabi — precum și necesitatea evidentă a unor îndreptări critice și interpretări verosimile în legătură cu mormintele și portretele acestor feudali, s-au reluat datele ample ale săpăturilor și studiilor scrise în legătură cu ele, pentru a le cîntări justetea și trăinicia.

S-a încercat astfel să se stabilească existența efectivă a fiecărui mormînt — deoarece unele dintre ele sînt osuare de reînhumare sau presupuse morminte — inventarul lor și aspectul original. Apoi să se analizeze și eventual să se dateze mormintele pe baza poziției lor, inscripțiilor, inventarului funerar și, în sfîrșit, să se stabilească identitatea celui înhumat, evident, în măsura în care datele prezentate de *Jurnalul de săpături* și expertiza Fr. Rainer — de un neprețuit ajutor — o permit.

Desigur, toate concluziile lucrării de față pornesc de la rezultatele săpăturilor din 1920 și s-ar putea obiecta că îndoielile exprimate în legătură cu aceste investigații arheologice, ar pune sub semnul întrebării toate analizele și opiniile care se întemeiază pe aceste investigații. Obiectivul acestei lucrări a fost însă preluarea critică a datelor prezentate de *Jurnalul de săpături* și articolul *Curtea Domnească din Argeș*, și confruntarea lor cu știri și monumente contemporane, apoi cu integrarea în complexul politico-social al vremii, apreciînd, după capacitatea de asamblare a materialului factual la acest cadru politico-social, dacă el a existat în realitate sau nu.

Pe de altă parte, în afară de considerațiile stratigrafice și cele asupra vestigiilor pe care le-a acoperit pămîntul, există încă pietrele de mor-

3. Acad. de Științe a U.R.S.S., *Bazele esteticii marxist-leniniste*, București, 1961, p. 269.

mînt, precum și o bună parte din inventarul funerar. O altă parte s-a păstrat în remarcabilele fotografii.

Desigur, lucrarea de față nu are un caracter exhaustiv. În legătură cu rezultatele săpăturilor de la Curtea de Argeș și cu monumentele găsite, s-ar putea scrie studii foarte ample, necesare științei din țara noastră. În prezent s-a încercat numai stabilirea unor baze cît mai trainice, atît pentru orientarea celor care ar iniția noi săpături pe aria investigată de către V. Drăghiceanu, cît și pentru viitoarele studii comparative.

*

Mormîntul lui Voislav. În articolul *Curtea Domnească din Argeș..* V. Drăghiceanu menționează că «la nr. 6» <mormîntul cu acest număr de pe planul distribuției mormintelor aflate în săpături>⁴, «într-un mormînt complet profanat, s-a găsit, pe lîngă vestminte, botoni, inel, diadema de lame de aur, o egrată de argint... și o piatră de mormînt timbrată de armele Basarabilor, scutul, și cu această inscripție fragmentară:

[V]ОИСЛАВЪ ДЪКТЕ [V]ЕЛ[ICA]ГО ПЛЕКС[АН]ДРА ВОЕВОДА ПОЧН МЦА ГЕНАР —
«Voislav, fiul marelui Alexandru Volevod, s-a săvîrșit în luna lui Ghe-
nuar»⁵.

Deoarece antropologul Fr. Rainer înclină să considere craniul găsit în acest mormînt al unei femei de 25—30 de ani⁶, V. Drăghiceanu revine în *Adaosele și îndreptările* anexate la începutul volumului, scriind că, «în cazul cînd în loc de ВОИСЛАВЪ ДЪКТЕ (copilul lui...) s-ar putea citi ВОИСЛАВЪ ДЪКТЕ [PE] (fata lui...) concluziile ce le-am tras pe baza existenței acestui mormînt în fața altarului, nu sînt întru nimic modificate».

Această revenire a generat îndoielile legitime ale lui N. Iorga⁷. Inscripția pietrei nu se potrivea cu mormîntul deasupra căruia fusese găsită. Inscripția fusese greșit citită sau mormîntul căruia îi aparținuse această piatră era altul? Vom încerca să răspundem la această întrebare, analizînd în primul rînd monumentul.

Piatra de mormînt a lui Voislav se află în prezent în biserică Sf. Nicolae Domnesc din Curtea le Argeș, încastrată în nișa formată prin astuparea fostei uși dinspre sud a naosului, zidită în primul sfert al sec. al XIX-lea. Ea măsoară 2,10 m. înălțime, 0,80 m. lățime (lățimea cîmpului fără chenar 0,50 m., lățimea chenarului 0,15 m.), 0,22 m. grosime.

4. C.D.A., fig. 30, p. 41. Vom folosi în întreaga lucrare acest *Plan al distribuției mormintelor* ridicat de către V. Drăghiceanu. În nota finală (152) vom propune o nouă ordine și numerotare a mormintelor, conform rezultatelor studiului de față.

5. C.D.A., p. 55. Vezi și însemnările din J.S. din 5 august (p. 142) și 21 august (p. 145).

6. C.A.O., p. 156.

7. N. Iorga (*Cronică*, în *Revista istorică*, IX, 1923, p. 196): «Mă țin foarte rezervat... față de fiul domnesc Voislav. Sîntem într-un domeniu unde ne lipsesc termenii de comparație indigenă».

Idem (*O nouă carte despre Curtea de Argeș*, în *B.C.M.J.*, XXXI, 1939 p. 141): «Am îndoieli și asupra citirii inscripției lui Voislav, fiu al lui Nicolae Alexandru, cu atît mai mult cu cît d. Drăghiceanu aluneca spre ДЪКТЕРА în locul cu totul neobișnuitului ДЪТ și ieșea astfel o Voislavă».

În privința inscripției, prima lectură a lui V. Drăghiceanu este cea corectă ⁸. Este vorba de Voislav, un fiu al lui Nicolae Alexandru, mort copil, deoarece rumele nu îi este însoțit de titlu.

Numele Voislav este curent la curtea sîrbească ⁹ cu care știm că Nicolae Alexandru era înrudit, fiica sa Anca fiind soția lui Ștefan Uroș ¹⁰.

În privința sculpturii acestei pietre de mormînt, remarcăm că ea prezintă pe cîmpul încadrat de chenarul mai ridicat, pe care se găsește inscripția, un trunchi de arbore, care se termină în partea superioară cu un scut ¹¹.

O altă piatră de mormînt de formă paralelipipedică din aceeași biserică, cu cîțiva ani mai tîrzie, care — așa cum vom vedea — aparține probabil lui Radu I ¹², înfățișează de asemenea pe suprafața superioară un arbore, cu trunchi, ramuri și frunze, încununate toate de o rozetă în vîrtej, încadrată de baghete dispuse stelar (în realitate motivul soarelui) ¹³, pe cele două fețe mari două rînduri simetrice de pomișori cu fructe vizibile, iar pe laturile mici, o cruce — către est — și o stea a lui David — către vest (aceasta din urmă schițată pe suprafața nefinisată).

Apariția acestor motive în sec. XIV este importantă atît pentru faptul că ele reflectă o anumită viziune, a epocii pe care — avînd în vedere puținătatea știrilor de atunci — nu avem cum să o constatăm altfel, cît și pentru descifrarea izvoarelor acestor motive care vor reveni mereu în arta Țării Romînești.

Dacă pe pietrele de mormînt «pomul vieții» apare în următoarele secole sporadic — cum ar fi de pildă pe piatra funerară a jupîniței Vlădaia, «jupînița jupanului Manea, velichi vormic» ¹⁴, moartă în 1528, aflată la mînăstirea Seaca, din fostul județ Olt — în schimb el abundă pe țesături, sigillii, ferecături de evanghelii, legat mai totdeauna de portrele donatorilor obiectului respectiv.

Constatăm că sculptura de pe piatra probabilă a lui Radu I, este ilustrarea cap. 22 din Apocalips ¹⁵, unde se menționează că «pomul vieții, care se află în mijlocul raiului» va permite celui care va mîncea din fructele sale să nu «sufere a doua moarte». Apoi, despre un rîu, cu pomul vieții de-o parte și de alta «care rodește de douăsprezece ori pe an», în cetatea în care va fi o lumină mai puternică decît a făcliilor și soarelui. Paragraful se termină cu etalarea simbolistă : «eu sînt rădăcina și urmașul lui David, steaua cea luminoasă a dimineții».

8. Avizul tov. H. Chircă și C. Bălan de la Institutul de Istorie al Acad. R.P.R., cărora le mulțumim pentru prețiosul lor concurs.

9. Vezi A. Sacerdoțeanu, *Lista de suverani, Serbia, în Hrisovul, I*, 1934.

10. C. Jirecek, *Geschichte der Serben*, Golha, 1911, vol. I, p. 414.

11. Pentru imaginile monumentelor bine cunoscute, a căror fotografie se află în volumul *Eurta Domnească din Argeș*, nu facem trimiteri.

12. Vezi mai departe p. 56 sq.

13. Paul Petrescu, «*Pomul vieții*» în *arta populară din România*, în *S.C.I.A.*, 1, 1961, p. 46.

14. Desenul în Carol Isler, *Album*, B. Ac. R.P.R., A.D.I. 10, cu legenda «De la m-rea Seaca, jud. Oltu». Inscripția la V Drăghiceanu, *Mănăstirea Seaca*, în *B.C.M.I.*, fasc. 67, 1931, p. 47.

15. *Biblia* (ed. Nicodim) București, 1944, p. 1379 și p. 1395.

Simbolurile figurate pe piatra de mormânt, ilustrează acest verset din Apocalips. Pomul de pe fața superioară, este «pomul vieții» cu semnificația de «tinerețe veșnică» a mitului iranian. Pe laturile lungi ale pietrei sînt figurate cele două șiruri de pomi ai vieții, în total doisprezece pomi «care rodesc de douăsprezece ori pe an».

Pomul vieții de pe fața superioară, prezintă în loc de coroană, soarele, simbolul lui Iisus. În sfîrșit, pe laturile mici se află alte simboluri ale urmașului lui David : «steaua cea luminoasă a dimineții» și «crucea».

Rămîne să explicăm forma ciudată a pietrei de mormânt probabilă a lui Radu I. S-a afirmat că această formă s-ar datora așezării acestei pietre în fața fostei intrări în naos, unor măsuri de prevedere ca mormîntul să nu fie profanat, în sfîrșit imitării unui sarcofag.

Toate ipotezele acestea sînt mai puțin verosimile decît explicația pe care o găsim la o serie de blocuri masive, paralelipipedice care se păstrează pe lîngă unele biserici din Maramureș¹⁶ foarte asemănătoare ca formă cu piatra de mormînt probabilă a lui Radu I, dar fără figurație.

Aceste pietre reprezintă mesele pe care se face pomana celor decedați. Dacă ne gîndim că în evul mediu pomana se făcea pe mormînt — ca și astăzi de altfel — ne dăm seama de semnificația monumentului de la Curtea de Argeș.

P. Z. Petrović¹⁷, analizînd pietre funerare de o formă asemănătoare («stecak»-uri) și cu motivul greșit denumit al «arcadelor» și «coloanelor» din Bosnia-Herzegovina, ajunge la concluzia că simbolistica vrea să însemne, în realitate, «mese, în lemn și cîteodată în piatră, pe care se dădeau prînzuri obligatorii pentru morți. Bocitoarele se adunau împrejur și se lamentau pentru el. În popor se crede că defunctul are în lumea cealaltă masa sa. Pe această masă se găsește numai ceea ce i s-a dat pe pămînt pentru odihna sufletului său»¹⁸.

Aceeași funcție îndeplinea probabil și piatra de mormînt presupusă a lui Radu I. Era firesc ca, pe o astfel de masă să fie figurat pomul cunostinței.

Dacă atît piatra de mormînt a lui Nicolae Alexandru¹⁹, cît și cea presupusă a lui Radu I, revelă relații cu lumea slavă sud-dunăreană, fie imediate, ca prima, fie mai îndepărtate, ca a doua, monumentul funerar al lui Voislav se găsește, în aceeași epocă, și în lumea occidentală.

Într-adevăr, forma pietrei, dispoziția inscripției sale pe chenarul marginal, motivele «pomului vieții» (care aci, pe piatra lui Voislav nu prinde

16. Paul Petrescu, cap. *Arta populară romîncască*, în *Istoria artelor plastice în România*, I : <Sub încăperea care înlocuiește prispa lîngă bisericile de lemn din Transilvania> «în acest spațiu semi-adăpostit se află masa pomelnicilor, construită uneori din blocuri ciclopice de piatră... Mesele au însemnat pe ele locul fiecărui neam din sat...» <Este vorba de mesele din Budești, Ferești, Sugatag. Comunicarea lui P. P.>.

17. P. Z. Petrović, *Le motif des arcades et des tables sur les «stecak»*, în *СТАРИНАР* Beograd, 1958, pp. 195—206.

18. *Ibidem*, p. 206. De o formă asemănătoare cu monumentul din Curtea de Argeș, este stecak-ul din Bijaca (*ibidem*, fig. 34).

19. Vezi nota 148.

semnificația de simbol religios pe care o va avea pe cea presupusă a lui Radu I) și al unui scut heraldic ce încoronează acest pom²⁰, seamănă îndeaproape cu piatra de mormînt a preotului Jonnes Weingarten din Eisenach (mort în 1368), ridicată probabil cîțiva ani mai devreme decît cea a lui Voislav²¹. Unica deosebire constă în faptul că în locul scutului din virful «pomului vieții» figurat în Curtea de Argeș, apare un crin heraldic.

Aceasta arată că, fie că prototipul pietrelor de mormînt din Curtea de Argeș provenea dintr-o epocă anterioară din sudul Dunării, de unde el fusese preluat cu implicațiile simbolice, fie că venea din altă parte, criteriul de alegere era cel al răsunsetului pe care îl aveau în țara nou încheată, dar totuși veche, motivele sale ornamentale principale «pomul vieții» și «soarele».

După ce am analizat și piatra de mormînt a lui Voislav, să încercăm a-i găsi mormîntul peste care ea fusese așezată, deoarece, așa cum am văzut, exista o nepotrivire între personajul pe care îl indică inscripția și osemintele, precum și inventarul funerar, găsite în mormîntul peste care se afla această piatră.

Acest lucru ne va fi înlesnit, dacă considerăm monumentul din punctul de vedere al stării lui de conservare. El prezintă două importante modificări :

1. Colțul stîng inferior — sau dacă piatra de mormînt ar fi așezată orizontal în biserică, cu limita superioară către vest, colțul nord-est — este tăiat în unghi drept, golul formînd un patrat cu latura de 0,17 m. Nu avem de a face cu o știrbire întîmplătoare, ci cu o tăiere premeditată a pietrei, pentru a o îmbuca într-un obstacol așezat în colțul nord-estic al mormîntului. Alte două obstacole au existat și la vestul și sudul mormîntului, deoarece dacă ar fi fost oprită numai pe una din aceste laturi, piatra nu ar fi trebuit tăiată. Presupunînd obstacolul nord-estic un stîlp, reprezentarea grafică a ipotezei de mai sus ne convinge de faptul că au trebuit să existe alte două obstacole, sudic și vestic, pentru a determina tăierea pietrei. Aceste trei obstacole, dispuse după deducțiile noastre teoretice, le găsim în planul distribuției mormintelor aflate în săpături, la mormîntul 11, situat în vestul stîlpului sud-estic din naos.

Într-adevăr, pentru ca piatra de mormînt a lui Voislav să fie tăiată, ea a trebuit să întîmpine cel puțin din trei laturi, trei obstacole diferite. Pe latura estică exista stîlpul sud-estic al naosului. Pe cea vestică piatra de mormînt a ctitorului, înhumat în mormîntul nr. 10, iar pe cea sudică, cea care acoperea mormîntul nr. 12.

V. Drăghiceanu presupune că piatra care acoperea mormîntul nr. 10, al ctitorului «trebuie să fi fost... piatra... decorată foarte oriental... cu o cruce pe partea dinspre picioare, rămînînd brută la latura dinspre cap».

20. Forma triunghiulară, arhaică a scutului (vezi R. Stillfried, *Altentumer und Kunstdenkmale des Erlauchten Hauses*, Berlin, 1887, cap. *Die Wappen*) pare a fi, mai degrabă, rezultatul unei neîndeminări. (Vezi și N. Iorga, *Cronică*, în *Revista istorică*, IX, 1923, p. 193):

21. Werner Stiel, *Heidnische Sinnbilder*, p. 183, fig. 155, p. 176. O piatră de mormînt asemănătoare celei din Eisenach s-a găsit la Marburg (*ibid.* p. 183). Vezi și Spiess Karl, *Neue Marksteine*, Viena, 1955, p. 48 și 49 (citat de Paul Petrescu, *op. cit.*, p. 42).

Deoarece lângă stîlpul nord-estic se găsise fragmentul unei alte pietre de mormînt, V. Drăghiceanu presupune că ea a fost lipită de stîlpul sud-vestic (unde o găsește mitropolitul Neofit în 1745) «pentru a nu împiedica circulația în biserică», cu toate că sarcofagul mormîntului nr. 10 a fost găsit la distanță de 1,00 m. de stîlpul sud-vestic.

Deoarece nu vedem motivele pentru care această piatră de mormînt să fi fost așezată lipită de stîlpul sud-vestic și ru pe mormînt, așa cum era firesc la data cînd se îngroapă ctitorul și cînd în biserică nu se mai aflau alte pietre funerare, considerăm că ea nu aparține mormîntului nr. 10, ci foarte probabil mormîntului nr. 5, așa-numitului «mormînt încă ipuit».

Un alt argument că piatra de mormînt paralelipipedică nu se afla lipită de stîlpul sud-vestic, îl constituie faptul că blocajul de bolovani, construit pentru a susține piatra de mormînt și a preveni eventuale tasări, se afla așezat pe lespedea care acoperea sarcofagul, deci distanțat de stîlpul sudic ai bisericii. Acest blocaj nu era deci potrivit pentru o piatră masivă, concepută să fie așezată lipită de stîlpul sud-vestic.

Pietrele funerare ale mormintelor nr. 10 și 12 s-au pierdut, dar putem să le stabilim poziția după mormintele respective. Într-adevăr, în *Jurnalul de săpături*, se menționează că sarcofagul din mormîntul nr. 10 se afla la 1,00 m. distanță de stîlpul sud-vestic și 2,20 m. de stîlpul sud-estic, el însuși măsurînd 2,10 m. Este probabil ca piatra de mormînt pusă deasupra acestui sarcofag să fi fost mai apropiată de stîlpul sud-estic decît mormîntul. — acest lucru ne apare cu atît mai probabil cu cît placa de piatră care acoperea sarcofagul deasupra căreia se afla blocajul de bolovani ce susține piatra funerară, măsura în lungime 2,45 m. — astfel ca piatra lui Voislav, lungă de 2,10 m. să nu fi putut încape în spațiul lăsat între piatra de mormînt a ctitorului și stîlpul sud-estic.

Deoarece locul pietrei de mormînt nr. 12 este marcat în prezent de o piatră pusă în 1923 de către C.M.I., putem să constatăm că ea se afla la 0,75 m. de mormîntul nr. 10, nepermițînd deci ca piatra lui Voislav, lată de 0,80 m., să fie împinsă între pietrele nr. 10 și 12 și silind pe pietrar să-i taie colțul nord-estic, pentru a se putea îmbuca în stîlp.

Din *Jurnalul de săpături* deducem că pietrele mormintelor nr. 10, 12 și 11 se aflau la același nivel de călcare.

2. O altă caracteristică a pietrei de mormînt a lui Voislav este că ea prezintă o tocire pronunțată transversală, în vreme ce extremitățile — îndeosebi cea superioară — au rămas neatînse. Aceasta indică faptul că în dreptul extremității superioare (către sud-vest deci), exista un obstacol care proteja piatra de mormînt de pașii celor care trebuiau să treacă din mijlocul bisericii către latura ei sudică. Privind planul de distribuție al mormintelor, constatăm că acest obstacol era jumătatea estică a pietrei mormîntului nr. 12. De fapt, pietrele mormintelor nr. 10, 12, 11 și 5, constituiau un fel de baraj între stîlpul sud-vestic și tîmpla bisericii și era firesc să se fi trecut peste ele. Dacă piatra de mormînt a lui Voislav ar fi fost așezată pe mormîntul nr. 6, pașii enoriașilor ar fi tocit-o cel mult longitudinal, nu transversal, admițînd că ar fi călcat peste ea, cu tot locul din jur.

Este limpede deci că piatra de mormint a lui Voislav era așezată peste mormintul nr. 11 și nu peste mormintul nr. 6. Într-adevăr, relatarea lui V. Drăghiceanu în legătură cu inventarul acestui mormint²² cit și expertiza antropologică a prof. Fr. Rainer²³, ne confirmă această deducție.

Acest fiu adolescent al voievodului Nicolae Alexandru, purta insemne cavaleresti (șnurul diademă pe cap) ; în privința nasturilor tunicii, cu literele I.O.R., înclinăm să credem că nu sînt inițialele unei rugăciuni catolice, cum susținea V. Roth²⁴, ci simple ornamente fără semnificație²⁵.

Mormintul lui Vladislav I. Mormintul consemnat cu nr. 10 în releveul V. Drăghiceanu, găsit în fața stîlpului de sud-vest al bisericii și denumit cu drept cuvînt, dar fără argumente «mormintul ctitorului» a fost atribuit lui Basarab²⁶, lui Vladislav²⁷, lui Radu I²⁸, în sfîrșit «unui voievod

22. J.S., p. 147 : «La adîncime de 1 m. se află urmele unui cosciug de 1,60 m. lungime, în care zăcea scheletul, desigur al unui fiu al lui Radu Negru <I> înmormîntat posterior, cu un șnur de diademă pe cap, un alt șnur cordon pe mijloc și cu nasturii tunicii pe care se aflau : o pasăre înaripată <eroare : este vorba de un inel găsit la săpăturile de la biserica Sinicoară (vezi legenda fig. 76, p. 69 din același volum). Pasărea înaripată era în realitate un vultur bicefal — C.P.> literele I.O.R., căzute în lături (No. 11 pe plan). Mormintul nu părea profanat, deși nu s-a găsit nici un inel la schelet» <I>.

23. C.A.O., p. 160 : «Mormintul cu numărul 11 : «Fiul lui Radu Negru». E vorba într-adevăr de o ființă tină, între 16 și 20 de ani... Măselele de minte n-au ieșit încă».

24. C.D.A., p. 68.

25. Vezi comentariul în legătură cu literele ornamentale de pe vestmintul diaconilor Roman și Ștefan, reprezentati în proscomidia bisericii Domnești, la D. Onciul, *In chestiunea bisericii Domnești de la Curtea de Argeș*, în *B.C.M.I.*, IX, 1916, pp. 52—53. Vezi centura cu litere ornamentale a cavalerului Konrad Heideck, mort în 1357 (J. H. v. Heiner—Altenack, *Trachten, Kunstwerke und Gerätschaften vom frühen Mittelalter bis Ende des achtzehnten Jahrhunderts*, ed. II, vol. III, Frankfurt, 1882—1889, p. 181).

26. N. Iorga, *Revista istorică*, VI, 1920, p. 179 : «Pentru mine Domnul îngropat în biserică isprăvită pentru Mitropolie de Alexandru Vodă, care se știe că e îngropat în biserică din Cîmpulung, nu poate fi decît tatăl său, Basarab, care deci va fi fost începătorul zidirii». Idem, *Nasturii lui Vodă Basarab în mormintul de la Argeș*, *ibidem*, VIII, 1922, p. 127 ; idem, *Études roumaines*, I, Paris, 1923, p. 82 ; idem, *Istoria Romînilor prin călători*, I, ed. 2, București, 1928, p. 16 ; idem, *Istoria bisericii romînești*, I, p. 39 ; idem și G. Balș, *Histoire de l'art roumain ancien*, Paris, 1922, p. 26 (Citați de A. Sacerdoțeanu, *Mormintul de la Argeș și zidirea bisericii Domnești*, p. 50).

27. C. Kogălniceanu, *Biserica sf. Nicolai Domnesc de la Curtea de Argeș*, în *Convorbiri literare*, anul LVI, 1924, p. 760 : «bis. Nicolae Domnesc a fost zidită» «după înființarea Mitropoliei la 1359 de către Alexandru I, începută poate de către acesta, dar mai probabil zidită după moartea acestuia... de... Vladislav I» ; idem, *ibidem*, LIV, 1922, pp. 726—727 «trebuie admis că Voievodul care s-a găsit îngropat în sarcofagul la locul de cinste al ctitorului în biserică sf. Nicolae Domnesc este Vladislav I sau Vlaicu Vodă» ; idem, *Negru Vodă*, în *Convorbiri literare*, anul LVIII, 1926, p. 458 ; idem, *Voievozii înmormîntați în biserică Domnescă de la Curtea de Argeș*, *ibidem*, p. 616 (citați de A. Sacerdoțeanu, *Mormintul de la Argeș...*, p. 50).

Atribuirea mormintului se face deci exclusiv pe temeiul unei deducții cronologice, plecîndu-se de la data zidirii bisericii.

28. V. Drăghiceanu, *Inscripțiile de la Biserica sf. Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș* ; în *B.C.M.I.*, V, 1912, p. 96 ; idem, *C.D.A.*, p. 46 ; idem, *J.S.*, p. 136—138 ; idem, *Les coutumes d'enterrement des princes roumains*, în *Bull. de la section hist. de l'Acad. Roum.*, 1924, p. 113 ; D. Onciul, *Anul morții marelui Basarab, în Curtea Domnescă de Argeș*, p. 104 ; Al. Lapedatu, *Cum s-a alcătuit tradiția națională despre originile Țării Romînești*, în *Anuarul Institutului de istorie națională al Univ. din Cluj* II, 1923, București, 1924, pp. 303—304 ;

sau personaj de seamă mort în... 1310 sau posterior lui la o vîrstă puțin înaintată»²⁹.

Considerăm că mormîntul aparține lui Vladislav I, fiul lui Nicolae Alexandru. Argumentele sînt următoarele :

1. Mormîntul nr. 10 este cu certitudine anterior celui al lui Voislav «fiul lui Alexandru», deoarece piatra de mormînt a acestuia din urmă a fost împinsă către est de piatra de mormînt care acoperea sarcofagul mormîntului nr. 10 și spre nord de o piatră pusă pe mormîntul alăturat (nr. 12), încît ea a trebuit, așa cum am văzut, să fie știrbită pentru a se putea îmbuca în stilul sud-estic al naosului.

Presupunem că între moartea voievodului din mormîntul nr. 10 și a lui Voislav a trecut un interval de timp (în care a survenit moartea rudei domnești necunoscute, înhumate în mormîntul nr. 12), un răstimp nu prea îndelungat.

Voievodul Nicolae-Alexandru moare în 1364. Arul decedului fiului său Voislav, mort cam la 16 ani, nu poate depăși anul 1380, dacă am admite că el s-a născut în ultimul an de viață al tatălui său, ceea ce este puțin probabil, avînd în vedere că la 1370 fiicele voievodului Nicolae Alexandru, Ana și Anca, erau căsătorite, iar Vladislav și Radu I, majori³⁰.

Ori, Radu I moare pe la 1384. Mormîntul nr. 12 indică însă un interval între moartea ctitorului și cea a lui Voislav, deci — admitînd că acesta din urmă a fost născut în ultimii ani ai vieții voievodului Nicolae Alexandru, ceea ce este foarte puțin probabil, și că a decedat, așa cum o atestă expertiza Fr. Reiner, între 16—20 ani (mai degrabă către 16 ani, decarece sicriul măsoară 1,60 m.) — el moare cel mai tîrziu în 1380. Este evident deci că mormîntul ctitoricesc nu a aparținut lui Radu I, mort pe la 1384, ci unui voievod mort înainte de 1380.

Deoarece Nicolae Alexandru este înmormîntat la Cîmpulung³¹, iar inventarul mormîntului, vîrsta celui îngropat și o serie de alte considerente — printre care cel mai important este grafitul de pe zidul nord al bisericii — exclud pe Basarab, este firesc să deducem că mormîntul nr. 10 aparține lui Vladislav I, mort aproximativ la anul 1377.

2. Vladislav I nu a putut fi îngropat la Vodița sau la Tismana, cum au afirmat unii istorici. Așa cum a arătat V. Vătășianu, faptul că în tîlburările din 1376 apare ca ban al Severinului Ion Treutel, dar sub ordinele coroanei maghiare, indică datarea Vodiței înainte de acest eveniment³².

J. Lupaș, *Lupta de la Posada*, 1330, în Anuarul Com. Mon. Ist., secția pentru Transilvania, 1930—1931, Cluj, 1932, p. 138 etc.

(Citați de A. Sacerdoțeanu, *Mormîntul de la Argeș...*, p. 50).

29. A. Sacerdoțeanu, *Mormîntul de la Argeș și zidirea bisericii Domnești...* p. 56.

30. Vezi Constantin C. Giurescu, *Istoria romînilor*, I, București, 1936, pp. 370—371.

31. Vezi Pavel Chihaiia, *Dale în legătură cu biserica vechii curți domnești din Cîmpulung-Muscel*, în B.O.R., nr. 11—12, 1961, p. 1047.

32. V. Vătășianu, *Istoria artei feudale în Țările Romîne*, vol. I, București, 1959, p. 188. Vezi și Maria Holban, *Raporturile dintre Țara Romînească și Ungaria Angevină*, în S.M.I.M., I, 1956, p. 55.

Ocuparea Severinului și deci a Voditei prin 1375 sau 1376, exclude posibilitatea înmormântării lui Vladislav în această mănăstire.

El nu poate fi îngropat nici în mănăstirea Tismana³³, ridicată de

33. În legătură cu localizarea mormintului lui Vladislav I la Tismana, considerăm oportunitate să încercăm a clarifica această chestiune. În articolul *Mormintul lui Vladislav Vodă*, publicat în *Revista istorică*, anul VIII, nr. 7—9, iulie-septembrie 1922, p. 125, N. Iorga, contestând opinia lui V. Drăghiceanu că Vladislav I ar fi fost înmormântat în mormintul nr. 8 din mijlocul naosului bisericii sf. Nicolae Domnesc, citează pe Sébastien Rhéal («o notă la poemul său în limba franceză: «Résurrection des peuples», apărută prin 1850, care există în biblioteca școlii române din Fontenay-aux-Roses») în sprijinul opiniei că mormintul lui Vladislav I s-ar afla la Tismana: «Michel Bass (Basarab), Ban des Bassiens (sic) ... Une inscription et des fleurs de lys, trouvés dans le monastère de Tismana, témoignent que ce Domnu avoit épousé une princesse du sang de Saint Louis. Un roumain érudit m'a communiqué...».

«Mormintul de la Tismana», afirmă N. Iorga, «nu poate fi decît al căilor domnesc».

În *Curtea Domnească din Argeș*, p. 44, V. Drăghiceanu atrage pe drept cuvînt atenția că «Tismana nici nu era începută la moartea lui Vladislav» și opinează că «dacă poate fi luat în considerare acest poet astral, atunci acest mormînt este al lui Mihail, fiul lui Mircea, a cărui mamă era probabil catolică».

N. Iorga continuă a crede (*Istoria bisericii românești*, ed. II-a, vol. I, București, 1928, p. 55, nota 1) că «mormintul cu flori de crin <descriș pe Sébastien Rhéal — C. P.> poate fi al lui Vladislav». Aceeași opinie în *Istoria Romînilor*, vol. III, 1937, p. 248: «E greu de admis pe o așa de slabă bază <fragmentul de inscripție găsit de V. Drăghiceanu în mormintul Nr. 8 — C. P.> pe cînd anume mărturie, e adevărat străine și moderne, pomenește la Tismana de o piatră de mormînt cu floarea de crin».

Opinia este admisă și de Alex. Lapedatu (*Cum s-a alcătuit tradiția Țării Românești*, București, 1924, p. 302), care menționează «broșura care amintește de existența unei pietre funerare, cu inscripție și ornamente în flori de crin, pusă pe mormintul unui domn din neamul Basarabilor, pe care N. Iorga îl socotea a fi Vladislav Vodă».

C. Kogălniceanu (*Biserica sf. Nicolai Domnesc de la Curtea de Argeș*, în *Convorbiri literare*, LVI, 1924, p. 764) afirmă, în sfîrșit, că «mormintul cu flori de crin pe el care există la Tismana, după spusele unui erudit român... este poate al lui Radu I... sau Dan I...» etc.

Mergînd la broșura citată apărută în 1850, fără autor și dată (*Résurrection des peuples. La Roumanie naissante*) constatăm că sînt însumate în ea o poemă scrisă de I. Heliade Rădulescu și un *Précis de ses annales et de sa dernière révolution*, de Sébastien Gayet) în care se află pasajul citat de către N. Iorga (datele bibliografice ale acestui volum în J. M. Quérard, *Essai de bibliothèque française historique de ces principautés*, Paris, 1857). Din acest pasaj aflăm că «Radu Negru (1242)... se proclame domnu de toute la Roumanie et trace un code remarquable... Ce code libéral, rédigé de concert avec son allié Michel Bassaraba I, Ban des Bassiens, fut la véritable charte constitutive... Une inscription et des fleurs de lys trouvés dans le monastère de Tismana, témoigne que ce domnu avoit épousé une princesse du sang de Saint Louis. Aucun historien n'en a parlé; je n'ai pas le temps d'éclaircir le fait dans nos chroniques, mais il semble positif, d'après l'inscription, dont un Roumain érudit m'a communiqué la découverte. Je m'empresse de consigner ce nouveau lien de parenté avec la race roumaine».

În primul rînd remarcăm că din textul lui Sébastien Rhéal, citat de către N. Iorga nu reiese că florile de crin se aflau pe o piatră de mormînt, așa cum afirmă ceilalți istorici citați și chiar N. Iorga, într-o altă lucrare. Sébastien Rhéal relatează despre o inscripție găsită la Tismana și despre flori de crin sculptate în mănăstire, nu pe o piatră de mormînt.

În mănăstirea citată se găsesc într-adevăr atît o inscripție cu numele lui Radu, cît și flori de crin, sculptate pe encadramentul de piatră al ușii vestice de intrare.

Care este sursa informațiilor lui Sébastien Rhéal?

A. Billecoq, consulul Franței în Țara Romînească, publică la Paris, în 1848, un *Album-Moldo-Valaque*, ilustrat de către M. Bouquet. La p. 11 al acestui volum, putem citi: «...c'est précisément une princesse catholique, épouse du premier prince de Valachie, Negru Vodă,

Radu I și terminată în 1386³⁴, care era de altfel și samovlastie, de sine stătătoare, sub autoritatea directă a patriarhului³⁵.

În privința opiniei lui V. Drăghicearu că Vladislav I ar fi fost înmormântat în mormântul nr. 8, opinie sprijinită pe un fragment de inscripție arbitrar interpretată³⁶, este învederat că mormântul celui care își emite documentele din «Argias, nostra residencia»³⁷, trebuia să fie cel ctitoricesc, așa cum admite și V. Drăghiceanu. Ipoteza că acest mormânt ctitoricesc trebuia să se afle în mijlocul bisericii, sub turla pantocrator, pentru că înspre latura sudică era ușa de intrare în naos³⁸, nu are temelie. Faptul că locul de înmormântare a predecesorului său Nicolae Alexandru se afla în biserica Domnească din Cîmpulung pe latura sudică³⁹, loc de

(Rodolphe-le-Noir) descendant elle-même des Bourbons de Hongrie, qui fonda dans les Crapaks (sic!) l'unique chapelle pendant longtemps vouée au culte pour lequel ses ancêtres avaient porté si loin en Orient la gloire de leurs armes. La porte d'entrée du couvent de Tismana, le monastère à la fois le plus ancien et le plus pittoresque des Alpes carpathiennes, est encore revêtu des gloires héraldiques de son illustre maison».

Prințesa «descinzînd din Burbonii» de la A. Billecoq, devine «o prințesă din sîngele sf. Ludovic» la S. Rhéal, știut fiind că Burbonii purced din Robert, al șaselea fiu al sf. Ludovic.

Similitudinea fragmentelor citate din S. Rhéal și A. Billecoq, ne arată că lucrarea ultimului, apărută cu doi ani înaintea celei a lui S. Rhéal, a inspirat pe acesta.

De altfel, S. Rhéal compilează și pe J. A. Vaillant (*La Roumanie*, Paris, 1844, p. 139) de la care împrumută legenda lui «Michel... Ban des Bassiens», menționat în citatul de mai sus.

A. Billecoq este preluat și de către J. H. Skeene (*Frontier lands of the Christian and the Turk*, vol. II, London 1853, p. 108) care relatează că la Tismana soția romano-catolică a lui Negru Vodă «și-a plasat armoriile sale pe poarta bisericii grecești; și florile de crin franțuzești par stranii în această sălbatecă trecătoare a munților».

Este adevărat că la mînăstirea Tismana există un ancadrament de piatră al unei uși sculptate în 14 decembrie 1541, din timpul lui Petru (Radu Paisie) — la care se referă A. Billecoq și, după el, S. Rhéal, apoi J. H. Skeene — cu un ornament al cărui motiv este o floare de crin (vezi, A. Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana*, București, 1909, ed. III, p. 119) dar acest motiv este frecvent pe aria sîrbă-althonită. El se găsește de pildă sculptat în piatră, într-o stilizare asemănătoare celei de la Tismana, la mînăstirea Chilandari de la muntele Athos, ridicată în 1303 (vezi reproducerea în G. Millet, *L'ancien art serbe*, Paris, 1919, p. 147). În nici un caz nu poate fi vorba de un însemn heraldic occidental. În privința inscripției «a cărei descoperire» i-a «comunicat-o un român erudit», ea se referă probabil la cea zugrăvită în 1564—1565 (repicată în 1844) în care este menționat că «...Io Radu Vv. am zidit acest lăcaș... din temelie pînă la sfîrșit...».

Această inscripție, descoperită probabil în 1844, cînd a fost și repicată, a fost cunoscută desigur, cu acest prilej, de către I. H. Rădulescu, care a comunicat-o șase ani mai tîrziu, la Paris, lui S. Rhéal.

Relatarea lui A. Billecoq despre soția catolică a lui «Radu Negru» prelua desigur cunoscutele legende pătrunse în sec. XVII în istoriografia Țării Romînești.

Oricum, știrile din *Album Moldo-Valaque* și din *Résurrection des peuples*, nu pot constitui argumente în sprijinul ipotezei că la mînăstirea Tismana ar fi existat vreun mormînt al primilor Basarabi.

34. *D.I.R.*, XIII, XIV, XV, B., p. 32 și p. 40.

35. Emil Lăzărescu, *Introducere* la cap. V din *Istoria artelor plastice în România*, I.

36. Vezi nota 110.

37. *D.I.R.*, XIII, XIV, XV, B., p. 60 și p. 64: Document din 1369 și 16 iulie 1372: «Argias nostra residencia».

38. *C.D.A.*, p. 43.

39. Pavel Chihaiia, *Date în legătură cu biserica vechii curți domnești din Cîmpulung-Muscel*, p. 1047.

onoare care se va menține în Țara Românească pînă în sec. XVIII-lea ⁴⁰, arată că și locul ctitorului în biserică mai tîrzie din Curtea de Argeș, va fi fost în partea sudică a naosului ⁴¹.

3. În *Jurnalul săpăturilor* se menționează că ctitorul avea părul castaniu ⁴². Se observă de asemenea o dantură întregă ⁴³. Toți voievozii din sec. al XIV-lea (în afară de Dan I care a murit în Bulgaria, în luptele împotriva lui Sișman din 1385), au depășit maturitatea, avînd copii mari. Numai Vladislav I a murit tînr și a fost urmat la tron, nu de fiu, ca ceilalți voievozi din sec. al XIV-lea, din Țara Românească, ci de fratele său, Radu I.

4. Un foarte important element de datare este costumul care s-a găsit în mormîntul cîțoricesc. Acest veșmînt se compune dintr-o «tunică de mătase, odată de purpură, astăzi decolorată maron; strînsă mult pe corp, ea descinde pînă la jumătatea femururilor. E mult decoltată la gît, încheiată prin mijloc de un șir de nasturi de aur ca 30, plăți, așezați unul după altul».

Sub această «tunică» V. Drăghiceanu a găsit «numai bordura groasă de piele, ornamentată cu mărgăritare, care decora gulerul, și mijlocul acelei veste sau cămăși, în tot lungul sternului, de asemeni broderia de același fel de la mincile ei, care ieșeau cu mult afară, de mincile tunicii, care și ele erau destul de lungi. Materia din care era însă făcută această cămașă sau vestă nu s-a putut găsi, întrucît dispăruse cu totul, probabil nefiind de mătase» ⁴⁴.

Istoricii care au opinat că mormîntul poate fi datat înainte de mijlocul sec. al XIV-lea nu au luat în considerație faptul că acest veșmînt descris și reprodus fotografic de către V. Drăghiceanu ⁴⁵ nu poate fi datat înainte de mijlocul sec. XIV.

Într-adevăr, analizînd împrejurările politico-sociale în care apare costumul descris mai sus și care în realitate marchează consolidarea puterii centrale și opulența pentru clasa privilegiată care urmează acestei centralizări politice și economice, Camille Enlart arată că spre 1340 «moda se schimbă radical; nebuniile de la curtea regelui Ioan <II, cel Bun, 1350—1364> și a lui Carol VI <1380—1422>, fastul celei a lui Carol V <1364—1380> și fraților săi, favorizează luxul și excentricitatea costumului... Trăsătura izbitoare a modei noi, care apare către 1340, a fost,

40. Mormîntul voievodului Constantin Brîncoveanu din biserică sf. Gheorghe-Nou din București.

41. N. L. Okunev, *Les portraits des rois-donateurs dans la peinture religieuse serbe in Byzantinoslavia*, 1930, p. 97: «...mormintele donatorilor... se găseau în sec. XIII <în Serbia> în general în partea sud-vestică a bisericii... În bisericile Studenica, Milesovo, Sopocani, Gradac, Decani se văd pe acest loc sarcofagii de piatră, în prezent goale.

Obiceiul de a înhuma ctitorii în această parte a bisericii și de a plasa portretele lor votive deasupra mormîntului... era probabil răspîndit în această epocă în tot Orientul ortodox».

42. *J. S.*, p. 145; *C.D.A.*, p. 46.

43. Vezi A. Sacerdoțeanu, *Mormîntul de la Argeș și zidirea bisericii domnești...* p. 55, nota. 1. Fotografie.

44. *J. S.*, p. 145.

45. *C.D.A.*, fig. 52, p. 56.

pentru bărbați, adaptarea subită a veșmintelor extrem de scurte, ajustate, care... trebuiră să fie încheiate»⁴⁶.

E. A. Racinet⁴⁷ consideră că acest costum începe să se poarte în Franța de nord pe la 1340, însă se generalizează după jumătatea sec. al XIV-lea. Costumul numit «cotte hardie» (cotardie, tunica audax) o «cotte» mai scurtă și mai strînsă, oarecum insolită la apariția ei sau «juste au corps» (croită «pe talie») sau «cotte à chevaucher» (deci mai oportună pentru călărie decît rochiile lungi, incomode, ceea ce indică și o rațiune militară în adoptarea acestui veșmînt) este definit de către Fr. Hottenroth, ca un costum care «nu cădea... decît pînă la jumătatea pulpelor, strîns pe corp fără cea mai mică cută ; mînețile se încheiau la spatele antebrațelor și se lărgeau uneori căzînd pînă la jumătatea mîinilor. Veșmîntul se încheia complet sau parțial în față»⁴⁸.

În privința diverselor modele de «cotte hardie», Viollet le Duc vine cu precizări foarte importante pentru datarea costumului ctitoricesc de care ne ocupăm. Anume el limitează portul «cotei hardie» între 1350 și 1380⁴⁹. Pe de altă parte, el subliniază faptul că după 1360 (deci între 1360 și 1380) această «cotte hardie» se compune din două veșminte suprapuse: «cel de dedesubt, cu mîneți foarte strînse, cel de deasupra cu mîneți mai largi, dar nedepășind cotul. O largă bandă de pasmanterie se află la gulerul, foarte deschis... Butonierele sînt prinse într-un galon de aur sau pasmanterie. La mordantul atîrnînd al centurii nobile este atașată o bogată bijuterie... (cotta cu bijuterii aparținînd lui Ludovic II de Burbon (1360 aprox.)⁵⁰».

Recunoaștem în acest costum format din două piese, pe cel al ctitorului, descris de către V. Drăghiceanu, care precizează de asemenea că «bordura de la gît și mîneți, cînd Domnul era în picioare, depășea marginile gulerului tunicii și deschiderea mînețelor»⁵¹, și că «broderia... de la mînețile <tunicii>... ieșea cu mult afară de mînețele tunicii care și ele erau destul de lungi»⁵².

De asemenea această «cotte hardie», găsită în mormîntul ctitoricesc din Curtea de Argeș, avea «trei zone de pasmanterie, formată dintr-un ornament de perle, dispus în linie șerpuitoare la bordura gîtului, pe piept și la mijloc sub cordon <care> se ridică în marginea de la gît în trei rînduri din același ornament pe umerii tunicii. Două mici rozete de măr-

46. Camille Enlart, *Manuel d'archéologie française*, vol. III, Paris, 1927, p. 71.

47. E. A. Racinet, *Le costume historique*, tome IV, Paris, 1888, cap. XIV-e siècle; Fr. Hottenroth, *Le costume*, Paris (ed. Guerinot) <f.d>, p. 70

48. Viollet Le Duc, *Dictionnaire raisonné du mobilier français de l'époque carlovingienne à la Renaissance*, vol. III, Paris, 1861, p. 289.

49. *Ibidem*, p. 290.

50. *Ibidem*.

51. *J. S.*, p. 145. Fotografia fig. 142, p. 140.

52. *C.D.A.*, p. 59.

găritare <care> decorau colțurile pulpanelor tunicii în față ; alte rînduri de mărgăritare șerpuitoare decorau manșeta tunicii și coatele care mai erau ornamentate și cu un galon de fir»⁵³.

Așa cum arată J. Quicherat⁵⁴, gustul perlelor (mărgăritarelor) se deșteaptă în timpul bătăliei de la Poitiers (1356). Perlele se puneau la centuri, coroane, pălării, ciorapi⁵⁵.

Aceste perle se remarcă și la «diadema de pe capul domnului», care pare a fi fost o scufă cu un burlet circular, cum purta despotul Olivier, reprezentat la Lesnovo în 1348⁵⁶ ceea ce arată largă arie de răspîndire a acestei scufe și timpul în care a ființat.

În privința centurii cavaleresti găsite în mormînt, tehnica micilor mărgărite divers colorate, brodate ornamental, se apropie de cea a centurii cavalerului Konrad Heideck, mort în a doua jumătate a secolului al XIV-lea⁵⁷.

Paftaua de aur masiv, reprezentînd un cavaler, o domniță și o lebedă cu cap de femeie, într-un decor somptuos de arhitectură, fixează termenele «post» și «arte quem» ale mormîntului 1373 și 1385⁵⁸, ceea ce confirmă datarea 1360—1380 a costumului voievodului ctitor făcută mai sus, pe baza datării acestui tip de costum de V. Le Duc⁵⁹.

Faptul că decorul acestei paftale pare reprodus după turnul de peste riul Vltava din Praga și totodată există în pafta certe elemente italiene, cum ar fi de pildă spiralele de vrejuri care împodobesc partea inferioară a paftalei⁶⁰, costumul cavalerului⁶¹, precum și simbolul lebedei cu cap de femeie — găsit de O. Dalton și în Chalcis (Eubeea)⁶², o provincie a Venetiei între anii 1383—1453, care ar fi un simbol al Venerei antice preluat de evul mediu, așa cum s-a arătat⁶³, mai viu în Italia, unde tradiția artistică a antichității era mai puternică, dar și în țările frecventate de artiști italieni, cu miturile larg răspîndite ale «doamnei Venus» arată că paftaua de la Curtea de Argeș a fost lucrată de către meșteri italieni, atrași de curtea somptuoasă a lui Carol al IV-lea, la Praga⁶⁴.

53. *Ibidem*.

54. J. Quicherat, *Histoire du costume*, Paris, 1875, p. 234.

55. *Ibidem*, p. 231, fig. 4.

56. G. Millet, *L'ancien art serbe*, Paris, 1919, p. 26.

57. Vezi nota 25.

58. Pavel Chihaia, *Cîteva date în legătură cu paftaua de la Argeș*, în *Omagiu lui George Oprescu*, București, 1961.

59. Vezi nota 48.

60. V. Vălășianu, *Istoria artei feudale în țările romine*, vol. I, București, 1961.

61. *C.D.A.*, pp. 62—63.

62. *C.D.A.*, p. 63.

63. Pavel Chihaia, *op. cit.*, p. 113 sq.

64. Vezi *Bijoux de Curtea de Argeș et leurs éléments germaniques*, Acad. Roum., *Bull. de la sect. hist.*, XI, 1924, p. 35.

Desigur că noua modă venită din Occident este preluată de către curtea Țării Românești prin Ungaria sau prin Transilvania ⁶⁵, deși și drumurile de comerț cu Veneția prin Cattaro și Raguza erau active ⁶⁶.

Ar fi o greșală însă să credem că în sec. al XIV-lea, toate veșmintele sau podoabele erau importate. Avem dovada că în sec. al XIV-lea, de pildă, bijutieri cu renume trăiau în Țara Românească ⁶⁷.

În privința lințoliului care acoperea pe Vladislav I, el avea ornamente de origine bogomilică.

5. Mormîntul ctitoricesc a fost găsit neprofanat. El era compus dintr-un sarcofag simplu de piatră, paralelipipedic, cu «perforații» pe latura sudică către capătul vest, dintr-o lespede care depășea spre nord bordura sarcofagului și o platformă de bolovani. Descrierea acestei platforme ni se pare interesantă pentru datarea mormîntului. Ea era «prinsă la colțuri de bucăți mari de piatră tuf-calcar, ce s-a întrebuințat și la aparaieajul bisericii. Spre picioare se află zidită o cărămidă mare de $33 \times 26 \times 5$ cm., apoi o bucată mare dintr-o boltă sfărîmată, formată din cărămizi așezate pe muche, dar dispusă peste lespede pe lat. Aceste cărămizi au dimensiunile $28,50 \times 14 \times 4$ cm., restul zidului bolovani prinși în mortar» ⁶⁸.

A. Sacerdoțeanu a arătat că a existat o construcție anterioară actualei biserici Sf. Nicolae Domnesc ⁶⁹. Este posibil ca rămășița de boltă să provină de la această construcție. Este firesc ca ea să fi fost încastrată în platforma de bolovani nu mult după ridicarea noului monument, ca și

65. Vezi V. Roth, *Beiträge zur Kunstgeschichte Siebenbürgens*, Strassburg, 1914, p. 24 și Taf. II, p. 27; Dénes Radocsay, *Les peintures murales de la Hongrie du Moyen-Age*, Budapest, 1954, pl. LXXXVI, XCV etc. Vezi și scenele de pe chivotul sf. Simeon din Zara, lucrat de Franciscus de Mediolano, pentru regina Ungariei în 1377, în Pulszky Ferencz, *Magyarország Archaeologiaja*, Budapest, 1897; V. Vătășianu, *Istoria artei feudale în țările romine*, p. 377: «...moda occidentală a pătruns în principatul muntean foarte probabil prin intermediul Transilvaniei unde ea fusese introdusă în primul sfert al veacului al XIV-lea, la curtea regelui Carol Angeviniu...».

66. Vezi C. Jirecek, *La civilisation serbe au moyen-âge*, Paris, 1920, p. 61 și 62; idem, *Die Handelstrassen und Bergwerke von Serbien und Bosnien während des Mittelalters*, Prag, 1879, p. 78.

Pentru relațiile comerciale ale Țării Românești în sec. XIV, vezi O. Iliescu, *Despre natura juridică și importanța despăgubirilor oferite de Basarab voievod regelui Carol Robert (1330) în S.M.I.M.*, V. 1962.

67. În *Izvoarele orașului Brașov* este menționat la 19 aprilie 1431 bijutierul Sigmund Walach (venit din Valachia) a cărui genealogie consemnată într-un document de la primăria aceleiași oraș, include, ca tată pe Andreas Pogner din Cimpulung (Langenau) și ca frate pe renumitul boier Petriman (Peterman) de asemenea din Cimpulung, care va juca un rol de seamă la curtea Țării Românești și va însoți apoi pe regele Ungariei, Sigismund, în Italia. Faptul că la 1431 Sigismund Walach este denumit în registrele orașului Viena (Wiener Neustadt) unde se stabilise în cele din urmă «Altmeister» (în 1451 a și murit) arată că el a funcționat ca argintar la Cimpulung încă de la sfârșitul sec. XIV. Un nepot al său (fiul boierului Petriman), de asemenea bijutier, numit Iacob, care îi moștenește averea, vine din Cimpulung și este denumit Cimpulungeanul (Gustav Gündisch, *Zur deutschen Vergangenheit von Cimpulung (Langenau)* în *Deutsche Forschungen in Südosten*, I. Jahrgang, Heft 2. April 1942, p. 253).

68. J. S., p. 138.

69. A. Sacerdoțeanu, *Mormîntul de la Argeș și zidirea bisericii domnești*, p. 51.

cele patru mari blocuri de piatră tuf-calcar, din cele utilizate la zidăria noii biserici⁷⁰.

În privința pietrei acestui mormînt, am văzut că ea nu mai există în prezent. «Perforațiile» din sarcofagul de piatră arată că s-a încercat o profanare a lui, lateral.

6. Nu s-a subliniat pînă în prezent că pomelnicul bisericii Domnești din Curtea de Argeș începe în realitate nu cu ctitorii principali — interpolați mai târziu — Radu Vv., Ana Dna, Neagoe Vv., Despina Dna (prima asociere fiind fantezistă) ci cu Vădi<s>lav Vv., Cerana <Chera Ana> Dna, Mircea Vv., Dan Vv. etc.⁷¹. I. Minea⁷² a arătat că această Ana este probabil fiica țarului bulgar Alexandru I.

Conchidem deci că primul mormînt săpat în biserică, în locul de onoare, al ctitorului, aparține lui Vladislav I.

Mormîntul nr. 12. Despre acest mormînt știm puține lucruri. În primul rînd personajul căruia el i-a aparținut a murit — așa cum am arătat — în intervalul de timp dintre moartea lui Vladislav I și a lui Voislav, adică între circa 1376 și 1380.

El era o persoană matură (lungimea mormîntului 2,44 m., lăț. 0,76). Adîncimea gropii funerare la 1 m. La o a doua pardoseală, mormîntul a fost acoperit, iar la prima s-au găsit cărămizile (0,28×0,185×0,35 m.) care, așezate pe muche (pe latura îngustă), încadrau piatra de mormînt.

Dacă presupunerea lui V. Drăghiceanu (care ri se pare întemeiată), că osemintele din acest mormînt au fost reînhumate în osuarul aflat lângă mormîntul nr. 11, este adevărată⁷³, atunci — după expertiza Fr. Reiner — mormîntul a aparținut «poate unei femei... trecute de 30 de ani», înaltă de 1,52—1,58 m. Nu avem însă nici o dovadă că această femeie, îngropată la scurt interval după moartea lui Vladislav I, va fi fost Ana, soția sa, așa cum afirmă V. Drăghiceanu.

Mormîntul lui Radu I (?). Acest important mormînt, însemnat cu nr. 5 în releveul V. Drăghiceanu, a apărut, în urma profanărilor, la săpăturile din 1920, drept un «mormînt închipuit», în primul rînd pentru că nu s-au găsit osemintele celui înhumat.

Importanța acestui mormînt pe care l-am identificat, cînd ne-am ocupat de mormîntul lui Voislav, se poate deduce după piatra de mormînt, care s-a păstrat și care a fost așezată — așa cum am văzut — la estul stîlpului sud-estic al naosului. Această piatră, care se află în prezent lângă stîlpul sud-vestic, este lungă de 1,69 m., lată de 0,62 m. și înaltă de 0,43 m., crescînd sensibil pînă la 0,57 m. Scurtimea ei (cu 0,41 m. mai scurtă decît piatra lui Voislav care măsoară 2,10 m.) se poate explica și prin faptul că acest monument fusese sortit să fie așezat între zidul estic al

70. Vezi N. Ghika-Budești, *Arhitectura bisericii Domnești*, în *C.D.A.*, p. 116: «la frontoane și turlă, ele sînt din piatră de carieră, cu tuf calcaros...».

71. Vezi pomelnicul bisericii «sf. Nicolae Domnesc» la N. Iorga, *Cronică în Revista istorică*, VI, 1920, p. 179. Fotografie *C.D.A.*, fig. 25, p. 46.

72. I. Minea, *Cherana* sau *Cherata*, în *Cercetări istorice*, I, 1925, pp. 412—414.

73. *J. S.*, p. 147.

naosului și stîlpul sud-estic. Această distanță fiind de 2,50 m., rămînea între latura estică a pietrei de mormînt și zid un interval de 0,91 m., pe unde se putea circula.

Această piatră de mormînt a fost așezată pe «o pecetie de bolovani ca și la Negru Vodă <Vladislav I — C. P.> de 0,33 m. grosime, care era deja umblată, prinsă într-o bordură de bolovani mari» ⁷⁴.

Acest blocaj ne arată pe de o parte că mormintele lui Vladislav I și nr. 5 nu fuseseră amenajate la mare interval de timp și că li se dădea aceeași importanță. El era necesar pentru susținerea blocului paralelipipedic de piatră, care are o greutate apreciabilă.

Probabil mormîntul a fost profanat cu prilejul dislocării acestei masive pietre funerare. Loviturile de rangă pe care le constatăm la latura vestică a pietrei, ne îndeamnă să credem că profanatorii au încercat s-o disloce de lângă stîlpul sud-estic, unde se afla inițial.

Descrierea hainei găsite în acest mormînt (ea nu putea aparține mormîntului nr. 4, unde s-au găsit urme de îmbrăcăminte), ne amintește în deaproape haina pe care am descris-o a lui Vladislav I : «...de brocard maron <probabil roșcată inițial — C. P.> făcută țărîină, ornamentată la colțuri cu rozete, cu mărgăritare, și avînd pe margini galoane de fir de aur, care, împreună cu galoanele de fir de aur ale mînețelor, sînt singurele elemente care au putut fi... salvate» ⁷⁵.

Personajul ocupa un rang cu totul deosebit : «Pe suprafața mantiei erau cusute foi mortuare foarte subțiri de aur sau argint aurit. Tot aici se găsesc și borduri de frescă roșie...» ⁷⁵.

În mormînt V. Drăghiceanu nu a găsit oseminte, ceea ce l-a determinat să-l denumească «mormînt închipuit», dar între «mormîntul lui Voislav», în realitate probabil al soției lui Radu I Calinichia și acest «mormînt închipuit» săpăturile au dat la iveală «brățare de cosciug, urme de oase, falcă, un surgiuc de argint, nasturi... acoperite cu un bolovan gros» ⁷⁶.

Surgiucul de argint, pe care-l putem vedea în fotografie, este o poadoabă feudală masculină. De altfel domnița din mormîntul nr. 6, avea «o diademă de lame de aur».

În privința «urmelor de oase» și bucății de «falcă», credem că acestea au fost înmîinate prof. Fr. Rainer «într-un pachet mic, fără însemnare pe el, în care bucata cea mai interesantă era un maxilar stîng cu molarul al 3-lea (măseaua de minte) răsturnat...» ⁷⁷ personajul fiind deci matur. Deoarece în mormîntul pe care-l presupunem al doamnei Calinichia (nr. 6) s-a găsit de asemenea «jumătatea stîngă, deteriorată a falcii de jos» ⁷⁸, nu este exclus ca prima jumătate de maxilar inferior să fi aparținut osemintelor probabile ale lui Radu I.

Ambele rămășițe se găseau în două pachete diferite trimise lui Fr. Rainer, datorită faptului că mormîntul «Voislavei» (nr. 6) fusese desco-

74. J. S., p. 143.

75. J. S., p. 143.

76. J. S., p. 147. Vezi fotografie fig. 75.

77. C.A.O., p. 153, nota I.

78. C.A.O., p. 156.

perit la 21 august 1920, iar șanțul dintre mormintele nr. 5 și nr. 6 fusese săpat la 3 septembrie al aceluiași an ⁷⁹.

Este de asemenea posibil ca osemintele din mormîntul nr. 5 să fi fost rătăcite, cu prilejul vreunei profanări, în mormîntul nr. 8. Într-adevăr, în acest mormînt s-au găsit două schelete. Aceste ipoteze de lucru privitoare la osemintele mormîntului nr. 5, așteaptă rezultatele unor noi săpături și analize antropologice.

Împrejurarea că acest mormînt a fost săpat tot în dreapta bisericii, deci într-un loc deosebit, după moartea lui Viadislav I (aprox. 1377), că piatra de mormînt a acestui voievod este cu totul deosebită, că motivul ornamental de pe această piatră este asemănător celui a lui Voislav, revelînd o succesiune apropiată în timp, că veșmîntul său seamănă cu cel al lui Vladislav I și în sfîrșit că tradiția consemnată de *Istoriile Țării Românești* glăsuiau că Radu Negru a fost îngropat la biserica din Argeș, ne îndeamnă să-l atribuim lui Radu I, care moare, după cum se știe, la cîteva ani după decesul fratelui său Vladislav, adică în jurul anului 1384.

În scurta sa domnie, Radu I nu a avut vreme să sfîrșească un monument mai de seamă. Așa se explică faptul că el a fost îngropat în ctitoria lui Alexandru Nicolae — care zidise monumentul — și Vladislav I — care îl zugrăvise și tîrnosise.

Cei trei frați, fii ai voievodului Nicolae Alexandru, s-au aflat deci în mormîntați pe latura sudică a naosului, în ordinea morții lor : Vladislav I (c. 1377), Voislav (c. 1377—c. 1380) și Radu I (c. 1384).

Mormîntul nr. 4. Mormîntul nr. 4 nu prezintă decît «urme de cosciug, de îmbrăcăminte și de cuie de cosciug» precum și «un fragment din vechea piatră ce acoperea mormîntul, cu totul afumată de fum» ⁸⁰ găsită lîngă stîlpul sud-estic.

Osemintele din acest mormînt — găsit gol, ca și mormîntul nr. 12 — au fost reînhumate în osuarul de lîngă mormîntul nr. 11. Ele aparțin «unui tîrîr : toate epifizele oaselor lungi sînt dezlipite... Statura ar fi 1,53 m.».

Mormîntul nr. 6. În mormîntul găsit sub piatra <lui> Voislav (care a aparținut, așa cum am arătat, mormîntului 11) s-au găsit osemintele unei femei de 25—30 de ani, precum și un rest de inventar funerar — «un inel cu topaz, cîteva nasturi de tunică aplicați și foarte multe lame din diademă» ⁸¹.

Fundul mormîntului, lespezit cu bolovani, constituie un îndiciu că profanatorii învîlmășiseră un cavou de bolovani. Acest cavou știrbise construcția care lega stîlpul sud-estic de zidul sudic.

Bănuim, deoarece se afla lîngă mormîntul pe care îl presupunem al lui Radu I, că aparținea soției sale Calinichia.

Mormîntul nr. 1. Descrierea din *Jurnal...* a acestui mormînt este neconcludentă : la 1 m. adîncime «scheletul întreg, bine conservat și normal așezat... cu capul sprijinit de o cărămidă și țărnut spre nord de

79. *J. S.*, p. 143 și p. 147.

80. *J. S.*, p. 147.

81. *J. S.*, p. 145.

o altă cărămidă. Nici o urmă de cosciug, de îmbrăcăminte, inele sau bumbi de tunică. O sărăcie biblică. Mormîntul era neprofanat»⁸².

Expertiza Fr. Reiner, conchide că defunctul era bărbat, trecut de patruzeci de ani și că mormîntul fusese profanat. Această dir. urmă opinie — bazată evident pe o analiză științifică — care contrazice pe cea a lui V. Drăghiceanu, implică posibilitatea ca mormîntul să fi avut un inventar, distrus la profanare.

Mormîntul nr. 2. Mormîntul nr. 2 a fost amerajat sub substrucția care lega stîlpul nord-estic cu zidul estic. Pentru aceasta au trebuit înlăturate bolovanii substrucției. Cavoul (2,23×0,76×0,70 m.) avea pereții interiori tencuiți și deasupra o lespede de piatră din care se mai păstra numai un fragment, aproape de stîlp. Lîngă urmele cosciugului, s-au găsit: patru bumbi de aur, o insigră reprezentînd un cavaler, cîteva fire de aur din țesătura veșmintelor⁸³.

Personajul avea la deces 25—30 ani, fiind înalt de 1,71 m.⁸⁴.

De astă dată putem preciza cu aproximație un termen «post quem» pentru acest mormînt, datorită aplicii, care din fericire se păstrează în Muzeul de artă al R.P.R.

Aplica, lucrată într-un aliaj de bronz și aur, reprezintă un cavaler, șezînd în poziție de repaus, îmbrăcat cu un lung veșmînt — care pare o rochie cu o tăietură în față — răscoită la gît, și cu mînele colante. De la mijloc în sus, acest ciudat veșmînt prezintă o serie de zale prînse de stofă, pentru a proteja în luptă picioarele cavalerului, în vreme ce, partea superioară a trupului rămîne nezalată. În picioare personajul are pantofii ascuțiți obișnuiți secolului al XIV-lea, numiți «les poulains».

Istoricul acestui costum îl găsim în V. Le Duc⁸⁵. El se numește «parament» și se purta fie deasupra armurei, fie deasupra «surcotei de arme». Era confecționat din cendal, samit, satin și chiar brocard și dublat de mătase. Funcția lui militară era să pareze loviturile de sabie și cele de săgeată atunci cînd cavalerul se afla pe cal. Ele jenau mișcările cavalerului cînd acesta se afla pe pămînt.

Paramentele au fost la modă din ultimul sfert al sec. al XIV-lea, pînă spre 1425 și s-au purtat în Franța și Anglia. Nici Italia, nici Germania nu le-au adoptat.

Deducem deci că mormîntul nu poate fi mai vechi de 1375, ceea ce confirmă deducțiile în legătură cu celelalte morminte analizate pînă aci. Mormîntul fusese profanat.

Mormintele nr. 3, 7, 8 și 9. Mormintele alăturate nr. 3, 7, 8 și 9 au fost extrem de învîlmășite, cu prilejul profanărilor. Aceasta face ca ana-

82. *J. S.*, p. 145.

83. *J. S.*, p. 136.

84. *C.A.O.*, p. 153.

85. Viollet Le Duc, *Dictionnaire raisonné du mobilier...*, vol. VI, Paris, 1874, p. 212: «Sub Charles V <1364—1380> era moda de a se pune peste armura de zale sau peste surcotele de arme, lungi veșminte de stofă, care cădeau pînă la pămînt, numite paramente. Ele contribuiau la amortizarea loviturilor de sabie și protejau cavalerul împotriva săgeților; desigur jenau mișcările cavalerului descălecat (Vezi pl. 2, p. 212: «sfîrșit sec. XIV»).

liza inventarului lor să fie imposibilă, fără o prealabilă asamblare a osemintelor și obiectelor care au aparținut fieărui mormînt în parte.

Pentru a stabili cu aproximație locul fiecărui schelet, vom porni nu de la însemnările lui V. Drăghiceanu, ci ale lui Fr. Rainer, confruntîndu-le ulterior cu cele ale lui V. Drăghiceanu.

Deoarece scheletele sînt insuficient descrise, vom încerca atribuirile pe baza descrierii și imaginilor craniilor găsite la săpături. Avem astfel :

1. *Mormîntul nr. 3 :*

A. «Din craniu doar mandibula, lipsită de ramura stîngă și de o mare parte a ramurei drepte»⁸⁶.

2. *Mormîntul nr. 7 :*

A. «Din craniu cîteva fragmente dir. boltă, pe care suturile se văd bine și mandibula aproape intactă»⁸⁷.

3. *Mormîntul nr. 8 :*

A. Craniul întreg.

B. «O mare parte de boltă de craniu, deformată post mortem»⁸⁸.

C. «Frontalul unei alte persoane»⁸⁹.

4. *Mormîntul nr. 9 :*

A. Un craniu fără mandibulă

B. Mai mult de jumătate dintr-o mandibulă străină⁹⁰.

Asamblarea se poate face într-o încercare provizorie în modul următor :

1. Mormîntul nr. 3 : 1A + 4A.

2. Mormîntul nr. 7 : 2A + 3C.

3. Mormîntul nr. 8 : 3A.

4. Mormîntul nr. 9 : 3B + 4B.

Pornind de la această asamblare provizorie, vom descrie fiecare mormînt în parte :

Mormîntul nr. 3 :

Acest mormînt conținea un cosciug «din care s-au găsit urme»⁹¹. Din schelet s-au dezgropat «cîteva oase, printre care și o mandibulă lipsită de ramura stîngă și de o mare parte a ramurei drepte»⁹². Craniul acestei mandibule s-a găsit în mormîntul nr. 9. Sexul și vîrsta («bărbat trecut de 40 de ani»⁹³) concordă cu opinia lui Fr. Reiner în legătură cu restul osemintelor («sex masculin... pare să fi trecut de 40 de ani»⁹⁴).

86. C.A.O., p. 153.

87. C.A.O., p. 156.

88. C.A.O., p. 156.

89. C.A.O., p. 156.

90. C.A.O., p. 160.

91. J. S., p. 146.

92. C.A.O., p. 153.

93. C.A.O., p. 156.

94. C.A.O., p. 156.

Inventarul obiectelor însumează : «Aplice în formă de crin, urme de cordon, urme de mărgăritare și un șnur gros, roșu, pe care se aflau probabil ornamentații de mărgăritare»⁹⁵. Acest inventar se completează cu «urmele unei diademe de perle ca a lui Negru Vodă <Vladislav I — P. C.> și capătul unui șnur al acestei diademe»⁹⁶ găsit pe craniul aruncat în mormîntul 9.

Aplice de pe acest mormînt s-au găsit și deasupra mormîntului nr. 7.

Mormîntul nr. 7 :

La 0,80 de metri adîncime de prima pardoseală, s-a găsit «un pat de cărămizi», o platformă de cărămizi (ca și la mormîntul nr. 3), ea acoperă însă un cavou «în formă de cosciug» cu lățimea mică 0,43 m., lățimea mare 0,70 m., înălțimea 0,26 m. și lungimea 1,80 m.

În acest cavou se distingeau urmele cosciugului turtit.

Osemintele («aproape normal așezate... totuși s-au găsit coaste și spre picioare» <!>⁹⁷, aparțineau unui bărbat, trecut de 40 de ani, înalt de 1,62 m.

O parte din frontalul craniului a fost găsit în mormîntul de alături, nr. 8.

Inventarul conține «urme de betea și galon, exact la fel ca textură și lățime ca cel găsit la mormîntul închipuit»⁹⁸ (deci la mormîntul nr. 5), precum și «un fragment de centură, decorat cu romburi ca al lui Radu, dar mai mic...»⁹⁹.

«Două frumoase inele s-au găsit aci, dintre care unul cu inscripția germană Hilf Ghot, iar altul cu inscripția slavă : Udobă, după care am numit acest mormînt al lui Udobă»¹⁰⁰ <este vorba de boierul lui Mircea cel Bătrîn, căruia V. Drăghiceanu, pe drept cuvînt, îi atribuie mormîntul>.

O primă lectură comunicată lui N. Iorga este desigur greșită¹⁰¹, inscripția fiind, după cum a citit V. Drăghiceanu «Inelul lui Nan Udobă». Nu știm dacă această inscripție este «posterioară veacului al XIV-lea»¹⁰².

În stadiul actual al cercetărilor, nu putem preciza motivul pentru care boierul Nan Udobă, cel care dăruiește locul pe care se va ridica mî-năstirea Cozia (așa cum aflăm dintr-un hrisov dat de către Mircea cel Bătrîn la 20 mai 1388), se înmormîntează în biserica Sf. Nicolae Domnesc. Este probabil ca el să se fi înrudit cu Mircea cel Bătrîn.

Contrariu opiniei lui V. Drăghiceanu «Am siguranța deplină că mă aflu înaintea unui mormînt neprofanat»¹⁰³, mormîntul fusese profanat, așa cum reiese de altfel și din relatarea lui V. Drăghiceanu¹⁰⁴.

95. *J. S.*, p. 146.

96. *J. S.*, p. 145.

97. *J. S.*, p. 145.

98. *J. S.*, p. 145.

99. *C.D.A.*, p. 62.

100. *J. S.*, p. 145.

101. N. Iorga, *Cronică*, în *Revista Istorică*, 1920, VI, p. 178.

102. *C.D.A.*, p. 66.

103. *J. S.*, p. 142.

104. *J. S.*, pp. 143—145 : «Într-un amestec de pămînt noroios, s-a găsit un craniu

Mormîntul nr. 8 :

Așa cum aflăm din «Planul distribuției mormintelor» precum și din descrierea lui V. Drăghiceanu, mormintele 8 și 9 au fost descoperite, datorită cărămizilor «pe muche» (așezate pe latura mijlocie) de la sud, care încadrau desigur cele două pietre de mormînt încastrate și în cea de a doua pardoseală¹⁰⁵, a căror rămășițe s-au găsit în mormînt.

Sub prima pardoseală s-a găsit masa de bolovani care făcea parte din temelia construcției anterioare bisericii Domnești, desfăcută desigur cu prilejul înhumării, groasă de 0,47 m.

După expertiza lui Fr. Reiner, mormîntul a aparținut unui bărbat, între 30 și 40 de ani, înalt de 1,63—1,66 m.¹⁰⁶.

În acest mormînt a mai fost găsit un schelet, care — așa cum am văzut — este posibil să fi provenit din mormîntul nr. 5.

În privința mormîntului, V. Drăghiceanu dă relatări neconcludente, încît nu știm precis, dacă este vorba de un cavou.

Deoarece la 0,80 m. față de nivelul pardoselei, el găsește «urme de bordură, a fresco, de purpură roșie, care desigur proveneau din tencuielile acestui cavou...»¹⁰⁷ și pentru că între mormîntul nr. 7 și nr. 8, s-a găsit «o lespede... cu dimensiunile 1,50×0,50×0,06 m., avînd bordura tencuită pe o lățime de 5 cm. și vopsită a fresco, roșu...»¹⁰⁸ <dimensiunile greșit notate sau transcrise. După descrierea care urmează și în care se menționează «această piatră a fost proiectată deci pentru încheierea unui sarcofag de piatră»¹⁰⁹, trebuie să fi fost 0,50×0,50×0,06 m — C.P.> este posibil ca mortul să fi fost așezat într-un sarcofag compus din lespezi prinse în tencuială — nu se menționează urme de sicriu în mormînt — care a fost dezasamblat cu ocazia profanării.

Este posibil de asemenea ca acest sarcofag din plăci de piatră să fi fost așezat în mormîntul nr. 5, pe care îl presupunem a lui Radu I. Și în acel mormînt s-a găsit vopsea roșie. Poate o dată cu rătăcirea scheletului nr. 5 în mormîntul nr. 8, s-a îngropat și placa stingheră a sarcofagului, alături de mormîntul nr. 8.

Tot de acest sarcofag țineau poate și pietrele cu inscripții zugrăvite cu roșu — roșie era și tencuiala, precum și un desen pe lespedea găsită între mormintele 7 și 8, reprezentînd cosciugul în secțiune — din care V. Drăghiceanu a reconstituit arbitrar numele lui Vladislav, reconstituire fără temei, așa cum a arătat și N. Iorga¹¹⁰.

Într-un mormînt de bolovani, cu falca de jos completă, restul oaselor aproape normal așezate pe cît se putea distinge în noroiul în care zăceau, totuși s-au găsit coaste spre picioare» <!>.

105. *J. S.*, p. 141.

106. *C.A.O.*, p. 156.

107. *J. S.*, p. 142.

108. *J. S.*, p. 142.

109. *J. S.*, p. 142.

110. Fragmente AA, HC BK, și XA sînt arbitrar reconstituite de către V. Drăghiceanu (*C.D.A.*, p. 44, vezi și fotografiile de la p. 43 și 44) în <E>AA<A>HC<AAEB> EB XA (Vladislav întru Hristos).

Inventarul menționează «o foarte frumoasă pasmanterie și articulații de aramă, probabil din vestmîntul domnului»¹¹¹, desigur neconcludente pentru a permite o datare.

Mormîntul nr. 9 :

«Acest mormînt nu a fost niciodată zidit, afară de un capac, compus din două rînduri de cărămizi, ce erau așezate sub pardoseala de cărămizi, pe o grosime de 0,20 cm.»¹¹².

Așa cum am arătat, o parte din osemintele acestui mormînt se aflau în mormîntul 8. «O mare parte de craniu, deformată post-mortem în învîlmășagul osemintelor a două schelete... etc.»¹¹³. Numai «jumătate din mandibulă» se pare că aparține acestui mormînt.

Fr. Reiner nu se pronunță asupra sexului persoanei căreia i-a aparținut acest fragment de craniu, dar din analogia cu «Voislav» (din mormîntul nr. 6, care în realitate am văzut că aparține unei femei) deducem că este vorba de o femeie.

Inventarul găsit în acest mormînt, cum și în mormîntul alăturat nr. 8, confirmă aceste deducții.

1. Un inel cu rubin transparent¹¹⁴, inel care poartă în ilustrația lui V. Drăghiceanu legenda «Inelul lui Dan I», este un inel femeiesc (după subțirimea cercului de metal) așa cum se poate remarca, comparîndu-l cu inelul lui «Voislav» (în realitate unei femei) din mormîntul nr. 6¹¹⁵.

2. Un «cercel de aur», în realitate un fragment al unui cercel pandeloc compus dintr-o verigă și o montură din mai multe pandantive.

Pandantivul găsit «reprezintă o ghindă atîrnînd de o toartă, prin intermediul unui bob de mîrgăritar»¹¹⁶.

Un cercel-pandeloc asemănător, datat după monete 1515—1526 și comparat cu cele zugrăvite în portretele votive din epoca lui Ștefan cel Mare — desigur această analogie nu poate fi o indicație de datare pentru obiectul de care ne ocupăm — s-a găsit în săpăturile de la Suceava, în campania 1952¹¹⁷, dar, evident, modelul este mai vechi.

3. «Galonul de sîrmă de fir de argint, foarte gros, deșirat¹¹⁸ în realitate un colier, compus dintr-un fir de argint, ca o cobiliță în miniatură,

N. Iorga, și-a exprimat legitime îndoieli în legătură cu această lectură (*O nouă carte despre Curtea de Argeș*, în *B.C.M.I.*, XXXII, 1939, p. 141).

Deoarece observăm că ultimul fragment este H G, putem citi de pildă — urmînd metoda hazardată a lui V. Drăghiceanu: А БЪ ХА БА <Е>АА<godbre> HC <amodra-javnyi>

(Întru Hristos binecredinciosul și însuși stăpînilorului (cf. Inscripția din partea superioară a panoului ctitorilor, în *C.D.A.*, p. 50).

111. *J.S.*, p. 142 și fotografie fig. 149, p. 142.

112. *J.S.*, p. 145.

113. *C.A.O.*, p. 156.

114. *J.S.*, p. 145.

115. Cf. fotografia, fig. 67, p. 67 cu fotografia, fig. 69, p. 67.

116. *C.D.A.*, p. 66.

117. B. Mitrea, I. Nestor, I. Casan etc. *Șantierul Suceava*, în *Studii și cercetări de istorie veche*, 1953, nr. 1—2, p. 362, fig. 25/4.

118. *J.S.* p. 142, fotografie, fig. 148, p. 142.

care se punea după gît și se prindea la capete cu un lanț tot de argint, așa cum găsim în epoca lui Stracimir (1371—1396) («vergele de metal cu lăntișoare») ¹¹⁹.

4. Aplica din aliaj de aur ¹²⁰, care făcea parte din podoabele veșmîntului doamnei, reprezentînd o doamnă îmbrăcată în costum de epocă.

Această «cotardie... cu mincile căzînd începînd de la cot, lungi sau sfîrșind deasupra genunchilor <în timp ce> jupa prinde mai multă amplasare ¹²¹, le găsim în jurul anului 1373, deci în a doua jumătate a sec. al XIV-lea.

Avînd în vedere atît colierele contemporane cu Stracimir, cît și aplica reprezentînd o doamnă din a doua jumătate a sec. al XIV-lea, considerăm că mormîntul nr. 9 a fost amenajat către sfîrșitul sec. al XIV-lea.

În mormîntul nr. 9 s-a găsit și un fragment dintr-o piatră de mormînt care avea inscripție marginală. Grafia acestei inscripții fragmentare (УНАА) poate fi importantă pentru datarea mormîntului. Este foarte probabil ca propozițiunea, păstrată fragmentar, să fi fost <ВК>УНА<Е>АМБ <ПАМАТ>, Veșnică pomenire. Ea se afla deci la sfîrșitul inscripției; remarcăm de asemenea că este asemănătoare cu sfîrșitul inscripției de pe piatra de mormînt a voievodului Nicolae Alexandru ¹²².

Mormintele nr. 13 și 14 :

Din inventarul mormîntului nr. 13 nu a mai rămas decît piatra de mormînt reprezentînd un «gisant» care, așa cum a arătat și V. Drăghiceanu, prin laturile rămase nefinisate, arată încastrarea ei în colțul de nord-vest al bisericii ¹²³, precum și cîteva mărunte urme : «puțin mai în adîncime <la 1,64 m.> se dă de o vertebră, aproape de prund de o coastă și cîteva oase, și rămășița unui splendid galon de aur, prins într-un putregai de cosciug» ¹²⁴.

Deducem deci că aci s-a aflat un personaj domnesc, înmormîntat într-un cosciug, cu un veșmînt asemănător celor găsite în mormintele 5 și 7, unde s-au găsit astfel de galoane.

Dintru început ne intrigă absența restului scheletului în acest mormînt, deoarece am văzut că — deși mutilate — celelalte schelete și craniile lor au putut fi asamblate mormintelor respective, cu excepția celor din mormintele nr. 4 și 12, care se aflau însă în osuarul de lîngă mormîntul nr. 11 și nr. 5, asvirlit poate în nr. 8.

Pe de altă parte constatăm că cavoul din mormîntul nr. 14 (situat în imediata apropiere a mormîntului nr. 13 lîngă stîlpul nord-vestic) are

¹¹⁹. Vezi podoabe asemănătoare în *Săpăturile de la Gogoșiu și Balla Verde în Materiale și cercelări arheologice*, vol. II, p. 461, într-un strat din epoca Stracimir; de asemenea în Hermann Weiss, *Kostümkunde*, Stuttgart, 1883, pp. 209—210.

¹²⁰. *C.D.A.*, p. 66. Fotografie, fig. 73, p. 67.

¹²¹. Vezi G. Demay, *Le costume au Moyen Age d'après les sceaux*, Paris, 180, p. 95, fig. 36: Yolande de Flandre, duchesse de Bar, 1373.

¹²². Vezi *C.D.A.*, p. 18, fig. 11.

¹²³. *J. S.*, p. 134.

¹²⁴. *J. S.*, p. 134.

dimensiuni neverosimile¹²⁵ pentru scheletul de «om matur (după starea suturilor și grosimea oaselor)»¹²⁶ pe care îl analizează Fr. Reiner : lung de 1,54 m., lat de 0,60 m. și adânc de 0,22 m. Acest mic cavou de cărămidă este «bine păstrat» și «pe fundul lui de cărămizi, în amestec de moloz și pământ <deci fără urme de sicriu> se află normal așezate occipitalul, dantura și femururile unui necunoscut. Tot restul oaselor era nimicite fără urme»¹²⁷.

De altfel dimensiunile cărămizilor acestui cavou, cu totul diferite de dimensiunile celorlalte cărămizi din morminte și de la pardoselile cunoscute ale bisericii¹²⁸, ne îndeamnă să credem posibilă construirea cavoului nr. 14 mai târziu de epoca înhumărilor din biserică și anume atunci când s-a pus cea de a doua pardoseală.

Ne explicăm această reinhumare, din mormântul nr. 13 în mormântul nr. 14, deoarece statuia funerară a «gisantului» a fost grav mutilată și mormântul profanat.

Pe de altă parte o substrucție masivă a consolidat această parte a zidului, unde se afla înmormântat personajul de care ne ocupăm, deoarece acest zid începuse să se fisureze¹²⁹. În sfârșit, cele două turle clopotniță amenajate deasupra pronaosului pentru care s-a perforat zidul vestic (dintre naos și pronaos) și s-a transformat vechea ascunzătoare în scară de acces la această clopotniță și adăugându-i-se o scară de lemn, care cădea exact pe mormânt, este posibil să fi contribuit la mutarea acestui mormânt în imediata lui apropiere¹³⁰.

Din fericire, din acest mormânt ni s-a păstrat piatra funerară, una dintre cele mai importante monumente de artă feudală din Țara Românească.

«Statul de piatră» din sec. al XIV-lea se prezintă ca un relief înalt, lucrat într-un calcar cochilifer puțin rezistent, din care lipsește probabil a cincea parte, de la gleznă în jos. Lungimea actuală a statuii este de 1,50 m., lungimea presupusă (luând în considerare urma de încăstrare pe care monumentul a lăsat-o în zidul nordic al bisericii), 1,77 m., lățimea 1,73 m., înălțimea 0,31 m.

Pe latura stângă — cea care se afla încăstrată — două șanțuri despărțite de trei benzi : prima (de la bază în sus) 0,02 m., a doua 0,11 m., a treia

125. J. S., p. 145 : «La 1,10 m. adâncime se găsește de un mic cavou de cărămidă, bine păstrat, lung de 1,54 m., lat de 0,60 m. și adânc de 0,22 m.»

126. C.A.O., p. 160.

127. J. S., p. 146.

128. 24,50×17,50×4 cm. ; 24×12×4 cm.

129. J. S., p. 134 : «Acest postament nu poate fi decât o subzidire, fie pentru consolidarea zidului bisericii care, astăzi, are în acest loc o mare crăpătură, fie, mai probabil, pentru a servi de perete vreunui mormânt» etc.

130. Aceste turle-clopotnițe au fost amenajate probabil în sec. al XVII-lea, deasupra pronaosului. Scara de acces la aceste turle-clopotniță era în realitate cea a unei ascunzători, aflate în zidul frontonului vestic al bisericii. Contrariu opiniei lui O. Tafrali (*Monuments byzantins de Curtea de Argeș*, Paris, 1931, p. 56), Gr. Cerchez (R.B.D., p. 82) și G. Balș (*Recenzie*, în *Byzantion*, tome VII, fasc. 2 (1932), p. 601) au arătat că inițial a fost o ascunzătoare, transformată în culoar de acces la turlele-clopotniță.

0,15 m. Ele corespund pe latura dreaptă cu, respectiv 0,02 m., 0,11 m. și o bandă fasonată în feston de 0,08 m.

Relieful antropomorfic se înalță din cîmpul pietrei cu 0,07 m. iar oblicitatea lui către sud — avînd în vedere situarea în biserică — deschide la distanță de 0,73 m., o catetă de 0,045 m.

Pe latura superioară, piatra are un lamb de formă semiovoidală lat în partea superioară de 0,59 m. Pe latura dreaptă ea are un feston compus din triunghiuri și cercuri, precum și o palmetă înscrisă. Ea este săpată spre a masca un nume — așa cum găsim nume de meșteri sau persoane în orfevrărie, unde ele apăreau însoțite de un ornament oarecare. Inscripția a fost incomplet transcrisă pînă în prezent. Ea este în realitate ~~naprăp~~ ; primele două litere nu apar în cartușul cuvîntului următor, însă ele nu sînt riguros distanțate.

Deoarece piatra de mormînt a fost concepută să fie încastrată, așa cum arată *Jurnalul de săpături*¹³¹ în colțul nord-vestic al bisericii, latura dreaptă a ei — cea sudică, vizibilă deci — este lucrată cu grijă și chiar șlefuită, iar cea stîngă, destinată a fi încastrată, lăsată brută. «Gisantul» este la fel tratat. Urechea stîngă, de pildă, nu se degajează distinct de volumul capului, pîrul nu este sculptat în șuvițe și desprins de cornet, cum ne apare în dreapta. În această parte meșterul nu a fost preocupat să netezească urmele daltei.

Așa cum am arătat, monumentul prezintă în afară de o tocire pronunțată a formelor datorită calității inferioare a materialului, care face tot mai dificilă reconstituirea aspectului lui originar, numeroase degradări. O bună bucată din partea inferioară este pierdută. Marginea acestei rupturi formează o curbă care pleacă de la punctul cel mai avansat, pe latura dreaptă (1,50 m.) pînă la punctul stîng (0,97 m.). Această ruptură a fost provocată de o rangă de fier, care a încercat să disloce piatra de pe postamentul în care fusese încastrată, așa cum o arată alte două rupturi de pe latura dreaptă : aci piatra fărîmicioasă a cedat, dar blocul nu s-a mișcat din loc. Se pare că a treia încercare de dislocare — cea care a rupt partea inferioară a pietrei — a reușit să o miște de pe piedestalul ei.

Din nefericire, în afară de aceste deteriorări pe care monumentul le-a suferit în biserică, el mai prezintă altele datorită transporturilor de la Curtea de Argeș la București și de la un muzeu la altul. O ruptură oblică merge de la 0,65 m. la 1,07 m. de latura superioară, alta paralelă cu această latură la 0,19 m., depășește cu 0,06 m. chenarul, în sfîrșit o a treia, angajînd unghiul stîng, format de această latură (0,32 m.) și cea stîngă (0,30 m.), desparte acest colț de restul monumentului.

În privința costumului personajului reprezentat în piatră, el ridică o serie de probleme printre care și cea a datării lui (și implicit a monumentului), precum și a legăturilor culturale pe care el le revelă. Trebuie să precizăm dintru început că, deși în linii mari, costumul se înserează în moda occidentală, el nu poate părea total desprins — așa cum vom vedea — de moda vestimentară balcanică, care începuse, încă de la în-

131. J. S., p. 134.

ceputul sec. al XIV-lea, a-și apropia unele caracteristici ale modei occidentale.

Costumul «gisantului», compus dintr-o cotă cu mînele strîmte și dintr-o surcotă cu mînele de asemenea colante, care se opresc deasupra cotului, poate fi constatat și la despotul Olivier de la Lesnovo¹³² (pictat în 1341) ceea ce arată largă arie de răspîndire și în Balcani al acestui costum, apărut desigur, inițial, în occident.

Surcota care apare pe antebrațul drept al personajului reprezentat, precum și în jumătatea dreaptă a trupului, începînd din partea inferioară a pieptului pînă sub genunchi — rupțura din această parte a monumentului nu ne permite să constatăm lungimea ei, dar deducem că ea ajungea pînă aproape de glesne — este strînsă sub șolduri de o centură cavalerescă.

Peste această surcotă, personajul este figurat cu o mantie de aparat, numită capă, despîcată în dreapta. Prin această tăietură care pornește de la umăr, lăsînd partea din spate a veșmîntului să cadă în falduri drepte, ca o mantie, mîna dreaptă apare în întregime, îndoită în unghi, pentru a se odihni pe piept. Partea din față a capei acoperă pieptul și coboară pînă deasupra centurii cavaleresti de unde este sumeasă de mîna stîngă a personajului, adusă lîngă cea dreaptă, care dezvăluie jumătatea dreaptă a surcotei ; jumătatea stîngă este acoperită de capă care, acoperind brațul, cade în falduri drepte¹³³.

Pe piept această capă prezintă o broderie grea, de fir, constînd dintr-un ornament vegetal, al cărui motiv pare a fi un cîrcel cu frunze de iederă, tipic prin largă lui răspîndire.

Capa în forma pe care o prezintă monumentul de care ne ocupăm se poartă în Europa pe o mare arie, din Anglia pînă în Boemia, începînd de la mijlocul sec. al XIV-lea și pînă spre sfîrșitul acestui secol¹³⁴.

Dacă cota, surcota și capa pe care le poartă personajul reprezentat în piatră nu pot constitui totuși dovezi ale unor legături de modă vestimentară cu Apusul, în schimb pelerina festonată în unghiuri ascuțite, care acoperă capa, deasupra umerilor, nu se găsește — după cîte se pare — în reprezentările demnitarilor din Balcani, din a doua jumătate a sec. al XIV-lea. În schimb, ea apare frecvent în Europa occidentală, cu reflexe în Ungaria¹³⁵ și mai cu seamă în Boemia¹³⁶. Purtarea unor pelerine al căror feston se apropie de cel al «gisantului» de la Curtea de Argeș, de

132. Vezi nota 55.

133. Vezi felul cum se purta capa în Viollet le Duc, *Dictionnaire raisonné du mobilier...* vol. III..., p. 101 ; A. Parmentier, *Album historique*, vol. II, Paris, 1909, p. 34 ; Hans Riehl, *Der St. Stephansdom in Wien*, München, 1926, p. 50, fig. 78.

134. Vezi portretul lui Eduard III în André Michel, *Histoire de l'art*, tome III, p. I, p. 311, fig. 168 ; de asemenea *Gotische Malerei in Böhmen*, Praga, 1955, fig. 87 (pictată în 1385).

135. Vezi Nemes Mihály și Nagy Géza, *A Magyar viseletek Története*, Budapest, 1900, tab. IX—XII.

136. Vezi Otto Kletzl, *Peter Parler, der Dombaumeister von Prag*, Leipzig, 1940, p. 35 și 41.

numeroase personaje care apar în «*Livre de la chasse*» (1387)¹³⁷, precum și prezența, în aceleași ilustrații, a pălăriei cilindrice înalte¹³⁸, care acoperea capul cavalerului reprezentat la Curtea de Argeș, ne îndeamnă să considerăm și monumentul de care ne ocupăm, apropiat de această dată.

Este adevărat că această pălărie este mutilată în mare parte. Ea se prezenta probabil în formă cilindrică, era înaltă de 15 cm. și avea la bază, de jur împrejur, un ornament simplu geometric, format din triunghiuri, săpate în adinc. De sub această pălărie, cobora un cornet de piele care aduna părul răsucit în șuvițe spre spate.

Carol al IV-lea, regele Boemiei (1346—1378), al cărui bust este sculptat și așezat în triforiul catedralei Sf. Vitus din Praga la scurtă vreme după moartea sa, poartă aceeași pelerină (cu marginea însă dreaptă, nu festonată), cu un guler de asemenea «pe gît», urmînd însă o răscoială mai largă, precum și o pălărie cilindrică, mai joasă decît a personajului de care ne ocupăm, din care iese însă un cornet de piele, aidoma celui din Curtea de Argeș¹³⁹.

Opinia că această pălărie ar fi o «înaltă coroană» bizantină, opinie care poate fi ilustrată și prin portretul lui Constantin Comnen, așa cum apare în miniatura din *Tipiconul* din 1399—1400 păstrat la colegiul Lincoln¹⁴⁰, întîmpină următoarele obiecțiuni¹⁴¹:

1. Faptul că unele piese vestimentare, cum ar fi pelerina și cornetul de piele, sînt legate de Boemia și Ungaria, indică faptul că întregul costum se lega de această parte a Europei și nu de Balcani. Este puțin probabil ca la acest costum, reprodus destul de realist, să se fi adăugat o coroană bizantină.

2. Atît domnul Nicolae Alexandru, antecesorul personajului figurat în monumentul de care ne ocupăm, cît și Mircea cel Bătrîn, succesorul său, poartă coronete joase, princiare, ornate cu fleuroni de crin¹⁴². Este puțin probabil ca un voievod străin în aceeași epocă, să poarte coroană bizantină.

3. Monedele figurative de la Radu I, îl reprezintă pe acesta cu armură și cască de cavaler¹⁴³. Este puțin probabil ca «gisantul» de care ne ocupăm să fi purtat coroană bizantină.

În legătură cu veșmintul cavalerului figurat la Curtea de Argeș, conchidem deci că el se înserează cam între anii 1380—1385.

Luînd în considerație faptul că un astfel de monument nu putea acoperi decît mormîntul unui personaj însemnat, că Radu I este îngropat în

137. Cavaleri reproduși în *Livre de la chasse* (1387) în A. Parmentier, *op. cit.*, p. 31 și 32.

138. Vezi portretul unui cavaler englez din a doua jumătate a sec. XIV în A. Parmentier, *op. cit.*, p. 19; reproduceri după *Livre de la chasse* (1387) (*ibidem*, p. 32).

139. Otto Kletzl, *op. cit.*, p. 38.

140. David Talbot Rice, *Art Byzantin*, Paris, 1959, pl. 40.

141. N. Iorga și G. Balș (*L'art roumain*, Paris, 1922, p. 24) au arătat că înălțul bonet cilindric al gisantului este «de modă occidentală».

142. Vezi portretul lui Nicolae Alexandru în C.D.A., fig. 36, p. 47. Observația lui N. Iorga, *Portretele domnilor romîni...*, p. II.

143. Const. Moisil, *Monetele lui Radu I Basarab*, în *Curtea Domnească din Argeș*, fig. 131 și fig. 132, p. 127.

dreapta naosului, în fața predecesorului său Vladislav I, că așezarea mormântului indică deci un domn ulterior lui Radu I și că osemintele provenite din acest mormânt și reînhumate în osuarul nr. 14 indică un «om matur», considerăm că el poate fi atribuit voievodului Dan I. Scurta domnie a acestuia (c. 1384—c. 1386) agitată de războaie, nu i-a permis, ca și lui Radu I, înălțarea unei ctitorii proprii.

Un puternic argument, în sprijinul ipotezei că piatra «gisantului» aparține unui voievod înmormântat la scurt interval după înhumarea lui Radu I, este similitudinea de ornamentală de pe cele două monumente (pomișorii de pe piatra presupusă a lui Radu I și palmeta de pe piatra «gisantului», crengile «arborelui vieții» de pe prima și ornamentul vegetal al broderiei capei «gisantului»), care arată că ele au fost lucrate la scurt interval.

Este firesc ca pietrei lui Voislav să-i fi urmat cea pe care o atribuiam lui Radu I, deoarece ambele au ca motiv ornamental «pomul vieții». Deoarece, la rîndul ei, această din urmă piatră are ornamente asemănătoare cu cele ale monumentului funerar presupus al lui Dan I, considerăm, de asemenea, că ele s-au succedat la scurt interval.

În mod firesc se ridică întrebarea : de ce Dan I apare înveșmîntat într-o surcotă care depășea în lungime genunchii, un veșmînt mai arhaic, decît cel al lui Vladislav și Nicolae Alexandru, care era așa cum vom constata și la Mircea cel Bătrîn, un «pourpoint»? Nu cumva așa cum a crezut N. Iorga¹⁴⁴ — acest costum se apropie de epoca lui Basarab și de surcotele care apar în *Chronicon Pictum* scris și miniat, după cum se știe, în anul 1358 ?¹⁴⁵.

Răspunsul este că defunctul a fost reprezentat în piatră într-un costum arhaizant. În Occident, precum și în Boemia și Polonia, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, cînd era la modă «cota îndrăzneată», «pourpointul» etc., defuncții nu apar în aceste costume, considerate «lumești», ci în cotele sau surcotele lungi, primite de biserică, pe care — așa cum arată Camille Enlart¹⁴⁶ — le-au păstrat pînă în prezent slujitorii ei.

Pe pe altă parte, nu este exclus ca Dan I să fi fost reprezentat cu costumul pe care îl purta în clipa morții, deoarece, «surcota», așa cum deducem din numeroasele ei apariții pe monumentele epocii, continuă a vieții alături de noile veșminte mai extravagante.

În privința originii meșterului care a sculptat această piatră de mormînt și a semnificației ei într-o biserică ortodoxă, unde figurația omească este destul de rară, cercetările nu sînt prea avansate.

S-a arătat că și în Bulgaria s-a descoperit la Tîrnovo, un fragment dintr-o piatră de mormînt asemănătoare, reprezentînd probabil pe țarul Alexandru I, mort în 1371, deci din aceeași epocă cu piatra de care ne ocupăm¹⁴⁷.

144. Vezi nota 141.

145. Vezi Nemes Mihaly și Nagy Géza, *A Magyar Viseletek Története...*, tab. IX—XII.

146. Camille Enlart, *Manuel d'archéologie française...*, p. 72.

147. Maria Musicescu, cap. *Sculptura în Țara Românească, sec. XIV din Istoria artelor plastice în România*, 1.

Trecind peste faptul că piatra țarului Alexandru I era capacul unui sarcofag, că personajul figurat avea un costum bizantin-balcanic, arhaic, deosebit total de cel al «gisantului» de la Curtea de Argeș și că nimic nu dovedește că aceeași mână a sculptat ambele monumente, amintim că și în Serbia, cu ale căreia monumente funenare ale secolului al XIV-lea, putem stabili analogii strânse, atât pentru piatra de mormânt a lui Nicolae Alexandru¹⁴⁸, pentru cea presupusă a lui Radu I¹⁴⁹, cât și pentru cea a lui Mircea cel Bătrîn¹⁵⁰, au existat monumente funerare cu reliefuri antropomorifice¹⁵¹.

Desigur, aceste reprezentări în Țara Românească se pot explica prin legăturile cu Balcanii, în această epocă în care recuzita mai veche a reprezentărilor este încă vie. Foarte probabil ca mitropolitul Țării Românești să nu fi acceptat astfel de monument într-un lăcaș ortodox, dacă monumente asemănătoare nu ar fi preexistat în lumea balcanică, așa cum o dovedește de altfel și monumentul țarului Alexandru, decedat în 1371¹⁵².

Moartea lui Dan I pe câmpul de luptă, împotriva lui Șişman, vasalul turcilor, ar explica figurarea sa ca «gisant» în biserica mitropoliei din Curtea de Argeș.

CH. PAVEL

148. Vezi Pavel Chihaiia, *Date în legătură cu biserica vechii curți domnești din Cimpulung-Muscel...*, p. 1044; idem, *Cîteva date în legătură cu portretele votive din «Biserica lui Neagoș» din Curtea de Argeș*, în *Mitropolia Olteniei*, XIV (1962), nr. 7—9, p. 469, nota 57.

149. Vezi pp. 56—58.

150. Vezi V. Drăghiceanu, *Mormîntul lui Mircea Vodă cel Bătrîn*, în *B.C.M.I.*, XXIV, 1931, pp. 22 și 24. Constatăm că piatra de mormînt era un bloc masiv, tăiat în forma a trei trunchiuri de piramidă suprapuse, foarte asemănător «stêcak»-urilor bosniace (cf. Alois Benat, *Olovo (Catalog de necropole)*, Belgrad, 1951, fig. 26, tabl. XVII, fig. 39, tabl. XXV).

În privința sarcofagelor de piatră, tăiate după forma trupului omenesc, este adevărat că se găsesc pe aria occidentală (Cf. Heinrich Otto, *Handbuch der kirchlichen Kunst-Archäologie des deutschen Mittelalters*, Leipzig, 1883, p. 348, fig. 30), dar este posibil să fi fost obișnuite — poate venite prin Dalmația și în interiorul Serbiei.

151. Vezi monumente din Bosnia-Herzegovina (Srebница, Zadar, Split, Dubrovnic) în Dimitrie Sergejevski, *Reprezentările de morți pe monumentele funerare din evul mediu*, în *Glasnic (Sarajevo)*, VIII, 1953.

152. Folosind același plan publicat de V. Drăghiceanu (*C.D.A.*, p. 41, fig. 30) al distribuției mormintelor, propunem, în lumina studiului de față, următoarea nouă dispoziție :

1 (10) Mormîntul lui Vladislav I (c. 1377) ; 2 (12) Mormîntul unei domnițe (c. 1377—c. 1384) ; 3 (11) Mormîntul lui Voislav I (c. 1377—c. 1384) ; 4 (5) Mormîntul lui Radu I (?) (c. 1384) ; 5 (6) Mormîntul unei doamne de 25—30 ani (Calinichia ?) ; 6 (4) Mormîntul unui cavaler foarte tînăr ; 7 (13) Mormîntul lui Dan I (?) (c. 1386) ; 8 (2) Mormîntul unui cavaler tînăr (după 1375) ; 9 (3) Mormîntul unui cavaler trecut de 40 de ani ; 10 (7) Mormîntul boierului Nan Udobă (după 1388) ; 11 (8) Mormîntul unui cavaler între 30—40 de ani ; 12 (9) Mormîntul doamnei sale (ultimul sfert al sec. XIV) ; O1 (14) Mormîntul de reînviuare a osemîntelor din mormîntul nr. 7 (după 1611 sau 1737) ; O2 (între sarcofagul lui Vladislav și stîlpul sud-estic) Osuar al mormintelor 2 și 6 (?) (1759 ?).

Mormîntul nr. 7 (13) a fost lipit de colțul nord-vestic al naosului ; mormîntul nr. 5 pornea de lângă stîlpul sud-estic.

MITROPOLIA TIRGOVIȘTEI

Chiar dacă pisaniile indică ca prim ctitor pe Neagoe Basarab, sînt mulți autori care susțin că biserica mitropolitană din Tîrgoviște, — fără pridvor — ar fi de pe vremea lui Mircea cel Bătrîn. Între alte considerente, cele mai însemnate sînt că planul navelor este identic cu al bisericii domnești de la Argeș, că paramentul fațadei cu decorul romanic, «cornișa și cele patru cupole laterale» sînt împrumuturi de la fosta mînăstire Manasija, din Craina sîrbească de pe valea Moravei, zidită de Ștefan Lazarevič între anii 1406—1418, deci model sîrbesc executat la noi de vreun meșter sîrb venit aici o dată cu refugiul lui Lazarevič, care era prieten cu Mircea ; că însuși Neagoe Basarab în scrisoarea adresată brașovenilor din 26 aprilie 1520, prin care îi invită să asiste la sfințirea acestei biserici afirmă că «a rezidit-o din nou» (ecclesiam nostram neve Castrum quam noviter reedificare ad honorem...) ¹.

Sp. Cegăneanu în «Cîteva observațiuni în legătură cu vechea mitropolie a Tîrgoviștei», susține că biserica a fost clădită în două rînduri, corpul bisericii întii și apoi pronaosul, avînd deosebiri interesante de sistem constructiv pe motivul că la cele patru turnuri de colț ale bisericii nu apar arcurile de susținere în fațadă, pe care le găsim la pronaos chiar în partea unde nu se află turn.

«În fond biserica nu era, prin adăogirea pronaosului, decît lipirea a două clădiri una de alta, avînd fiecare un program identic, al unui turn central cu alte patru turnuri mici pe colțuri, stingherit doar prin faptul că la pronaos nu s-au mai putut pune încă două turnulețe din cauza imediatei vecinătăți a celor de la vechea parte a bisericii» ². Același lucru îl susține și Ghica-Budești cu deosebirea că el crede că biserica este din vremea lui Neagoe Basarab și numai pridvorul este adăugat mai tîrziu, în timp ce Sp. Cegăneanu crede că și biserica și

1. Virgil Vălășianu, *Istoria artei feudale în Țările Romîne*, Edit. Acad. R.P.R., 1959, p. 204—205; Acad. A. Oțelca și alții, *Istoria Romîniei*, vol. II, Edit. Acad. R.P.R., p. 702—710.

2. Sp. Cegăneanu, «Bul. Com. Mon. Ist.», an. VI (1913), pp. 123—127.

pronaosul sînt anterioare lui Neagoe³. Mai sînt și alți autori care susțin că biserica datează de pe vremea lui Neagoe Basarab, între care cităm pe prof. N. Iorga, Arh. Balș, Virgil Drăghiceanu etc.⁴.

Față de susținerile acelor care datează biserica în vremea lui Mircea cel Bătrîn, se menționează următoarele :

— De la mutarea scaunului domnesc de la Argeș la Tîrgoviște (1400) și pînă la strămutarea sediului mitropoliei (1515) este mai bine de un secol, or era normal ca o dată cu capitala să fie mutată și mi-

Mitropia Tîrgoviște

tropolia, mai ales că, așa cum se susține, Mircea zidise biserică specială pentru aceasta, iar la biserică Stelea-veche, care era metocul mitropoliei Argeșului era și reședința mitropolitană, unde a stat și patriarhul Nifon : «Atunci sedeară svințeasa la metocul mitropoliei Argeșului cu hramul prea slăvitului mucenic Gheorghe din Tîrgoviște»⁵.

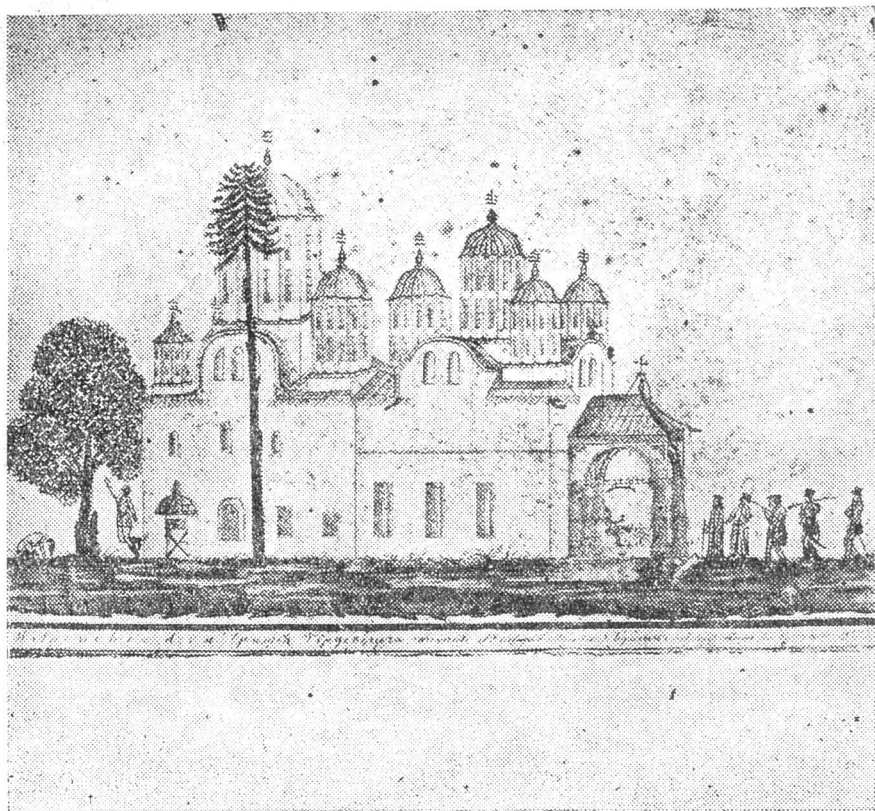
— Referitor la invitația brașovenilor de a lua parte la sfințirea mitropoliei, în care Neagoe Basarab afirmă : «Pe lîngă altele, cum:

3. Ghica-Budești, *Muntenia*, I, p. 136.

4. Vezi Virgil Vătășianu, *op. cit.*, nota 2, p. 204.

5. Mircea Ionescu, *Tîrgoviștea*, 1929, p. 22. Se precizează că în Tîrgoviște există biserica Sf. Gheorghe, în cartierul Suseni, care se bănuie a fi ctitoria lui Neagoe, reparată de Dima Stegarul la 1730, în nici un caz nu poate fi vorba de biserica Tîrgului, așa cum afirmă Virgil Vătășianu, *op. cit.*, p. 500—501.

vă este cunoscut, și vouă, am isprăvit după legea și datina credinței noastre, biserica noastră sau mănăstirea pe care dispusesem să o rezidesc. Am închinat acea numită biserică înălțării Domnului nostru Isus Christos și pentru Hramul (ad dedicacionem) aceluia templu am poruncit să vină aci și să se adune toată Țara, ca să putem vedea, mai ușor cu prilejul aceluia Hram, tot poporul nostru, de aceea vă rugăm,

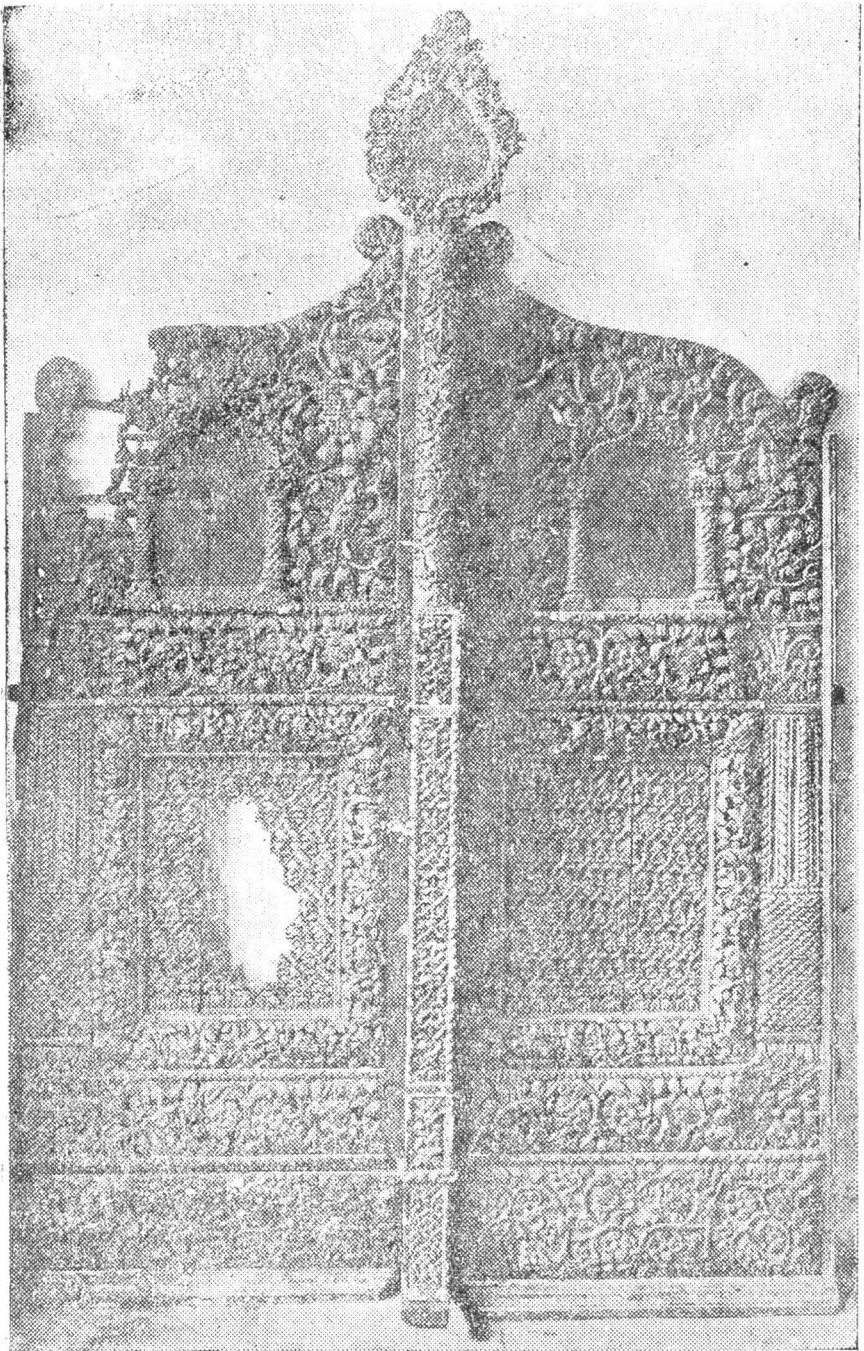

Mitropolia Tîrgoviștei

pentru aceasta și pe dumneavoastră să trimiteti aci la noi, pe unul credincios din cei 12 jurați ai Cetății voastre», — se știe că Neagoe Basarab «sparse mitropolia din Argeș, din temelia ei», cum spune cronica Țării, în anul 1515 și în locul ei a ridicat mănăstirea Argeșului, pe care a tîrnosit-o la 15 august 1517, iar peste două zile, la 17 august 1517, tot la Argeș, întreg soborul au făcut tocmeală : «ca de acum înainte nici odată în veci, în Argeș să nu mai fie mitropolie, ci să fie mănăstire și arhimandrie, iar la Tîrgoviște să fie mitropolie stătătoare, cum s-au așezat. Și se făcură aceste lucruri cu mare opreală și blestem ca să nu

Vechea Mitropolie cu stîlpii pridvorului zidiți și cu soclul mult acoperit de pămînt

Ușile împărătești ale vechii Mitropolii

se mai clintească nici de patriarhie, nici de mitropolit, nici de domn»⁶. Se înțelege deci că spărgîndu-se mitropolia din Argeș, Neăgoe Basarab s-a simțit obligat s-o rezidească în Tîrgoviște, lucru ce l-a și săvîrșit, serbările de tîrnosire avînd loc în ziua de 17 mai 1520. Este vorba deci de rezidirea mitropoliei și nu de o biserică de pe vremea lui Mircea cel Bătrîn, care să servească acestui scop. Ceva mai mult, sfințirea s-a făcut fără ca biserica să fie terminată cu totul și nu se poate admite ca evlaviosul domn să fi început reparația unei ctitorii a lui Mircea cel Bătrîn și s-o sfințească fără a o fi terminat.

— În ceea ce privește considerentele arhitecturale, utilizîndu-se acuarela lui Szathmary, care redă vechea mitropolie cu pridvorul astupat este adevărat că apare o disproporție între turlele greoaie și mari și restul clădirii cu soclul acoperit de pămînt. Să nu se uite că în anul 1881, delegația compusă din Ion Slavici și arhitectul Mandrea, vizitînd mitropolia au găsit-o «prea lungă și cu unitatea ei arhitectonică pierdută», adăugînd că «în zilele noastre biserica s-a reparat într-un mod imposibil, s-a dat jos tencuiala și s-a pus alta în locul ei, molozul s-a lăsat împrejurul zidurilor, încît biserica, și altfel nu destul de înaltă, a rămas în groapă și apa de ploaie se scurge în biserică...», propunînd ridicarea pămîntului din jurul bisericii, astfel ca intrarea să fie la același nivel cu terenul exterior⁷. În condițiile acestea și arhitectul Lecomte de Nouy convins fiind că sînt adăugiri în timp a celor opt turle și că nu așa a fost tipul original al bisericii, urmărind ca să dea de el, a dărîmat-o cu dinamită, mergîndu-se pînă sub temeliele bisericii, ceea ce a fost o mare greșală.

Clîșeul utilizat de noi cu stîlpii pridvorului nezidiți, ca și cel lucrat de «starostele Nicolae Chirculescu, inginer hotarnic» în anul 1852, de rîndul acesta totul acoperit, ne arată majestatea bisericii în ansamblul ei, chiar «coloanele nu mai sînt scurte și groase, producînd o impresie destul de greoaie»⁸. Al treilea clîșeu este luat după o litografie de Papazoglu din 1872 «Defilarea armatei romîne în cîmpul Susanilor din Tergoviște», în care soclul ne apare redus și acoperit de pămînt.

Mitropolia Țării Romînești, înființată în vremea lui Nicolae Alexandru Basarab Voievod (1340—1364), a fost la Curtea de Argeș de la 1359, luna lui mai și pînă la 17 august 1517, cînd a fost strămutată la Tîrgoviște, unde a stat pînă la anul 1668, în timpul domniei lui Radu Vodă Leon (1664—1669), cînd a fost mutată la București. La Argeș, mitropolia a durat 158 de ani, la Tîrgoviște 151, iar de la 1668 și pînă în prezent mitropolia, transformată în patriarhie (1925), continuă la București.

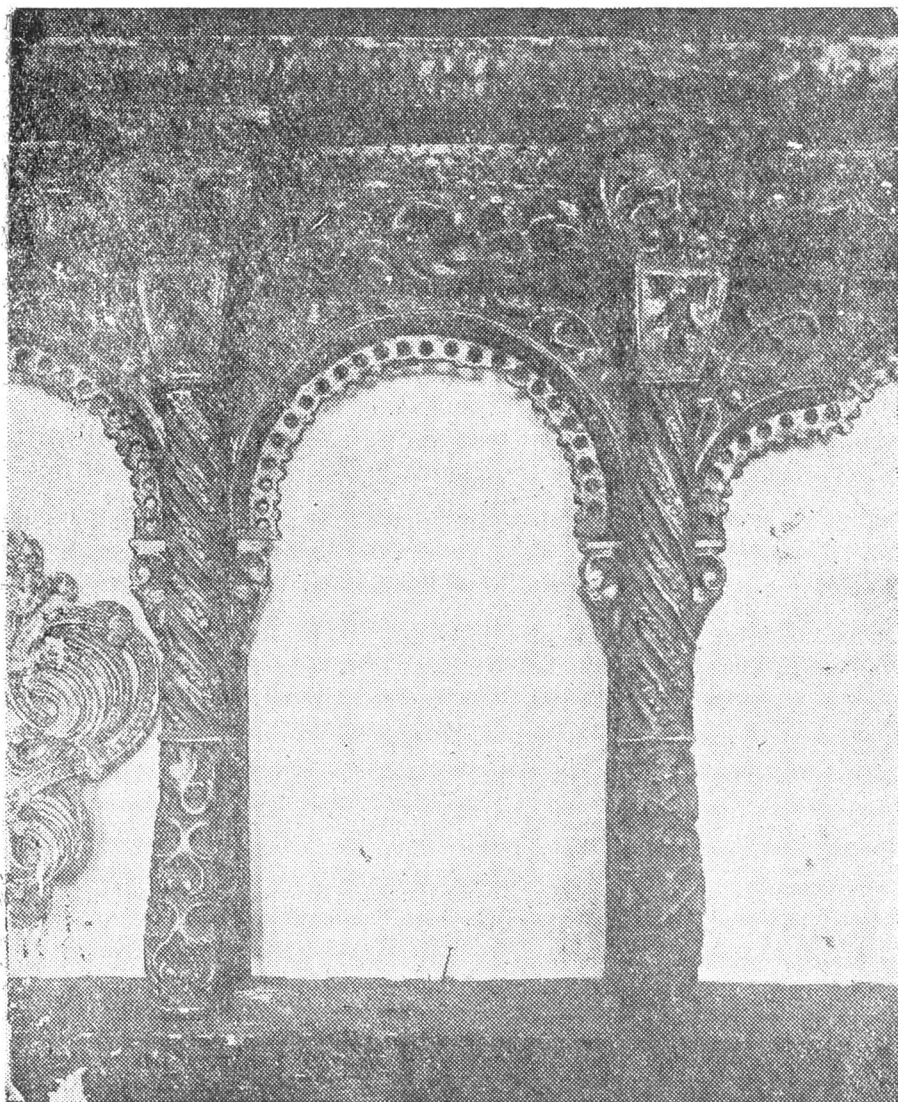
Se știe însă că Tîrgoviștea a devenit scaun de domnie, Capitala țării, încă din vremea lui Mircea cel Bătrîn (1386—1418), de la 1401 și deci se constată că deși scaunul domnesc era în altă parte, mitropolia a continuat a rămîne mai departe la Argeș, timp de peste o sută de ani. Obiș-

6. Virgil Drăghiceanu, *Mitropolia Tîrgoviștei*, 1933, p. 6.

7. *Ibidem*.

8. Virgil Vălășianu, *op. cit.*, p. 498.

nuit însă mitropolitul ședea iarna la Tîrgoviște și vara la Argeș : «După ce săvîrșia prasnica mitropoliei (din Argeș), pre la sfîntul Ierarh Ni-

Detaliu din tîmpla vechii Mitropolii, făcută de Șerban Cantacuzino v. v.

colae cu mare evlavie, că așa s-au pomenit din vremile vechi, pleca prea sfîntitul mitropolit către domniă (la Tîrgoviște) și ședea acolo pînă cînd se isprăvia și petrecania prasnicii sfîntului marelui Mucenic Gheor-

ghe, cu alai mare de la domnie, de se minuna toată țara, și apoi venia (întorcea) acasă pre vară»⁹. În timpul șederii la Tîrgoviște, mitropolitul locuia «la biserica sîntului Georgiu, ce era metocu vechiu allu mitropoliei Argeșului»¹⁰.

Începută de Neagoe Basarab în anul 1518, a fost sfințită la 17 mai 1520, deși era neterminată. Peste aproape 20 de ani, Radu Paisie (1535—1545) împreună cu fiul său Marcu, în toamna anului 1537, mîntuiau întreaga lucrare, pictînd-o și acoperînd-o cu plumb, înfrumusețînd-o cu multe podoabe și făcîndu-i danie balta Săltava, vad de moară la Căscioare și vinăriciul hotarului din Deal¹¹.

Toți voievozii următori au avut grijă, au reparat-o, i-au făcut multe danii, dar mai ales Petru Cercel (1583—1585), Matei Basarab (1632—1654) și Constantin Brîncoveanu (1688—1714) i-au purtat îndeaproape grijă¹².

Și vlădicii, la rîndul lor, nu s-au lăsat mai prejos. Mitropolitul Anania, înmormîntat aci în toamna anului 1580, i-a hărăzit satele Săcueni și Sîrbi, de lîngă Tîrgoviște¹³.

În anul 1707 mitropolitul Teodosie, pe lîngă reparațiuni și zugrăveală, i-a mai adăugat și un pridvor de o deosebită valoare sculpturală¹⁴.

Martoră la viața zbuciumată a Tîrgoviștei, a luat și ea parte la toate suferințele, prin care a trecut fosta Capitală a țării. A trecut prin zile grele, cînd, după lupta de la Călugăreni (13.23 august 1595), Sinan Pașa a năvălit și a pus să se întărească cetatea Tîrgoviștei de către turci. A îndurat prăpădul și urgia armatei lui Gabriel Bathory (1608—1613), craiul Ardealului, care în iarna anului 1611, într-o aventură nebunească, a năvălit și a stat în Tîrgoviște aproape trei luni, intervenind la Sultan ca să-l numească domnul țării. În tot acest timp bisericile au fost prădate de lucrurile de preț, între care și Mitropolia și Minăstirea Dealu¹⁵.

9. I. D. Petrescu, *Mitropoliile Țării, București, 1870, p. 79.*

10. Idem... În Tîrgoviște există și astăzi biserica Sf. Gheorghe, în cartierul Suseni. Este arătată de Gavriil Protul în «Viața și traiul Sfinției Sale părintelui nostru NiŃon» (București, 1888) ca o ctitorie a lui Neagoe. Dărîmîndu-se cu totul, ea a fost refăcută la 1730 de stegarul Dima (N. Iorga, *Inscripții*, I, pp. 166—167; II, p. 95; *Istoria Bisericii Romînești*, vol. I, Buc., 1928, p. 137). Nu aceasta poate fi biserica unde aveau reședința mitropoliții în timpul iernii. Nu se află nici un fel de urmă de așa ceva. În curtea bisericii Stelea sînt pivnițele palatului mitropolitan, în care ar fi locuit și Patriarhul NiŃon, căci aici a fost metocul mitropoliei Argeșului cu numele de Sf. Gheorghe, peste care Stelea cupețul a ridicat biserica sa, Stelea-veche, pe care Vasile Lupu a rezidit-o în forma actuală. (Vezi și Mircea B. Ionescu, *Tîrgoviștea*, 1929, pp. 22—23).

11. Arhiv. Stat., *Condica nr. 127, f. 21 v.*

12. Virgil Drăghiceanu, *Mitropolia Tîrg.*, București, 1933, p. 13—21.

13. Pr. N. I. Șerbănescu, *Mitropolitul Anania*, în «Glasul Bisericii», an. IX (1950), nr. 9—10, p. 44, și *Mitropolia din Tîrgoviște — contribuțiuni la cunoașterea trecutului ei*, în «Glasul Bisericii», an. XVIII, nr. 7—12, 1959, p. 529.

14. Stîlpii cu bazele și capitelurile lor se găsesc la muzeul istoric raional din localitate. Tot aici se păstrează din pietrele funerare ale mormintelor din fosta mitropolie, precum și diferite cruci cu baze în diferite forme de turbane turcești.

15. V. Motogna, *Războaiele lui Radu Șerban (1602—1611)*, București, 1926, pp. 68—69; *Documente privind Istoria Romîniei, veacul XVII. B. Țara Romînească*, vol. III (1616—1620), București, 1951, pp. 418, 424.

«Predoslovia sbornicului, cum se zice a pomelnicului acestuia cînd' era-
de la începutul lumii cursul anilor 7205, iară de la Hs. 1697, domnind...»
(*Pomelnic al vechii Mitropolii*)

În timpul răzvrătirii seimenilor din timpul lui Matei Basarab și a lui Constantin Șerban (1654—1658), ca și a răscoalei lui Mihnea al III-lea (1658—1659) contra turcilor, când la Tîrgoviște s-au dat lupte aprige, s-au profanat mormintele, între care al lui Matei Basarab și al doamnei Bălașa, soția lui Constantin Șerban Basarab, Mitropolia, ca și celelalte lăcașuri de rugă, a avut mult de suferit.

A trecut prin toate întâmplările tragice suferite de «bătrîna» Tîrgoviște.

În aprilie 1821, în vremea eteriei grecești, când Alexandru Ipsilante a întărit Tîrgoviștea ca să reziste contra turcilor, a fost dezvelită de tabla de plumb, ca să-și facă gloanțe și tot aici a fost adus Tudor Vladimirescu «călare pe cal, îmbrăcat într-o ghebă lungă oltenească... iar pe sub burta calului pus în lanțuri de amîndouă picioarele»¹⁶.

Cu mutarea mitropoliei la București (1668) străvechea ctitorie a lui Neagoe Basarab a început să intre în zodie rea. Doar un licăr de strălucire mai are în vremea lui Constantin Brîncoveanu, ca și Tîrgoviștea de altfel, pentru ca după tragedia brîncovenească să meargă încet, încet, dar sigur, spre totală dărăpănare, cu toate încercările de primenire și reparații, care s-au făcut din timp în timp¹⁷. Paragina se întinde ca pecinginea, pentru ca în anul 1846, conducerea orașului să ia din grădina mitropoliei circa două pogoane și jumătate, plus o livadă de alături, precum și două pogoane cedate de Ion Cîmpineanu și să mute aci tîrgul de afară, de la «oborul vechi»¹⁸ fosta piață.

De la sine înțeles că fosta ctitorie a lui Neagoe Basarab a avut și zilele ei de mare strălucire.

Gavriil Protul ne spune că era «mare și frumoasă cu turle și tot rătăunde, cum să satură ochii tuturor de vederea ei»¹⁹.

Episcopul misionar catolic Baksici, vorbind despre bisericile din Tîrgoviște, precizează : «sînt în acest loc șaizeci, afară de mănăstiri și de o mănăstire mare și frumoasă biserică, toată acoperită cu plumb, unde e rezidența arhiepiscopului. Acolo stă mitropolitul cu călugării mănăstirii și ține atîta curte și servitori și călugări, diaconi și alții, în curtea sa, sau mănăstire, ca și cum te-ai afla prin mijlocul Italiei»²⁰.

Paul din Alep ne-a descris-o cel mai amănunțit :

16. Declarațiile arhidiaconului Teodosie și Pîrvu Meșincescu, aflate în muzeul istoric din localitate, și care au fost martori la această tragedie, mărturisesc cu lux de amănunte uciderea mișelească a Pandurului. Vezi și C. V. Obedeanu, *Tudor Vladimirescu*, în «Arh. Olt.», VIII, nr. 45—46, 1920, pp. 432—434 etc.; A. Ojetea, *Tudor Vladimirescu și mișcarea eteristă în țările românești 1821—1822*, București, 1945, p. 254; C. Ardeleanu, *Domnul Tudor*, Bibl. Energia, 1934, p. 153.

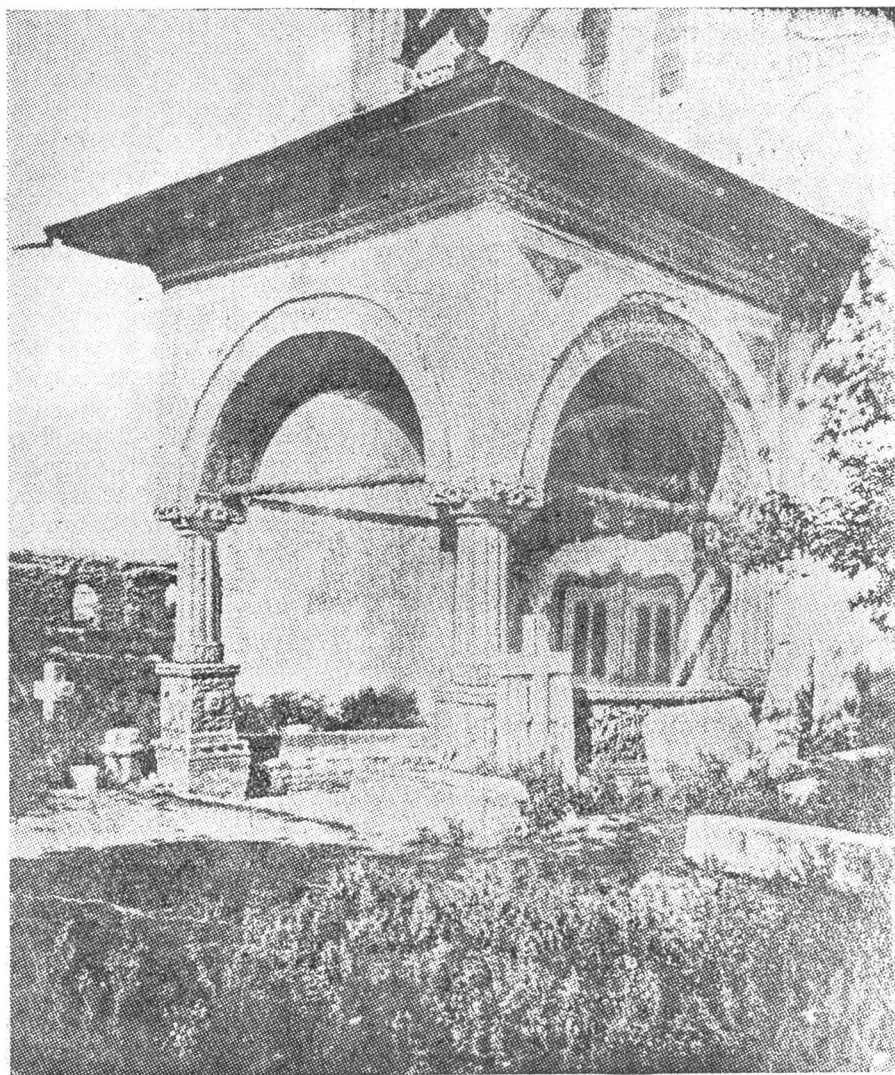
17. Vezi Pr. Nic. Șerbănescu, *Mitropolia din Tîrgoviște*, I. cit., pp. 535—540, referitor la toate încercările de a fi scoasă din impas.

18. Pe terenul luat de la mitropolie astăzi este bulevardul Malinovski și parcul copiilor, minunat amenajat.

19. Tit. Sîmedrea, *Viața și traul Sfîntului Nișon, patriarhul Constantinopolului*, București, 1937, p. 28.

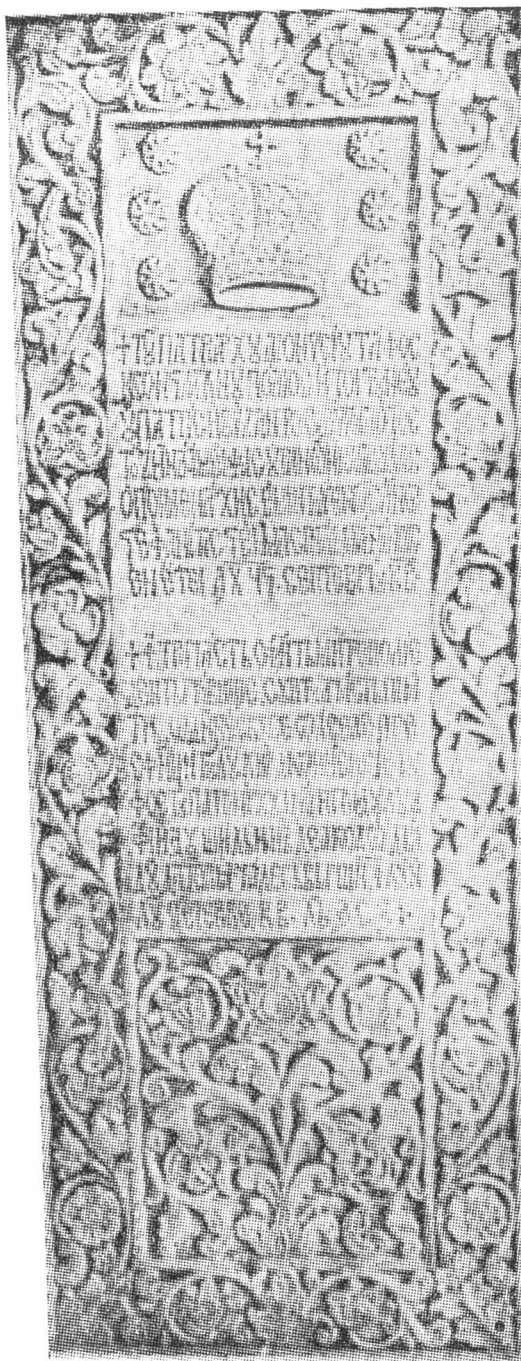
20. Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 7.

«Palatul metropolitan e la un capăt al orașului, tocmai lângă zid și e foarte mare. Îl înconjoară trei îngrădituri de lemn, avînd trei

Pridvorul vechii Mitropolii făcut de Theodoșie Mitropolitul

curți. Curtea exterioară e pentru creșterea găștelor, rațelor și găinelor ; cea de a doua, pentru grajduri și bucătării ; cea de a treia cuprinde un scump edificiu, întreg de piatră, în care intri prin porți mari, în fața cărora este magnifica biserică, ce nu-și are pereche în aceste re-

Inscripție greacă pe mormîntul patriarhului Dionisie

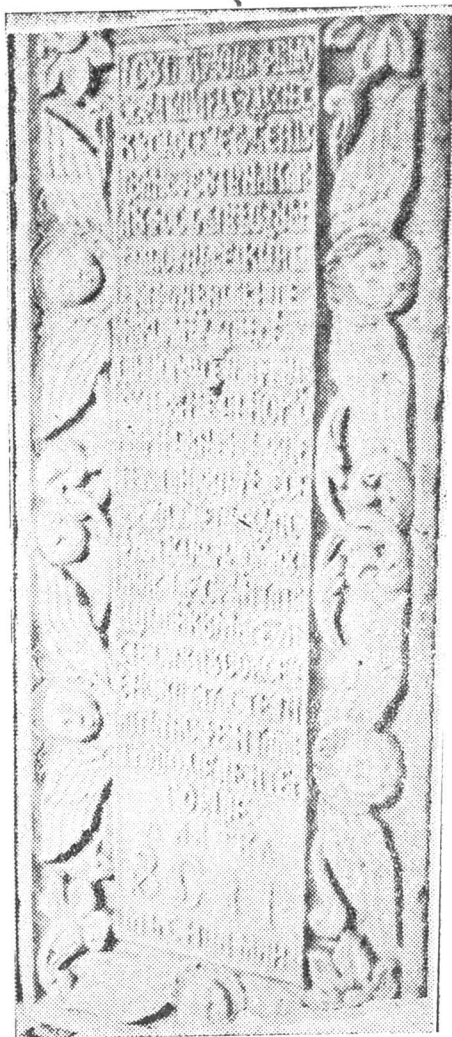
giuni, afară doar de biserica mitropolitană a caza-cilor, amîndouă fiind pe modelul Sfintei Sofii: înalte, vaste, sprijinite pe mai multe coloane și foarte impozante.

Ea se împarte în trei secțiuni : dintii este nar-texul exterior, foarte spațios și cu mai multe cupole ; de aci, prin o a doua ușă, intri într-un alt nar-tex, de asemenea spațios și de oarecare eleganță ; în fine, prin o a treia ușă, intri în mijlocul bisericii, de dimensiuni vaste și cu o mare cupolă deasupra, din centrul cărei atîrnă un vo-luminos candelabru. Sînt aici trei tabernacole sau capele foarte înalte și mag-nifice. Acel din centru e prea spațios și are strane ridicare în jur. Iconostasul și crucile sînt foarte mari. Sfeșnicele, de lemn poleit, se disting prin eleganța formei. Ferestrele din jur sînt numeroase și mai sînt și altele în cupole, toate înfrumusețate cu cercevele lustruite. Strana beiului e la mîna dreaptă, cum intri în colț. Alături e strana arhierelui, în care stătea totdeauna patriarhul nostru. La celălalt colț opus este strana mitropolitului local. Tot jurul bisericii e cuprins cu strane, iar pe-reții sînt acoperiți cu ve-che pictură. Locul unde șe-dea doamna era în al doi-lea nar-tex, cu strane pen-tru ea și suita sa.

Biserica e înconjurată de grădini cu trandafiri și cu frumoase brazde de alte flori, în straturi înguste și sub ferestruice.

Mormintul spătarului Neagoe Văcărescu

Mormintul jupînesei Păuna

În vecinătatea tabernacolului nordic este o piatră pentru apă de o frumusețe uimitoare: înaltă, voluminoasă și grea.

Numărul cupolelor, cu mari și mici e 12, cu tot atâtea cruci poleite.

Dinaintea ușii e o frumoasă fîntînă și afară din poarta curții o alta asemenea.

Apartamentele mitropolitului sînt spre răsărit și foarte înalte. Te sui în edificiu prin o lungă scară, ridicată pe arcuri și cu perspectiva spre biserică, la curte și la întinsa grădină.

Toți pereții sînt zugrăviți cu minunile Creațiunii, atît ale uscatului, cum și ale mării, cu descrierea Ierusalimului și a mănăstirilor din el, cu aceia a piscului Sinai, muntele lui Dumnezeu, cu toate dependențele ; cu aceia a Sf. Munte, cu cele 24 mănăstiri ale sale în fața mării, toate lămurit și în proporții mari.

Apoi intri în prima cameră de primire a mitropolitului, lungă și lată, cu o masă imensă în mijloc, cu o sobă acoperită cu olane colorate și cu numeroase ferestre gotice, dînd spre grădină.

După aceia intri într-o frumoasă sacristie, foarte elegantă și de asemenea cu o sobă de olane ; aici sînt cuiere pentru blane, giubele etc. Interiorul acestor apartamente e decurînd zugrăvit, cu diferite icoane și tablouri sfinte.

De aci intri în (camera) tezaur(ului) unde mitropolitul își ține veșmintele, rasele, mitre, cruci, vase de argint etc. Acolo sînt suspendate policandre și candelte turnate în aur și argint și înfrumusețate cu sîrmă de aur, frîne, săbii, buzdugane și alte arme ; căci atunci cînd mitropolitul iese întru întîmpinarea vreunui patriarh sau călător, îl înconjoară gărzi și comișei, tot juni de neam boeresc, îmbrăcați în frumoase haine, cu samuri etc...

Din tezaur intri într-o cameră de primire cu o galerie exterioară, arcată deasupra, dînd spre grădină și avînd în față o fîntînă cu apă curgătoare. Aici se pune masa de prînz în timp de vară și te poți pogori în grădina cea mare, pe care nu o cuprinzi cu ochii de la un capăt pînă la altul ; toată e umbrită cu mari nuci, o jumătate e plantată cu vie și trandafiri, iar restul cu meri, zorzări, gutui, cireși, damaschini etc., sau verdețuri, precum mazăre, bob și altele.

Consistoriul e afară din biserică. Toată lumea recunoaște că spațiul cuprins între zidurile ce înconjoară palatul cu grădinile ar fi suficient pentru un mare oraș...»²¹.

Îată cum se prezenta mitropolia Tîrgoviștei în timpul domniei lui Matei Basarab.

O altă pagină strălucitoare din trecutul vechii mitropolii este de a fi adăpostit tiparnița din care Dimitrie Liubavici da la iveală «Apostolul» în anul 1547, atît pentru Țara Romînească, purtînd în epilog numele lui Mircea Ciobanul, cît și pentru Moldova, cu numele lui Iliăș Vodă, cu stema Moldovei.

Tot aici, la 1558, diaconul Coresi, împreună cu cei 10 ucenici ai lui, în cetatea de scaun Tîrgoviște, a dat la iveală, în slavonește, ca și Liubavici, un Triod-Penticostar.

21. B. P. Hașdeu, *Arhiva Istorică*, Tom. I, partea II-a aprilie—mai 1865, pp. 93—94.

La 1649 a fost tipărit din nou un alt Triod-Penticostar, tot în slavonește, urmat de «Îndreptarea legii» la 1652 și de «Tirmosenie», în același an, ambele în românește.

Mai târziu, la 1710, s-a tipărit și în grecește «Slujba Sfintei Ecaterina și Proschinitarul Muntelui Sinai», «Panoplia dogmatică», «Maxime filosofice» (1713), precum și în românește, «Octoih» (1712) și «Ceaslov» (1715), tradus de Antim Ivireanul. La toate acestea dacă se mai adaugă și alte cărți de slujbă bisericească, ca «Psaltirea» (1710), «Evhologhion» (1713), «Catavasier» (1714) etc., avem oglinda clară că și din acest punct de vedere trecutul acestei ctitorii voievodale este destul de strălucit ²².

Prin daniile primite, mitropolia a avut nenumărate avuții. Sate și moșii, mori și vii, livezi și munți, metohuri și schituri, rumâni și robi, au constituit o mare avere ²³.

Din punct de vedere arhitectonic, biserica propriu-zisă avea anumite caracteristici nemaiîntlnite până atunci. Avea o lungime de 40 m și o lățime de 14,50 m. Era construită din cărămidă aparentă, cu cărămidile dispuse în straturi orizontale. Era cea mai mare biserică.

Mărimea pridvorului — jumătate aproape din lungimea bisericii —, cu coloane octogonale alternând cu altele rotunde, canelate vertical și cu caneluri în spirală, constituia prima caracteristică.

Mormintul vel Postelnicului Dumitrașcu
Caramanlăul

22. Ioan Bianu și Dan Simonescu, *Bibliografia românească veche 1508—1830*, Tom. IV, 1944, București, pp. 167, 200, 37, 41.

23. Vezi Virgil Drăghiceanu, *Mitropolia Tîrgoviștei*, 1933, pp. 13—21.

Mulțimea turlor (8 sau 12), care au fost de la început, nu adaosuri ulterioare, cum s-a considerat de unii.

Și biserica și pridvorul erau tratate separat, considerate corpuri aparte, legătura ce se făcea între ele sus la turla fiind în formă de cruce.

Bazele de cruce din vârful turlor, lucrate în formă de turban, aveau bulbucătura ornamentală cu diferite floroane sau stele etc.²⁴.

MITROPOLIA

Inscripția I. — «Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșirea Duhului, eu smeritul robul lui Hristos, Io Neagoe v. v. împreună cu doamna mea Despina și cu fiul meu Tudose, din dumnezeiasca îndemnare, am poftit de am început a face din temelie, această sfîntă și mare metropolie, mama bisericilor, întru mărirea celui întru slavă s-au înălțat domnul Dumnezeu și mîntuitorul nostru Isus Hristos în zilele arhiepiscopului Macarie. Însă nu o am săvîrșit și am eșit din această lume deșartă la anul lumii 7018 (1510) septembrie 30, ci mă rog vouă fraților părinți pomeniți-mă cînd vă rugați și am dat satul Aninoasa»²⁵.

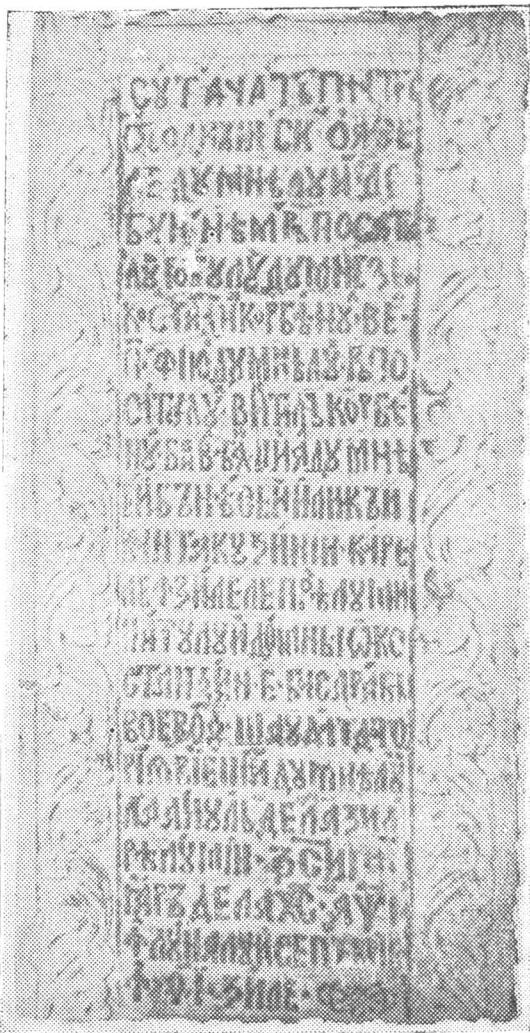
«Iară după cîtăva vreme, cînd au ridicat Dumnezeu sceptrul domniei mele, eu smeritul robul lui Christos, Io Petru voevod, împreună cu fiul meu Marcu v. v., văzut-am că de multă vreme nu s-a săvîrșit această sfîntă casă și dorit-am cu osîrdie din dumnezeiască îndemnare, ca să săvîrșesc această sfîntă și mare biserică, pentru aceia o am săvîrșit și cu plumb am acoperit și s-au zugrăvit, cu toată podoaba o am înfrumusețat. S-au săvîrșit în zilele arhiepiscopului chir Varlam. Și încă am adăogat lingă ctitori și domnia mea, sfintei și marei biserici, balta ce se cheamă Saltava și un vad de moară la Căscioare și hotarul care este la Deal, să fie cu vinăriciul nesupărat și neclintit în veaci. Și încă am cumpărat domnia mea un sat anume Epinezi, drept aspri 600.000. Iar cine ar îndrăzni să ia satul acesta de la sfînta Mitropolie și ar strica ceale ce am dat domnia mea, unul ca acelea să fie procler și afurisit de domnul Dumnezeu și de Prea Curata lui Maică și de toți sfînții și de 318 sfînți părinți de la Nicheea și de părintele Mitropolit Varlam și parte să aibă la un loc cu blestematul Iuda și Arie și cei ce s-au sculat asupra Domnului Dumnezeu și Mîntuitorului nostru Iisus Christos și au zis : ia-l, ia-l, răstignește-l pe el. Leat 7046, septembrie 20 (1537)»²⁶.

24. Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 11—12; Sp. Cegăneanu, *Cîteva observațiuni în legătură cu vechea mitropolie din Tirgoviște*, în «Bul. Com. Mon. Ist.», VI (1913), pp. 123—127; Arh. N. Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și în Oltenia*, I. în «Bul. Com. Mon. Ist.», XXI (1929), pp. 135—139.

25. *Citire greșită*, în loc de 7029, septembrie 15 (1521).

26. Arh. St. ms. rom. 729 f. 43—44v și 730 f. 29v. ms. D. Papazoglu; Gr. Musceleanu, *Monumentele străbunilor*, 1873, p. 52—53; Mircea Ionescu, *Tirgoviștea*, 1929, pp. 25—26; V. Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 6.

Inscripția a II-a. — «Această sfântă și dumnezeiască Mitropolie, fiind începută și ridicată din temelie de blagocestivul și răposatul întru Dumnezeu Io Neagoș Basarab v. v., ne ajungînd să o isprăvească de tot, o au săvîrșit răposatul întru Dumnezeu, Io Petre v. v., care cu plumb o au acoperit și o au zugrăvit de mulți ani, precum arată pisia lor. Iară pentru relele schimbări a vremurilor, întîmplîndu-se de au pierit tot plumbul după biserică și rămîind descoperită cîtăva vreme, s-au stricat de ploaie toată podoaba zugrăvelii, pînă ce o au acoperit iară cu plumb a doua oară răposatul Io Matei Basarab vovod. Deci cînd au fost acum, în zilele prea luminatului și înălțatului domn Io Constantin Basarab vovod, la al XIX-lea an al domniei mării sale, iar sfinția sa părintele chir Theodosie fiind mitropolit al Ungro-Vlahiei, văzînd zugrăveala acestei sfinte Mitropolii, învechită și de tot stricată, n-au putut suferi să se strice pomenirea acelor mai sus ziși răposați buni ctitori, ci cînd au fost la treizeci și nouă de ani din vlădicia Sfinției Sale, cu vrerea bunătăților lui Dumnezeu, s-au îndemnat Sfinția Sa de au zugrăvit acum a doua oară biserica cea mare, cu altar și tinda cea mică și încă mai făcînd Sfinția Sa și alte înoini pe din afară bisericii. Care cheltuială s-au făcut de Sfinția Sa din venitrile sfintei Mitropolii ce sînt din daniile acelor deapaură pomeniți ctitori, pe care Dumnezeu cel ce să proslăvește întru această sfîntă Casă, ierte-i și să-i pomenească întru împărăția sa. Căreia împărăție și nespūsă bucurie să-l facă și pe Sfinția Sa părtaș întru vecinicile bunătăți. Și s-au înfrumusețat

Mormintul vel Pitarului Constantin Corbeanul

pe care Dumnezeu cel ce să proslăvește întru această sfîntă Casă, ierte-i și să-i pomenească întru împărăția sa. Căreia împărăție și nespūsă bucurie să-l facă și pe Sfinția Sa părtaș întru vecinicile bunătăți. Și s-au înfrumusețat

cu toată podoaba zugrăvelei desăvârșit, precum se vede în anul 7216 (1707), septembrie 30, zugravi : Niculae Radu»²⁷.

Inscripția a III-a. — «În slava înălțării tale Mîntuitorule Christoase, ale tale dintru ale tale aduce robul tău Enache Văcărescu vel paharnic, podoaba dintru acest sfînt lăcaș cu zugrăveală, cu pardoseală, cu facerea chiliilor despre miază-noapte, din clopotniță pînă în foișorul caselor celor vechi, în zilele prea luminatului domn Io Constantin Basarab voevod, spre vecinica lui și a părinților lui pomenire, la anul vechi 7217, Hr(istos) 1709»²⁸.

— *Inscripție cu reparațiile făcute de Matei Basarab :*

«Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvîrșitului Sfîntului Duh, fiind această... întunecat și în peat(ră) în adîncime supt pămînt, o au ridicat mîria sa, prea luminatul și de Hristos iubitor hristian Mateiu Basarab voevod și doamna Elina, cu mila lui Dumnezeu domn Țării Romînești, scos-o au și o a dres întru cheltuiala domnealui, ca să fie pomană, mîngiere mîriei sale, pomenire răposaților moșilor mîriei sale și au fost ispravnicu și multu ostenitoriu robul lui Dumnezeu și credincios boiarinul mîriei sale Marco Danoviciu, marele armaș, nevoind cu tot dăchisul pînă au săvârșit, vletu 7... Mșta august 27 dni»²⁹.

— *Inscripție pe două icoane împărătești :*

«Aceste două sf(inte) icoane, Hristos i Bogorodită (Născătoarea de Dumnezeu) le-au înfrumusețat părintele chir Theodosie, mitropolitul Ungro-Vlahiei, în zilele luminatului domn Io Constantin Basarab voevod și s-au pus în locul celor vechi în sfînta Mitropolie din Țirgoviște la leat 7205, Hristos 1697»³⁰.

— *Inscripții pe 14 iconițe cu praznicele împărătești :* «Dată mitropolii de Varlaam arhimandritul, an vechi 7256, Hr(istos) 1768 (sic). (1747—48)»³¹.

— *Inscripție pe o icoană în limba greacă :* «Ι γραφη... 1794 κνωροζ. Η κοίμησις Θεοτοκος της»³².

— *Inscripții pe sfeșnicile mari :* «La sfînta mitropolie din Țirgoviște de robii lui Dumnezeu Ioan ereiu sachelarion domnesc, i Casandra prĕsvitera, prin ostentiala dumnealui Vasilie Vlad, la anul 1787, noembr. 6»³³.

— *Inscripție :* «Roca 1622» — pe un clopot³⁴.

27. Arh. St. ms. rom. 729 f. 43—44 și 730 f. 29r. (ms. Papazoglu); Mircea Ionescu, *op. cit.*, p. 26; Cristache Georgescu, *Matei Basarab*, pp. 50—51; Constantin St. Bilciurescu, *Minăstrile și bisericile din România*, pp. 246—247; Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, pp. 8—9.

28. Arh. St. ms. rom. 730 f. 30r; idem 729 f. 43—44v; Mircea Ionescu, *op. cit.*, pp. 26—27; Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 9.

29. Arh. Sî. ms. rom. 730 f. 30 (ms. Papazoglu); Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 7.

30. Arh. St. ms. rom. 730 f. 32r. (ms. Papazoglu).

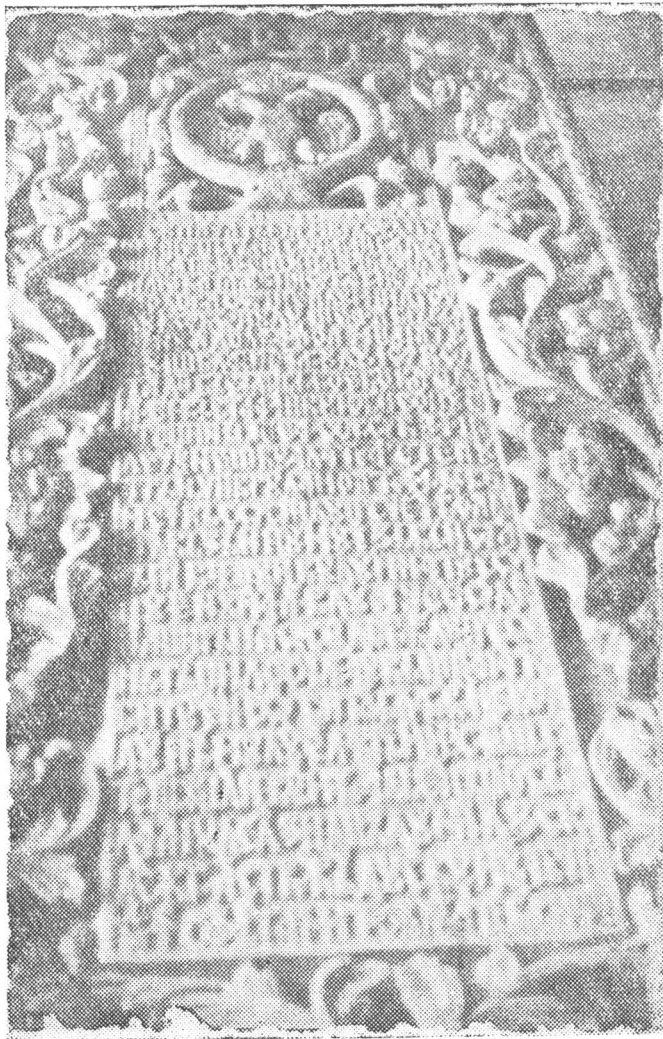
31. Arh. St. ms. rom. 730 f. 32r (ms. Papazoglu).

32. Gr. Tocilescu, *Inscripții bisericesti*, II, f. 254v.

33. Acad. R.P.R., ms. 2409 f. 410.

34. Acad. R.P.R. ms. 2409 f. 411r.

*Inscripție slavo-româno-latină pe un clopot : «Мастію БЖІЮ СТИ-
ФАНЬ [архієпископы] Митрополитъ сгровлахискомъ сѹ милѹ луй Дѹмнезѹ
Ștefan arhiepiscop și mitropolit al Ungrovlahiei, acest clopot făcutu-l-au*

Lespedea de pe mormîntul doamnei Bălașa

**sfintii Mitropoliei ot Tîrgoviște ; Me fudit Pe(trus) Murator (Maurer)
1667»³⁵.**

35. N. Iorga, *Inscripții*, I, p. 123.

— *Inscripție* : †H(Λ)POC M(X)A (Ilarion monah ?) ³⁶.

— *Piatra funerară cu inscripție a Mitropolitului Ștefan* :

«Supt această piatră odihnesc ósele prea sfințitului Kir Ștefan mitropolitul Țării Românești, fiind păstor în scaun ani 20 și viind vremea și-a dat obșteasca datorie, și s-au astruceat aici în sfinta Mitropolie, veacia-mu-pametă, în luna lui aprilie 25 zile, la anul de la facerea lumii 7176 (1668)» ³⁷.

PORTRETE CTITORICEȘTI

Intrarea I

În dreapta :

- Pătru voevod — Ecaterina doamna
- Neagoe voevod — Despina doamna
- Jupan Barbu Corbeanu vătaf de aprozi. (Acesta era zugrăvit jos și nu în poziția domnilor).

În stînga :

- Jupan Enake Văcărescu vel paharnic.
- Stanca, jupanița ego 6 copii,
- Marina, Iinca, Bălașa, Constantin, Barbu, Ștefan.

Intrarea II

- Radu v. v., Matei Basarab v. v.
- Constandin Basarab v. v., Radu v. v., Șerban v. v., Cantacuzino, Ștefan mitropolit, Antim mitropolit.

- Mircea v. v.
- Radu v. v.
- Vlad v. v.
- Mihai v. v.
- Alexandru v. v. ³⁸.

MORMINTE ÎN FOSTA MITROPOLIE

Toate pietrele funerare, de la fostele morminte aflate în vechea Mitropolie, fac dovada unei arte deosebite în ceea ce privește sculptura în piatră. Toate sînt ornamentate pe margini cu benzi de rinceau-uri fine, unele după maniera epocii lui Șerban Cantacuzino, altele în stil pur brîncovenesc, cu frunze sau floarea soarelui, cu bulbucături decorate, cu benzi à jour lucrate, cu capete de îngeri la colțuri, cu cruce sus, sau chiar cu scut ajurat, în care se află coroana avînd în mijloc stema Cantacuzinilor, cu vulturul bicefal încoronat, ca în sarcofagiul doamnei Bălașa. Nu lipsește nici mitra arhierescă, atunci cînd cel pristăvit fost-a față bisericească de înaltă treaptă, ca în mormîntul prea sfințitului kir Dio-

36. Gr. Tocilescu, *Inscripții bisericești*, II, f. 255v.

37. N. Iorga, *Inscripții*, I, p. 118 ; Arh. St. 730 f. 302 ; Acad. R.P.R. ms. 2409 f. 409v ; Gr. Musceleanu, *Monumentele străbunilor*, p. 55 ; Const. St. Bîlculescu, *Minăstirile și bisericile din România*, p. 248 ; *Calendarul antic pe anul 1862*, București, p. 58.

38. Gr. Musceleanu, *Mitropolia din Tirgoviște*, pp. 57—59 ; *Calendarul antic 1862*, București, p. 58.

Sarcofagul doamnei Bălașa, soția lui Ștefan, feciorul lui Constantin Brîncoveanu

nisie, patriarhul Țarigradului. La toate se observă rinceauri mari, unele groase, altele destul de fine, chiar literile fiind săpate cu toată măiestria. Se poate face dovada că în sec. XVII și XVIII sculptura în piatră ajunsese la un grad de dezvoltare cu totul deosebit, sarcofagul doamnei Bălașa, ca și piatra funerară de pe mormîntul patriarhului Dionisie, putînd servi ca exemplu. Soclul celui dintîii, «așezat pe o bază ornamentată cu palmete, este ajurat. Suprafețele lucrute à jour, sînt decorate cu mari vrejuri, cu floarea soarelui, masiv lucrute. Peste acest soclu, se află lespeda de mormînt, ornamentată pe margini, cu benzi de rinceau-uri à jour lucrute, în partea de sus e un scut ajurat», de toată frumusețea³⁹. La fel și piatra funerară a patriarhului Dionisie, admirînd și floarea de jos.

Redîndu-le fotografiat, fiecare poate să le constate toată frumusețea.

Inscripție greacă pe mormîntul patriarhului Dionisie.

† τοῦ πατριάρχου Διονυσίου τάφος Κωνσταντινουπόλεως,
ἢ τοι τοῦ νέου οὐ πατρὶς ἢ Βυζάντιος, εὐγεγονότος
τοῦ ζῆν δ' ἀμελίψας, οὐρανῶν κληρουχίας ὁ ποιμε-
νάρχης ἐμβατίνει τοῖς ἄνω, στεφανίτις δέμμασιν(ι)
ἀμαραντίνοις, ἐν ἔτει ΜΧΨS. Σεπτεβρίον ΚΒ,

Inscripția urmează mai departe în romînește, cu literă chirilică :

«Într-această sfîntă mitropolie den Țîrgoviște, suptă această piatră, odihnescu-se oasele preasfîntitului chir Dionisie ce au fostū patriarhū Țarigradului, fiind și dăn neam de acolo, dîndū datorია cea desăvîrșit în luna lui septembrie 2, leat 1706»⁴⁰.

— În revista «Mitropolia Olteniei» X (1958), p. 58, Pr. Marin Bra-niște, vorbind despre Patriarhii din Constantinopol prin Țările Romîne în a doua jumătate a sec. al XVII-lea (p. 45—61) ne spune de o inscripție în limba greacă și romînă pe o piatră de mormînt, astăzi pierdută. O redăm :

« — Τύμβος ὧδε ἔνε ἀνέρα Θεῖον Διονύσιον
Πάτταρχον κεύθει ημετέρων τὸ κλέος,
οὐ ἀρετῇ πολύολβος γῆν ἐπέπτατο πάσαν
καὶ ψυχῇ μακάρων ἀμφιπολεῖ θαλάμους »

«Acest mormînt, străine, cuprinde pe un om divin, Dionisie, patriarhul, ce a fost gloria noastră. A cărui virtute bogată a zburat pe tot pămîntul, iar sufletul stă în sălașurile dreptilor»⁴¹.

39. Virgil Drăghiceanu, *Mitropolia Țîrgoviștei*, București, 1933, p. 22.

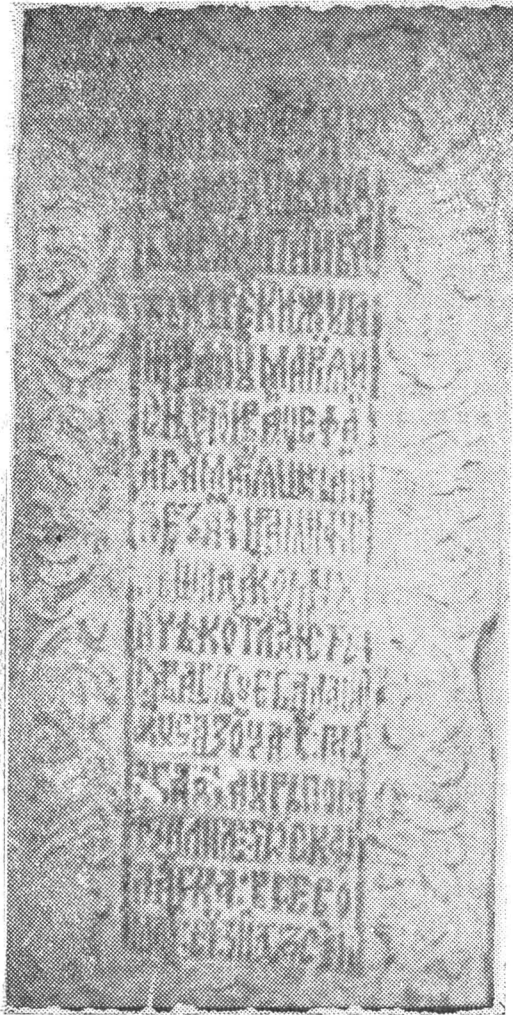
40. Vezi «Rev. Istoriei», Văleni de Munte, an. XVIII, nr. 7—9 (iulie—sept. 1932), p. 272.

N. Iorga, *Inscripții*, I, pp. 268—276; Virgil Drăghiceanu, *Mitropolia Țîrgoviștei, note istorice și arheologice*, București, 1933, p. 23.

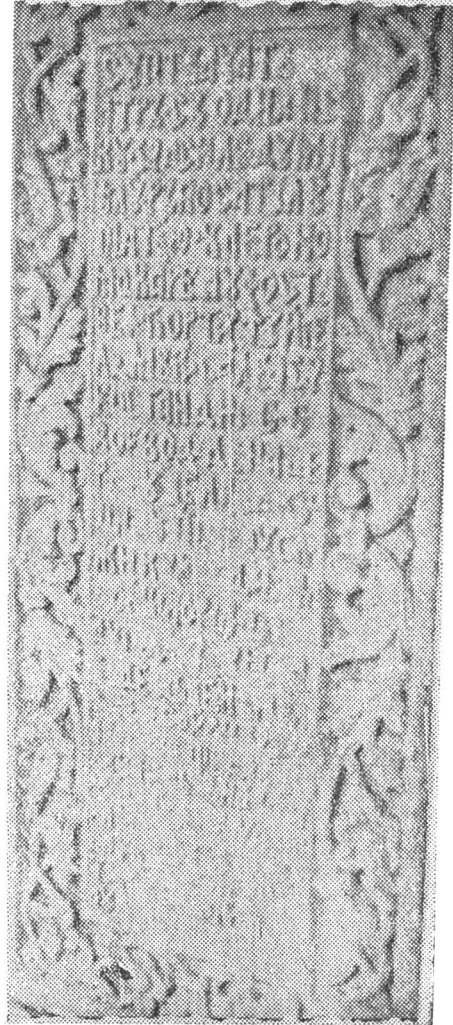
41. Eudoxiu de Hurmuzachi, *Documente privitoare la Istoria Romîniei*, vol. XIV, partea I (Documente grecești), București, 1915, p. 314 (CCCLXXV); Lesviodax, *Istoria bisericească pe scurt*, București, 1845, p. 375, note.

A fost publicată în Papadopoulos Kerameus, *Ἱστορολογικὴ βιβλ.* I, p. 346, n. 112.

Prezența și moartea acestui patriarh în țara noastră se explică destul de clar prin lămuririle pe care le aflăm în Istoria Țării Românești (Letopisețul Cantacuzinesc). În calitate sa de patriarh a aprobat reîn-

Mormîntul lui Ivan Văcărescu

Mormîntul vel Pitarului Matei Cleromo

toarcerea la scaunul metropolitan a vlădicăi Theodosie, o dată cu venirea la tron a lui Șerban Cantacuzino ⁴².

42. C. Grecescu și D. Simonescu, *Istoria Țării Românești 1390—1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, Edit. Acad. R.P.R., 1960, p. 176—177.

La înmormântarea fiicei lui Șerban vodă, Manda, căsătorită cu Gligorașco Băleanu (7196) la slujba înmormântării a luat parte «și prea sfântitul părintele Dionisie, patriarhul Țarigradului și cinstitul părinte Theodosie, mitropolitul Țării Românești și mulțime de călugări și popi»⁴³.

A luat parte la înmormântarea lui Șerban vodă, slujind cu un alt patriarh aflat în țară, Parthenie, cu Theodosie mitropolitul și cu mulțime de egumeni și de preoți⁴⁴.

Imediat după moartea voievodului, mitropolitul Theodosie cu frațele mortului, Constantin Cantacuzino «și toți boiarii, numaidecît merseră la sfânta mitropolie și porunciră de să strînseră toți căpitanii de pre la toate cétele și mulțime de boiari mari și mici den țară și toți neguțătorii. Atunci aduseră și pre un capegi bașa turcu, Hamet aga, care era venit aicea cu trebi înpărătești și mai era și alți agalari turci ; aduseră și pre părintele Dionisie, patriarhul Țarigradului, și așa cu toții împreună merseră înaintea acelu agă turc de-i spuseră de moartea lui Șerban vodă și-l întrebă de sfat, să-i învețe cum vor face». Acesta îi sfătui «ca fără zăbavă să-și rădice domn den țară să nu caré cumva să se prindă vreo zmintea», și astfel boerimea, «cu toții făcură sfat și aleseră dintru dînșii pre un boiaru anume jupan Costandin Brîncoveanu, marele logofăt». Ceremonia instalării s-a făcut la mitropolie, iar molitvele de domnie i le-a citit patriarhul Dionisie, blagoslovindu-l⁴⁵.

Iată deci că acest patriarh a luat parte la înmormântarea lui Șerban vodă și la alegerea ca domn a lui Constantin Brîncoveanu. Înaintea lui, un alt patriarh, Macarie al Antiohiei, luase parte la înmormântarea lui Matei Basarab și alegerea la domnie a lui Constantin Șerban Basarab (Cîrnul), astfel că înmormântarea lui în biserica mitropolii din Țîrgoviște n-a fost întîmplătoare.

Mormîntul jupanului Scarlat vel Paharnic

«Subtu această piatră zace jupan Scarlat vel Paharnic, ginerile prea luminatului Io Konstandin Băsărabă voevodă și fecioru a lui Alexandru Mavrocordat marelui dragoman al porții turcești. Tânăr și dabia vîrsta-i 22 de ani ajungînd și un anu și jumătate numai cu iubitulu-și soțu trăindu, cruda moarte viața i-au scurtatu, la cursul de la spāsitoriul Hs. 1699, Mșta iulie 28»⁴⁶.

Mormîntul spătarului Neagoe Văcărescu

«Suptu această reace piatră aici, în sfînta Mitropolie, odihnescu-se oasele robului lui Dumnezeu Neagoe spătariul Văcărescu, avînd viață. în lume ani 72 și s-a săvîrșit cu pace în luna septevrie în 28 de zile, la anul 7210 (1701)»⁴⁷.

43. C. Grecescu și D. Simonescu, *op. cit.*, p. 185.

44. *Ibidem*, p. 191.

45. *Ibidem*, p. 190.

46. N. Iorga, *Inscripții*, I, p. 119; Acad. R.P.R., ms. 2409 f. 407; Arh. St. ms. rom. 730 f. 30; Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 23.

47. N. Iorga, *Inscripții*, I, p. 122; Acad. R.P.R. ms. 2409 f. 410; Arh. St. 730 f. 30.

Mormîntul jupînesei Păuna

«Supt această înfrumosețată piatră odihnescu-se oasele róbei lui Dumnezeu Păuna, care a fost jupîneasa dumnealui Ghiorghită vel căpitan de cazaci, den Tîrgoviște și fiică dumneei jupînesei Chiți, portăreasă, și trăind

Catedrala în locul vechii Mitropolii

cu al dumneaei bănoriu (sic) ani 10, bună viață au petrecut, și după cea de obște datorie, și-au dat sufletul către Domnul, în ziua de Sfînta Troiță, și cu mare cinste s-au pus oasele ei sub această piatră în sfînta Mitropolie den Tîrgoviște, la leatul 7217 (1709) Mșta mai»⁴⁸.

48. N. Iorga, *Inscripții*, I, f. 1, p. 121; Acad. R.P.R. ms. 2409, f. 408; Arh. St. ms. rom. 730 f. 31; Virgil Drăghiceanu, op. cit., p. 23.

Mormîntul vel Postelnicului Dumitrașcu Caramanlăul

«S-au prestăvitu în Domnul dumnealui Dumitrașco Caramanlăul velu Postelnic, în zilele prea luminatului domnu Io Constandinu B. Basarabă voevod, la anul de la zidirea lumii 7217 (1709), luna lui avgustu în 20 de zile. În veci să fie pomenirea lui»⁴⁹.

Mormîntul vel Pitarului Constandin Corbeanu

«Supt această piatră se odihnesc oasele dumnealui de bun neam, răposatul robu lui Dumnezeu Constandin Corbeanu vel Pt..., fiul dumnealui răposatului Vintilă Corbeanul biv-vel-Ban și a dumneaei băneasei Ilincăi Cantacuzinii, carele în zilele prea luminatului domn Io Constandin B. Basarabă voevod și au dat datoria vieții dumnealui, la anul de la zidirea lumii 7218, iară de la Hs., 1710 (sic pentru 1709) luna lui septemvrie în 19 zile»⁵⁰.

Lespedea de pe mormîntul Doamnei Bălașa

«Supt această marmură odihnește țărîna blagoroni Bălașii Kantacuzenii, unica fiică a lui Ilie Kantacuzino, vel-Vist den Moldova, soție a luminatului coconului Ștefan Brîncoveanu, al doilea fiu al înălțatului și blagocestivului Io Constandină Băsarabă voevod, care de ani cincisprezece vîrstă fiind, cu iubit soțul ei creștinește, evsevos, cu înțelepçiune și cu alte aretas au trăit, ci cruda moarte făr de vreme încă sosind, dupre ce în boală grea căzînd, nu mult zăcînd, o au răpit, viețuind cu luminatul soțul ei numai ani doi, luni zece. Ce e odihna și răpausul de veci, dupre bunătățile sale au oștigat, iar iubitul ei soț, și tot blagorodnecului neamului ei, lacrimi nestîmpărat și jale necurmată a lăsat, răposînd la anul de la zidirea lumii lt. 7220 dec. 23 (1711), astrucîndu-se cu multă cinste în sfînta Mitropolie a Tîrgoviștii»⁵¹.

Mormîntul lui Ivan Văcărescu

«Aicea odihnescu oasele dumnealui, bun neam jupan Ivan Văcărescu i jupanița lui Maria i snă ego : Ivan, Ștefan, Asan, Maria, Șerban, Goezam, Fira, Ianache, Neacșa, Datco, Mihalcea, Costandin, Stoe, Sava, Barbu, Balaiia, Ancuța, Zoita, Radu, Badea. Au răposat în zilele lui Scarlat Ghica voevod, martie 5 zile, 7268 (1760)»⁵².

49. N. Iorga, *Inscripții*, I, p. 122; Acad. R.P.R. ms. 2409 f. 409; Arh. St. ms. rom. 730 f. 30 (ms. Papazoglu); Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 23.

50. N. Iorga, *Inscripții*, I, fasc. 1, pp. 120—121; Acad. R.P.R. ms. 5142 f. 267; Idem 2409 f. 410; Arh. St. ms. rom. 730 f. 30; Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 23.

51. N. Iorga, *Inscripții*, I, f. 1, p. 118; C. St. Bilciurescu, *Minăstirile și bisericile din România*, p. 248; Acad. R.P.R., 2409 f. 407 și 5142 f. 265; Arh. St. ms. rom. 730 f. 31; Gr. Musceleanu, *Monumentele străbune*, 1873, p. 55—56; Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 22.

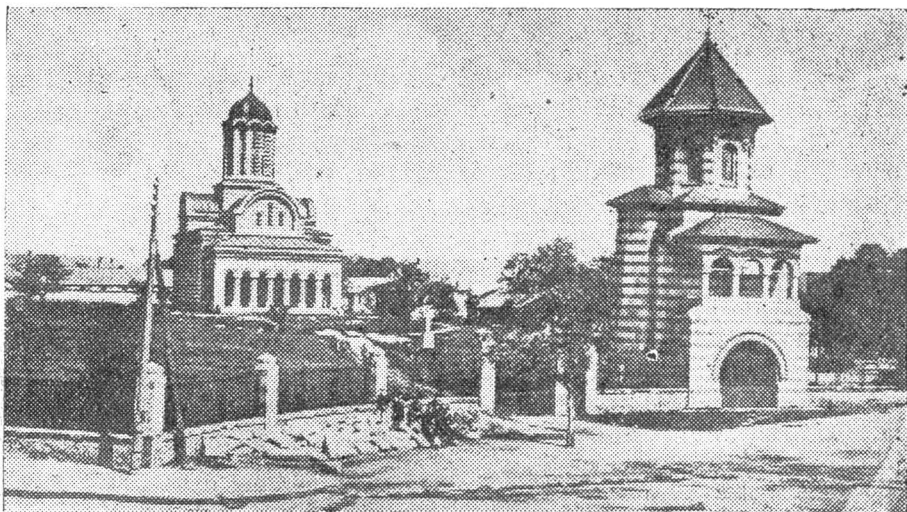
52. N. Iorga, *Inscripții*, I, p. 122; Acad. R.P.R. 5142 f. 267; Arh. St. ms. rom. 730 f. 31; Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 23.

Mormîntul vel Pitarului Matei Cleromo

Inscripția : «Supt această piatră să odihnescu oasile dumnealui răposatului Matei Cleromo, care au fost vel-Portar în zilele mării sale Io Constantin B. voevod, de nașterea lui de la Sacăz (sic) și după ce au slujit cu credință domnilor și Țării, după o (viață) c(instită) de obștean...»⁵³.

Piatră de mormînt.

Inscripție : «Supt această piatră odihnescu oasele robului lui Dumnezeu Matei, snă Ivan (?) Greceanul vel Logofăt și mama lui Păuna, fata Pîrvului vl. Sto. leat 7215 f. 22 d. (1707)»⁵⁴.

Catedrala și clopohnița avînd împrejmuire

Piatră de mormînt.

Inscripție : «Subtu această piatră odihnescu osile răposatului robului lui Dumnezeu Gheorghe Lupoianul ot Meedinți, dinpreună cu aceste nume : Florea, Șerban, Maria, Dumitru, Constandin, Mateiu, Iinca, leat 7307 (1799) Mșta iunie 1. Pis Armiras»⁵⁵.

Piatră de mormînt.

Inscripția : «Subtu această piatră odhineascu oasele răposatului robul lui Dumnezeu Climentu Erodiaconu, ce au fost iconomu sfintei Mitropolii din Țirgoviște, ce au răposat la leat 1799 mai, fiindu mitro-

53. N. Iorga, *Inscripții*, I, fasc. 1, p. 120; Arh. St. ms. rom. 730 f. 31; Acad. R.P.R. ms. 2409 f. 408; Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, pp. 22—23.

54. Acad. R.P.R., ms. 2409 f. 410; Gr. Tocilescu menționează din ms. rom. 5142 f. 266; Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 24.

55. N. Iorga, *Inscripții*, I, f. 1, p. 121; Acad. R.P.R., ms. 2409 f. 409; Arh. St. ms. rom. 730 f. 31; Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 23.

polit sfinția sa kirie kir Dosithei, carele cu prea sfinției sale cheltuială și muncă i s-a pus această piatră la leat 1812. Prin osărdia iar cu uesteniala acestuiași răposat Climent iconomu, cu cheltuiala prea sfinții Mitropolit al Ungro-Vlahiei, kir Dosithei, s-a prenoit și din nou s-a făcut cele mai multe din împrejmuirile acestei mitropolii Tîrgoviște, care ajunsese mai la derăpănare»⁵⁶.

Piatră de mormînt.

Inscripția : «Aicea odihnescu oasele de bun neam jupanu Constantinu Bucșanului, feciorul lui Ventilă vel ban. Au răposat în zilele Io Constantin Nicolae voevod. Deșartă lume a trecut, fii n-au avut (făcut), rugați voi domnu Hs. să-mi trimețā iertăciune dentr-o a sa mare milă. Luna lui oct. 17 zile, leat 7...»⁵⁷.

Piatră de mormînt.

Inscripție : «Supt această piatră odihnescu osele robu lui Dumnezeu Zahariu ermonahul Ropotamian ot sfînta Agora, pro igomen al mănăstirii Plumbuita și a răposatu în Tîrgoviște, april 6, 1811, fiindu în vîrstă de ani 85 și patria sa de la Athina»⁵⁸.

Piatră de mormînt.

Inscripție : «Acest mormînt întunecat, Barbu Corbeanu vătaf aprozilor era, și multă cale face, în vîrsta tineretelor datorîa săvîrșiti, lăsînd fămeia tînără și toate tăcîndu-l»⁵⁹.

Piatră de mormînt.

Inscripție : «Supt această piatră zace (Ior)ga Slugeariu cel mare, carele de la (Ag)rafa moșilor să are, lăsat-a rudelor sale multă jale și mîhnire, ieșînd dintr-această lume la veașnică odihnă»⁶⁰.

Piatră de mormînt, — inscripție grecească :

«Aicea zace robul lui Dumnezeu Gherghe Grodovici, născut în 1793 iunie 13, în Tîrnova Mică, din eparhia Saranta, s-a săvîrșit la 20 martie 1849, în Tîrgoviște»⁶¹.

În afară de mormîntul lui Ștefan, ultimul mitropolit al Tîrgoviștei și care era în partea stîngă în interiorul bisericii metropolitane, acestea au fost mormintele aflate în vechea Mitropolie. Astăzi nici urmă nu se mai află despre ele, doar unele din pietrele funerare se păstrează la Muzeul raional, căci arhitectul francez Emile André Lecomte de Nouy,

56. Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 22.

57. N. Iorga, *Inscripții*, I, f. 1, p. 120; Acad. R.P.R. ms. 2409 f. 408; Arh. St. ms. rom. 730 f. 31; Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 23.

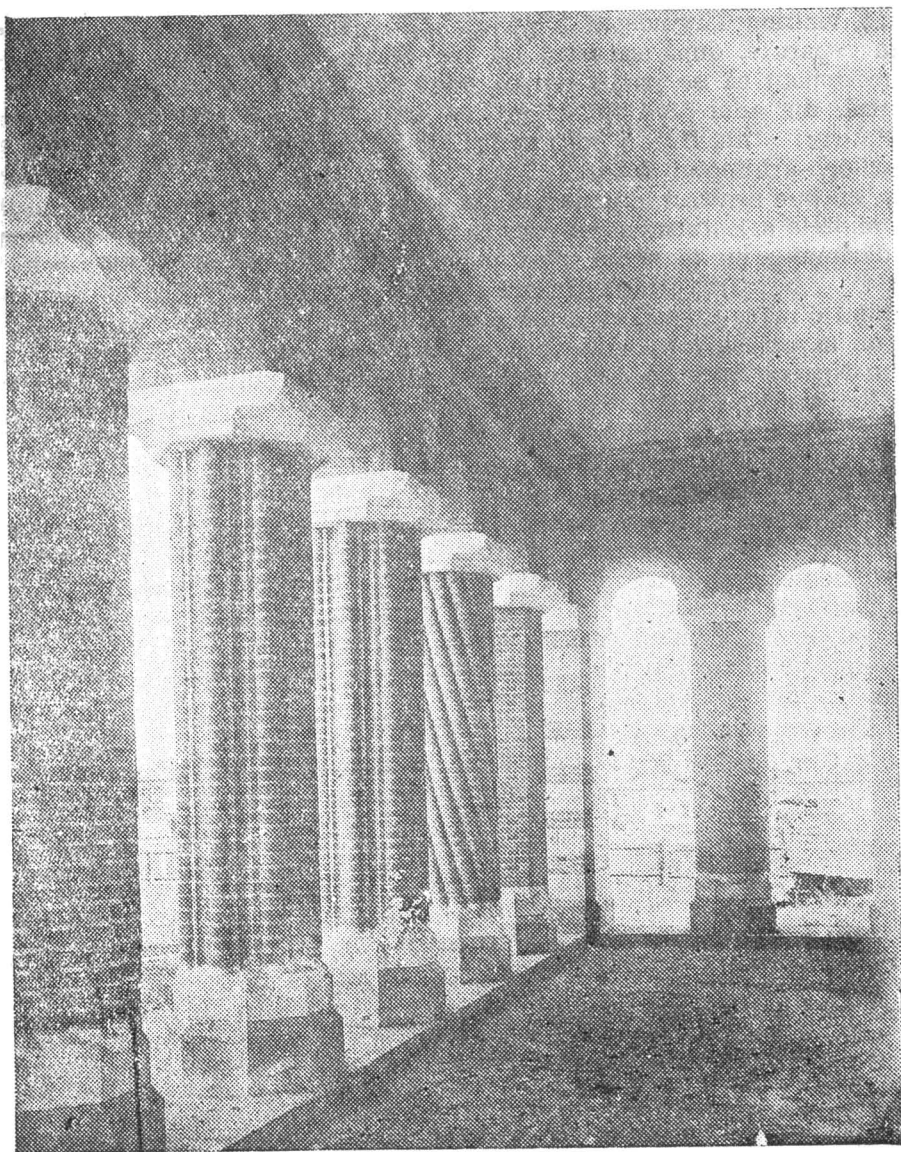
58. N. Iorga, *Inscripții*, I, p. 121; Acad. R.P.R. ms. 2409 f. 410; Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 23.

59. Acad. R.P.R. ms. 2409 f. 409; Arh. St. ms. rom. 730 f. 30; Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 24.

60. N. Iorga, *Inscripții*, I, f. 1, p. 120; Acad. R.P.R. ms. 2409 f. 400; Arh. St. *idem* Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 24.

61. Virgil Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 24.

însărcinat cu lucrările pentru restaurarea vechii Mitropolii, cu această ocazie a distrus nu numai o mare parte din podoabele în piatră exte-

Pridvorul actualei Catedrale

rioară, din vechile frescuri, dar chiar și mormintele din interior, săvârșind o mare greșală, alături de o adevărată impietate.

După atâtea încercări de a se repara acareturile și biserica, după atâtea rapoarte ale egumenilor și stareților, după alarma dată de toți, că totul a ajuns la completă dărâpănare, după ce Bibescu vodă, în anul 1844, vizitând Tîrgoviștea, a pus de s-a măsurat anumite părți de absolută reparare, după raportul lui Ion Slavici și arhitectul G. Mendrea, care opinau că se poate repara, fără a-i înțelege valoarea ei arhitectonică, din anul 1881, în sfîrșit, în anul 1889, s-a luat hotărîrea unei restaurări științifice a mitropoliei, fiind însărcinat cu executarea lucrărilor, arhitectul francez Emile André Lecomte de Nouy. Acesta, deși un bun arhitect, dar nedîndu-și seama că așa a fost planul ei inițial, cu multe sale turnuri, pe care le credea adaosuri în decurs de vreme, a dărîmăt-o cu dinamită pînă sub temelii, distrugîndu-i podoabele în piatră exterioară, vechile frescuri și chiar mormintele din interior, săvîrșind o mare greșală și o adevărată impietate. A ridicat un nou lăcaș, de un aspect cu totul nou, fără să aibă nimic comun cu vechea ctitorie a lui Neagoe Basarab. Este adevărat că armonia liniilor, dispoziția arcurilor, suplețea turlei, coloanele pridvorului deschis, ca și tot ansamblul noului edificiu, ne dau măsura destoiniciei lui arhitecturale, dar a distrus una din cele mai mărețe construcții religioase, de la începutul veacului al XVI-lea, ceea ce a fost o mare greșală.

Clopotnița și împrejmuirea de zid din spre piața oborului, precum și grilajul din spre stradă, au fost incredințate în anul 1911 Comisiei Monumentelor Istorice. A fost făcută așa de prost clopotnița, că s-a prăbușit, fiind rezidită în anul 1912, după cum se constată dintr-un raport al acestei Comisii (An. V, Fasc. 20. 1912).

Pentru pictura noului lăcaș s-au trimis în străinătate doi pictori bursieri, între care și Gh. Tattarescu.

Pictura este executată de I. Belizarie.

A fost sfințită și redată cultului în ziua de 23 octombrie 1933.

Astăzi este biserică de enorie.

Pr. Dr. CONST. NIȚESCU

NOTE DESPRE ZIDIREA ȘI CTITORIA BISERICII SF. NICOLAE-JITNIȚA DIN BUCUREȘTI

Pe str. Negru-Vodă, cu spatele la Calea Văcărești, se găsește una din vechile biserici bucureștene, Sf. Nicolae-Jitnița.

Această biserică se numără printre puținele biserici de mir ale Capitalei noastre, care își pot înnoda firul istoriei lor pînă în sec. XVI.

Apariția primei biserici cunoscute de la «jitnița» este pusă în legătură cu jitnițele domnești — magaziile de grîne¹, — care se aflau în această parte a orașului. Vechea biserică a jitniței apare menționată pentru prima oară sub acest nume, la 19 iunie 1590, cînd domnitorul Mihnea Turcitul (aprilie 1585—februarie 1591) întărește lui Pîrvul, mare logofăt din Cioroiși² «un loc de casă aproape de jitnița domniei mele, lângă biserică, pentru că am dat și am miluit domnia mea pentru slujba lui dreaptă și credincioasă pe care a slujit-o în alte țări streine, unde am fost trimis domnia mea de turci, peste mare, la locul cetății care se numește Tarabuz. Iar după aceia, cinstitul dregător al domniei mele mai sus zis și-a făcut casa pe acel loc cu cheltuiala lui și a cheltuit pînă ce a isprăvit acele case 6500 aspri gata. Iar după aceia, cinstitul dregător al domniei mele jupan Pîrvul mare logofăt a dat și a miluit acea casă să fie metoh al sfintei mănăstiri numite Coșuna, care este aproape lângă Craiova³ unde este hramul sfințului arhierah și făcător de minuni Nicolae de la Mira Lichiei, ca să-i fie lui și părinților lui veșnică pomenire»⁴.

După cum se știe, Pîrvu logofătul și tatăl său Stepan, marele ban de Craiova, sînt ctitorii mînăstirii Bucovăt sau Coșuna, între 20 iulie—30 oc-

1. Vezi A. Cișac, *Dictionnaire d'éthymologie daco-romaine. Eléments slaves, magyars, turcs, grecs modernes et albanais*, București, I. a., p. 160 (*Dicționarul limbii romîne moderne*, ed. Acad. R.P.R., 1958, p. 437. De aici vine dregătoria de jitnicer.

2. Cf. *Lista dregătorilor din sfatul domnesc al Țării Romînești în sec. XV—XVIII*, în «Studii și materiale de istorie medie», vol. IV, 1960, p. 570. Pîrvu este mare logofăt între 1589 (august)—1591, mai 22.

3. Este vorba de mînăstirea Bucovățul, zisă și Coșuna, satul Molleni, comuna Bucovăț, raionul Craiova. Cf. N. Stoicescu, *Bibliografie privind monumentele istorice din R.P.R.*, în «Studii și cercetări de istoria artei», an. IV, 1957, nr. 1—2, p. 166, nr. 40.

4. Actul publicat în colecția *DIR, B. Țara Romînească, veac. XVI*, vol. V, Buc., 1952, pp. 458—459, nr. 474.

tombrie 1572⁵. La 14 iunie 1654, cînd domnitorul Constantin Șerban în-tărește minăstirii mai multe posesiuni, se menționează și locul din Bucu-rești, de lingă biserica jitniței⁶.

După această dată, biserica de la jitnița domnească nu mai apare menționată sub acest nume pînă la începutul veacului XVIII. Această tă-cere a documentelor nu poate fi explicată decît prin dispariția vechilor hambare, sau prin schimbarea numelui mahalalei. A doua ipoteză pare mai plauzibilă, fiind chiar confirmată de documente.

Începînd cu a doua jumătate a veacului XVII, în aceste locuri aveau posesiuni o ramură a boierilor Popești, anume cei din Ilfov. Primul mem-bru mai cunoscut este Staico din Sintești, Crețești și Popești, trăitor la începutul sec. XVII. El a avut trei fii și fiice : Sofia, măritată cu Gheor-ghe Caridi, bunicul cronicarului Radu Popescu ; Elena, sau Ilinca, mări-tată cu Para logofăt, numită în călugărie Ecaterina monahia și un fiu, Radu, care a ajuns mare vornic și mare ban, despre care aflu că a fost nașul cronicarului⁷. Cariera politică a lui Radu Popescu-Sintescu este destul de cunoscută, astfel că nu voi mai insista asupra lui⁸. A fost însu-rat cu Stanca Năsturel, cu care a avut următorii copii : Chiajna, măritată cu Gorgan, clucerul din Deleni ; Marica, măritată cu Alexandru Alexeanu și un fiu, Șerban, a cărui fiică, Dumitrana, s-a măritat cu Nedelcu pa-harnicul. Fiii lor, Matei și Constantin, au purtat numele Popescu⁹.

Am insistat asupra acestei familii, pentru a înțelege mai bine cuprin-sul documentelor pe care le vom prezenta mai jos. După cum am spus, biserica este numită în actele din sec. XVII biserica Popescului¹⁰, ceea ce poate presupune și o eventuală reconstruire pe care aceștia au făcut-o vechii biserici.

5. Vezi N. Iorga, *Inscripții din bisericile Romîniei*, vol. I, 1, Buc., 1905, p. 214, nr. LXXXIV, 460 ; I. B. Georgescu, *Pietrele de mormînt din vechea biserică a minăstirii Bucu-oățul, zisă Coșuna*, în «Mitropolia Olteniei», an. VIII, 1958, nr. 1—3, ian.-mart., pp. 107—109 ; I. C. Filitti, *Banii și caimacanii Craiovei*, Craiova, 1924, p. 21, nota 1 comentează data inscripției.

6. Arhivele Statului, *Minăstirea Zlătari*, XII, 10, orig. slav ; menț. la St. Olteanu, *Meș-teșugurile din București în sec. XVI și XVII*, în rev. «Studii», an. XII, 1959, nr. 5, p. 75, nota 6 ; N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, ed. Acad. R.P.R., Buc., 1961, p. 291, nota 1.

7. Informație a d-lui prof. univ. I. Ionașcu.

8. Vezi, *Lista dregătorilor...*, passim : Radu Crețeanu, *O pretinsă clitorie a lui Antonie vodă : biserică din Popești-Gălbinași* (reg. București), în «Glasul Bisericii», an. XVII, 1958, nr. 8, pp. 752—753 ; I. Ionașcu, *Documente privitoare la proprietățile bucureștene ale mi-năstirii Colțea*, Buc., 1941, p. 35 ; I. C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, Bucu-rești, 1919, p. 38, nota 2.

9. Datorez aceste informații bunăvoinței d-lui George D. Florescu, căruia țin a-i adresa și pe această cale mulțumirile mele.

10. Cf. *actul din 1698, aprilie 29*, prin care Stana preoteasa dăruiește minăstirii Radu Vodă și egumenului Chiprian 40 stînjeni de moșie la Măicănești, jud. Ilfov, zestre de la părinții ei. Printre martori apare și popa Dumitrașco «de la biserica Popescului ot București», cu o frumoasă iscălitură (Arhivele Statului Buc., *Minăstirea Radu Vodă*, I, 27 ; menț. la N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 291, nota 2.

Pisania bisericii Sf. Nicolae de la jîtniță datează de la ultima refacere din 1851, reproducînd aproximativ textul pisaniei originale, dispărută. Ea spune că biserica «s-a zidit din temelie întru slava veșnicului Dumnezeu», la «leat de la zidire 7220 (1711—1712)... de dumnealui Gheorghe căpitan de lefegii cu soția ¹¹ dumnealui Chița portăreasa... spre pomenirea de veci a răposatei soții sale Păuna» ¹². Cum vedem, nici chiar vechea pisanie nu menționa existența unei biserici mai vechi, care fusese dărimată pentru zidirea celei noi. Deoarece ni s-au păstrat pînă astăzi mai multe documente deosebit de interesante, privind modul în care a fost zidită biserica și cuprinzînd date despre ctitori, documente cunoscute în parte ¹³, le vom prezenta, împreună cu textul lor, în rîndurile de mai jos. Vom începe prin a da cîteva explicații privitoare la ctitori, oameni simpli, cu frica lui Dumnezeu.

Chița portăreasa, pe numele întreg Dochia — de unde Dochița, Chița — se numește singură ca fiind fata lui Tudorie staroste ¹⁴, iar dintr-un act din 2 iulie 1708, aflăm că era soția lui Iamandi, fost mare portar, mort la acea dată ¹⁵. Pomelnicul ei se află la proscomidia bisericii, iar «scrisoarea e de pe la 1690» ¹⁶. Ea a avut următorii copii : Maria, măritată cu Panait Cioranul, cu care a avut un fiu, Gheorghe, comis la 1721 ; Vișa, care în acte se iscălește Mogoșasca, și în fine, a treia fată, Păuna, măritată cu Gheorghe Totoescu, căpitan de cazaci din Tîrgoviște. Măritată la 1700, Dumnezeu nu le-a binecuvîntat căsnicia cu nici un copil. La 1708, «în ziua de sfînta troiță», Păuna murea dintr-o «grea boală», fiind înmormîntată în biserica Mitropoliei din Tîrgoviște, unde «cu mare cinste s-au pus oasele ei» ¹⁷.

Redăm textul întreg al inscripției, după lectura dată de N. Iorga ¹⁸ :

«Supt aciastă înfrumusețată piatră se odihnescu-să ósele róbei lui Dumnezeu Păuna, care au fostu jupîneașa dumnealui Ghiorghie căpitan de cazaci den Tîrgoviște, și fiica dumneaei jupînesei Chiții portăreasei, și, trăindu cu al dumneaei bărbat ani 8, bună viață au petrecut și după cea de obște datorie și-au dat sufletul către Domnul în ziua de Sfînta Troiță, și cu mare cinste s-au pus oasele ei supt aciaste piiatră în sînta Metropolie den Tîrgoviște, la l(ea) tul 7216, mășița mai».

11. Greșit, în loc de «soacra». Altă lectură dă «vara» (Pr. M. Dumitrescu, *op. cit.*, vol. III, p. 88).

12. Pisania publicată de N. Iorga în *Inscripții*, pp. 341—342, nr. LXVIII/864 ; Pr. M. Dumitrescu, *l. c.*

13. Vezi George Potra, *Istoricul bisericii Sf. Nicolae-Jîtnița*, în «Gazeta Municipală», an. XI, 1942, nr. 520, pp. 1—2 ; N. Stoicescu, *op. cit.*, p. cit.

14. Act din 15 februarie 1716 apud George Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București (1594—1821)*, București, 1961, pp. 266—267, nr. 180.

15. Anexa I. Această Chița, întilnită de altfel mereu cu rangul de portăreasă, nu trebuie confundată cu alte jupînese cu acest nume, care apar în documente în aceeași perioadă.

16. N. Iorga, *Inscripții*, I—2, p. 342, nr. LXVIII/867 un alt pomelnic al Chiței la Arhivele Statului, *ms. 745*, f. 76 v.

17. Inscripția la N. Iorga, *Inscripții*, I, 1, p. 121, nr. V/250 (altă lectură dă V. Drăghiceanu, *Mitropolia din Tîrgoviște. Note istorice și arheologice*, Buc., 1933, p. 23, nr. 18.

18. V. Drăghiceanu transcrie inscripția cu unele greșeli.

Păuna a fost înmormintată la Mitropolia din Tirgoviște, deoarece soțul ei era poate originar de acolo, sau meseria îl obliga să locuiască în vechea capitală a Țării Românești. Grație unui act din 25 octombrie 1708, cunoaștem și unde avea casa, și anume «lingă locul popii lui Neagoe în mahalaua Sf. Nicolae, din ulicioara care merge spre șanț în jos pînă în locul popii lui Neagoe». El face schimb cu Mihai Bărbătescu, luînd un loc «în tîrgul de jos... pe lingă locul lui Lazăr Cocoș și al lui Ion Răspopol»¹⁹. De la numele său de familie, Totoescu — Tutescu — s-a numit și biserica, după cum reiese din unele documente din sec. XVII²⁰, dar acest nume îl purta și mahalaua Lucaci²¹. La 1721, atît Chița portăreasa, cît și Gheorghie Totoescu, erau morți, fiind îngropați în biserica zidită de ei²².

Un alt personaj care a contribuit activ la zidirea bisericii este preotul Călin, care devine apoi protopop al Bucureștilor²³. Ginerele său, popa Mănăilă de la această biserică, a ajuns și el tot protopop. De la numele fiului său, popa Andronie, urmașii acestuia s-au numit Andronești și le datorăm întocmirea unor cronici privind evenimentele contemporane lor²⁴.

*

Trecem acum la studierea actelor al căror cuprins aduce știri interesante despre biserică și zidirea ei.

Primul document datează din 2 iulie 1708 și este dat la scurt timp după moartea Păunei, care s-a întîmplat în mai. Actul cuprinde întărirea domnului Constantin Brîncoveanu pentru zestrea soției sale, zestre pe care Gheorghită căpitanul o primise de la soacra sa. În act se menționează că motivul pentru care Chița portăreasa dăruiește ginerelui ei toată zestrea se datorește faptului că «întîmplîndu-se jupînesesăi Păunii grea boală și temîndu-se de moarte», a hotărît cu mama sa să-i dăruiască soțului ei toată.

19. Actul publicat de St. D. Grecianu, *Genealogiile documentare ale familiilor boieresti*, vol. II, Buc., 1916, p. 168. Pentru alte posesiuni ale lui Gheorghită Totoescu, vezi un act din 20 iunie 1754, la Arhivele Statului, București, ms. 1236, f. 79, 80 v., copie legalizată.

20. Astfel, la 8 ianuarie 1742 (Arhivele Statului, ms. 139, f. 229), 10 martie 1764 (idem, *Mitropolia Țării Românești*, CCXXVI/13; ms. 131, f. 196—197), la 11 iunie 1797 (Arhiv. Statului Buc, Radu Vodă, LXVIII/7, apud G. D. Florescu, *Din vechiul București*, Buc., 1935, p. 70, nota 354).

21. Ionescu Gion, *Istoria Bucureștilor*, Buc., 1899, p. 199. Afirmația sa a fost combătută de G. D. Florescu, o. c.; totuși, ea se bazează pe un pasaj din condica Mitropoliei din București, privind locurile de casă din mahalaua Lucaci, care spune mahalaua Totoescului, «la biserica lui Lucaci» (Arhivele Statului, ms. 131, f. 196).

22. Anexa IV.

23. Apare ca protopop la 10 mai 1708. Cf. I. Ionascu, o. c., p. 95: îl mai întîlnim la 7 mai 1728 și la 22 februarie 1732 (Florian Georgescu, Paul I. Cernovodeanu și Ioana Cristache Panait, *Documente privind istoria orașului București*, Buc., 1960, pp. 86—88). Poemnicul său la Arh. St., ms. 745, f. 77 v.

24. Însemnările de cronică ale lui Șerban și Grigore Andronescu au fost publicate de Ilie Corfuz, *Însemnările Androneștilor*, Buc., 1947. Pentru popa Andronie, interesantă este o însemnare de pe un octoih, din care aflăm că a aparținut «popei Androne den București, otu mah. Popescu, feciorul popei Mănăilă, prot. ot București (N. Iorga, *Inscripții*, vol. II, București, 1908, p. 76, nr. XLI/212). Soția sa se numea Anastasia din Ploești (vezi V. A. Urechia, *Istoria Romînilor, seria 1786—1800*, vol. IV, Buc., 1893, p. 278.

zestrea, «ca să facă... Gheorghită vel căpitan și o biserică de piatră unde va socoti, să le rămie pomană în veci». Prin urmare, gândul pios al zidirii unei biserici se datorește Păunei, după cum reiese din actul rezumat aici.

Celelalte proprietăți zestrăle erau : o pivniță de piatră în București, în mahalaua Sf. Gheorghe cel Vechi ; o pivniță în Tîrgoviște, cu casă și prăvălie deasupra ; 200 stînjeni de moșie la Crîngu, în județul Saac, împreună cu 10 pogoane de vie și cramă tot acolo ; o moară pe Dîmbovița și 3 țigani.

Pivnițe și prăvălii mai avea Chița portăreasa în București, pe «ulița de la sfîntul Gheorghe spre hanul lui Șerban vodă», pe care le vindea la 15 februarie 1716, lui Gheorghe, fiul lui Vasile abagiul²⁵.

Următorul document (anexa II) datează din 16 iulie 1718 și poartă titlul «Cartea de hotarnicia bisericii Sfîntului Nicolae din mahalaua Popescului». Prin acest act, ispravnicii scaunului Bucureștilor hotărnicesc limitele terenului din jurul bisericii, «după cum au ținut și au stăpînit și mai dinainte vreme». Iar apoi : «Deci această biserică fiind mai nainte de lemn, iar jupîneasă Chița vel portăreasa dinpreună și cu gineri-său Gheorghită Tutescul biv vel căpitan za lefegii... au făcut sfînta biserică de piatră după cum se vede». În act se mai spune că Para logofătul și jupîneasă sa Ilinca, sora lui Radu vornicul Popescu Sintescu²⁶, au dăruit bisericii un loc ce-i aparținea și la 1718. Hotărnicia locului este deosebit de interesantă pentru cunoașterea vecinătăților bisericii la această dată.

La numai o lună după eliberarea acestei hotărnicii, Chița portăreasa și cu Gheorghită Tutescul, terminînd de zidit biserică — fără a fi picată complet — fac următorul așezămînt, anume de a nu închina biserică la nici o minăstire și «să fie ohabnică și în veaci neclătită tuturor mahalagiilor de rugă». Totodată, îl numesc pe popa Călin ctitor al bisericii, drept răsplată a faptului că acesta adunase bani de la credincioși, pentru «zugrăveala, tîmplele, jețurile și alte odoare» (anexa III).

Un alt act interesant este cel din 24 mai 1721 (anexa IV), care cuprinde rezolvarea conflictului iscat între comisul Gheorghe Cioranul — nepotul jupînesii Chița portăreasa — și nepoții lui Gheorghită Totoescu-Lupașco și cumnatul său Mihai — pentru stăpînirea pivniței din București, 200 stînjeni de moșie, «ce iaste den sus de Roșu, unde să chiamă...» (loc alb) și o roată de moară, posesiuni ce aparțineau bisericii, după cum arată și ispravnicii Bucureștilor. Mai interesantă este mențiunea că la «bisearca ce scriem mai sus... sînt toți îngropați, înțelegînd prin aceasta numai pe jupîneasă Chița și pe Gheorghită Totoescu»²⁷.

La 17 martie 1722, popa Călin vinde lui Ianache Stama, mare postelnic, 200 stînjeni de moșie «ce să chiamă Călmățuiul», cu 100 bani stînjenu. Iar «banii ce s-au luat, s-au dat de s-au zugrăvit în biserică, ce-au mai fost rămas, de s-a isprăvit» (anexa V).

25. G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București*, pp. 266—267.

26. Para logofătul morț la 1641, fiind îngropat în biserică domnească din Cîmpulung-Muscel (Vezi Pavel Chihala, *Date în legătură cu biserică vechii curți domnești din Cîmpulung-Muscel*, în «B.O.R.», an. 1961, p. 1047, nota 91).

27. Vezi și G. D. Florescu, *l. c.*

Alte înstrăinări din zestrea bisericii se fac la 21 ianuarie 1723 și, la 23 ianuarie, avem actul de adeverință al lui Ianache Stama, vel postelnic, pentru schimbul ce făcuse cu preoții bisericii (anexele VI și VII).

Pivnița din București este vîndută la 28 mai 1724 de către Maria Cioranu, fata jupînesii Chița, mitropolitului Daniil (anexa VIII). Observăm că în acest document, mahalaua este numită «Fierăscului», după numele banului Șerban Năsturel, ale cărui case se aflau în fața bisericii²⁸.

La 1 iunie 1724, Maria Cioranca, Vișa Mogoșasca, după ce au «săvîrșit cu zidirea și cu înfrumusețarea sfintii și dumnezeiasca aciasta biserică», dăruiesc Mitropoliei pivnița din București a bisericii și o moșie, pentru a scuti pe preoții bisericii de orice fel de biruri, atît pe preoții de atunci, cît și pe oricare alții, care vor sluji la această biserică (anexa IX).

Acest drept al preoților a mai fost întărit și de mitropolitul Ștefan, însă actul original s-a pierdut. Aflăm aceste lucruri dintr-un act din 20 februarie 1822, care este o adeverință de primire a acestui act la Mitropolia din București (anexa X).

*

Acestea sînt actele și datele pe care am dorit să le consemnăm în articolul de față, care nu are pretenția de a fi exhaustiv. Credem că cercetări mai atente pot duce la descoperiri interesante. S-au pierdut, sau cel puțin sînt necunoscute pînă astăzi acte interesante, cum ar fi de pildă diata jupînesii Chița, sau a lui Gheorghită Totoescu, care cuprindeau lucruri poate necunoscute.

Incheiem aceste rînduri cu nădejdea că vor prezenta interes și pentru alți cercetători ai trecutului capitalei noastre.

Pr. NIȚIȘOR CAZACU
Biserica Bătiște

ANEXE

Anexa I. 1708, iulie 2. Constantin Brîncoveanu voevod întărește lui Gheorghită căpitan de lefegii stăpînirea peste zestrea răposatei sale soții Păuna¹.

«(D)avat g(ospodst) v(o)-mî sie povelenie g(ospodst) v(o)-mî credinciosului boiaului domniei nele Gheorghită vel căp(i)t(an) za cazaci din Tirgovîște ginerele jupîneasăi Chiței care au fost jupîneasă răposatului Iamandi biv vel portar, și cu ficiorii lui cîfi Dumnezeu îi va dărui, ca să-i fie lui o pimniță de piatră în orașul domniei mele în București, în

28. Pentru el, vezi pe larg: G-ral P. V. Năsturel, *Genealogia Năsturelilor*, în «Revista pentru istorie, arheologie și filologie», vol. XV, 1914, Buc., 1915, pp. 81—103.

1. În acest document se menționează că pivnița din Tirgovîște a lui Gheorghită căpitanul este „pre din jos alătura cu pimnița lui Apostol neguțătoriiul zaraful”. Acesta este un cunoscut negustor bucureștean, de la sfîrșitul sec. XVII și începutul sec. XVIII. Apare în documente între 1678—1709. Insurat cu Antîta, poate rudă cu Radu Golescu, el are un fiu, Manu Apostol, tot negustor. Pentru toate acestea, vezi Ion Ionașcu, *Documente bucureștene privitoare la proprietățile minăstirii Colțea*, Buc., 1941, pp. 45—49.

Barbul logofăt are numele de familie Brăiloiul, fiind fiul marelui ban Cornea Brăiloiul (cf. St. D. Grecianu, *Genealogiile documentate*, vol. III, Buc., 1915, p. 87).

mahalaua lui Stăi Gheorghie cel vechi, care iaste alătura pre din sus de pimnița cumnată-sa jupineasăi Marii, și iar să-i fie altă pimnița de piatră în orașul domnieie mele în Tirgoviște cu casăle și cu prăvăliile și cu curte, carele sînt pre din sus alătura cu pimnița minăstirii Nucetul, iar pre din jos alătura cu pimnița lui Apostol neguțătoriuI zaraful; și iar să-i mai fie 200 de stînjeni de moșie la Tămăduioasa după Dîmbovița ot sud Ilh(ov) și toată sócra-sa jupineasăi Chițăi de moșie de la Crîngu ot sud Saac și 10 pogoane de vie iar acolo la Crîngu, cu cramă, cu livadă și cu toate dichisele viei; și o moară în apa Dîmboviței cu vadu și cu doao roate; și trei suflete de țigani anume StanciuI pungașul i Marin copîlul i Stana bîdioasa (?), pentru că aceste, pimnița de piatră care să scrie mai sus, fost-au ale jupinesii Chițăi porlăreasăi dă i le-au fost date toate zeastre fie-sa jupineasăi Păunei împreună și cu alte multe, cînd au căsătorit-o după boiarul domniei mele Ghiorghiță vel căp(i)t(an) și fiind pimnițele aceste stricate, numai gropile și vilele părăsîte și vadul sterp, fără moară, și lăcuind boiarul domniei mele Ghiorghiță cel căp(i)t(an) în 8 ani cu jupineasa lui Păuna, s-au apucat cu multă chieltuială de l-a dărînat de a făcut pimnița la București fiind noao de piatră și pimnița den Tirgoviște așjiderea și au făcut pe dînsa casa și prăvălii și curte cu bolovani și alle dichise și doao roate de moară în vadul ce scrie mai sus și au lucrat vilele de le-au făcut vii bune.

Deci cînd au fost acumi, întîmplîndu-să jupineasăi Păunii grea boală și temîndu-se dă moarte, pîn(ă) ce au fost cu mîntea întregă, necuprînsă de moarte, ea dimpreună cu niă-sa jupineasa Chița au socotit întru inimile lor, înăi pentru multă cinste și căutare ce au avut de către boiarul domniei mele Ghiorghiță vel căp(i)t(an), a doao pentru multă chieltuială ce au cheltuit din osteneala lui de au făcut aceste pimnițe de piatră și casă și prăvălii și mori și alte multe, și pentru ca să facă ginere-său Ghiorghiță vel căp(i)t(an) iar cu chieltuiala lui și o biserică de piatră, unde va socoti, să le rămîie pomănă în veci. Și pentru ca să-s pomenească și pre soacră-sa, pre jupineasa Chița după moarte cu cinste, precum să cade, au dat jupineasa Chița și au miluit pre ginere-său Ghiorghiță vel căp(i)t(an) cu aciaste cu toate cîte scriem mai sus și cu zăpis dă la mîna ei de danie, întărit cu mare blestem și cu boiarii cei mari ai divanului domniei mele martori iscăliți. Iar pentru moara ce scriem den apa Dîmboviței, așa s-au tocmit dintru dînsii cum s-o ție soacră-sa jupineasa Chița o roată dentru aciasă moară să fie pentru hrana ei în viață, iar după petrecania ei, să o ție Gheorghită vel căpitan amîndoa roatele de moară pre seama lui. Iar și Gheorghită vel căp(i)t(an) să plătească pe soacră-sa jupineasa Chița de la Barbul vel log(o)f(ăt) snăi Cornii biv vel ban, dă tl. 33 ce iaste datoare, precum am văzut domnia mea și zapisele jupineasii Chiței și toate scrisorile ceale vechi ce au avut pre aceste moșăi la mîna boiarului domniei mele ce scrie mai sus.

Derept aceea și domnia mea încă am întărit dania și am dat această carte a domniei mele credinciosului boiarului domniei mele Ghiorghiță vel căp(i)t(an) ca să aibă a ținea și a stăpîni pimnița din București și pimnița din Tirgoviște cu casele cu prăvăliile și cu toată curtea cum ține îngrădișul și moșia după Dîmbovița cu moara și cu moșia de la Crîngu cu zece pogoane de vie de acolo de la Crîngu și țiganii ce iaste scris mai sus cu bună pace de către cumnații și cumnatele lui, Mariia și Vișa, featele jupineasii și de către feciorii lor și de către toate rudeniile lor, să-i fie de moștenire și stătătoare în veci și coconilor lui.

Și am întărit cartea aciasta cu toți cinstiții și credincioșii boiarii divanului domniei mele i pan Costandin Știrbei vel ban i pan Sărban C(antacuzino) vel vornic i pan Sărban Greceanul vel log(o)f(ăt) i pan Toma C(antacuzino) vel spălar i pan Sărban Bujoreanul vel vist(ier) i pan Radul Golescul vel clucer i pan Stefan C(antacuzino) vel post(elnic) i pan Sărban Grecianul vel stolnic i Pană Negoescu vel comis i Radul Dudescul vel sluger i pan Costandin Corbeanul vel pitar și ispravnic Barbul Brăiloiul vel log(o)f(ăt) și s-a scris cartea aciasta întru al doaozecilea de ani dintru a noastră domnie în orașul domniei mele în Tirgoviște de Mihai snăi Stan log(o)f(ăt) Tirgovișteanul, m(e)s(e)ța iulie 2 dni lt. 7216 (=1708). Barbul Brăiloiul vel log(o)f(ăt) procital». (Arhiv. Stat. București, ms. 705, f. 421—422 v.).

II. 1718, iulie 16. Isprăvnicii scaunului Bucureștilor hotărînesc locul bisericii Sf. Nicolae Jitnița².

² Actul cuprinde știri interesante despre trecutul bisericii, prin menționarea danilor făcute de către „Para logofătul, care a ținut pă jupineasa Ilinca sora răposatului biv vel logofăt Popescul”.

Jupineasa Elena sau Ilinca, în călugărie Ecaterina monahia Păroaia, a fost măritată cu

«Serban vel ban Năsturel i Pană Negoescu vel vornic i Gligore vel vistiar i Nicolaie Ruset vel paharnic i Ianache Stama biv vel agă, ispravnic scaunului Bucureștilor, dat-am această carte a noastră slintei biserici de aceea din oraului Bucureștilor din mahalaua Popescului, unde să prăznuește hramul marelui și făcătorului de minuni Sf. Nicolae de la Miralichia, ca de acum-nainte să-și ție și să-și stăpînească slinta biserică tot locul împrejur, după cum au ținut și au stăpinit și mai dinainte vreme, pe unde s-au hotărit și s-au împietrit, cu bună pace, de către Costandin paharnicul Popescul biv vel armaș, frațele lui Matei paharnicul locul cel bătrîn care au fost al strămoși-său Radului vel logofăt și frate-său Costandin armașul și-au luat locul care au fost de cumpărătoare de la popă Grozea și cu alt loc de moștenire despre biserică, pe care loc și-au făcut și case. Deci cînd și-au îngrădit Costandin armașul locul, n-au îngrădit cît i-au fost partea lui, și s-au mai întins de au îngrădit și loc de-al bisericii. Deci această biserică fiind mai-nainte de Iemn, iar jupîneasă Chița vel porlăreasa dinpreună și cu gineri-său Gheorghîță Tutescul biv vel căpitan za lefegii luat-au ajutor pă sfîntul Nicolaie de au gîndit gîndul lui Dumnezeu, au făcut sînta biserică de piatră după cum să vede, întîi fiind voia lui Nidelcu paharnicul, tatăl lui Matei și a lui Costandin și a tutulor boiarilor mahalagii pentru care pricină văzînd jupîneasă Chița și cu gineri-său Gheorghîță căpitanul, cum că s-au strănutat locul bisericii și dovedînd cum că Costandin armașul l-au împresurat, fost-au mers la slinția sa părintele Anthim mitropolitul Țării Rumînești de au fost făcut o carte de afuriseție cu groaznic blestem asupra lui Matei paharnicul și a frățîne-său Costandin armașul ca să mărturisească adevărul cît loc au dat bisericii Para logofătul și cu jupîneasă lui Ilinca, de care lucru, vîzînd Matei paharnicul acel groaznic blestem, au spus tot adevărul pă unde este locul bisericii și au priimit și cartea cea de afurisenie asupra lui, cum cît loc au știut că este al bisericii pă atîta au dat, iar mai mult să să tînză pă locul frățîne-său lui Costandin nu s-au tîns, după cum scrie și zapisul lui Matei paharnicul ce l-au dat bisericii. Din care lucru vîzînd și noi acel zapis a lui Matei paharnicul, iscălit de dînsul și de mulți boieri mărturie, am rînduit pă sluga mării sale lui vodă, Zaharia portaru vel portar de au mers dinpreună cu Matei paharnicul Popescul și cu alți mahalagii de acolo și au tras locul pă patru locuri, după obicei, însă întîi din locul Vîlcului Mogoșescul biv vel vornic, în lat pă drumul uliții cei mari în sus pînă la locul lui Costandin armașul să ție biserică stînjeni 30 pol și s-au pus piatră, deci dintr-acea piatră din uliță spre apus alături de locul lui Costandin armașul pînă în locul lui Istrate biv vel clucer stînjeni 35, s-au pus piatră, apoi din piatră drept pă dinaintea porții Necului căpitanul de seimeni, la vale spre Dimbovița la piatra cea veche, apoi la vale pînă la locul Vîlcului Mogoșescu vel vornic stînjeni 30 pol și s-au pus piatră, apoi drept la deal spre răsărit, tot alătura cu locul Vîlcului biv vel vornic pînă în ulița cea mare stînjeni 40 la piatră, acolo să încheie locul bisericii.

Drept aceia, vîzînd noi că Costandin vtori armaș au umblat rău și făr-dă cale ca să împresoare locul bisericii și mai mult că n-au avut nici o treabă cu locul bisericii, că l-au fost dat Para logofătul și jupîneasă lui Ilinca pentru pomana lor, așa am judecat cu dreptatea lui Dumnezeu să-și ție sînta biserică locul cu pace după cum s-au împietrit, mai mult val și bîntuială să n-aibă de către Costandin vtori armaș, că au rămas de judecată și de dreptate. Această scriere.

ieulie 16, leat 7226 (1718)

Serban Năsturel vel ban, Pană Negoescu vel vornic, Grigorie vel vistier, Nicolaie vel paharnic, Ianache biv vel agă».

(Arhivele Statului, București, ms. 1235, f. 137—137 v.; altă copie f. 138—138 v.; după originalul în colecția bisericii Sf. Nicolae-Jînița).

Para, logofăt între 1628—1629, vel comis între 1644—1645. Astăzi, se știe că Para logofăt a fost îngropat în biserică curții domnești din Cîmpung-Muscel, fiind deja mort la 22 iunie 1647; vezi: Pavel Chihala *Date în legătură cu biserică vechii curți domnești din Cîmpung-Muscel*, în rev. „Biserica Ortodoxă Română”, an. LXXIX (1961), nr. 11—12 (noiembrie—decembrie), p. 1047, nota 91. Inseamnă că Para logofăt a dăruit bisericii acele locuri înainte de această dată, deci încă o probă irefutabilă a existenței bisericii în sec. XVII. Vrem să facem și aci și unele identificări de personaje: astfel, Grigore, mare vistier, este Băleanu, iar Istrate, biv vel clucer, este — după toate probabilitățile — Florescu.

III. 1718, august, fără zi. Actul de așezămînt al bisericii Sf. Nicolae-Jitnița, făcut de către ctitori.

«Smeritul mitropolit al Ungro-Vlahiei Daniil,

Eu jupîneasă Chița care am fost jupîneasă răposatului Iamandi biv vel portar, dinpreună cu gineri-mieu Gheorghîță Tutescul biv vel căp(i)t(an) za liligii, dat-am scrisoarea noastră ca să fie de mare credință la mîna tuturor cinstiților boiari mari și mici cîți să află și să vor mai afla cu zile de acum înainte lăcuitori în mahalaua Popescului și a altor mahalagii tuturor de obște precum să să știe că cunoscînd că toate ale lumii sînt deșarte și nefolositoare sufletului, așa din tot gîndul și pofta inimii noastre am socolit a cîștiga folosul cel sufletesc. Deci, din mult puțin ce am avut din ostenințele noastre, luat-am ajutorul prea atotputernicului și țiitor Dumnezeu și pre sfîntul și marele arhiereu Nicolae Miralichiei făcătorul de minuni, de ne-am apucat de am făcut o sfîntă biserică din temelie de piatră întru această mahala ce mai sus s-au numit, care iaste dinaintea porții dumnealui cinstițului și de bună obște pan Serban Năsturel vel ban. De care lucru, încă pînă a nu pune piatra a face biserică, întii această tocmeală și așazămînt am făcut cu toți cinstiții boiari mahalagii anume: pan Serban Năsturel vel ban i Vilcu Mog(o)șăscul vel sârd(ar) i Matei Mog(o)șăscul biv vel sârdar i Alicsandrace ciaușul³ za aprozi i Matei pah(arnic) Popescu i Costandin vel armaș Popescu și cu alți maha(la)gii cu toți de obște, cum aciastă sfîntă biserică să fie obabnică și în veci neclătită tuturor maha(ḷa)giilor de rug(ă) și noao în veci pomenire. Iar să nu fim noi volnici ca să o punem, adică să o închinăm noi la vreo mănăstire nicăiri cît vom avea viață, nici dup(ă) moartea noastră nimeni să nu fie volnici ca să-s ridice au din neamul nostru au din rudel(e) noastre au măcar dintr-alți streini ca să o închine la vreo mănăstire nicăiri, pentru că întii cu acest așezămînt și tocmeal(ă) ne-au priimit și ne-au lăsat boiarii și cu alți mahalagii ce mai sus s-au zis de am făcut aciastă sfîntă biseric(ă) ci numai să aibă treabă mahalagii și alți creștini ce vor veni la rug(ă) și preoții cei ce să află lăcuitori la sfînta biseric(ă) și cei ce vor mai fi în urmă și ce ar cîștiga mult puțin, al preoților să fie, nimeni să nu aibă treabă cu venitul bisericii. Numai și preoții să aibă frica lui Dumnezeu și a sfîntului Nicolae ca să poarte grija slujbei bisericii la vream și a ne pomeni și toate lucrurile să le chivernisească. Inșă iarăși însemnăm și aci ca să-s știe că încă pînă a nu începe bisearea a să zidi, au fost înțeles sfîntia sa pîrintele popa Călin ce au mers la dumnealui Serban Năsturel vel ban rugîndu-l de ne-au zis noao de l-au priimit duprecum arată scrisoarea noastră care se află la sfîntia sa, iscăliț de noi, întru care însemnează cine ce au dat milostenie de s-au lipit și ei ctitori la sfînta biserică. Și cu aciastă milă creștinească și prin strădania și ajutarea popei lui Călin s-au grijit sfînta bisearică și s-au înfrumusețat cu toate cîte trebuiesc sfîntei bisearici deplin.

Deci noi văzînd aciastă nevoință a sfîntiei sale încă și cu ajutorarea de milă îl numim întocmai ctitor sfîntei bisearici și cît va trăi sfîntia sa și oricine s-ar trage din neamul sfîntiei sale și vor fi vreadnici de preoție nimeni să n-aibă voe să-i scoată de la această sfîntă bisearică, căci pre unii ca aceia noi întii îi dăm supt judecata sfîntului Nicolae. A doua că i-am dat și zapisul nostru sfîntiei sale iscăliț de noi și de mulți boiari, pentru că cunoscîndu-l noi și toți boiarii ce(i) mai sus (numiți) a fi cu frica lui Dumnezeu și vreadnic de sfînta bisearică, s-au ridicat de la altă bisearică și dumnealor boiarii și noi cu toată voia noastră l-am așezat și l-am priimit la această sfîntă bisearică.

Dept aceia am dat această scrisoare cinstiților boiari ce s-au scris mai sus și tuturor mahalagiilor de obște și sfîntiei sale ca să nu fie sfînta bisearică nicăieri supusă ci creștinilor de rugă. Iar cine ar strica acest așezămînt să fie supt blestemul lui Dumnezeu și afurisania celor 318 sfinți pîrinți de la Nicheia și a sfîntului arhiereu Nicolae, lăcuința lor să fie cu hulitorii dumnezeirii la un loc, întru pedeapsă în veaci nesfrîșiți.

3. Alixandrache ceauș za aprozi este Balasache Muselim. El moare la 17 februarie 1726 și este înmormîntat la mînăstirea Radu Vodă. Inscricția de pe piatra de mormînt a fost publicată de N. Iorga, *Inscricții din bisericile Romîniei*, vol. I—1, p. 248, nr. II/557.

Și cind s-au făcut această scrisoare fost-au mulți boiari care sînt iscăliți și noi pentru dreaptă credință ne-am pus în jos numele și pecetile ca să să crează.

August... (l.a.)

dni, leat 7226 (1718).

Eu Chița portăreasa
Radul Popescul biv vel ban, mărturie
Eu Maria Cioranca
Eu Gheorghe Cioranul
Eu Vișa Mogoșasca
Negoiță logofăb.

(Academia R.P.R., CXCLII/2; publicat și de G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București (1594—1821)*, pp. 280—282, cu unele deosebiri de lectură).

IV. — 1271, mai 24. Hotărîrea în pricina de judecată între nepoții lui Gheorghîță Totoescu și Gheorghe Cioranul, nepotul jupînesii Chița.

«Radul Popescu vel vornic i Iordache Crețulescul vel logofăt i Dumitrașco Ramadan vel spătar i Bîrcă Cojescul vel medelnicer, dat-am cartea noastră de judecată popei lui Călin de la biserica den mahalaoa Popescului, care iaste făcută și înălțată den temelia ei aicea în București de Gheorghîță căpitanul Totoescul și de soacră-sa jupîneasa Chița portăreasa, pentrucă den porunca măriei sale luminatului domnului nostru Io Nicolae Alexandru voevod, avut-au întrebăciune de Iața înaintea noastră Lupașco și cumnată-său Mihai, nepoții lui Gheorghîță căp(i)t(an) Totoescul cu Gheorghe co(mi)s(u)l Cioranul, nepotul jupînesii Chiței portăreasii și cu popa Călin, zicînd Lupașco și cumnată-său Mihai ca să stăpînească ei o pimniță de piatră de aici den București și 200 stînjeni de moșie ce iaste den sus de Roșu unde să chiamă... (l.ș.) și cu o roată de moară care au rămas de la unchiul lor Gheorghîță căp(i)t(an). Iar Gheorghie comis(u)l Cioranul, nepotul jupînesii Chiții portăreasii și cu popa Călin au scos o diată a jupînesii Chiții portăreasii care o făcuse ea în viața ei, intru care diată scrie cum că după moartea lie-sa Păunii ce-au fost jupîneasa lui Gheorghîță căp(i)t(an) Totoescul, nefăcînd coconi, au lăsat ea toate zestrile ale lie-sa Păunii asupra gineri-său lui Gheorghîță căp(i)t(an) ca să le stăpînească și să facă ce va vrea cu dîsele și să isprăvească bisearica ce scriem mai sus unde sînt toți îngropați.

Și iară altă diată au mai scos a lui Gheorghîță căp(i)t(an) Totoescul de s-au cetit înaintea noastră intru care scria tot că au lăsat el aciastă pimniță cu moșia și cu roata de moară la aciastă sîntă bisearică ce s-au zis mai sus, fiindu-i și lui acestea date de zestre de soacră-sa jupîneasa Chița portăreasa. De care, văzînd noi aceale dieți și cum că cu cale și cu dreptate au fost lui Gheorghîță căp(i)t(an) a le da unde ar vrea fiindu-i date de zestre de soacră-sa. Așa am găsit cu dreptate și am judecat denpreună cu sfinția sa părintele nostru chir Daniil mitropolitul țării, dînd aciastă carte a noastră la preoții care pe vremuri vor fi lăcutori la aciastă sîntă bisearică ca să aibă a ținea și a stăpîni aciastă pimniță și moșia și roata de moară ce s-au zis mai sus cu bună pace dupre cum sînt lăsate de Gheorghîță căp(i)t(an) Totoescul și de soacră-sa jupîneasa Chița portăreasa.

Să nu mai aibă nici-o gilceavă de către Lupașco și de către Mihai, nepoții lui Gheorghîță căp(i)t(an). Iară nepoții lui Gheorghîță căp(i)t(an) de vor găsi alte moșii să fie făcute de Gheorghîță căp(i)t(an) cu banii lui, acelea să le stăpînească ei, iară într-aciasta ce scriem mai sus să nu fie volnici ei ca să-s amestece nicum pentru că așa au ajuns dreptate.

Mai 24 lt. 7229 (1721).

Radul vel vor(nic), Iordache Crețulescul vel log(o)l(ăt), Dumitrașco R(aman) vel spăt(ar), Bîrcă Cojescu vel med(elnicer)».

Pe verso: «Carte de judecată pentru pimnița de piatră despre Maxim. 7229, mai 24», (Arhivele Statului, București, Mitropolia Țării Romînești, CCCXI/L).

V. — 1722, martie 17. Ctitorii bisericii Jitnița vînd lui Ianache Stama vel postelnic 200 stînjeni de moșie și a treia parte din vadul de moară.

«+ Adică eu popa Călin de la biserica din mahalaua Popescu, dat-am acesta al meu adevărat zapis la mîna dumnealui Ianache Stama vel postelnic, ca să-i fie de mare credință, precum să să știe că în viața dumnealui Gheorghîță Tutuescul biv vel căpitan de cazaci, fiind pă jupîneasă Păuna, fata dumnealui (sic) jupînesii răposatii Chiții biv vel portăreasii și în viața d(umneai)lor cît au trăit, coconi n-au făcut. Deci, întîmplîndu-se de au murit jupîneasă Păuna mai naintea soțului dumnealui (sic) Gheorghîță căpitanu și nerămîndu-i coconi, au lăsat la moartea dumneai dă i-au dat la mijloc cuvîntu ca acela maică-sii, jupînesii Chiții și boiarului dumnealui, ca mult puțin zestre ce i-au dat să fie tot pă seama boiarului dumneai și orice va vrea să facă cu ele să fie volnic să facă; la care socotind dumnealui Gheorghîță căpitanul și cu soacra dumnealui, jupîneasă Chița cum că lumea aceasla este trecătoare și nimic sufletului agonisire de folos, pus-au gîndul ca acela din îndemnarea lui Dumnezeu, că pînă este omul în viață mai bine este a-și face omul pomană văzută ca să rămîie întru veșnică pomenire nesăvîrșită după moarte și au vîndut toate zestrele jupînesii dumnealui Păunii de au făcut această sf(intă) biserică ce scrie mai sus, întru cînstea și pomenirea hramului sf(intului) Nicolaie de la Mira Lichia, din temelie zidită și săvîrșită, după cum să vede, pîntre a dumnealor veșnică pomenire și a părinților dumnealor și altu, neavînd cu ce milui pre această biserică și a rămînea preoților, cari după vremi vor fi de chiverniseală a se chivernisi din darul ctitorilor, lăr'dăcît rămîind 200 dă stînjeni dă moșie ce să chiamă Călmățuiul și cu a treia parte din vadul dă moară însă de o roată în apa Dimboviții ot sud Ilfov și cu o pîmniță dă piatră stricată în București lîngă locul pîmniții mănăstirii Radul vodă. Deci, neavînd noi nici-un folos de această moșie și din partea de vad de moară din Roșul și neamul ctitorilor încă cunoscînd după precumi am mai suszis, că dă nici-un folos drege și a să întemeia al bisericii și nici dumnealor nedîndu-le prin puțință ca să ajutoreze, luat-am voie de la dumnealor, înfi de la dumneai jupîneasă Maria, fiica d(umneai) jupînesii Chițai și de la nepotu d(umneai) Gheorghîță comisul Cioranul și jupînesii Marii și iar de la fiica dumneai jupîneasă Vișa, de am vîndut acești 200 de stînjeni de moșie și cu al treilea parte din vadul de moară ce este într-această moșie, însă stînjenu cîte bani 100, care fac taleri... (l.a.) și după tocmeală mi-au dat dumnealui acești bani gata și deplin în mîinile mele; numai banii ce s-au luat s-au dat de s-au zugrăvit în biserică, ce au mai fost rîmas, de s-au isprăvit. Și cu alți bani ce-au mai prisosit s-au dat la dresul pîmniții ce au rîmas stătătoare sf(intei) biserici și preoților de ajutor și de folos.

Și cînd s-au făcut acest zapis au fost cu știrea și cu voia ctitorilor, iscălindu-să și mai jos și au fost și mulți boiari martori și eu încă pentru mai adevărată credință m-am iscălit și am întărit zapisul, puind și pecetea mai jos ca să să crează.

meșița martie 17, leat 7230.
anul 2003 (sic) mai 23.

Maria Cioranca. Gheorghe c(omisul) Cioranu

Eu popa Călin vînzător

Radul Popescul vel vo(r)nic martor

Matei Velceanu biv vel vornic martor

Dimitrie R(amadan) vel spătar martor

Grigorie vel vistier martor

Manolache vel clucer martor

Nicolaie Rastî vel postelnic martor

Egumenu Cotrăceanu Ambrosiie martor

Matei Crătulescu vel stolnic martor

Ioan Demilescu vel comis martor

Pană Cojescul vel medelnicer martor

Costandin Dimitrie Văcărescu vel agă martor».

(Arhivele Statului București, ms. 1235, f. 158—159; copie legalizată după original în colecția bisericii Sf. Nicolae-Jitnița).

VI. — 1723, ianuarie 21. Preoții de la biserica Jitnița fac schimb de moșii cu Ianache Stama vel postelnic.

«+ Adec(ă) noi preoții de la biserica răposatului Gheorghită căp(i)t(an) Tot(o)escul și soacră-sa jupînesii Chiții portăreasii, care iaste în mah(a)laoa Popescului, anume popa Călin i popa Gheorghie i popa Mănăilă, dat-am acest al nostru zapis ca să fie de bună credință la mîna dumnealui Ianache Stama v(e)l post(elnic), precum să-s știe că avînd sfînta biserică 200 de stînjeni de moșie închinată de Gheorghită căp(i)t(an), ce i-au fost și lui de zeastre de la jupîneasa Chița portăreasa, care aciastă moșie iaste alătura pe den jos de moșia ce au cumpărat dumnealui de la jupîneasa Vișa tot dentr-acel hotar ce-s chiamă Imbrobodiiți ot sud Elh(ov), care să hotărăște pe den jos de moșia.. (I.a.) și neavînd sfînta biserică nici un folos și nici un cîștig de la acea moșie, noi de a noastră bună voie, mers-am la dumnealui v(e)l post(elnic) de ne-am voit cu dumnealui de am făcut schimb, de ne-au dat dumnealui 300 de stînjeni de moșie care o au cumpărat dumnealui de la Cîrstică logofeții, ginerile Ocnăreasii, care iaste pe den sus de moșia lui Gheorghie post(elnic) Cioranul, aleasă și împietrită, care moșie să chiamă Cocanii ot Elh(ov). Deci să avem noi și sfînta biserică și alți preoți care în urma noastră să vor întîmpla a fi la aciastă biserică, să ținem și să stăpînim aciastă moșie stînj(eni) 300 în lat, den hotar pîn în hotar și în lung dupre cum merg și alte moșii. Iar dumnealui să ție și să stăpînească acei 200 de stînj(eni) de moșie pe den jos și cu vad de o roată de moară, dup(ă) cum scrie și în cartea de judecat(ă), ce am avut ou nepoții lui Gheorghit(ă) căp(i)t(an), să o stăpînească dumnealui cu bună voe am schimbat.

Și cînd s-au făcut acest schimb fost-au și cu știrea sfinții sale părintelui chir Daniil mitropolitul țării și a mulți boiari care să vor iscăli mai jos. Și pentru mai adevărată credință ne-am iscălit mai jos ca să-s crează.

ghen(arie) 21 d(ni) lt. 7231 (1723).

Eu popa Călin. Eu popa Gheorghie. Eu popa Mănăilă

Radu Pop(es)c(u) vel vor(nic), mîrt(ur)ie

Iordache Crețulescu vel log(o)î(ăt) nîrturie

Grigorie vel vist(ier) mîrturie

Doni D. biv slug(er) mîrturie

Manolache v(el) pah(arnic) mîrturie

Iorda(che) Dediu vel comis mîrtur(ie)

...(iscălitură greacă indescifrabilă)

Gheorghie Cioranul mîrturie».

(Arhivele Statului, București, *Mitropolia Țării Rominești*, CCCXI/3).

VII. — 1723, ianuarie 23. Adevărta lui Ianache Stama pentru schimbul de mai sus.

«Daniil mitropolitul Ungro-Vlahiei adeverez.

+ Ianache Stama vel post(elnic) dat-am acesta al nostru zapis ca să die de credință la mîna preoților de la biserica lui Gheorghit(ă) Totoescul biv vel căp(i)t(an) za cazaci, anume pop(a) Călin i pop(a) Gheorghie i pop(a) Mănăilă, precum să să știe că avînd Gheorghit(ă) căp(i)t(an) o moșie și cu un vad de moară în apa Dîmboviții, pre lîngă moșia noastră ce să chiamă Imbrobodiiți, ce ne iaste de cumpărătoare de la jupîneasa Vișa, însă stînjeni 200 și acia moșie închinăndu-o Gheorghit(ă) căp(i)t(an) la biserica ce să zice mai sus și neavînd sfînta biserică nici-un folos și nici-un venit de la dînsa, preoții ce sînt mai sus numiți au venit la noi de a lor bunăvoe și ne-au rugat ca să facem schimb să le dăm altă moșie pentru aceea ca să aibă oarece venit și folos mai bun și de vreme ce aciastă moșie fiînd pre lîngă hotarul nostru ce am cumpărat, am voit a le da altă moșie într-alt loc și într-alt hotar, însă stînjani 300 care ne iaste și noae de cumpărătoare de la Cîrstea logofețelul ginerile Ocnăreasăi, care iaste pre din sus de moșia lui Gheorghie comis Cioranul, aleasă și împietrită, ce să chiamă Cocanii ot sud Elh(ov). Și în locul acelor 200 stînjani cu vadul de moară am dat acești 300 stînj. den Cocani ce ne sînt de cumpărătoare. Pentru aceea dară, după așazămintul nostru, am luat zapis de la mîna preoților, întărit cu

iscălitura sfinții-sale părintelui vlădicăi și a mai multor boiari mari mărturii și noi încă am dat acest zăpis al nostru la mîna preoților, ca de acum înainte să aibă a ținea preoții acești 300 sfinj(eni) de moșie cu bună pace, să le fie lor și sîntei biserici moșie stătătoare în veci; și la acest schimb și tocmeală fost-au mulți boiari mari mărturii, care mai jos să vor iscăli. Iar pentru mai adevărată credință, ne-am pus mai jos iscălitura ca să-s crează.

ghen(arie) 23 d(ri), lt. 7231 (1723)

Ianache vel post(elnic)

Radul Pop(es)c(ul) vel vor(nic) mărturie

Iordache Crețulescu vel log(o)l(ăt) mărturie

Grigorie vel vist(ier) mărturie

Doni D. vel slug(e)r mărturie

Manolache vel paharnic mărturie

Iord(ache) Dediu vel comis mărturie».

(Arhivele Statului, București *Mitropolia Țării Românești*, CCCXI/4).

VIII. — 1724, mai 28. Ctitorii bisericii Jitnița vînd mitropolitului Daniil o pivniță de piatră în București.

«† Adecă eu jupîneasa Mariia a răposatului dumnealui Panait clucearul Cioranul, dinpreună cu fiu-mieu Gheorghe comisul Cioranul, dat-am al nostru adevărat zăpis ca să fie de mare credință și de bună adevărîntă la cinstită mîna preasfințitului mitropolit al Ungro-Vlahiei chir Daniil și sîntei și dumnezeieștii mitropolii din București unde să cinstește și să prăznuiască hramul sfinților împărați și întocmai cu apostolii Costandin și Elena, precum să-s știe că ne-am tocnit cu sfinția sa de i-am vîndut o pivniță a noastră de piatră, însă neboltită și făr'de case deasupra, care iaste pe ulița ce merge de la curtea domnească spre Stăi Gheorghe cel vechi în răspînlîi drept pivnița lui jupîn Maxim mîrgelarul peste uliță și alăturiua cu pivnița ce o au dat-o de pomană căp(i)t(anul) Ghiorghiuș Totoescul la bisearea din mahalaua Fierăscului, care și această pivniță nedînd îndemîna preoților de acolo ca să o ție, o au dat-o și ei iar sîntei mitropolii, cu tocmeală după cum scrie zăpisul lor.

Deci și noi de bună voia noastră și nesiliți de nimenea am mers la sfinția sa de ne-am tocnit și am vîndut aciastă pivniță ce scrie mai sus în bani gata tl. două sute însă cu loc denaintea pivniții pînă în uliță și de-napoi în dosul pivniții din zid înainte stînjăni 3 și am luat acești bani toți deplin în mîinile noastre. Și cînd am vîndut aciastă pivniță, fost-au cu știrea tuturor rudeniilor noastre și a vecinilor dupe-nprejur.

Deci să aibă sfinția sa și sînta mitropolie a o stăpîni cu bună pace de-acum înainte de cătră noi și cătră tot neamul nostru și să fie stătătoare și ohabnică în veci, nestrămutată de cătră nimenea. Și mărturii la aciastă vînzare sînt dumnealor boiarii care să văd iscăliți. Iar noi pentru mai adevărată credință și mai bună întemeiere ne-am pus pecețile și iscăliturile mai jos ca să să crează.

m(ę)s(e)ța mai 28 dni lt. 7232 (1724).

Maria cluc(ereasa)

Gheorghe com(is) Cioranul

Vișa Mogoșasca märt(urie)

Matei Mogoșascul biv vel agă märt(urie)».

Pe verso: «Zăpisul pentru pivnița de lîngă Bărăție ce s-au cumpărat de sfinția sa părintele Daniil de la Gheorghe Cioranul. 7232, mai 28».

(Arhivele Statului, București, *Mitropolia Țării Românești*, CCCXI/5).

IX. — 1724, iunie 1. Ctitorii bisericii Jitnița, terminind cu împodobirea bisericii, dăruiesc mitropoliei o pivniță în București, pentru ca preoții să fie scutiți de orice fel de biruri.

«Noi care sintem ctitori la sfânta biserică din mahalaoa Popescului de aici din orașul Bucureștilor, carii mai jos ne vom iscăli, împreună cu preoții de la aciastă sfântă biserică, scrisoarea noastră adeverează la cinstită mîna prea sfințitului părintelui nostru chir Daniil, mitropolitul a toată Ungro-Vlahia, precum să să știe că după ce cu ajutorul lui Dumnezeu celui în troiță slăvit, am săvîrșit cu zidirea și cu înfrumusețarea sfintii și dumnezeiasca aciastă biserică, unde să cinsteste și să prăznuiește hramul sfîntului Nicolae dela Mira Lichiei, făcătorul de minuni, pe lingă altele cite domnul Dumnezeu ne-a ajutat a le săvîrși, am adaos a o și înzestra cite cu oareșce, precit ne-au dat puțința îndemină, adecă cu 300 de stînjăni pe moșie ce să zice la Roșul aici în sud Elh(ov), care moșie o au fost schimbat preoții cu dumnealui Ianache Stama vel post(elnic), dînd moșăia care o am dat-o noi sfintei biserici sfînj(enii) 200 și cu vad fiind și o roată de moară în Dîmbovița care moșie iaste pe apa Dîmboviții din jos de Dragomirești în sud Elh(ov) și iar o pimniță de piatră boltită și cu magazia ei lingă girlici, fiind numai zidul dăzvălită, ce iaste aicea în București mai la vale de Stăi Gheorghie cel vechi în răs_pîntii, pre lingă zidul curții Băraților pre din sus, iar pe din jos alătura cu pimnița noastră cea de piatră, care și pe aceaia iar sfîntiei sale o am vîndut. Aciastea le-am dat danie bisearicii, socotindu-le ca să fie pentru ajutoriul și hrana preoților ce să vor alla slujind lui Dumnezeu într-aciastă sfîntă casă și așa după ce le-am dat danie sfintei biserici au trecut cităva vreme la mijloc și pe urmă, vîzînd și cunoscînd că nici-un folos preoții de la aciasta n-au, afla de la pimniță cit și de la moșăe, nedîndu-le puțința îndemină a le căuta și a le chivernisi, am socotit toți cu o inimă și cu un gînd de le-am dat danie sfintei mitropolii și pimnița și moșăia ce scriu mai sus și pentru aciasta afierosire ce am adus sfintei mitropolii, sfînția sa părintele mitropolitul încă au binevoit de au ertat de toate dajdiile cite este de preoți în țară și aici pre oraș, pre acești trei preoți de la aciastă sfîntă biserică, anume popa Călin și ginere-său popa Mănăilă și popa Gheorghie și după săvîrșitul lor pre vremi, care vor fi la aciastă sfîntă biserică, pururea trei preoți să fie ertați de toate dajdiile, mai vîrtos că acest preot popa Călin fiind mult nevoitor atît cu osteneala cit și cu ajutor de cheltuială din început pînă la sfîrșitul, care într-o scrisoare a noastră ce iaste dat(ă) la mîna sfîntiei sale îl numim și ctitor și zicem că de acum înainte cine s-ar trage din neantul lui și ar fi vrednic de preoție, să nu fie lipsit și înstrăinat de la aciastă sfîntă biserică. Iar și preoții, neavînd biserică alt venit și rămîind odihniți cu aciastă bună tocmire ca să aibă a drege la biserică orice s-ar strica, au învălișu au altele ce ar trebui bisericii, dînd sfînția sa și hrîsov cu mare legătură și blestem asupra celor ce vor strica aciastă bună tocmire.

Drept aceia și noi ctitorii, dinpreună cu preoții, am dat aciastă scrisoare a noastră la mîna sfîntiei sale, ca aciaste mai sus numite afierosiri să fie sfintei mitropolii statornice și nestrămutate în veaci.

Și pentru credință am întărit scrisoarea noastră aciasta cu pecețile și cu iscăliturile noastre, puînd și mărturii boiarii ce mai jos să vor iscăli.

Și am scris eu Voinea log(o)fețelul de la mitropolie cu învățatura dumnealor ctitorilor.

iunie 1 dni, lt. 7232 (1724)

Mariia Cioranca mărt(urie)

Vișa Mogoșasca mărt(urie)

Gheorghie com(is) Cioranul

Matei Mogoșăscul biv vel agă

Constandin Pop(es)c(ul) biv vel ar(maș) mărt(urie)».

Pe verso : «Cartea preoților de la biserică Pop(e)scului pentru moșia de la Roșu în sud Elh(ov) și pimnița care este lingă Bărație ce s-au dat danie sf(intei) Mitr(opolii)».

(Arhivele Statului, București, *Mitropolia Țării Românești*, CCCXI/6).

X. 1822, februarie 20. Adeverința mitropoliei de primire a actului de scutire a preoților de la biserica Jitnița.

«De la canț(elaria) sfint(ei) Mitr(opolii) Ungro-V(la)h(iei).

Fiind că biserica Popescu ot jicniță are hrisov de la răposatu întru domnul părintele mitropolit Ștefan de a scuti preoții și diaconii ce să vor aila slujitori la aciașă sfântă biserică de verce de toate dajdiile de plocon de bani toți, fiindcă sfânta biserică au dat sfintei mitropolii o moșie și o pivniță și fiindcă hrisovul se află la mine, dat de epitropul acei sfinte biserici și de a-l da la altă mână fiindu-i cu neputință, de aceea dau acest al nostru engrafon la mîna preoților ca să-l aibă la ei de apărarea lor după hrisovul cel mai sus zis.

Aciasta 1822, febr(uarie) 20.

David cantor al mitr(opoliei)».

Original, în colecția noastră.

D O C U M E N T A R E

CERCETĂRI ȘI CERCETĂTORI ÎN ARHEOLOGIA ȚĂRII SFINTE

Cunoscătorii arheologi și teologi G. E. Wright și F. V. Filson, de la Seminarul McCormick din Chicago, au editat un atlas istoric biblic, în care au pus la contribuție ultimele rezultate ale cercetărilor arheologice și istorice cu privire la regiunea palestiniană, de la deșertul Sinai, până în Siria¹. Lucrarea este prezentată de un articol introductiv al lui William Foxwell Albright, profesor de limbi semite la Universitatea John Hopkins, intitulat *The Rediscovery of the Biblical World*, — Redescoperirea lumii biblice, care într-adevăr este descoperită din nou contemporanilor, cercetătorilor, cât și simplilor credincioși. Articolul lui Albright este urmat de un amănunțit tabel cronologic, întocmit cu o desăvârșită scrupulozitate, în care toată cronologia lumii vechi, de la Tigru și Eufrat până în Egipt, este pusă la punct și revizuită în raport cu datele obținute de cercetările și descoperirile arheologice din ultimele trei-patru decenii, de campaniile arheologice care au lucrat pe aceste vaste teritorii, tixite încă de vestigiile necunoscute ale trecutului. La sfârșitul atlasului aflăm un index amănunțit cuprinzând o concordanță topografică a hărților, pentru a înlesni identificarea punctelor arheologice și istorice după numele arabe sau ebraice actuale.

Atlasul Istoric al Bibliei conține 18 hărți, întocmite pe următoarele teme și perioade : 1. Relieful Palestinei, 2. Lumea Patriarhilor, dintre anii 2000—1700 în. Hr., incluzând și o hartă a regiunilor din lumea cunoscută în Geneză, descendenți ai lui Iafet, popoarele indo-europene, ai lui Ham, popoarele africane, ai lui Sem, popoarele semite și cele amestecate între hamiți și semiți. Nu sînt cuprinse aci popoarele din Nordul Europei, nici cele din Orientul îndepărtat, cu care evreii nu aveau nici un fel de relații.

1. *The Westminster Historical Atlas to the Bible*, edited by George Ernest Wright and Floyd Vivian Filson, Philadelphia, The Westminster Press, 1946, 114 p., with an introductory article by William Foxwell Albright.

3. Harta marilor imperii din perioada șederii evreilor în Egipt, sec. XV în. Hr., trei în total, și anume imperiul Egiptului, imperiul hitit, și imperiul Mitani. În Egipt această perioadă corespunde cu lupta contra hicsosilor și eliberarea de sub dominația lor. Teritoriul imperiului se întindea din Egiptul de mijloc, delta Nilului și Canaanul cuprinzând și Siria de azi pînă la Alep. Imperiul hitit cuprindea Turcia centrală de azi, de la golful Alexandreta pînă la Marea Neagră. Imperiul Mitani era în nordul Mesopotamiei. Pe la 1370 hitiții au cucerit teritoriile Mitani, presînd înspre sud, către Palestina, iar spre 1200, evreii aveau controlul regiunii Canaanului. 4. Cea de a patra hartă ne arată țara Canaanului înainte de cucerirea ei de către evrei. De la canaaniți grecii au luat multe cunoștințe tehnice, literare, religioase, artistice. Chiar numele sfînt al Bibliei este luat după cetatea canaanită Biblos, unde se pregăteau materiale de scris și se scriau cărți (biblion). Un număr impresionant de puncte arheologice noi au dat aceste cetăți canaanite, printre care mai cunoscute și mai bogate în rezultate, sînt cele de la Ierusalim, Hebron, Megido, Ierihon, Beisan și Gezer. Din punct de vedere cultural, geografic și istoric, grecii denuceau pe canaaniți fenicieni, Fenicia însemnînd în grecește «purpură», adică țara în care se prepara mult căutata și scump plătită purpură, vopsea găteliilor și hainelor celor bogăți, «născuți în purpură». 5. A cincea hartă ne redă drumul sinuos al Exodului, din țara Goșen, în deșertul Sur, peninsula Sinai, deșertul Zin, țările Edom, Moab și Amon, cu fruntariile lor din secolul XIII, în. de Hr. 6. Harta a șasea ne arată Palestina împărțită între cele 11 triburi israelite, cel de al 12-lea, avînd de îndeplinit oficiile cultice, a fost distribuit între celelalte 11 triburi (Ioșua XXI). Această perioadă corespunde cu perioada Judecătorilor și ține de la 1200—1020 în. Hr. În aceeași perioadă ținuturile de coastă ale Mediteranei au fost stăpînite de filistenii, populație greacă venită din Creta, după cum referă Biblia (Amos, IX, 7, «N-am adus eu oare pe Israel din Egipt, pe filistenii din Caftor și pe sirieni din Kir ?»), dar și nenumăratele vase din ceramică aidoma cu cele din Creta și alte ținuturi grecești. În această perioadă și mai cu seamă pe vremea lui David, popoarele stabilite la nord de Palestina erau fenicienii canaaniți întăriți în micul lor stat de la Tir și Sidon, iar în părțile Damascului pînă în nordul Galileei arameenii, veniți din Arabia. Pe cînd fenicienii au întreținut cu Israelul intense relații comerciale, arameenii i-au dușmănit cumplit. 7. A șaptea hartă ne arată teritoriile evreilor din timpul împăraților David și Solomon, din anii 1000—930 în. Hr. regatele Iuda și Israel din timpul profetului Ilie (860), regatul Iuda din timpul lui Isaia (700) și provincia Iuda, așa cum a fost sub Nehema (444), după captivitatea babilonică. 8. Harta Palestinei de nord în epoca biblică ne arată așezări dense, de la litoral pînă în munți și deșertul Hauran.

Populația dominantă în această regiune a fost cea feniciană, cu care evreii au întreținut relații corecte, expansiunea feniciană tinzînd spre apus, în bazinul Mediteranei, unde a fondat numeroase colonii, printre care Cartagena, în Tunisia de astăzi. Această parte a Palestinei în pe-

rioada biblică și în primul secol creștin este de mare importanță, mai ales în cetățile Seforis și Tiberiada. În jurul mării Galileei s-au petrecut și multe scene evanghelice, care include în primul rînd Nazaretul, Cana, Capernaumul, Magdala, Nain. În primul secol Galileea este menționată doar o singură dată în Faptele Apostolilor, dar știm că aici s-a aciuat iudaismul palestinian, în ultimii ani descoperindu-se multe urme și ruini ale sinagogilor din acest timp, în deosebi la Tiberiada, Capernaum, Corazim și Hamat.

Hărțile 9 și 10 redau Palestina de mijloc și de sud, cu Valea Iordanului, ținuturile nabateene, Marea Moartă, Moabul și Edomul. Planșele 11 și 12 cuprind opt hărți : patru dau Orientul mijlociu în perioadele profeților Isaia, Ieremia, imperiul persan în jurul anului 500 î. de Hr. și imperiul elenistic al lui Alexandru cel Mare. Alte 4 hărți redau modificările teritoriale ale ținuturilor palestiniene din timpul lui Iuda Macabeul și a urmașilor lui (168—63), a lui Irod I, Irod Agripa I (41—44 d. Hr.), a lui Irod Agripa II și a procuratorilor romani (54—66). A 13-a hartă reprezintă lumea romană, cu toate provinciile sale din preajma Nașterii Domnului ,cu drumurile maritime și de uscat. A 14-a hartă ne redă Palestina din timpul Mîntuitorului, cu cele patru mari provincii, cea de dominație exclusiv romană, litoralul mediteranian de la Jafa la frontiera Egiptului, tetrarhia lui Irod Antipa, care cuprindea Idumeea, Iudeea și Samaria, tetrarhia lui Filip cu Perea, Galileea și Batanea, Gaulanitida și Trachonitida. Afară de aceste teritorii mai exista și liga celor zece orașe, sau Decapoli, formată din orașele libere, de influență, cultură și populație în majoritate greacă, orașe a căror listă o dă Pliniu cel Bătrîn în Istoria Naturală și anume : Damasc, Filadelfia (Amanul de astăzi capitala Iordaniei), Rafana, Skytopolis, Gadara, Hippos, Dion, Pella, unde s-au refugiat creștinii la 64—132, Gerașul și Canata. Harta 15 redă rețeaua de drumuri pe uscat și pe mare parcurse în apostolatul său de Sfîntul Apostol Pavel și provinciile vizitate cu acest prilej. Planșa a 15-a trasează treptata extindere a lumii creștine și bisericile fondate în veacul I, în timpul Sfîntului Irineu (185) și lumea creștină așa cum iese din persecuții și cum o găsește edictul lui Constantin cel Mare. Harta a 17-a arată evoluția cetății sfinte în epoca israelită, în timpul Mîntuitorului, apoi în epoca irodiană și în fine harta Ierusalimului actual. O frumoasă hartă în culori încheie atlasul, reprezentînd Palestina de astăzi, cu arătarea punctelor arheologice și a săpăturilor efectuate pînă în anii din urmă.

Antropologia și aheologia au găsit în Palestina un domeniu vast pentru nesfîrșite cercetări, care în ultimele două-trei decenii au îmbogățit considerabil un tezaur de cunoștințe bazat, în mare parte, doar pe scrierile biblice și pe puține monumente epigrafice. Regiunea palestiniană nu poate fi însă temeinic studiată, pe linie arheologică și antropologică, decît în strînsă legătură cu vasta arie a teritoriilor învecinate, cuprinse în frontierele statelor formate după primul și cel de al doilea război mon-

dial, cum sînt regatul hașemit al Iordaniei și republicile Irak, Siria, Liban și Egiptul.

Vîrsta de piatră, care începe cu 200—500 milenii înaintea erei noastre, se remarcă prin răspîndirea omului de la Neanderthal în Europa și Asia răsăriteană. În Palestina această epocă este reprezentată prin omul găsit în grotlele de pe masivul muntos al Carmelului. Epoca mesolitică, sau a pietrei de mijloc, care curge între cel de al 12-lea și al optulea mileniu, cunoaște în Palestina pe omul evoluat de la Natuf, primul care s-a ocupat cu agricultura și domesticirea animalelor.

Ceramica apare în neoliticul orientului apropiat între anii 8000—4500, o dată cu primele așezări umane. În calcolitic, 4500—3000, se utilizează bronzul, se construiesc primele temple, iar la Babilon apare scrierea.

Prima perioadă istorică este între 3000—2000 și este cunoscută sub denumirea de perioada bronzului timpuriu. Acum apar statele. Egiptul își extinde în această perioadă dominația asupra Palestinei și Siriei, iar o dată cu dominația politică se exercită o puternică influență economică. Este epoca dinastiilor egiptene I—VII cînd se construiesc piramidele de la Gizeh.

În acest timp în Babilonia se afirmă prima dinastie sumeriană, iar între 2400—2200 dinastia semită a lui Sargon I, întemeietorul primului mare imperiu cunoscut în istorie, care a controlat Siria și regiunea munților Taurus. În ultimele două secole sumerienii s-au răscolat contra dinastiei de la Ur.

În epoca bronzului de mijloc, cuprins între anii 2000—1000, care în Egipt corespunde cu cea a regatului de mijloc a dinastiei a XII-a (2000—1780), Siria și Palestina sînt sub dependența egipteană. Epoca următoare, dintre 1780—1550, a fost una din cele mai frămîntate. Hicsoșii, de origină canaanită și asiatică, au pus stăpînire pe Egipt și au creat un vast imperiu, în care au inclus Siria și Palestina, avînd capitala la Tanis, astăzi San, în delta Nilului. Abia sub Amenhotep I, sau Amenofis, se restabilește independența și se pun bazele regatului nou. Între 2000—1550, de la Mediterana la Babilon s-au petrecut mari evenimente politice și culturale. Pe tot acest teritoriu se stabilește un stat amorit. Dinastia amorită de la Babilon s-a ilustrat în deosebi în secolul XVIII prin dominația lui Hamurabi. La 1550 hitiții din Siria și sudul Turciei de astăzi au distrus Babilonul. Între 1546—1525 Amenhotep I a stăpînit Palestina ca pe o simplă provincie. Epoca de glorie a fost însă sub Tutmes al III-lea între 1490—1436, care după cucerirea cetății palestiniene Megido, la 1468, a devenit suveran peste aceste teritorii pînă la Eufrat. Scrisorile găsite la Tell-el-Amarna, adresate de regii babilonieni, asirieni, hitiți și canaaniti faraonilor Amenofis al III-lea și al IV-lea, datează din acești ani. Amenofis al IV-lea, sau Aknaton, a încercat o reformă religioasă, de concepție monoteistă. La 1297 are loc bătălia de la Kadeș, dintre Ramses al II-lea și hitiți, cînd s-a încheiat și un tratat stabilind frontierele cu Siria.

Secolele XV și XIV accentuiază dominația egipteană asupra Canaanului. Infiltrația evreiască este puternică între 1250—1225. În seco-

lul XII filistenii, populație maritimă din Creta, invadează și ei Canaanul și se stabilesc în cîmpia maritimă. În secolul XI luptele cu filistenii se întetesc, are loc căderea cetății Silo și se întemeiază monarhia lui Saul. Studiile pe baza săpăturilor din ultimii ani au stabilit cu mai multă aproximație cronologia celor două regate evrești², monarhia fiind unită numai între 998—965, continuînd sub Solomon pînă la 926, cînd se diviză sub fii lui.

În Israelul, care cuprindea Samaria, Gafileea și alte cîteva teritorii, s-au succedat următorii 19 regi între 926—721 : Ieroboam 926—907 ; Nadab 907—906 ; Baasa 906—883 ; Elah 883—882 ; Zimri 882 ; Omri 882—871 ; Ahab 871—852 ; Ahazia 852—851 ; Jehoram 851—845 ; Jehu 845—818 ; Jehoaz 818—802 ; Ioaş 802—787 ; Ieroboam al II-lea 787—747 ; Salum și Zaharia 747—746 ; Menahem 746—737 ; Pecahia 736—735 ; Pecah 736—733 ; Hoșea 732—724 ; la 721 Samaria cade definitiv sub asirieni.

În regatul lui Iuda de la 926, moartea lui Solomon și pînă la ducerea evreilor în robia babiloniană la 578, s-au succedat 20 de regi : Rehoboam, 926—910 ; Abiam, 910—908 ; Așa 908—872 ; Iehosafat, 872—852 ; Ioram, 852—845 ; Ahazia, 845—844 ; Atalia, 845—839 ; Iehoaş, 839—800 ; Amazia 800—785 ; Azaria, 785—747 ; Iotam, 758—743 ; Ahaz, 742—725 ; Iezechia, 725—697 ; Manase, 696—642 ; Amon, 641—640 ; Iozia, 639—609 ; Iehoiahaz, 608—598 ; Iehoiachin, 598 ; Zedechia, 598—587, ultimul rege, sub care Ierusalimul și templul lui Solomon au fost devastați și mare parte din populație luată în robie de babilonieni, sub Nabucodonosor.

Timp de trei secole regiunile siriană și palestiniană au avut de suferit presiunea armată a asirienilor, care în secolul al IX-lea cuceresc nordul Siriei, iar în secolul următor Galileia și regiunea Mediteranei, cu cîmpia Saronei. Sub Sargon al II-lea aproape 30 de mii din căpeteniile evreilor au fost luate în captivitate asiriană la Ninive. Cu întărirea statului babilonian în sec. VII—VI, babilonienii își întind ei dominația asupra Palestinei, pe care o cuceresc definitiv la 578. Abia după edictul lui Cîrus de la 538, evreii au început să se repatrieze și între 520—516 Zerubabel reconstruiește templul din Ierusalim. Pînă în 198 în. Hr. Palestina a fost sub dominația egipteană, cînd a trecut sub cea siriană. La 166 începe revolta macabeilor contra sirienilor, sub conducerea lui Iuda Macabeul (166—160), Ionatan (160—142), Simon (142—134), Ion Hircan (134—104), Aristobul I (104—103), Alexandru Janeul (103—76), Alexandra (76—63), iar în 63 generalul roman Pompei trece Palestina sub stăpînirea romană.

Cu expansiunea romană spre orient începe o nouă epocă în istoria Palestinei și începutul a fost făcut de campaniile contra lui Mitridate VI, regele Pontului, între 120—63 și contra piraților din provinciile arabe care atacau transporturile și comunicațiile maritime.

În 64 Pompei anexează Pontul, Cilicia și Siria, iar în 63 își extinde dominația asupra Palestinei, stabilind cu Egiptul comunicații pe uscat. Din 181 Egiptul era sub controlul Romei, fiind anexat imperiului la 30

2. W. F. Albright, *The Rediscovery of the biblical world*, în *op. cit.*, p. 15.

în. de Hr. de Octavian August, după ce a câștigat bătălia de la Actium contra coaliției lui Antoniu și a Cleopatrei. Între 66—70 d. Hr. are loc războiul contra evreilor răsculați, care se termină prin dărîmarea Ierusalimului. Între timp creștinismul se răspîndește și la 64 se produce prima persecuție la Roma, sub Nero (54—68). În timpul lui Adrian (117—138) izbucnește o nouă răscoală a evreilor sub conducerea lui Bar-Cohba și romanii reconstruiesc orașul sub numele de Aelia-Capitolina, decretînd expulzarea totală a evreilor din oraș.

Pompei întărise titlul de etnarh și mare preot lui Ion Hircan II, care și-a păstrat postul între 79—38, pînă a fost deposedat de Irod I și ucis. Lui Ion Hircan II i-a urmat Antipatru între 55—43 și apoi fiii acestuia Irod și Fasael ca tetrarhi. Parții îl ajută pe Antigonus, fiul lui Aristobul II (40—37), ca să-și recapete tronul pentru puțină vreme, dar este înfrînt de Irod, întărit între timp ca rege de senatul roman (40—4).

După moartea lui Irod I, «cel mare», cum l-au denumit grecii, Palestina a fost împărțită între cei trei fii (tetrarhi) ai săi, Arhelau (4 în. Hr. — 6 d. Hr.), Irod Antipa (4—39) și Filip (4—34). După ce Arhelau a fost depus din demnitatea ce deținea, romanii aveau puteri discreționare. Irod Agripa I, amic al împăratului Caligula, a domnit între 37—44, iar după moartea lui țara a fost guvernată aproape exclusiv de procuratori, regele fiind simplu figurant. Între 44—48 funcționează procuratorii Cuspius Fadus și Tiberiu-Alexandru, Cumanus 48—52, Felix 52—60, Festus 60—62, Albinus 62—64, Gesius Florus 64—66. La 66 începe războiul contra romanilor, terminat prin înfrîngerea definitivă a evreilor, dărîmarea Ierusalimului și completa nimicire a statului iudaic.

Deși redusă ca teritoriu, Palestina a fost însă teatrul unor evenimente istorice importante. Toate evenimentele petrecute pe aria vastă a orientului apropiat nu au putut fi însă conexate decît în ultimul timp, datorită descoperirilor arheologice și epigrafice, înțelegerii și descifrării textelor, operă realizată cu multă trudă de abia în ultimul secol. Hieroglifile au fost descifrate între 1822—1841, iar cuneiformele între 1845—1851. Tot în acest timp au început și săpăturile sistematice în Egipt, Palestina și Asiria. În 1887 au fost descoperite tabletele de la Tell-el-Amarna în Egipt și în 1911 papyrusurile de la Elefantina. În 1907 s-a descoperit un bogat material în Turcia, interesînd istoria hitiților, iar în 1929 altul pe canaanîți și cam în același timp documente epigrafice sumeriene, datînd din mileniul al treilea în. de Hr. Aceste cercetări au avut la bază două criterii esențiale, cel stratigrafic, al materialului studiat în raport cu stratul de sol unde a fost descoperit și cel tipologic, al identificării obiectului prin comparație cu altul cunoscut mai dinainte. Cunoașterea acestor civilizații strîns legate între ele, clarifică problema originii, civilizației și culturii europene actuale. Ceea ce datorează știința modernă, teoretică și aplicată, de la matematică și fizică, la medicină și astronomie, civilizației dezvoltate pe pămîntul palestinian, egiptean, sirian, babilonian, poate fi acum limpede studiat. Traducerile din poezia epică sumeriană datînd din cel de al treilea mileniu în. de Hr. ne atestă unele influențe asupra textelor

biblice. Cuneiformele hitiților sînt încă în studiu, ca și hieroglifele lor. Descoperirea listei regilor asirieni în localitatea Corsabad, a înlesnit stabilirea cronologiei regilor din mileniul al treilea, pînă în secolul VIII în. de Hr., datorită faptului că se menționau unele eclipse de soare, care au putut fi calculate cu precizie. Astfel s-a rectificat cronologia ebraică pînă la captivitatea babiloniană. S-a putut stabili și anii domniei lui Hamurabi între 1728—1686. Pentru Egipt calculul a fost mai lesne, întru cît calendarul s-a stabilit cam pe la 2780, bazat pe ciclul de 365 de zile, în funcție de începutul creșterii apelor în delta Nilului, care coincide cu apariția la orizont a stelei Sirius. Pentru perioada palestiniană a istoriei poporului ebru de la 1500—1200, cronologia este stabilită prin sincronizare cu cea egipteană, verificată și confirmată de ultimele descoperiri arheologice din Mesopotamia.

Și la Ierusalim s-au făcut progrese mari. Între 1867—1870 Warren a scos la iveală zidurile vechii cetăți. La 1890 Flinders Petrie a început săpături la Tell-el-Hesi, pe partea stîngă a șoselii Ascalon-Gaza, cu care ocazie cercetătorul a putut stabili o întreagă cronologie bazată pe studiul comparativ al ceramicii găsite. Între 1890—1914 Frederik Jones Bliss a reluat săpăturile la Ierusalim, pe urmele vechilor ziduri, determinînd extinderea treptată a cetății. Cercetările lui Bliss au fost continuate de R. Macalister, în mai multe localități din Judeia, printre care Tell-Jezer, iar alți arheologi la Megido în Samaria și iarăși la Ierihon. Între 1920—1940 s-au făcut săpături pe scară mare, în special la Megido, unde s-au determinat patru straturi, primul babilonian și persan, al doilea asirian, al treilea și al patrulea ebraic, din care ultimul din timpul imperiului lui Solomon. Al doilea centru explorat între 1920—40, a fost cel de la Beisan-Skytopolis, unde s-au găsit fundațiile unei monumentale biserici bizantine, așezate pe ruinele unui templu elenistic din sec. III în. Hr. S-au mai găsit mai multe temple canaanite din sec. XIV—X, închinat Astarteei și lui Dagon.

La Lachis, savantul arheolog J. L. Starkey, ucis de o bandă de răufăcători, a descoperit un templu canaanit, o fortăreață a lui Rehoboam, un palat și un templu persan și mai multe scrisori din anii 597—589, scrise de un ofițer ce comanda un avanpost de lîngă Lachis, pe cînd Nabucodonosor asedia Ierusalimul. Descoperiri interesante s-au făcut la Geraș în Iordania, în Negheb și la Auja-el-Gafir, la frontiera Egiptului, unde s-au descoperit ruine de biserici, capele și mînăstiri bizantine, dovadă de o intensă viață creștină pe acele meleaguri, înaintea invaziei arabe.

AL. A. BOTEZ

C R O N I C Ă

EVENIMENTE BISERICESTI DE SEAMĂ ÎN ANUL 1962

În cursul anului 1962, Biserica Ortodoxă Română s-a bucurat de mai multe evenimente de seamă, dintre care unele s-au petrecut pe teritoriul și în legătură cu Arhiepiscopia Bucureștilor. Pentru acest motiv în cele ce urmează, le însemnăm cu bucurie pe răbojul revistei noastre.

I. — COMPLETAREA SCAUNELOR CHIRIARHALE VACANTE

1. *Mitropolia Banatului.* La 17 februarie 1962, Colegiul Electoral Bisericesc, întrunit în Palatul Patriarhal a ales pe noul Arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolit al Banatului în persoana P. S. Episcop al Aradului, Dr. Nicolae Corneanu. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, proclamînd pe noul Chiriarh, a scos în evidență meritele spirituale, pregătirea cărturărească și zelul apostolic ale I.P.S. Nicolae.

La solenmitatea investiturii și înscăunării, care a avut loc la Timișoara, în ziua de duminică 4 martie 1962, în fața autorităților locale și reprezentanților altor Biserici și culte religioase, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, arătînd împrejurarea tristă ce a determinat văduvirea recentă a Mitropoliei Timișoarei, atrage atenția noului Mitropolit să evite greșelile înaintașului direct al I.P.S. Sale «ferindu-se de pîra cea vicleană, supărarea îndelungată, iubirea de arginți, strîmbătatea și răzburarea, care să nu-și găsească loc în preajma I.P.S. Sale».

Recunoșcător acestor îndrumări, noul Mitropolit a făgăduit «supunere și disciplinată încadrare în lot ce Sf. Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh rînduiește spre binele Bisericii noastre».

Întreaga solenmitate a fost o sinceră manifestare a armoniei interconfesionale și a loialității bisericești față de conducerea de stat. Noi ne asociem bucuriei Mitropoliei de Timișoara, cu mulțumirea sufletească de a-l ști pe noul ales, fost student și doctor în teologie al Institutului nostru Teologic din București, și-i urăm îndelungată și rodnică păstorie.

2. *Episcopia Romanului și Hușilor.* În ziua de 18 februarie 1962, Colegiul Electoral Bisericesc, a ales, cu majoritate de voturi, pe P. S. Episcop Dr. Partenie Ciopron, ca episcop al Romanului și Hușilor. I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, în calitate de președinte al ședinței Colegiului Electoral, în cuvîntarea ținută cu această ocazie, a evocat șirul de ierarhii care au ilustrat cu vrednicie scaunul vlădicesc al Romanului și Hușilor, evidențiind rolul deosebit pe care această Episcopie l-a avut în menținerea relațiilor de căldă prietenie cu pravoslavnica Biserica Rusă.

P. S. Episcop, Dr. Partenie Ciopron mulțumind Colegiului Electoral pentru încrederea acordată, a declarat că prin acest act s-a relevat desăvîrșita libertate și sprijinul substanțial pe care guvernul îl acordă Bisericii Ortodoxe Române «care este confesiunea marelui majorității a poporului român», pentru a-și îndeplini misiunea ei religioasă și socială în mijlocul maselor populare ortodoxe. Acest fapt, legat de realizările mărețe ale regimului democratic-popular al țării noastre, formează punctul de plecare din programul de activitate al P. S. Sale,

elaborat în sensul «de a aplica învățătura creștină la toate progresele ce s-au realizat pînă acum în lume, pe toate terenurile și își va povățui și îndemna pe credincioșii Eparhiei să fie buni creștini și tot alfit de buni cetățeni ai patriei, conștienți de îndatoririle lor religio-morale și pe deplin înțelegători ai vremurilor de mare progres la care a ajuns omenirea».

Investitura și înscăunarea noului Episcop s-a făcut la 4 martie 1962, de către I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei.

În cuvîntarea P. S. Episcop Ciopron, ca răspuns tuturor cuvîntărilor rostite, P. S. Sa a relevat ca punct de plecare în noua misiune, lupta pentru apărarea și consolidarea păcii «condiții absolut necesare pentru realizările mărețe la care sîntem martori».

3. *Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmașului*, devenită vacantă prin alegerea titularului ei ca Mitropolit al Banatului, și-a primit noul Episcop în persoana P. S. Episcop Teoctist Arăpaș, Vicar Patriarhal, ales de Colegiul Electoral Bisericesc cu unanimitate de voturi, în ziua de sîmbătă 28 iulie 1962.

I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, proclamînd pe noul ales, i-a adresat călduroase urări de rodnică păstorie.

Mulțumind Colegiului pentru voința exprimată prin voturile sale, P. S. Episcop Teoctist a mărturisit că va rămîne și în viitor adevărat iu duhovnicesc al Prea Fericirii Sale și că va depune eforturi statornice în instaurarea păcii trairnice pe pămînt, în combaterea planurilor diabolice de urzire a neînțelegerilor și războaielor, sprijinind lăra preget clădirea vieții noi, întemeiată pe principiile de dreptate socială, de nuncă și libertate deplină, de pace stătătoare și frățietate».

Solemnitatea investiturii și înscăunării a avut loc în ziua de 16 septembrie 1962, la Arad.

Cuvîntarea P. S. Teoctist, cu această ocazie, a dovedit că Eparhia Aradului și-a aflat păstorul cel bun, ales dintre cei dinții și cei mai destoinici sftnici și colaboratori ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, P. S. Sa fiind un încercat și activ lucrător al operei de cunoaștere reciprocă și apropiere între cultele religioase din țară și a stringerii rîndurilor dintre Bisericile Ortodoxe surori.

P. S. Episcop Teoctist a condus din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cu deosebită înțelepciune și rivnă treburile Sfîntei Arhiepiscopii a Bucureștilor și a făcut parte din comitetul de redacție al revistei noastre. De aceea, ne facem o plăcută datorie, rugîndu-l să primească din partea comitetului redacției revistei «Glasul Bisericii» și de la toți ostentorii ei, călduroase felicitări și urarea unei păstoriri îndelungate și plină de roade duhovnicești. Întru mulți ani, Prea Sfînțite Stăpîne!

4. *Alegerea și hirotonirea întru arhieru a P. S. Episcop Dr. Visarion Ploieșteanul, Vicar Patriarhal*. În urma alegerii P. S. Episcop Teoctist Botoșăneanul, Episcop Vicar Patriarhal, în scaunul de Episcop al Aradului, a fost ales de către Sf. Sinod în acest post P. C. Pr. Dr. Vasile Aștileanu, fost Inspector General Patriarhal și Consilier al Patriarhiei Romine.

După tunderea în monahism și conferirea rangului de Arhimandrit, — ceremonie oficiată de P. S. Episcop Dr. Antim Tîrgovișteanul, la mînăstirea Sinaia, în zilele de 7 și 8 septembrie, noul Vicar Patriarhal a fost hirotonit întru Arhieru, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, asistat de către PP. SS. Teofil al Clujului și Teoctist al Aradului.

Cu această ocazie, P. S. Visarion a rostit o cuvîntare, dovedind un suflet nobil pus în slujba sfîntului altar.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a mărturisit că vede în numele de Visarion, primit la tunderea în monahism de către P. S. Sa, un simbol al fermității credinței ortodoxe.

Ortodoxia privește totdeauna problemele interconfesionale de pe poziție evanghelică. «De aceea, credincioșii romano-catolici au fost socotiți totdeauna apropiați de credința noastră, avînd neconținută nădejde că va veni totuși ziua cînd vom lucra împreună pentru refacerea unității Bisericii creștine primare».

Față de atitudinea Conducerii Bisericii Romano-Catolice, care totdeauna ne-a socotit schismatici, Prea Fericirea Sa arată că în atitudinea sa Biserica noastră și Conducătorii ei n-au nici o rezervă față de preoții care au studiat la Roma, ca și față de credincioșii reveniți la Biserica-Mamă. Față de cezaro-papismul arborat și de papa Ioan al XXIII-lea, «Biserica Ortodoxă n-a încetat să creadă că Dumnezeu le va deschide ochii, mai curînd

sau mai târziu, papilor, pentru a vedea drumul greșit și a se întoarce la sinodalitatea și ecumenicitatea creștină din primele veacuri creștine».

II. INALȚI IERARHI ORTODOȘI ȘI REPREZENTANȚI AI BISERICII ECUMENICE VIZITEAZĂ BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

1. *Vizita Sanctității Sale Patriarhului Alexei al Moscovei și a toată Rusia în Biserica Ortodoxă Română.* La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române, Biserica noastră a avut oaspete, în luna iunie 1962, pe Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia. Vizita a durat 5 zile, din 31 mai pînă la 4 iunie 1962. Sanctitatea Sa, împreună cu ceilalți reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Ruse, au fost primiți la aeroport și în Catedrala Sfintei Patriarhii de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în mijlocul unei numeroase și selecte asistențe. Prea Fericirea Sa a salutat în Sanctitatea Sa pe «misionarul și însușitorul nobile acțiuni de apropiere și colaborare între toate Bisericile creștine din lume».

Răspunzînd, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei a subliniat unitatea de credință și acțiune a Bisericilor Ortodoxe din întreaga lume, amintind de strădaniile depuse, de Biserica Ortodoxă Rusă și Română împreună, «pentru slujirea marilor comandamente evanghelice: pacea și buna înțelegere dintre oameni».

Bucuria vizitei făcută de Sanctitatea Sa și membrii Bisericii Ortodoxe Ruse a încadrat acest eveniment în cele mai cordiale manifestări de prețuire ca: vizite la diferite mînaștiri și instituții ale Bisericii noastre, recepții, concerte susținute de studenții Institutului Teologic și de Corala preoților din Capitală și, în sfîrșit, împărțășirea comună la Liturgia solemnă de la biserica Sf. Spiridon-Nou, care a fost expresia «unității duhului în legătura păcii» — cum s-a exprimat Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei.

Sîmbătă 2 iunie 1962, D-l Ion Gheorghe Maurer, Președintele Consiliului de Miniștri, a primit pe Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei și i-a înmînat ordinul «Steaua Republicii Populare Romîne» cl. I, conferită de Consiliul de Stat al Republicii Populare Romîne.

În aceeași zi, Sanctitatea Sa a depus la cimitirul Ghencea o coroană de flori pe mormîntul regretatului bărbat de stat Dr. Petru Groza.

Importanța vizitei Inalților oaspeți ai Bisericii Ortodoxe Ruse s-a conturat în cuvîntările înfîlștătorilor Bisericilor Ortodoxe surori, Rusă și Română, rostite la Liturgia solemnă din biserica Sf. Spiridon-Nou din București și s-a concretizat aceasta în Comunicatul asupra întîlnirii înfîlștătorilor Bisericilor Ortodoxe Rusă și Română, al cărui cuprins îl dăm în întregime aci :

COMUNICAT

asupra întîlnirii înfîlștătorilor Bisericilor Ortodoxe Rusă și Română

Noi, Alexei, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, împreună cu membrii Delegației Bisericii Ortodoxe Ruse, care ne-au însoțit, și Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Romîne, împreună cu membrii Sf. Sinod, întîlnindu-ne la București, în zilele de la 31 mai pînă la 4 iunie 1962, în rugăciuni comune și în slujirea laolaltă la altarul Domnului, uniți în duhul dragostei lui Hristos și în rîvnă pentru binele sfintei Sale Biserici și întărirea sfintei noastre credințe ortodoxe, am întocmit de comun acord Comunicatul de față, ca rezultat al convorbirilor Noastre frățești, al schimbului sincer de păreri și al comuniunii Noastre duhovnicești.

Cu acest prilej, Ne-am împărțășit reciproc punctele de vedere ale Bisericilor noastre asupra unor importante probleme de interes general ortodox, în legătură cu convocarea viitorului Pro-Sinod pan-ortodox și cu pregătirea temelor incluse pe ordinea de zi de Conferința pan-ortodoxă, de la Rhodos, din toamna anului 1961.

Am supus unei amănunțite cercetări sfera largă a problemelor ce privesc relațiile noastre cu alte Biserici și confesiuni creștine.

Indemnați de conștiința răspunderii noastre de creștini pentru soarta lumii și a oamenilor, am discutat sub toate aspectele îndatoririle și perspectivele Bisericilor noastre față de îngrijorătoarea situație internațională actuală.

Conștiința noastră creștină ne poruncește să ridicăm glasul și să chemăm toate Bisericile și pe toți creștinii, să facă tot ce le stă în putință, pentru păstrarea păcii pe pămînt și pentru întărirea prieteniei, a înfrățirii și colaborării pașnice între popoare .

Sîntem convinși că aceasta se poate realiza numai printr-o dezarmare generală și totală, sub un riguros control internațional. Aceasta este în timpul de față problema fundamentală ce stă în fața întregii omeniri și cere cea mai grabnică rezolvare.

Noi salutăm strădaniile pe care oamenii de bună credință le depun în Conferința de la Geneva a celor 18 state și cerem să încheie cât mai urgent acordul pentru interzicerea și încetarea imediată a oricăror experiențe cu arme atomice și cu hidrogen.

În legătură cu aceasta, noi nu putem să nu exprimăm îngrijorarea Bisericilor noastre și a credincioșilor noștri și — fără nici o îndoială — a tuturor creștinilor și a tuturor omenilor cinstiți din lumea întreagă, față de reluarea unei noi serii de experiențe atomice, al căror început a fost făcut de curînd în insula Christmas.

Reluarea acestor experiențe chiar în zilele cînd au început tratativele de la Geneva, pune în primejdie întreaga cauză a păcii și a dezarmării și deschide calea extrem de primejdioasă a izbucnirii unui lanț de reacții și a unei curse nesfîrșite de înarmări și experiențe atomice.

Creștinii din toată lumea trebuie să ceară cu hotărîre și cu tărie, încetarea imediată a oricăror experiențe de acest fel.

Noi chemăm pe toți să se ridice ferm împotriva acestui rău al lumii de astăzi, în numele biruinței vieții, adevărului și păcii la care ne chiamă Domnul.

Mărturisim convingerea noastră nestrămutată că forțele păcii vor triumfa asupra forțelor răului, fiindcă însuși Domnul Hristos ne-a zis: «În lume necazuri veți avea, dar îndrăzniți, căci Eu am biruit lumea» (Ioan XVI, 33).

† ALEXEI

Patriarhul Moscovei și a toată
Rusia

† JUSTINIAN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe
Romîne

Înalții oaspeți au plecat cu avionul spre Moscova, în ziua de 4 iunie, lăsînd în inimile clericilor și credincioșilor Bisericii noastre, sincere sentimente de dragoste frățească și de nădejde în biruința cauzei păcii în lume și a înfrățirii tuturor popoarelor.

2. Vizita Delegației Bisericii Ortodoxe Sirbe, făcută Bisericii Ortodoxe Romîne, în frunte ca Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman al Serbiei și Macedoniei.

Între 23 octombrie și 5 noiembrie 1962, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, Arhiepiscop de Ipec și Patriarh al Serbiei și Macedoniei, a făcut o vizită Prea Fericitului Patriarh Justinian și Bisericii Ortodoxe Romîne. Sanctitatea Sa a fost însoțit de 10 persoane, între care: P. S. Episcop Visarion Costici al Banatului, cu reședința în Virșeș; P. S. Episcop Longhin Tomici al Zvornicului și Tuzlei; P. S. Episcop Simion al Carlovățului de Sus; P. S. Vladislav Mitrovici, Episcop de Zahumsk-Herțegovina, cu reședința la Mistar și P. S. Naum, Episcop de Zletovsc și Strumei.

De asemenea, au făcut parte din Delegație, Decanul Facultății de Teologie din Belgrad și alți protoierei și preoți și protodiaconul Catedralei din Belgrad.

Înalții oaspeți, în tot timpul vizitei, au fost înconjurați cu deosebită dragoste și atenție din partea membrilor Sf. Sinod, în frunte cu Prea Fericirea Sa, de reprezentanții clericilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Romîne. Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, în cuvîntarea de bun sosit a Delegației, a arătat că această vizită contribuie la «înțelegerea rostului legăturilor care ne-au unit de-a lungul veacurilor, cînd Bisericile și popoarele noastre au trăit în dragoste și frăție, luptînd împreună împotriva dușmanilor comuni și ajutîndu-se reciproc pentru dobîndirea idealurilor care le-au însuflețit».

Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a confirmat această, arătînd că vizita de acum este reflexul dragostei nefămurite față de Prea Fericirea Sa, față de Biserica Ortodoxă Romînă pe care o conduce și de întregul nostru popor.

În răstimpul șederii la noi, Delegația a vizitat Institutul Biblic și de Misiune, cu atelierele de la Schitul Maicilor și Plumbuita, admirînd obiectele de cult, veșminte preoțești, iconostase și străni sculptate, precum și arhitectonica acestei mînăstiri restaurată prin osîrdia și direcția îndrumare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. De asemenea, au făcut vizite la mînăstirile de pe cuprinsul Arhiepiscopiei noastre, la Țigănești, Ciorogirla, Ghighiu, avînd ocazia în drum de a vedea noile construcții realizate în anii puterii populare, rămîniînd încîntați de înflăcășarea întinerită a Capitalei noastre și a altor orașe.

În 26 octombrie 1962, Înălții oaspeți au asistat la Sf. Liturghie din ziua hramului Sf. Dimitrie-Basarabov.

La 27 octombrie, ziua fixată mai de mult pentru redeschiderea bisericii Domnița Bălașa din București, Sanctitatea Sa, împreună cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, au îndeplinit ritualul de reînviere a bisericii restaurate, după care au asistat la Sf. Liturghie oficiată de I.P.S. Mitropolit Iustin și P. S. Vladislav de Zahumsk-Herțegovina și P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, în mijlocul unui mare sobor de preoți.

După Sf. Liturghie, s-a citit documentul de sfințire și P. S. Episcop Vicar Antim Tîrgovișteanul a rostit o frumoasă cuvîntare.

DUPA REDESCHIDEREA BISERICII «DOMNIȚA BALAȘA» DIN BUCUREȘTI

Cuvînt rostit în această biserică de P. S. Episcop Antim Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, în ziua de duminică, 28 octombrie 1962.

«Doamne, iubit-am lăcașul unde sălășluiește slava Ța»

Iubiți credincioși,

Am dori astăzi să vă înfățișăm cîteva gînduri noi și completări la cele ce am rostit aci, în împrejurarea de ieri.

Păstrăm în inimă proaspătă și neuitată înălțătoarea slujbă închinată redeschiderii acestei biserici, la care au luat parte reprezentanții Bisericii Ortodoxe Sîrbe, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman, membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Romîne, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, precum și alți distinși oaspeți.

Ne-am rugat ca Dumnezeu să păzească sfînt lăcașul acesta și să reverse din scaunul slavei Sale strălucirea evangheliceștilor învățături în sufletele noastre.

Am evocat trecutul ctitoriei de aici, care se leagă de memoria celei de a șasea fiice a lui Constantin Brîncoveanu, Domnița Bălașa.

Această evlavioasă femeie, a ridicat o bisericuță împreună cu soțul său, Manolache Lambrino, în anii 1742—1744.

Bisericuța aceasta fiind neîncăpătoare, Doamna Bălașa — după cum ați auzit — a zidit apoi în 1751, altă biserică mai mare, pe locul în care ne găsim astăzi.

După dărîmarea acesteia, Safta Brîncoveanu ridică pe aceeași vatră a treia biserică, în 1842.

În sfîrșit, învechindu-se și aceasta, Epitropia Așezămintelor Brîncovenești construiește actuala biserică, în anul 1885, cu hramul Botezul și Înălțarea Domnului.

Concepută în stil bizantin, pe plan patrat cu cinci turle, după proiectul unei comisii de specialiști, în frunte cu arhitectul Al. Orăscu, noua biserică, de proporții impunătoare, prezintă unele influențe arhitectonice locale cu privire la turle, și influențe occidentale proprii acelei epoci cu privire la paramentul bisericii și stilul decorativ. Ea a fost clădită de constructorul român Dobre Nicolau, sub conducerea arhitectului Carol Beneș.

Grație înălțimei, proporției, sincerității dintre plan și fațadă, a detaliilor alese și prețiozității materialelor, biserica este un monument de prim ordin.

Timpla și stratele arhieriești au fost executate de sculptorul Mihail Babic.

Sfînțirea acestei biserici s-a făcut la 29 septembrie 1885, de către Mitropolitul Primat Calinic Miculescu. Nu ne îndoim că la desăvîrșirea acestui măreț monument de artă a contribuit în mare măsură, în calitate de elor al Așezămintelor Brîncovenești, și Mitropolitul Primat Calinic Miculescu, a cărui păstorie s-a împodobit și cu alte mari realizări, precum proclamarea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Romîne, înființarea Facultății de Teologie din București, ș.a.

De altfel, arătăm în treacăt, că toți Înflăcătorii Bisericii noastre, începînd din anul 1835, au păstrat calitatea de elori ai acestor așezăminte, potrivit dorinței testamentare a băneișii Safta Brîncoveanu.

În curgerea vremii, pînă spre zilele noastre, la această biserică s-au perindat un mare număr de slujitori bisericestii: arhieriei, preoți și cîntăreți vestiți. O atenție deosebită s-a

acordat în acest sfânt locaş muzicii bisericeşti corale, remarcându-se în această privinţă mari compozitori şi dirijori, între care: Alexandru Podoleanu, Eduard Wahman, D. Teodorescu, Dimitrie Gh. Chiriac, şi din anul 1928 până în 1954, profesorul Ion D. Chirescu.

*

În urma putrezirii fundaţiei sale din stâlpi de lemn, biserica din 1885 a fost supusă stricăciunii, ajungând să ameninţe cu prăbuşirea.

În aceste împrejurări, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, a hotărît preînnoirea din temelii a sfântului lăcaş.

În vederea acestei restaurări, Prea Fericirea Sa, încă de la 1 ianuarie 1958, a instituit în fruntea bisericii o nouă episcopie, compusă din trei membri: un delegat al Prea Fericirii Sale, în persoana P. C. Pr. Alexandru Zaharescu, şi doi descendenţi ai ctitorilor: d-nii Constantin Brincoveanu şi Emanoil Hagi-Moscu, ca epitrópi, — cu misiunea specială de a se îngriji şi lua măsurile necesare acestei lucrări de restaurare.

Lucrarea a fost efectuată în condiţii optime. Temelia actuală a preluat sarcina întregului edificiu şi prezintă o garanţie a solidităţii ce depăşeşte rezistenţa zidurilor.

Despre toate lucrările de aici, pe care le vedeţi, se poate spune că au fost o realizare pretenţioasă, care a cerut iscusinţă şi tenacitate, fiind duse la bun sfârşit de corpul de specialişti.

Lucrarea a fost executată în regie, de către Aşezămînt, finanţarea făcîndu-se în cea mai mare parte de Sfînta Arhiepiscopie a Bucureştilor.

Este greu de ţilcuit în cuvinte potrivite bucuria sufletelor noastre, a celor ce am participat la această înălţătoare slujbă de mulţumire lui Dumnezeu şi ne-am învrednicit să revedem acest măreţ lăcaş readus la chipul şi frumuseţea sa cea dintîi.

*

Totodată, ne-am bucurat ieri de cinstirea pentru înţia oară a noului hrană al acestei biserici — Sf. Dumitru-Basarabov.

O dată cu noi, au prăznuit numele său toţi credincioşii Bisericii Ortodoxe Romîne, mai ales începînd cu anul 1955, cînd cultul acestui sfînt a fost generalizat în cuprinsul întregii noastre Biserici, prin hotărîrea Sfîntului Sinod şi în cadrul unor impunătoare solemnităţi, la care au participat reprezentanţi din aproape întreaga Ortodoxie.

Vizita la această biserică a Sanctităţii Sale Patriarhul Gherman şi a întregii delegaţii a Bisericii Ortodoxe Sîrbe, se înscrie pe linia străvechilor legături de prietenie între cele două Biserici Ortodoxe surori.

Biserica noastră, însufleţită de rîvnă pentru propovăduirea şi realizarea cît mai grabnică a mesajului evanghelic de «pace şi bunăvoină între oameni», combate ura şi vrajba dintre oameni, cultivă spiritul de frăţietate şi de solidaritate umană şi promovează dragostea, apropierea şi colaborarea dintre toate popoarele lumii.

Şi acum, aducînd slavă Tatălui Cereş pentru că ne-a învrednicit să ducem la bun sfârşit această importantă realizare, să rugăm pe Dumnezeu ca şi de aci înainte să nu-şi depărteze dreapta Sa ocrotitoare şi milostivirea Sa de la acest sfînt lăcaş, ci să reverse darurile Sale cele bogate asupra celor ce vor sluji şi asupra celor ce se vor ruga aici, pentru ca toţi cei ce vor intra în această sfîntă biserică să sporească întru dreapta credinţă şi să înveţe a se iubi unii pe alţii.

Să ne rugăm Domnului ca să aibă în paza Sa şi sufletele credincioşilor roabelor Sale Bălăşa şi Safta, duhul cărora a plutit în acele clipe de reculegere de ieri deasupra capetelor noastre şi a binecuvîntat pe toţi acei care şi-au depus munca mai bogată sau mai mărunţă, pentru a readuce acest sfînt lăcaş la splendoarea sa, aşa cum se vede.

Duminică, 28 octombrie, a avut loc Liturghia solemnă în biserica Sf. Spiridon-Nou, oficiată de Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman şi Prea Fericitul Patriarh Justinian, asistaţi de un sobor impunător de Episcopi din Delegaţie şi de la noi, în mijlocul unui sobor alcătuit la fel, din preoţii oaspeţi şi PP. CC. Consilieri şi preoţi de la noi. S-a simţit aci unitatea de cult şi de credinţă, înfrăţirea şi comuniunea spirituală dintre membrii Delegaţiei Sîrbe de o parte şi clerul şi credincioşii Bisericii noastre de altă parte.

În această ambianță de înaltă trăire spirituală, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a rostit o cuvîntare în care a arătat că vizita Sanctității Sale Patriarhului Gherman al Serbiei în țara noastră este o dovadă a frăției și a solidarității care unesc în prezent Bisericele Ortodoxe Autocefale sub boltă ocrotitoare și mîntuitoare a Ortodoxiei Ecumenice.

Răspunzînd, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman și-a exprimat bucuria de nedescris de a veni la noi pentru a-și încălzi inima la flacăra credinței Bisericii Ortodoxe Romîne. Sanctitatea Sa dorește să se păstreze și să se întărească prietenia și frăția dintre popoarele noastre, continuînd aceeași cale urmată de strămoși.

În aceeași zi, Delegația a făcut o vizită la Institutul Teologic Universitar, unde corul studenților, sub conducerea prof. N. Lungu, a susținut un concert în cinstea Înălților oaspeți. P. C. Părinte Rector Diac. N. Nicolaescu a salutat venirea Înălților oaspeți, printr-o cuvîntare plină de căldură, exprimîndu-și convingerea că această vizită frățească formează o nouă și prețioasă verigă a legăturilor de nezdruincată prietenie dintre cele două Biserici surori.

Începînd din 29 octombrie, Delegația a făcut o vizită de 4 zile în țară, pentru a cunoaște monumente și locuri ce mărturisesc de pietatea strămoșilor noștri, tot atîtea centre de legătură între Bisericele noastre surori.

La mînăstirea Dealu și la Tîrgoviște, oaspeții au vizitat vechile centre de cultură — locurile unde ierom. Macarie, a dat la iveală cea dintîi carte tipărită în țara noastră. Prezența Intîistătorului Bisericii Ortodoxe Sîrbe în acest loc, astăzi, «dovedește permanența legăturilor frățești dintre Bisericele noastre — a spus P. C. Pr. Traian Ghica, Directorul Casei de Pensii a Bisericii Ortodoxe Romîne, care a întîmpinat pe Înălții oaspeți.

În continuare, delegații au văzut termocentrala de la Doicești, fabrica de ciment de la Fieni și mînăstirea Sinaia, apoi muzeul de la castelul Peleş și, în drum spre Brașov, au avut ocazia de a cunoaște localitățile climaterice și de turism cele mai importante din această parte a țării.

La Brașov, au vizitat biserica Sf. Nicolae-Schei, unde P. C. Vicar al Mitropoliei Sibiului a făcut o evocare a frumosoelor legături de credință dintre Bisericele romîne și sîrbe, iar după aceea, au vizitat și Uzina de Tractoare din Brașov.

La întoarcere, au văzut ctitoria lui Negru Vodă, la Cîmpulung, prima capitală a Țării Romînești, unde oaspeții au putut vedea mormîntul lui Nicolae-Alexandru Basarab și la Curtea de Argeș, au văzut ctitoria lui Neagoe Basarab și a soției sale, Despina-Milița, descendentă din dinastia sîrbească Brancovici. Au văzut apoi Biserica Domnească din Curtea de Argeș și urmele palatului domnesc, mînăstirea Cozia, rudă apropiată cu bătrînele ctitorii sîrbești de pe valea Moravei, unde s-a născut Sanctitatea Sa.

La R. Vilcea, au vizitat catedrala și reședința Sfintei Episcopii, unde P. S. Episcop Iosif Gafton a făcut un expozeu istoric al legăturilor Bisericii Romîne cu cea Sîrbă, amintind fapte și locuri care atestă statornicia și neîntrerupta prietenie și frăție dintre Bisericele noastre.

Reîntorși în București, Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman a fost primit de Președintele Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer.

În seara aceleiași zile, a avut loc o ședință comună a Delegației Bisericii Ortodoxe Sîrbe și a membrilor Sf. Sinod.

În urma convorbirilor din această ședință, s-a dat următorul

COMUNICAT

Asupra întîlnirii dintre Intîistătorii Bisericii Ortodoxe Romîna și Sîrbă

Noi, Intîistătorii Bisericii Ortodoxe surori Romîna și Sîrbă, ne-am întîlnit cu prilejul vizitei pe care o Delegație a Bisericii Ortodoxe Sîrbe a făcut-o Bisericii Ortodoxe Romîne între 23 octombrie—5 noiembrie 1962.

În timpul acestei întîlniri, care s-a desfășurat sub semnul dragostei în Hristos, Noi am vizitat biserici, mînăstiri și alte așezăminte bisericesti din R.P.R. și am făcut un sincer schimb de păreri asupra problemelor actuale ale vieții celor două Biserici surori, precum și asupra acelor probleme care interesează în cel mai înalt grad întreaga creștinătate contemporană.

De comun acord, am întocmit Comunicatul de față, în care subliniem, cu deosebită bucurie duhovnicească, identitatea punctelor noastre de vedere asupra tuturor problemelor discutate.

Astfel, Noi mărturisim încă o dată, convingerea Noastră că vechile legături frățești dintre Bisericile și popoarele noastre, ca și năzuințele lor comune de astăzi, spre pace, înțelegere reciprocă și conlucrare prietenească, constituie temelii trainice pentru dezvoltarea continuă, în viitor, a dragostei și frăției dintre noi.

De asemenea, afirmăm într-un singur gând că — împărtășind scopurile nobile care însuflețesc popoarele noastre vecine și prietene în munca lor pașnică și creatoare pentru proapșire materială și spirituală, precum și eforturile lor de adâncire a prieteniei cu toate popoarele din lume — Bisericele Ortodoxe Română și Sîrbă vor sprijini și de acum înainte, aceste strădăniile sfinte.

Afirmăm, în duhul adevărului evangheliei creștine, că preocuparea cea mai înaltă a Bisericilor noastre a fost, este și va fi de-a pururi păzirea Sfintei Ortodoxii și slujirea ei fără răgaz.

Sîntem încredeințați că învățătura Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, pe care o mărturisim și propovăduim fără încetare, obligă Bisericele noastre să-și sporească strădaniile pentru înlăptuirea mesajului evanghelic de pace, libertate și dreptate în lumea întreagă, pentru înlăturarea definitivă a războaielor din viața omenirii și pentru prefacerea «săbiilor în pluguri și a lăncilor în seceri», așa cum însuși Dumnezeu a poruncit prin glasul profetului Isaia (II, 4).

Pentru aceasta, Noi vom continua neîncetat conlucrarea Noastră sfintă, întru păstrarea duhului frățietății dintre creștinii de pretutindeni, întru întărirea unității în Hristos și întru sporirea dragostei creștine, spre a netezi calea către împlinirea înaltelor idealuri de înțelegere și bună conviețuire ale omenirii de astăzi.

† JUSTINIAN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

† GHERMAN

Patriarhul Serbiei și Macedoniei

† IUSTIN

† NICOLAE

† PARTENIE

† CHESARIE

† TEOCTIST

† VALERIAN al Oradiei

† ANTIM TIRGOVIȘTEANUL

† VISARION PLOIEȘTEANUL

† Episcopul Banatului, VISARION

† Episcopul de Zvornic-Tuzla, LONGHIN

† Episcopul de Carlovățul de Sus, SIMION

† Episcopul de Zahumsk, VLADISLAV

† Episcopul de Zlatovis și Strumi, NAUM.

În drum spre casă, Delegația a vizitat capitala banilor, Craiova. În continuarea călătoriei de reîntoarcere în țară, Înălții oaspeți s-au oprit la Timișoara, vizitînd Mitropolia și asistînd la Sf. Liturghie. De asemenea, au vizitat Episcopia Sîrbă din Timișoara

După vizita care s-a încheiat la bisericile parohiale sîrbești din Timișoara, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, la ultima masă petrecută împreună cu Delegația Sîrbă, a rezumat activitatea celor două săptămîni de vizită a Delegației Bisericii Ortodoxe Sîrbe în Biserica noastră.

Vizita Sanctității Sale Patriarhul Gherman și a Delegației Sîrbe a luat sfîrșit luni, 5 noiembrie 1962, întărind convingerea că această vizită a contribuit la întărirea prieteniei și a bunei înțelegeri între Bisericele noastre surori.

3. Vizita unor reprezentanți ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor în țara noastră.

La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, între 8—15 noiembrie 1962, Biserica Ortodoxă Română a primit vizita unei Delegații a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, din care fac parte I.P.S. Arhiepiscop Iacobos al Americii de Nord și Sud, Președintele al Consiliului Ecumenic al Bisericilor; Dr. Franklin Clark Fry, Președintele Federației Luterane Mondiale și Președinte al Comitetului Executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor; Dr. W. A. Visser't Hooft, Secretarul General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor și P. S. Emilianos, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice de Constantinopol la Consiliul Ecumenic al Bisericilor.

Delegația a fost primită de I.P.S. Mitropolit Iustin și condusă la Palatul Patriarhal, unde s-au întreținut cordial cu Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Justinian.

După vizitarea unor așezăminte religioase și culturale din Capitală, Înaltii oaspeți au vizitat Institutul Teologic Universitar, ocazie bine venită de a lua contact cu înșiși reprezentanții doctrinei ortodoxe, profesorii noștri universitari, cu care delegații au organizat o convorbire despre Consiliul Ecumenic și scopurile lui. În cinstea lor, Institutul a organizat un concert.

În aceeași seară, Delegația a plecat într-un circuit de vizite prin țară, la Cluj, Sibiu, Brașov, mănăstirea Agapia, mănăstirea Neamț și la Iași.

La Cluj, au avut ocazia de a constata că înfrățirea, ce există între cultele religioase din țara noastră, constituie un pas important în strădania pentru ecumenicitate. Același lucru l-au simțit și trăit la Brașov și Sibiu. Aci, au întâlnit pe I.P.S. Nicolae, Mitropolitul Sibiului, care a activat în 1927 la lucrările Mișcării Ecumenice de la Lausanne, iar în aula Institutului Teologic, au ascultat «Oda bucuriei» din simfonia IX a lui Beethoven și imnul ecumenist, compus de Christofor Tye (sec. XV), executate de studenții teologi ortodocși și evanghelici-luterani.

În urma celor văzute, Secretarul Consiliului Ecumenic, Dr. W. A. Visser't Hooft, a mărturisit că se află în fața unui paradox: «Biserica Ortodoxă Română, un timp izolată de Mișcarea Ecumenică, este în plină activitate ecumenistă, preoții și credincioșii români lucrează în spirit ecumenic».

I.P.S. Mitropolit Iustin a explicat oaspeților acest aspect, spunând că spiritul ecumenic este la noi o realitate, poporul român nutrește cele mai prietenoase sentimente de dragoste față de oamenii de pretutindeni și luptând pentru înțelegerea între popoare, pentru prietenie între oameni și pentru pace în întreaga lume.

Reînțorși la București, la recepția oficială de la Palatul Patriarhal, din ziua de 14 noiembrie 1962, Înaltii oaspeți au subliniat în cuvântările lor rolul important pe care «marea Biserică Ortodoxă Română îl are în Consiliul Ecumenic al Bisericilor». Au apreciat de asemenea realizările mărețe ale poporului român, care merită să fie «mult iubit și mai mult admirat», pentru că aceste realizări tind să slujească pacea în întreaga lume.

Președintele Comitetului Central al Consiliului Ecumenic, dr. Franklin Clark Fry, după ce a salutat pe Prea Fericitul Patriarh Justinian, ca pe unul dintre cei mai mari conducători ai vieții religioase internaționale, a prezentat Consiliul Ecumenic al Bisericilor, definindu-l ca locul în care se desfășoară o convorbire în familia lui Dumnezeu și a salutat intrarea Bisericii Ortodoxe Române în acest Consiliu «lără de contribuția căreia Consiliul Ecumenic al Bisericilor este numai o parte, nu un întreg».

D-l Secretar General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Dr. W. A. Visser't Hooft, observă că ideile despre Mișcarea Ecumenică nu sînt numai cunoscute în țara noastră, ci chiar trăite. D-sa relevă faptul că Biserica noastră — prin profesorii ei de Teologie — a contribuit foarte mult la popularizarea ideilor ecumeniste.

D-l Secretar General al Departamentului Cultelor, prof. Dumitru Dogaru, a salutat în distincții oaspeții, «nu numai pe purtătorii de cuvînt ai unirii între creștini, ci și activitatea lor de apropiere între toate popoarele lumii, indiferent de particularitățile lor politice, naționale, lingvistice sau de altă natură».

Prea Fericirea Sa, Părintele Patriarh Justinian, mulțumind distincțiilor oaspeți pentru cinstea de a ne vizita, și pentru aprecierile făcute cu privire la Biserica Ortodoxă Română, a făcut un scurt istoric al celor mai reprezentative acțiuni ecumeniste ale Bisericii noastre, începînd cu Apelul pentru pace către creștinii din toată lumea, din anul 1948, conținînd cu activitatea de înțelegere, prietenie și colaborare interculturală și interconfesională din țară.

Vizita delegaților Consiliului Ecumenic al Bisericilor a fost un prilej de a se cunoaște spiritul de ecumenicitate în care trăiesc Bisericile creștine din România.

III. ADUNAREA EPARHIALĂ A SFINTEI ARHIEPISCOPII A BUCUREȘTILOR

În ziua de 9 decembrie 1962, a avut loc ședința de constituire și de lucru a Adunării Eparhiale a Sfinței Arhiepiscopii. După Te-Deum-ul oficiat în Paraclisul Patriarhal, membrii Adunării Eparhiale au intrat în sala de ședințe din Palatul Patriarhal.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Președintele Adunării, a rostit următorul cuvânt de deschidere :

«ONORAȚI MEMBRI,

Ziua de astăzi este un prilej de mare bucurie pentru Noi, întrucît, prin alegerile ce s-au ținut în ziua de 22 noiembrie 1962, Colegiile noastre Electorale Bisericești au trimis în Adunarea Eparhială, elementele cele mai valoroase, pe cei mai reprezentativi membri ai vieții noastre bisericești și ai vieții sociale.

De aceea, pentru Mine, pentru Vicarii și pentru Consilierii Eparhiali, este o mare bucurie și o mare sărbătoare acceptarea dvs. de a fi membri ai Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Noastre.

După cum bine știți, onorați membri, creștinismul este grupat astăzi în trei mari ramuri, — cunoscute prin deosebirile lor dogmatice și mai mult prin formele lor de organizare a vieții bisericești și administrarea comunităților lor religioase : ortodoxismul, catolicismul și protestantismul.

Cele mai evidente deosebiri sînt cele de organizare administrativă, începînd de la parohie (comunitate), pînă la forurile superioare de conducere, în sînul fiecărei confesiuni.

În Biserica Ortodoxă, conducerea este sinodală și se bazează pe sobornicitate, adică pe principiul reprezentării clerului și credincioșilor în conducerea treburilor bisericești. Ortodoxismul a căutat ca, în toate forurile sale de conducere, să se respecte acest principiu sînt al sobornicității și al sinodalității.

Biserica Ortodoxă Romînă a ținut seamă de aceste principii și în toată organizarea sa, de la parohie și pînă la forurile superioare de conducere, a păstrat cu sfințenie aceste principii.

De aceea sîntem de față aci, mireni — ca reprezentanți ai credincioșilor — alături de cei care poartă haina bisericească — ca reprezentanți ai clerului, pentru purtarea de grijă la conducerea treburilor administrative și economice ale Eparhiei Noastre, constituiți într-un organ sobornicesc, reprezentativ și deliberativ.

În această calitate, vom alege — respectînd principiul sinodalității — organele permanente executive : Consiliul Eparhial pentru treburile culturale, sociale, administrative și economice-financiare — iar pentru disciplina clerului — Consistoriul Eparhial.

Principiul sinodalității se păstrează și în conducerea vieții spirituale și dogmatice a Bisericii noastre, prin Sf. Sinod.

Deci, în toată organizarea și conducerea noastră sînt păstrate și respectate aceste principii care stau la baza vieții noastre bisericești administrative.

Și, pentru că astăzi sînteți la ședința primei sesiuni, voi da citire textului Statutului nostru, din care veți vedea că Adunarea Eparhială are atribuții de cea mai mare importanță în conducerea treburilor eparhiale.

După citirea art. 21, 92, 93 și 94 din Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Romîne, Prea Fericirea Sa continuă :

După cum vedeți, atribuțiunile Adunării Eparhiale sînt multe și însemnate, mai ales în treburile cultural-sociale, administrative și economice-financiare. În conducerea acestor sectoare, Adunarea Eparhială ne va fi de mare folos, pentru că cei aleși cunosc realitățile vieții sociale-bisericești din cuprinsul Eparhiei.

Aveni în Adunarea Eparhială membri vechi, care au făcut parte — în această calitate — timp de 12—16 ani, cum sînt : d-l prof. Constantinescu-Iași și d-l dr. Nicolae Gh. Lupu, — de prezența cărora sîntem deosebit de onorați cu toții. De curînd, am trăit sentimente de aleasă bucurie, cînd am aflat că d-l academician prof. Constantinescu-Iași a fost distins cu înalte decorații și proclamat «doctor honoris causa» în științele istorice, al Universității Lomonosov din Moscova, iar d-l academician dr. Nicolae Gh. Lupu a fost proclamat «om de știință emerit».

Le-am exprimat sentimentele Noastre de admirație și prețuire, în numele forurilor noastre bisericești și i-am felicitat la timp, prin telegrame și verbal. Ne exprimăm și acum bucuria că au acceptat să fie din nou în mijlocul nostru.

După îndeplinirea dispozițiilor din Statutul de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Romîne — privitoare la constituirea Adunării Eparhiale, alegerea Comisiunilor

Adunării, delegarea reprezentanților în Adunarea Națională Bisericească, alegerea membrilor Consiliului Eparhial și a Consistoriului Eparhial, — ne vom prezenta în fața dvs. cu rapoartele de activitate desfășurată în Eparhia Noastră în anul 1961. În această activitate, am avut un ajutor prețios din partea Prea Sfințitului Episcop Teoctist Botoșăneanul, astăzi Episcop al Aradului, care — în calitatea sa de Episcop-Vicar, delegat al Nostru la conducerea treburilor administrative și economico-gospodărești ale Eparhiei, — a desfășurat o activitate rodnică, demnă de toată lauda, pentru care îi exprimăm de aci, toată prețuirea și mulțumirile noastre și propun să-i transmitem aceste sentimente printr-o telegramă.

Între noi, Chiriarhii și membrii Adunării Eparhiale și ai Consiliului Eparhial, care au activat până acum, s-au stabilit raporturi de prietenie și prețuire. Exprim tuturor mulțumiri, cu nădejdea că ne vor fi de ajutor și de aci înainte, oricând vor fi solicitați.

Pentru a cunoaște volumul lucrărilor Eparhiei Noastre, vă informăm că Arhiepiscopia Bucureștilor este Eparhia cea mai mare. Ea este de două ori mai mare decât Eparhiile Iașilor, Craiovei și Sibiului, și de trei ori mai mare decât a Timișoarei. Are 23 protopopiate și 1535 parohii, în prezent, și 1955 preoți.

Eparhia Bucureștilor este totodată și Eparhia de reședință a Patriarhiei Române; în această calitate, are deci și sarcina de reprezentare, deoarece, cu prilejul diferitelor vizite cu care a fost onorată Biserica noastră, cei care au reprezentat și au primit pe oaspeți au fost clerul și credincioșii Eparhiei Bucureștilor.

Am avut, în ultima vreme, două înalte vizite: vizita Delegației Bisericii Ortodoxe Ruse, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și a toată Rusia, și vizita Delegației Bisericii Ortodoxe Sârbe, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman.

Pentru ambele Delegații, Eparhia Noastră a fost aceea care a făcut oficiul de gazdă, iar la primirea festivă și la slujbele ce s-au oficiat, au participat și au contribuit la crearea atmosferei sărbătorești, clerul și credincioșii Eparhiei noastre și, în primul rînd, cei din București.

În ziua de 8 noiembrie 1962, au sosit în Eparhia Noastră delegații Consiliului Ecumenic al Bisericilor: dr. Clark Fry, Președintele Comitetului Central și al Comitetului Executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, însoțit de I.P.S. Mitropolit Iacobos, Mitropolitul grec-ortodox al celor două Americi, — care a mai fost în țara noastră în anul 1955. A mai fost însoțit de Secretarul General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, d-l Visser't Hooft, și de P. S. Episcop Emilian, reprezentantul permanent al Patriarhiei Ecumenice pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor la Geneva.

La primirea acestor vizite, au fost prezenți și au făcut față cu cinste clericii și credincioșii Eparhiei Noastre, în frunte cu Centrul nostru Eparhial. Acestea au impresionat în mod deosebit pe delegații care ne-au cinstit cu vizitele lor și au plecat cu cele mai frumoase impresii de felul cum au fost întâmpinați.

Vom avea și alte evenimente care vor cădea, din punct de vedere financiar, și pe seama Patriarhiei, dar vor cădea în bună parte și pe seama Eparhiei Noastre. Deci, în rezolvarea problemelor economice, este necesar să se știe că unele cheltuieli vor fi prilejuite de astfel de vizite.

*

Pentru clerul nostru, participarea la Lupta pentru Pace este o datorie de prim ordin, la care ne îndeamnă însăși învățătura Bisericii noastre. De aceea, preoțimea s-a străduit să fie permanent la datorie, pentru ca problema problemelor din zilele noastre, împiedicarea izbucnirii unui nou război, să se realizeze spre binele întregii omeniri.

Și aceasta nu este posibil decât prin vigilența și acțiunile tuturor luptătorilor pentru pace, oriunde s-ar afla ei. Pentru noi toți și pentru cei ce doresc binele omului și fericirea lui, idealul este să construim cu toții o viață fără arme și fără războaie. Aceasta este cuprinsă în însăși menirea slujirii noastre de apostoli ai lui Hristos.

De curînd, am trăit momente de spaimă, prilejuite de turburările din preajmă Cubei. Să nu ne lăsăm ademeniți de uneltirile celor ce aștia la învrăjbirea dintre popoare și război, și să întărim tot mai mult lupta pentru pace. Să nu uităm că ortodoxismul este cel care a deschis primul drum în lupta Bisericilor pentru pace, în 1948, prin Apelul de la Moscova, adresat lumii creștine.

De atunci și pînă astăzi, noi am mobilizat permanent clerul și credincioșii Bisericii noastre la această nobilă luptă la care ne chiamă însuși Hristos.

Încă o dată, vă mărlurim sentimentul de bucurie pe care îl simțim văzînd aci, prezenți în unanimitate, reprezentanți și mai vîrstnici și mai tineri ai credincioșilor și clerului, care pornesc — începînd de astăzi — la drumi împreună cu noi, pentru promovarea vieții administrative, culturale și economice a Eparhiei Noastre.

Gîndurile noastre se îndreaptă către Conducătorii Statului, care stau de veghe, fără odihnă, la cirna corăbiei, Patriei noastre, conducînd-o cu înțelepciune către limanul luminos al vieții celei noi.

Acestor Conducători ținem să le exprimăm de aci sentimentele Noastre de grațitudine și deosebită prețuire, prin trimiterea unor telegrame pe care vi le prezentăm în proiect și vi le propunem spre aprobare.

Iată textul lor :

Domnului ION GHEORGHE MAURER

Președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Romîne

Loco

Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor, întrunită în ședință de constituire și de lucru, astăzi, 9 decembrie 1962, și Noi personal, exprimăm cu acest prilej, atît Domniei-Voastre cît și întregului guvern, sentimentele Noastre de înaltă prețuire și Vă încredințăm că preoțimea și credincioșii creștini ortodocși din cuprinsul acestei Eparhii sprijină munca depusă pentru zidirea vieții celei noi care se înfăptuiește în țara noastră și luptă cu însuflețire pentru triumful cauzei sfinte a păcii și prieteniei între popoarele lumii.

Pătrunși de admirație față de uriașul progres material și cultural realizat de regimul democrat-popular în scumpa noastră țară, Republica Populară Romînă, Vă rugăm să primiți asigurarea devotamentului nostru, cu încredințarea că nu vom precupeți nici un efort în lupta pentru pacea lumii, pentru dezarmarea generală și totală, pentru libertatea și independența tuturor popoarelor.

PREȘEDINTE,
† JUSTINIAN
PATRIARH

(Telegrama a fost aprobată de către Adunarea Eparhială, fără modificări).

Domnului Profesor DUMITRU DOGARU
Secretar General al Departamentului Cultelor

Loco

Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei Bucureștilor, nou aleasă prin votul Colegiilor Electorale Preoțești și Mirenești din 22 noiembrie 1962, întrunită în ședință de constituire și de lucru astăzi, 9 decembrie 1962, și Noi personal, Vă adresăm cu acest prilej, atît Domniei-Voastre, cît și colaboratorilor Domniei-Voastre, alese mulțumiri pentru tot sprijinul ce Ne-ați acordat în rezolvarea problemelor bisericesti legate de bunul mers al acestei Eparhii și Vă rugăm să primiți asigurarea că preoțimea și credincioșii creștini ortodocși din cuprinsul ei participă cu însuflețire la munca ce se desfășoară pentru înflorirea scumpei noastre Patrii, Republica Populară Romînă, pentru cauza apărării păcii și prieteniei între toate popoarele lumii.

PREȘEDINTE,
† JUSTINIAN
PATRIARH

(Telegrama a fost aprobată de către Adunarea Eparhială, fără modificări).

COMITETULUI NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII
DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei București, întrunită în ședință anuală de lucru, astăzi, 9 decembrie 1962, Vă roagă să primiți încredințarea că preoțimea și credincioșii creștini ortodocși din cuprinsul acestei Eparhii participă cu însuflețire la toate acțiunile inițiate de Consiliul Mondial al Păcii, pentru zidirea unei lumi fără arme și fără războaie și sprijină eforturile dvs. și ale Conducătorilor Patriei noastre în lupta pentru apărarea păcii și înfrățirea popoarelor.

Cu puteri sporite, vom continua această lucrare pînă la împlinirea celei mai arzătoare dorințe a oamenilor cinstiți de pretutindeni: dezarmarea generală și totală.

PREȘEDINTE,
† JUSTINIAN
PATRIARH

(Telegrama a fost aprobată de către Adunarea Eparhială, fără modificări).

Mulțumindu-vă pentru interesul pe care l-ați arătat prin participarea dvs., în unanimitate, la această ședință, vă urez spor la lucru în osteneala pe care v-ați luat-o de a Ne fi colaboratori și sfetnici apropiați».

După cuvîntul de deschidere, s-a procedat la verificarea mandatelor membrilor, pe secțiuni, făcîndu-se validarea mandatelor pe baza rapoartelor celor două secțiuni, care s-au consensnat în procese-verbale, prin care se constată că în urma cercetării minuțioase, atît a dosarelor electorale, cît și a mandatelor membrilor aleși în Adunarea Eparhială, au fost îndeplinite toate formele legale, fără a se ivi cazuri de contestație. În urma validării mandatelor celor 30 membri aleși, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian declară Adunarea Eparhială legal constituită și capabilă a aduce hotărîri valabile.

În continuare, s-au ales pe timp de 4 ani membrii celor patru Comisiuni, cei trei reprezentanți în Adunarea Națională Bisericească, membrii Consiliului Eparhial și ai Consistoriului Eparhial și s-a trecut la lucru, Adunarea îndeplinindu-și atribuțiunile ca Adunare întrunită în ședință anuală ordinară. S-au examinat Rapoartele Generale ale Sectoarelor în Comisiunile respective, care au raportat Adunării constatările în legătură cu activitatea desfășurată.

După discuțiile pe marginea Rapoartelor Comisiunilor respective și după aprobarea lor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian a mulțumit membrilor Adunării Eparhiale pentru participarea la discuții în legătură cu problemele economice, culturale și administrative, ca și pentru aportul adus prin propunerile făcute cu privire la rezolvarea mai bună a acestor probleme în viitor.

REDAȚIA

CONGRESUL PENTRU PACE DE LA MOSCOVA ¹

În zilele Congresului Mondial pentru pace și dezarmare de la Moscova, și anume la 13 iulie 1962, în orașelul Zagorsk (regiunea Moscova), a avut loc o întâlnire a participanților lui, reprezentanți ai diferitelor religii și confesiuni. În lavra Troița-Sergheieva din Zagorsk, s-au adunat aproape 350 de oaspeți în sala de festivități a Academiei duhovnicești din Moscova. La masa prezidiului, au luat loc: Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei, P. F. Patriarh Chiril al Bulgariei, Patriarhul Catolicos Efrem al Gruziei, Patriarhul Catolicos al tuturor armenilor, Vasken I, Arhiepiscopul de rit vechi Iosif, dr. Beresstocki, Episcopul catolic din Ungaria, R. Forbekk, pastorul dr. Hromadka din Cehoslovacia, luptător pentru pace foarte cunoscut, reprezentanți ai clerului budist, soli din țări africane și asiatice. A prezidat Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei al Moscovei și întregii Rusii.

La îndemnul Sanctității Sale Patriarhului Alexei, asistența se ridică în picioare: «Împărate Ceresc, Mîngîietorule, Duhul Adevărului...». La această rugăciune către Sfîntul Duh, pe care a început s-o rostescă Patriarhul ortodox, s-au alăturat îndată creștinii prezenți în sală, veniți din țări în care este răspîndită credința ortodoxă. Creștinii eterodocși, cu toate că nu cunoșteau textul acestei rugăciuni, s-au rugat într-un cuget cu ortodocșii. Dimpreună cu creștinii, s-au rugat unicului Dumnezeu și credincioșii altor religii, căci unul este Dumnezeu și nu există un altul afară de El.

Dumnezeu este unul... «Și a făcut dintr-un singe tot neamul omenesc ca să locuiască peste toată fața pămîntului, așezînd vremile cele de mai înainte rînduile și hotarele locuinței lor ca să caute pe Domnul, doar L-ar simți și L-ar afla, măcar că este departe de fiecare din noi, căci în El viem și ne mișcăm și sîntem... și neamul Lui sîntem» (Fapt. Ap. XVII, 26—28).

Dumnezeu este unul, iar oamenii sînt copii ai Părintelui Ceresc. Sîntem neamul Lui și Tatăl Ceresc îi iubește pe toți cei pe care i-a creat; îl iubește pe fiecare om, ca pe o făptură prea aleasă, îl iubește fără a Se uita la vrednicia sau nevrednicia lui. El «soarele Său» îl răsare peste cei răi și peste cei buni și plouă peste cei drepti și peste cei nedrepți» (Matei V, 45).

Iar dacă Tatăl Ceresc Iși iubește făptura, cere același lucru și de la om, deoarece omul este creat după chipul și asemănarea Creatorului și numai iubind pe fratele său va fi vrednic omul a se chema cu adevărat fiu al Tatălui din cer.

După rugăciune, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei s-a adresat celor de față, cu următoarele cuvinte:

«Prea iubiți frați și colaboratori la marea cauză a apărării păcii! Ne bucurăm că vă putem saluta la noi, în lavra Sf. Sergheie, ca să continuăm și aici osteneala noastră de slujire a marelui cauze a păcii. În lavra Troița-Sergheieva, acum zece ani, s-au adunat în același scop reprezentanții Bisericilor și cultelor religioase din țara noastră. Iar acum, în zidurile acestui vechi lăcaș, s-au strîns activiști religioși din multe țări, lucru ce-i dă adunării noastre o importanță deosebit de remarcabilă.

1. În „Jurnal Moskovskoi Patriarhii“, 1962, nr. 8, p. 14—26.

Dacă astăzi vorbim despre pace cu o deosebită neliniște și ne întâlnim pentru pace la conferințe naționale și internaționale, aceasta se datorește posibilității, de care ne dăm limpede seama, a izbucnirii incendiului unui nou război mondial, a cărui primejdie umple inimile oamenilor de turburare și teamă.

Despre temeiul temerilor noastre vorbește «războiul rece» care continuă focarele de încordare internațională existente, nefastele experiențe cu arma atomică, cursa neîncetată a înarmării atomice.

Înțelegem bine cu toții că astăzi există în genere o încordare internațională și sintem conștienți de datoria noastră de a aduce fiecare partea sa la cauza luptei pentru pace.

Ne bucurăm de cinstea de a fi membri ai Congresului Mondial pentru dezarmare generală și pace și de aceea se cuvine ca fiecare dintre noi, pe măsura posibilităților sale, nu numai în aceste zile de activitate a Congresului, ci și de acum încolo, să se simtă îndatorat a se manifesta, într-un fel sau altul, ca un luptător activ pentru pace.

Ce ne unește pe noi, delegații Congresului, adunați aici, afară de grija pentru binele patriei și de aversiunea pentru război? Ne unește, niai presus de toate, credința în Dumnezeu; sintem cu toții oameni credincioși, indiferent de religia fiecăruia dintre noi.

Ne-am adunat, uniți fiind prin această credință, să exprimăm într-un chip sau altul, dorințele noastre și apoi să adoptăm o rezoluție a adunării noastre privind problema păcii, și anume măsurile și modul prin care putem contribui la înlăturarea amenințării războiului ce planează asupra lumii și a uriașelor dezastre legate de el, pe care caută a-l dezlănțui asupra oamenilor pașnici voința crininală a adepților războiului.

Ca oameni credincioși, noi nu trebuie să ne pierdem nădejdea în triumful final al binelui și dreptății, deoarece, așa cum spune Înțeleptul în cărțile Sfintei Scripturi, «cel ce face rău nu propășește» (Pilde XXIV, 20) și «Domnul nu susține mâna răufăcătorilor» (Iov VIII, 20).

Cu ajutorul lui Dumnezeu și al credinței în izbînda cauzei noastre nobile, să trecem la consfătuirea noastră!».

După această cuvîntare, Mitropolitul Pimen al Leningradului și Ladogăi, a propus o ordine de zi și un regulament al cuvîntărilor și munca consfătuirii a început.

P. F. Patriarh Chiril al Bulgariei a vorbit în cuvîntarea sa despre teologia păcii și despre răspunderea tuturor membrilor societății pentru păstrarea păcii pe pămînt: «Sintem dator să ne întrebăm: oare, noi, reprezentanții religiilor din toată lumea, în deplina conștiință a datoriei și a răspunderii noastre, participăm cu toții la lupta împotriva războiului rece dezlănțuit și a unui război nuclear distrugător? Sau, poate și acum, din diferite considerații, care n-au nimic comun cu poruncile fundamentale ale religiei, unii stau deoparte, sau contribuie prea puțin la unirea forțelor iubitoare de pace din lume? Pacea însă este o cauză dumnezeiască, deoarece Dumnezeu este pace și viață. Noi, creștinii, credem și mărturisim că Dumnezeu este pace, viață și bucurie și primim cu credință adîncă cuvîntul Mîntuitorului și Învățătorului nostru Iisus Hristos că cei făcători de pace, îi ai lui Dumnezeu se vor chema.

Războiul este un lucru urît de Dumnezeu și noi trebuie să luptăm împotriva lui, după cum sintem chemați să luptăm împotriva păcatului.

Sint pe deplin convinși că noi, reprezentanții religiei, trebuie să chemăm pe toți credincioșii și conducătorii religioși, ca să ne înălțăm împreună glasul pentru dezarmare, care în aceste timpuri de primejdie, este singura cale ce duce la o pace adevărată și trainică. Credincioșii așteaptă de la noi, în primul rînd de la noi, cuvîntul cel bun al păcii. Noi trebuie să îndreptăm această așteptare, sau mai bine zis, această sete a inimilor credincioase.

Atotputernicul Dumnezeu să ne însuflețească cu îndrăzneală plină de har, ca să vestim fără teamă, neobosiți, cuvîntul Său părintesc: «pe pămînt pace și între oameni bună voire».

A urmat apoi la cuvînt Patriarhul Catolicos al tuturor armenilor, care a adus participanților la congres salutul și binecuvîntarea vechiului Ecimiadzin, spunînd: «Evanghelia Domnului nostru ne învață că oamenii își pot dovedi dragostea lor față de Dumnezeu, printr dragostea către semenii lor. Considerăm că în zilele noastre, această poruncă evanghelică trebuie înfățișată în următoarea formă: dacă crezi în Dumnezeu și-L iubești pe El, dovedește-o prin dragostea ta de pace. Astăzi, dovada cea mai bună a dragostei de oameni este lupta ce se duce în numele păcii, în întreaga lume, și a prieteniei între popoare.

Creștinismul, în esența sa, este o misiune a dragostei de pace și a umanismului între oameni. Așadar, noi, clericii, sintem datori să conducem omenirea care trăiește în frică și nesiguranță, pe calea păcii și a dezarmării generale.

În condițiile secolului atomic, nu mai poate fi cineva creștin sau om, fără a fi apărător al cauzei păcii și fără a activa în numele biruinței ei finale. Astăzi, nu se poate soluționa prin război nici o problemă socială, politică, națională sau internațională. Posibilitatea războiului trebuie înlăturată din gândirea umană.

Popoarele lumii trebuie să ceară cu hotărâre ca Organizația Națiunilor Unite și toate forțele solidarizate ale statelor să slujească unui țel unic: asigurarea păcii în toată lumea și căutarea căilor pentru o dezarmare generală și totală.

Să înceteze experimentarea oricărui fel de bombe atomice! Dacă în zilele noastre, noi, cei ce trăim pe pământ, nu vom ști să potolim și să răsturnăm pe monștrii cupriași de duhul războiului, mai sintem vrednici să purtăm numele de om, să ne numim creștini și, în genere, avem dreptul să trăim în această lume plină de bunuri și minuni?

Să țintuim pe Cain la stîlpul infamiei, pentru ca nicideată să nu-și mai ridice mâna-i criminală, iar Abel să poată trăi și lucra spre slava poruncilor lui Dumnezeu și spre gloria omenirii.

Impotrivirea față de război este tot una cu supunerea la voința Celui Prea Înalt.

Vorbesc în numele Bisericii și a poporului armean, care în decursul veacurilor, a fost supus la suferințe groaznice, pe propriul său pământ. Ingrozitoare a fost soarta care a atins poporul nostru în cursul primului război mondial, cînd au fost împușcați două milioane de armeni și au ars ca niște ruguri, mii de sate și orașe armenie, sute de mînăstiri și biserici de pe pământul Armeniei de apus. Poporul armean a dat multe jertfe și în timpul celui de al doilea război mondial, apărînd împreună cu popoarele sovietice frățești sîntul pământ natal de năvălirea fasciștilor!

Purtînd în inimă amintirea nenumăratelor jertfe ale poporului nostru, cerem conducătorilor să lupte pentru pace, dreptate și dezarmare».

După cuvîntarea căpeteniei Bisericii Armenie, a luat cuvîntul dr. I. Hromadka, decanul Facultății de Teologie «Jan Amos Komenski». Dînsul și-a țînut cuvîntarea sa mai întîi în limba rusă, apoi a tradus-o în alte limbi: «Țin să mulțumesc I.P.S. Patriarh Alexei — a spus el — pentru ospitalitate și fac apel la toți cei de față, să-și înțeleagă în mod desăvîrșit datoria lor de a lupta pentru pace. Noi, persoane de diferite credințe religioase, ne-am adunat aici în baza unui temei unic — al luptei pentru pace. Cei mai mulți dintre noi sintem de religie creștină, prin urmare, ne revin și obligații mai mari. Trebuie să ne ajutăm unii pe alții, de vreme ce credem în Iisus Hristos. Credința noastră comună în Iisus Hristos ne cere să slujim împăcarea. Trebuie să fim aici ca o familie mare de creștini credincioși. Vă mulțumim, I.P.S. Părinte, că ne-ați dat putința să ne adunăm în acest loc, între zidurile sfințite ale unei vechi lavre, ce a fost un izvor de cultură bisericească rusă».

La cuvînt, a urmat apoi șeful budiștilor mongoli, Gombees. «Clerul și credincioșii Mongoliei, — a spus el, — împreună cu întreaga populație, luptă pentru ca pe pământ să fie pace, ca oamenii să trăiască fără frică și suferință, o viață fericită. În aceste zile însă ne aflăm în fața unei primejdii de moarte. Trebuie să spunem cu țarie că arma ucigașă care ne amenință azi pe toți este un păcat și o urciune înaintea lui Dumnezeu.

Se cuvine să declarăm în numele lui Dumnezeu, cu forțe unite, într-un singur cuget și gînd, că această armă purtătoare de moarte trebuie distrusă. Buda a învățat că nu există în lume nici o ființă vie care să nu luge de suferință și căreia să nu-i fie scumpă viața. Buda a învățat că omul trebuie să apere orice viață. De aceea, noi, urmînd porunca lui Buda, îndemnăm la dezrădăcinarea de pe pământ a tot ceea ce este vătămător și la sădirea a tot ce e prielnic pentru viață. Acesta este lucrul cel mai nobil. Toți clericii și credincioșii trebuie să se unească într-o unică luptă sîntă. În numele tuturor armenilor care cred în Dumnezeu, în numele adunării noastre, trebuie să facem un apel corespunzător, al cărui înțeles trebuie să se cuprindă în cuvintele: «Pace în lumea întreagă, în numele bunei stări și fericirii omenirii».

Un luminos cuvînt a rostit delegatul indian, Kara Kalelcar, adept al doctrinei lui Mahatma Gandhi. «Lucrez la Institutul «Mahatma Gandhi» — a spus el — și aș dori să comunic ideile fundamentale ale mesajului cunoscut tuturor indienilor, al învățătorului meu, Mahatma Gandhi. Adepții unor religii afirmă că Dumnezeu i-a dăruit numai pe ei cu cu-

noașterea adevărului. Dar Mahatma Gandhi a afirmat că toate religiile posedă cunoașterea adevărului. Odată, Mahatma Gandhi a vorbit în fața unor studenți ce aparțineau unor religii diferite; ei l-au rugat să le redea conținutul predicii de pe munte, rostită de Iisus Hristos. Mahatma Gandhi le-a satisfăcut dorința, iar după aceasta, era limpede că studenții, fără să cunoască Evanghelia, sînt prin substanța ideilor lor, creștini. Pentru asemenea oameni, Iisus Hristos este o persoană scumpă care și astăzi este viu.

Mă neliniștește faptul că oamenii nu dau considerație lui Dumnezeu și lui Iisus Hristos. Principalul este însă ca Domnul să nu-Și întoarcă fața de la noi și să nu ne uite. În rîndurile creștinilor, există multe curente și secte ce nu se împacă între ele. Care dintre ele este adevărată? Inclina să cred că Iisus Hristos îi va primi pe toți. Dovada acestei afirmații a mea este adunarea noastră de astăzi. Ne-am adunat, aici, în acest loc sfințit, pentru o idee sfîntă unică, de a lupta pentru pace. Unele guverne vorbesc despre pace, dar își sporesc înarmările. În apelul pe care ne vom sili să-l elaborăm azi, trebuie să exprimăm cerința ca arma nucleară să fie interzisă. Trebuie să alegem între egoism și jertfirea de sine. Avem în față două posibilități: trebuie să facem alegerea între bombe și răstignire. Indiferent cărei religii i-am aparține, noi trebuie să ne pronunțăm pentru răstignire și nu pentru bomba atomică. Să ne prosternăm în fața lui Hristos și să fim gata de jertfelnicie. Sensul mesajului lui Mahatma Gandhi constă în unirea tuturor religiilor în lupta cu răul. Oamenii neînarmați, dar care dispun de tăria de a se jertfi, pot preveni războiul. Iar dacă pe undeva ar începe un război, noi, oamenii credincioși, trebuie să mergem într-acolo, ca să ne oferim drept jertfă, spre a preîntîmpina războiul. Iată de ce vă spun tuturor: «Hristos n-a murit; Hristos este viu în inimile noastre». Dacă vom urma pe Hristos, vom dobîndi pacea. Unii credincioși nu-L pot primi cu numele pe Hristos, dar ei pot și trebuie să-L primească în spirit. Spunîndu-vă acestea, sînt fericit că am venit aici și v-am transmis esența mesajului lui Mahatma Gandhi».

După adeptul lui Mahatma Gandhi, a vorbit un delegat din Marea Britanie, doc. John Vincent. El a spus: «I.P.S. Voastră, dragi surori și frați! Sînt nespuse de recunoscător profesorului venit din India, pentru că ne-a chemat pe noi, creștinii, la pace și ne-a vorbit cum trebuie să se comporte un adevărat creștin. Dar ce trebuie să facem ca să introducem în viața noastră un duh nou, un duh de pace și înțelegere? Trebuie să spunem guvernelor noastre că ele, cînd se gîndesc numai să folosească arma nucleară, sînt deja vinovate de moarte atomică».

O cuvîntare lungă și plină de conținut a ținut apoi Arhiepiscopul Nicodim al Iaroslavlului și Rostovului:

«Iubiți prieteni și frați!

Noi, fruntașii religioși, alături de mulți alți oameni de bunăvoință, participăm la lucrările actualului Congres Mondial pentru dezarmare generală și pace.

Reprezentăm aici mai multe religii — a spus Arhiepiscopul Nicodim — dar pe toți ne unește un unic scop nobil: să căutăm mijloace eficace de întărirea păcii în lumea întreagă, să nu îngăduim izbucnirea unui nou război mondial, cu urmări într-adevăr înspăimîntătoare pentru omenire.

Fiecare dintre noi este în același timp un fiu al poporului său și un cetățean al statului său. Iată, noi, în calitate de cetățeni ai Uniunii Sovietice și reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Ruse și ai altor Biserici și culte din țara noastră, trăim o deosebită bucurie la gîndul că acest congres, ale cărui lucrări urmăresc binele întregii omeniri, are loc în capitala mării noastre patrii, de unde nu conținesc să pornească apeluri stăruitoare și sincere către toate popoarele, pentru dezarmare și pace.

Dragi oaspeți, dragi prieteni și frați, noi credem și nădăjduim că eforturile noastre comune pentru această cauză sfîntă, întărite de dragostea frățească, nu vor rămîne fără rod. Credem și nădăjduim că Domnul ne va ajuta în această lucrare a noastră. Pentru fiecare dintre noi, ca de altfel pentru fiecare om care gîndește, este limpede și evidentă seriozitatea momentului de față. A trece cu vederea, a ignora aceasta, nu putem, deoarece continuarea unei astfel de poziții ar aduce inevitabil după sine războiul.

Răspunderea pentru timpurile pe care le trăim se mărește pentru că, din păcate, nu toți adepții sinceri ai păcii definesc just cauza încordării internaționale din epoca noastră,

considerînd-o simplist și fals, ca fiind urmarea creșterii, cu aceeași destinație, a potențialului de război, de ambele părți.

Pentru o dreaptă înțelegere a lucrurilor, pentru cauza păcii în lumea întreagă, fiecare om cinstit trebuie să-și însușească ideea că merită condamnarea tuturor popoarelor acea parte care nu confirmă în mod real dragostea sa de pace, care respinge propunerile celorlalte părți îndreptate spre întărirea păcii internaționale și a securității popoarelor.

Dimpotrivă, vrednică de toată aprobarea și susținerea este acea parte care caută cu energie și perseverență căile și mijloacele de preîntîmpinare a războiului și tinde prin toate mijloacele să asigure poporului său condiții de construcție pașnică. Poate fi oare învinovățit acel popor care-și apără libertatea și pacea și este nevoit să-și țină sabia scoasă din teacă? Astăzi, mai mult ca oricînd, de la toți cei ce luptă pentru pace și însetează după ea, se cer eforturi reale în lupta pentru pace. Această problemă nu mai poate fi ignorată, căci ar însemna că n-am putea alege drumul cel drept către pace și n-am găsi mijloacele potrivite de a o înlăptui.

Noi știm că datoria noastră, datorie de oameni credincioși, consistă în slujirea lui Dumnezeu, și prin aceasta, în slujirea binelui. În timpul vieții noastre pămîntești, sîntem chemați a realiza binele, a tinde la pacea și bunăstarea omenirii. Aceeași îndatorire de a-L sluji pe Dumnezeu ne cere să luptăm hotărît cu răul, sub toate formele lui. De aceea, noi condamnăm cu tărie tot ce amenință existența pașnică a omenirii. Mult trîmbițata politică de pace «la graniță cu războiul», orice formă de propagandă de război și evitarea soluțiilor pașnice ale problemelor internaționale litigioase sînt crime foarte grave față de umanitate. Orice manifestare de discriminare rasială și națională, orice formă de colonialism și neocolonialism, ca și acțiunile politice sau economice ce duc la limitarea suveranității naționale a tinerelor țări din Asia și Africa, le condamnăm cu hotărîre și considerăm că lupta împotriva lor este o datorie directă a noastră, o parte din mîreața noastră luptă pentru pace.

Noi, oamenii credincioși, salutăm fierbinte orice acțiune, orice propunere, orice apel pentru slăbirea actualei încordări internaționale și înlăturarea amenințării cu un nou război mondial. Susținem cu căldură apelul pentru dezarmare generală și totală sub un strict control internațional. Dezarmarea este un pas cu adevărat concret, în stare să asigure pacea în lumea întreagă. Dezarmarea ar înlătura stafia înspăimîntătoare a războiului și ar izbăvi omenirea de pericolul de război ce-o amenință. Trebuie să se treacă cît se poate mai curînd la această acțiune salutară, deoarece încetineala ar putea aduce o catastrofă.

Într-o perioadă atît de plină de răspunderi a istoriei, datoria noastră sfîntă este de a propovădui neîncetat în masele largi ale poporului ideile păcii, de a le îndemna în tot chipul să ia parte activă la lupta pentru pace. Pentru această cauză sfîntă, noi, reprezentanții diferitelor religii, trebuie să acționăm strîns, într-un singur cuget și în unitate frățească.

Dar cînd chemăm pe toți oamenii de bunăvoință la unire, pe toate popoarele la coexistență pașnică, trebuie ca noi înșine să dăm exemplu de această unire și coexistență. Totodată, trebuie să menținem și să lărgim contacte strîns cu toate organizațiile nereligioase care s-au consacrat luptei pentru pacea generală. Bisericile și cultele noastre religioase, noi personal, trebuie să luăm parte foarte activă la lucrările lor.

Declarăm aici că toți credincioșii, toate Bisericile și cultele religioase, mari și mici, pretutindeni în toate țările au datoria să lupte neobosit și activ, pentru a se ajunge cît mai curînd la acorduri cu privire la dezarmarea generală și totală sub un strict control internațional și pentru încetarea imediată a experiențelor cu arma nucleară, la soluționarea problemelor internaționale litigioase numai pe căi pașnice, pentru interzicerea necondiționată a propagandei de război, precum și pentru dezrădăcinarea manifestărilor de discriminare rasială și naționalistă și a oricărei forme de colonialism.

Dobîndirea acestor lucruri este o datorie a noastră, o obligație a noastră directă, o mărturie a fidelității noastre față de religia pe care o mărturisim.

Arătînd unul altuia dragoste de frate, să fim stăruitori și activi în sfînta cauză a luptei pentru întărirea păcii în lumea întreagă».

După Arhiepiscopul Nicodim, a urmat la tribună Prof. Sher Sing, delegat din India: «Sînt un reprezentant al celei mai vechii religii din lume, religia Vedelor. Știu că nu este importantă vechimea religiei, ci învățătura ei. Aș dori să vă vorbesc despre conținutul a două rugăciuni pe care le rostim noi: una dimineața, alta seara. Cuprînsul acestor rugă-

ciuni se reduce la ideea că toți oamenii trăiesc pe același pământ, sînt copii ai unei singure mame, toți trebuie să păzească frățietatea. Trebuie să depășim limitele intereselor noastre egoiste. Aunci cînd construim o locuință, lăsăm neapărat loc să intre aer, ca totdeauna să avem aer curat. Așijderea în viața noastră, trebuie să procedăm în așa chip ca totdeauna să fie o atmosferă pură și să ne eliberăm de dragostea exagerată de sine.

Închei cuvîntul meu cu apelul: «Pace! Pace! Pace! Pace în văzduh, pace pe apă, pace pe pămînt!».

Preotul brazilian Freidor, reprezentant al clerului din America Latină, a spus: «Dreptatea, iată temelia pe care trebuie să se construiască ideea păcii generale. În fața noastră, a locuitorilor din America de Sud, stă problema eliberării de exploatare. Ne-a apăsător dublă exploatare: externă și internă. Imperialismul internațional stoarce resursele noastre naționale, bogăția noastră națională; pe de altă parte, latifundiarii noștri exploatează și ei masele populare. Milioane de țărani din Brazilia sînt exploatați de capitaliștii noștri. Prin urmare, datorită condițiilor specifice ale vieții din Brazilia, lupta noastră pentru pace se deosebește întrucîtva de lupta ce se duce în alte țări, de ex. în țările cu orînduire socialistă. La noi este mai greu să luptăm pentru pace ca în țările socialiste; dar noi toți avem un singur Dumnezeu și de aceea trebuie să ne unim forțele noastre în lupta pentru pace și dreptate».

Dr. Iaroslav Novak (Cehoslovacia) a citit proiectul de comunicat, apoi au început dezbaterile, la care au participat: Nepala Amritananda, președintele comunităților budiste, Prof. Sher Sing, Arhiepiscopul Nicodom al Iaroslavului și Rostovului, anglicanul John Morris, francezii René Raugnon și Georges Cazalis.

În legătură cu conținutul comunicatului, reprezentantul Senegalului, Sall Baba, a spus: «În numele populației musulmane din Senegal, exprim recunoștința Bisericii Ortodoxe Ruse pentru consfătuirea de astăzi. Noi, musulmanii, confirmăm lupta noastră pentru pace, cu cuvintele profetului Mahomed, care ne-a învățat toleranța. Pentru ca oamenii să fie fericiți, trebuie să se respecte unul pe altul. Propun ca în documentele noastre să se consemneze necesitatea prieteniei între Răsărit și Occident. Atitudinea noastră trebuie să fie împărțală».

Reprezentantul Ghanei, dr. Osei, a declarat: «Vorbesc aici în calitate de reprezentant al Uniunii Creștine din Africa. Noi trebuie să sădim pacea și totodată și creștinismul la noi, în Africa. Sîntem foarte recunoscători lui Dumnezeu că ne-a dat și nouă lumina învățăturii creștine. Europa și America creștină, roduri ale creștinismului, sînt cele care au fabricat arma purtătoare de moarte, ce poate distruge omenirea. Aceasta este o nebulie! Scopul consfătuirii noastre constă în a găsi căile unor reglementări.

Sarcina Bisericilor din: Europa, Africa și America este de a convinge guvernele să găsească calea pentru dezarmare. Acest lucru trebuie să se reflecte în comunicatul pe care-l elaborăm aici».

«Eu nu sînt preot — a spus delegatul Republicii Mali, Common Mahama — eu sînt președintele Asociației Islamului din Mali. Sînt fericit că iau parte la această întîlnire a noastră. Vin pentru prima dată în Uniunea Sovietică. Noi, musulmanii, nu voim război, ci voim să trăim cum ne-a poruncit Dumnezeu. Musulmanii din Mali condamnă războiul nuclear, condamnă și experiențele cu arma nucleară, mai ales pe cele ce se fac în Sahara. Războiul atomic înseamnă războiul tuturor împotriva tuturor. De aceea, trebuie să pășim într-un front unic în lupta pentru pace».

După ce pastorul Mohalski din Germania Federală a venit cu propunerile sale la proiectul de comunicat, Mitropolitul Pimen al Leningradului a propus să se aleagă o comisie de elaborare a textului comunicatului, la care se va ține seama și de intervențiile făcute. În componența comisiei au intrat: dr. Novak, din Delegația cehoslovacă — președinte; Amritananda — din delegația Nepalului; dr. Mohalski — delegat din Germania Federală; dr. Osei — din delegația Ghanei; dr. Beresztocki (Ungaria); Arhiepiscopul Nicodim (Biserica Ortodoxă Rusă); dr. Kara Kalelcar (India); dr. John Vincent.

Din partea Bisericii Presbiteriene din Cuba a vorbit Paul Ferdinando: «Sînt bucuros că mie, ca reprezentant al Cubei revoluționare, mi se dă posibilitatea să salut congresul de azi. Îmi unesc glasul cu cel al oratorilor dinaintea mea. Biblia ne spune nouă: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bună voie». Mai presus de orice, avem nevoie de această bună voie».

Fără această bună voină, omeniarea nu se va putea folosi niciodată de bunurile ce i le dă Domnul Dumnezeu. Voința cea bună este sinonimă cu iubirea și cu dreptatea socială. Biblia ne învață că trebuie să iubim pe Dumnezeu și că nu putem iubi pe Dumnezeu dacă nu iubim pe semenii. Toți cei ce cred în Dumnezeu, trebuie să-și unească eforturile lor în lupta pentru pace».

A vorbit apoi Mitropolitul Nifon Saba de Iliopol, șeful delegației libaneze, membru al Sf. Sinod al Patriarhiei din Antiohia, și Mitropolitul Iustin al Iașilor (Biserica Ortodoxă Română).

Primul a arătat că păcea este dorită și necesară, iar cel de al doilea a subliniat în cuvântarea sa că creștinii din Răsărit și Apus trebuie să fie uniți în problemele privind apărarea păcii.

Patriarhul Catolicos al Gruziei, Elrem II, a luat cuvîntul ultimul, remarcînd încordarea situației internaționale actuale. Căpetenia Bisericii Gruzine a spus: «Sub ochii noștri s-au desfășurat două războaie; urmările lor sînt cunoscute: mamele își plîng cu amar și acum pe copiii lor care au căzut pe cîmpul de bătaie. Toți știm că războiul atomic, prin acțiunea sa vătămătoare, depășește toate nelegiuirile săvîrșite vreodată de omeniarea. Biserica n-a putut preîntîmpina ultimele războaie mondiale. Să ne ajute Dumnezeu ca cel puțin acum să luăm din timp toate măsurile ce depind de noi, ca să nu îngăduim un nou război, un război vătămător pentru orice viețuitoare...».

După ședință, toți participanții la înfîlțire s-au adunat în sufrageria Academiei duhovnicești din Moscova, la o masă comună, care a decurs într-o atmosferă degajată și prietenească. Apoi, Sanctitatea Sa Patriarhul Alexei s-a despărțit călduros de oaspeții, în biserică Academiei. Cu cuvinte de mulțumire fierbinte pentru primirea cordială, participanții la consfătuire au răspuns Căpeteniei Bisericii Ortodoxe Ruse.

Timpul ce le-a mai rămas, oaspeții l-au consacrat vizitării monumentelor vechi bisericesti, vechilor clădiri ale Academiei duhovnicești din Moscova și rarităților lavrei, iar seara, în urările de drum bun ale dangătelor clopotelor din lavră, ei au pornit spre Moscova»².

COMUNICATUL

Consfătuirii reprezentanților religioși care au participat la Congresul Mondial pentru dezarmare generală și pace.

(13 iulie 1962)

Noi, reprezentanții diferitelor religii, din dorința sinceră de a aduce o contribuție după puterile noastre la cauza stabilirii unei păci trainice și drepte pe pămînt, am participat cu bucurie la lucrările Congresului pentru dezarmare generală și pace de la Moscova.

Congresul nostru s-a ținut în condițiile acumulării armei nucleare în mod neîntrerupt și primejdios pentru cauza păcii.

În cursul discuțiilor ample și libere, noi am condamnat cu hotărîre războiul ca mijloc de soluționare a problemelor internaționale litigioase și ne pronunțăm în mod unanim pentru stabilirea coexistenței pașnice a popoarelor.

Am recunoscut în unanimitate că dezarmarea generală, totală și controlată este singura cale prin care se poate obține o pace internațională trainică și dreaptă, că actualmente popoarele au toate premisele de a traduce în viață programul de dezarmare, că este necesară soluționarea neîntîrziată a acestei probleme fundamentale a contemporaneității, că amînările continui să nu spună relațiile internaționale la o nouă încercare, foarte grea.

² La pag. 18, „Revista Patriarhiei din Moscova” publică o fotografie reprezentînd pe I.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei ținîndu-și cuvîntarea.

Reprezentăm diferite religii și știm că toate religiile sînt chemate să se opună oricărei încălcări a principiilor păcii în relațiile dintre oameni, sînt chemate să așeze pe pămînt o pace adevărată.

Ne adresăm adepților tuturor religiilor, cu chemarea frățească de a intra în lupta pentru pace pe tot pămîntul, între toate popoarele.

În vederea acestor scopuri, sîntem datori a ne consacra muncii de răsîndire a ideilor păcii, a zădărnirii oricăror manifestări de vrăjbă și neîncredere între popoare și mai ales ale războiului rece. Trebuie să obținem dreptatea socială și rasială și pacea între popoare. Susținem popoarele tinerelor state ale Asiei și Africii în lupta lor de întărire a suveranității de stat și pentru prosperitatea națională. Trebuie să obținem un acord cu privire la înțelegerea experiențelor cu arma nucleară. Trebuie, în sfîrșit, să obținem realizarea bazelor unei păci internaționale, încheierea acordului de dezarmare generală și totală sub un strict control internațional.

Considerăm că în lupta pentru pace, adepții tuturor religiilor trebuie să colaboreze activ cu toți cei ce realizează pacea și să contribuie prin toate măsurile la lărgirea rîndurilor făcătorilor de pace.

Credem că popoarele pline de bunăvoință vor izbîndi să așeze o pace trainică și dreaptă pe pămînt.

traducere de A. ZAREA

CONGRESUL VECHILOR CATOLICI DE LA HAARLEM

Printre evenimentele de seamă în viața bisericească interconfesională, se numără desigur și al XVIII-lea Congres al Bisericii Vechilor Catolici, care s-a ținut în toamna lui 1961 la Haarlem în Olanda, concomitent cu Conferința pan-ortodoxă de la Rhodos. La lucrările Congresului au participat nouă episcopi ai Bisericii Vechilor Catolici (trei din Olanda, doi din Germania Occidentală, unul din Elveția, unul din Polonia, unul din Iugoslavia și unul din S.U.A.), cițiva preoți și aproape 200 mireni. Au mai participat și doi episcopi ai Bisericii Anglicane, cu care Vechii Catolici se află în integrală intercomuniune.

După cum se știe, Biserica Vechilor Catolici a considerat totdeauna că are menirea de a servi drept punte între creștinii din Răsărit și creștinii din Apus. De aceea, printre invitații la congres au participat și reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe (patru din partea Bisericii Ruse și unul din partea Bisericii Sîrbe).

Tema centrală a lucrărilor aceluia însemnat congres a fost «Relațiile dintre Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Vechilor Catolici», referent însuși Primatul Bisericii Vechilor Catolici, Arhiepiscopul de Utrecht, dr. Andrei Rinkel.

Înainte de referat, conducătorul delegației Bisericii Ruse, Arhiepiscopul Ioan, a rostit în numele Patriarhului Alexei al Moscovei și a toată Rusia, un cuvînt de salut, chemînd ajutorul Domnului în lucrarea pentru apropiere între Bisericile care păstrează neștirbită vechea credință ortodoxă și subliniind că «contactul între Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Vechilor Catolici își are deja istoria sa, iar pronia divină îi va hotărî cursul pe viitor, însă ușile Bisericii Ortodoxe Ruse sînt întotdeauna deschise pentru acest contact».

În referatul său, Arhiepiscopul Rinkel a arătat că vechii catolici au păstrat patrimoniul Bisericii vechi Apostolice și se consideră frați buni ai creștinilor ortodocși, care de asemenea au păstrat neștirbită aceeași moștenire apostolică care-i unește.

Ambele Biserici n-au decît să recunoască una față de alta că au o moștenire comună și nimic nu va mai împiedica restabilirea vechii unități.

Nădejdea pe care o exprimă Arhiepiscopul Rinkel că ambele Biserici vor recunoaște comunitatea patrimoniului lor apostolic fac din acest referat un document deosebit de interesant, mai cu seamă în aceste vremuri de căutări ecumeniste.

Dăm aici textul integral al referatului:

*«Vechi-Catolicismul și Ortodoxia»**

Invitația de a vorbi la acest congres despre Vechi-Catolicism și Ortodoxie l-ar putea pune pe referent într-o situație dificilă. Pentru că tocmai în această adunare în care ar fi trebuit să fim mai informați asupra subiectului ce se pune, cu greu am avea de spus acum ceva nou. Reprezentanții lumii ortodoxe ar putea răspunde nu fără temeii cu următoarele cuvinte cu care e intitulat unul din romanele apărute îndată după primul

* După „Jurnal Moskovskoi Patriarhii”, nr. 2/1962.

război mondial: «Pe frontul de Vest nimic nou». Vechii-Catolici ar putea să se rezume de asemenea la un răspuns negativ: «Pe frontul de Est acalmie».

În adevăr, nimic nou, nici o idee nouă, nici argumente noi nu pot fi prezentate aici și, judecând după cum stau lucrurile în prezent, cred că nici nu e cazul să așteptăm așa ceva. Și totuși, subiectul acesta continuă să ne preocupe. El se pune înaintea noastră ca o «problemă»; ce-i drept, «problemă» aceasta o considerăm noi de multă vreme rezolvată, însă în ultimile decenii, ea a ajuns într-un anumit impas și, pe cât se pare, cu greu ar mai putea fi repusă în discuție. Datoria noastră este: să facem totul pentru ca ea să înceteze de a mai fi o «problemă».

Privind lucrurile pe un plan mai restrâns, e vorba aici de raporturile dintre două Biserici, sau mai exact, dintre două forme de manifestare a uneia și aceleiași Biserici a lui Hristos, — forme care de-a lungul veacurilor s-au dezvoltat fiecare pe cât propriu diferitelor, mereu s-au pierdut din vedere una pe alta, dar apoi s-au reînfrățit, s-au recunoscut și acum sînt de multă vreme gata și consideră de a lor datorie să pună capăt acestei despărțiri, să redea expresiei «frați întru Hristos» toată plinătatea înseamnății ei și să proclame înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor adevărul ei sens.

Chestiunea însă poate fi pusă și pe plan ecumenic; în cazul acesta, trebuie să ținem seama de înțelesul istorico-tehnic pe care îl are această expresie în timpul de față. Gîndirea, mișcarea ecumenică contemporană ne pune întrebarea: propriu zis ce mai așteptați? Problema aceasta s-a justificat în toate privințele. În cercurile «catolice», se exprimă adesea mirarea că atît de numeroase Biserici protestante, sau «denominații» care s-au despărțit cîndva din cauza unor foarte neînsemnate deosebiri de vederi, nu izbutesc să găsească ceva mai ușor calea spre unitate și adesea, micile «obstacole» sînt învinse nu mai repede decît bariere cu mult mai serioase. Partea «Catholică» uită însă că reproșul care se ascunde în a ei nedumerire se poate îndrepta împotriva ei: «doctore, vindecă-te pe tine!» În cercurile catolice, din care am vrea și noi să facem parte, trebuie să se înțeleagă că, a spune numai că sîntem gata sau a face declarații teoretice nu este de ajuns acum, că conștiința ecumenică ne pune aici în fața unei datorii pe care n-o putem amîna.

Și mai sîntem convinși că această conștiință are o mai mare înseamnăte decît glasul unor oameni care judecă înțelept și profund; în ea noi auzim chemarea Sfîntului Duh al Domnului, care este «intristat» de această încetinire. Noi am ajuns mult mai departe decît aceia care abia sînt în stadiul întîlnirilor de pe poziții «antagoniste» și au a se împăca de aci înainte. Între noi, ne-am declarat «pace» de mai multe ori și iată, ne întindem reciproc mîinile; de ce oare nu se întîlnesc încă?

Deși nu putem veni aici cu nici o nouă idee, cu nici o acțiune nouă, totuși, așa cum se pune problema în zilele noastre, ea prezintă un interes destul de mare pentru a o analiza încă o dată la acest congres. De aceea, fie-mi permis să arăt aci: 1. cine sîntem; 2. ce s-a realizat pînă în prezent; 3. în ce constă moștenirea noastră a ambelor părți; 4. ce anume vrem și spre ce năzuim. Pe lîngă acestea, trebuie să menționez încă de la început că într-un timp alît de scurt nu vom izbuti să spunem tot ce s-ar fi putut spune și că ceea ce se va spune nu constituie ultimul cuvînt în problema dată.

1. Lumea ortodoxă este o lume spirituală rezervată, răspîndită mai ales în Europa Răsăriteană — în Grecia, România, Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria, Polonia, Rusia și alte țări — precum și în Asia-Mică (Constantinople), Siria și Palestina; în India, în Egipt, în Africa de Nord, în Arabia. Această enumerare însă nu este de loc completă, pentru că o mulțime de ortodocși sînt răspîndiți în prezent nu numai în Europa Apuseană, ci și — mai ales în America. Istoriceste însă, Ortodoxia aparține acelei părți a lumii pe care noi o numim Răsărit. Ea își are originea în acea parte a lumii în care s-a născut creștinismul. În general vorbind, putem spune că ortodocșii sînt cei mai vechi creștini. Ei se trag din acele ținuturi în care au predicat evanghelia mai cu seamă Apostolii înșiși. Bisericește, ei sînt «cei mai vechi părinți» ai noștri.

Răsăritul este lumea în care s-au ținut cele mai vechi soboare — Niceea, Constantinople, Calcedon; lumea în care a înflorit pentru prima oară teologia. De aceea, în Ortodoxie — abstracție făcînd de cunoscutele disensiuni și dispute din

primele veacuri — donnește deplină unitate. Deși adevărata Ortodoxie consideră că monofiziții și nestorienii nu fac parte din Biserica Ortodoxă, totuși, aceste Biserici independente formează la un loc cu toate celelalte lumea ortodoxă în înțelesul larg al cuvîntului.

Nu se poate nega că Bisericile Răsăritene au purtat încă de la început pecetea spiritului grec. Întreaga formă de gândire a Ortodoxiei, și prin urmare întreaga teologie ortodoxă, are din pricina aceasta un caracter specific care se manifestă, pe de o parte, printr-o teologie vădit apologetică, iar pe de altă, prin mistica liturgică ce străbate întreaga viață bisericească și ocupă în ea un loc dominant.

Dar creștinismul s-a răspîndit și în Apus, în alte țări din bazinul Mediteranei, — țări care constituiau în primele veacuri centrul imperiului roman. Și pentru că spiritul roman se deosebea în multe privințe de cel grec, creștinismul apusean a căpătat la rîndul său acel specific ce-l făcea să se deosebească atât în domeniul gândirii teologice, cît și în domeniul disciplinei bisericești. Faptul că aceste deosebiri au dat dese prilejuri de neînțelegeri, divergențe, ciocniri și dispute, îl dovedește istoria Bisericii și mai ales istoria sinoadelor. De altfel, e de mirare că ruptura definitivă între Răsărit și Apus s-a produs abia în 1054, — ruptură însoțită bineînțeles de anatimizări și învinuiri din ambele tabere. Cine cunoaște istoria, știe desigur, că despărțirea celor două Biserici nu se datorește numai neînțelegerilor cu caracter dogmatic, disciplinar și liturgic; la această despărțire au contribuit în aceeași măsură și factorii politici, sub a căror influență în decurs de un mileniu Apusul și Răsăritul s-au transformat în două lumi diferite, mereu în luptă, mereu rivale. Și totuși, numai puterea credinței creștine comune a fost aceea care a împiedicat o mie de ani dureroasa despărțire.

După 1054, Răsăritul și Apusul au pornit fiecare pe calea sa: Ortodoxia a rămas neabătut credincioasă creștinismului primar, iar Biserica Apuseană — supusă episcopului de la Roma. Spre deosebire de Răsărit, Apusul nu și-a putut păstra unitatea. Pe lângă apariția diferitelor secte în Evul Mediu, Reforma din secolul XVI a dus la săparea unei prăpăstii și mai mari decît prăpastia care în 1054 a săpat-o despărțirea dintre Bisericile Apuseană și Răsăriteană.

Pentru Răsărit, ruptura cu Roma a constituit momentul crucial din istoria Bisericii creștine; el a manifestat mereu o anumită simpatie față de lumea protestantă, pentru considerentul că și aceasta s-a ridicat împotriva Romei, deși Reforma nu a influențat în esență cu nimic lumea ortodoxă.

Noi, Vechii-Catolici, aparținem Apusului și ne tragem din această Biserică Catolică Apuseană în aspectul ei de mai tîrziu — romană. Ea e Biserica-Mamă a noastră; prin ea trece firul ce ne leagă cu vechea Biserică Apostolică, cu acea Biserică a Răsăritului și Apusului care încă mai era una și nedespărțită. Noi ne numim vechi catolici pentru că ne simțim una cu vechea Biserică Catolică. Prin Biserica Catolică a Apusului, păstrăm legătura de-a lungul veacurilor cu una și nedespărțită Biserică primară și sîntem convinși că această succesiune n-a fost întreruptă niciodată și nicăieri.

Vrem să subliniem încă o dată — deși pentru majoritatea dintre noi lucrul acesta este clar — că noi nu ne considerăm membri ai vreunei Biserici noi născute abia în 1870. Pentru Biserica din Țările de Jos, nici nu sînt necesare dovezi în această privință. Era pe la începutul secolului XVIII, cînd Roma a părăsit în voia soartei Biserica din Utrecht. De atunci, am mers pe drumul nostru, «rămînînd ceea ce fusesem»; însă putem desigur să adăugăm: am mers izolați, — dovadă denumirea noastră istorică: ne numim ca și mai înainte «romano-catalici de cler al vechiului episcopat». Dar nici vechii catolici care s-au unit cu Biserica din Utrecht după 1870 n-au intenționat vreodată să întemeieze o nouă Biserică a cărei naștere să se fi întîmplat în acel an. Ei nu erau altceva decît membri devotați ai Bisericii Catolice Apusene, care n-au făcut decît că au refuzat să primească dogme noi, dogme de care n-a avut cunoștință Biserica veche în cursul primului mileniu. Tocmai pentru că au vrut să rămînă credincioși adevăratei Biserici, Vechii Bisericii Catolice, au fost nevoiți ca, în numele adevărului și alconștiinței lor, să spună «nu» poruncii de a crede în ceva ce Biserica n-a considerat niciodată adevărat sau necesar pentru mîntuire. Rămînînd credincioși vechii Biserici, creștinii din Germania, din Elveția și Austria, precum și toți cei care i-au urmat, din alte țări, pe calea acestei:

credincioșii, nu voiau decât un singur lucru: să rămână în Biserica Catolică; și, în adevăr, așa au și rămas.

Dacă n-ar fi avut calea aceasta, în izolarea sa s-ar fi putut adresa Bisericii Răsăritene, pentru a-i cere acesteia cu adevărat vechi Biserici ajutor în vederea păstrării succesiunii preoției și legăturii în săvârșirea Tainelor.

Dar pe vremea aceea, legăturile cu Răsăritul erau foarte slabe și depărtate, pe când în Olanda exista o singură Biserică Veche-Catolică, care — independent de Roma — respecta cu credință tradiția catolică, păstra nealterată vechea moștenire și în învățătura ei, în preoția și în Tainele ei, continua trainic legătura cu Biserica nedespărțită a primelor veacuri. Biserica Catolică veche n-a vrut niciodată să fie o Biserică nouă; ea este vechea Biserică Catolică a Apusului, care s-a regăsit.

2. Bineînțeles, Biserica Răsăriteană, Ortodoxia, a manifestat un deosebit interes față de Biserica din Apus neatrnată de jurisdicția Romei și doritoare de a fi independentă. Biserica Răsăriteană se interesa încă de mult de Biserica Anglicană, care-și luase independența mai înainte. Deci, nu-i de mirare că după 1870 interesul acesta al ortodocșilor a dus la o anumită apropiere și vechii-catolici, la rîndul lor, au început a fi din ce în ce mai atenți față de Răsărit.

Dar era la mijloc acea despărțire de veacuri și, mai mult, ne cunoșteam foarte puțin, confuz. În ochii credincioșilor Bisericii Apusene după 1054, Biserica Răsăritului, care a dat cîndva pe Atanasie cel Mare, pe Ioan Zlataustul, pe Chiril al Alexandriei, pe marii capadocieni, era schismatică și în parte eretică. Pentru a-și demonstra intențiile pașnice și pentru a-și păstra cu ori ce preț deschisă calea spre reunire cu Scaunul Papal, părinții noștri au declarat încă din 1763, la un sinod provincial, că aprobă condamnarea Bisericii Răsăritene de către Roma. Abia după 1810, Biserica Țărilor de Jos s-a hotărît să declare deschis că ea nu mai împărtășește punctul de vedere al părinților de la sinodul din 1763, și că recunoaște Bisericii Răsăritene calitatea de reprezentantă a vechii și nedespărțitei Biserici Apostolice, — după cum ea însăși se consideră reprezentantă legitimă a acestei Biserici vechi în Apus.

Nu vom insista aici asupra unor încercări mai vechi de apropiere între Biserica clerului vechiului episcopat (Biserica Țărilor de Jos) și Ortodoxia. Mai curînd ori mai tîrziu, încercările acestea trebuiau să slîrșească fără nici un succes. Numai după 1870, cînd au intervenit mijloace noi de contact, cînd s-au creat posibilități de cunoaștere reciprocă mai temeinică, de noi documentări în domeniul teologiei, situația s-a schimbat.

O mare însemnătate istorică o au «congresele pentru unificare» care au avut loc la Bonn în 1874 și 1875, din inițiativa și sub conducerea lui Ignatius von Döllinger, neuitatul părinte bisericesc al epocii noastre. După toate încercările de restabilire a unității bisericesti, care s-au făcut spre slîrșitul Evului Mediu la așa-zisele «sinoade pentru unificare», aceste conferințe de la Bonn au constituit primul pas spre unire din vremurile mai noi. La aceste conferințe s-a născut «neoficial» Mișcarea Ecumenică; zicem «neoficial», pentru că, deși majoritatea participanților erau înputerniciți ai Bisericilor lor, aceste împuterniciri încă nu aveau un caracter oficial. Totuși, conferințele acestea au o foarte mare importanță, ele fiind prima încercare de stabilire sau de reluare a contactelor între teologia ortodocșii, anglicani și vechi-catolici.

Chiar atunci la conferințele de la Bonn, s-a putut constata existența unei esențiale concordanțe în privința învățăturii de credință și a concepțiilor teologice, mai ales la ortodocși și la vechii-catolici. Aproape toate divergențele, considerate de-a lungul veacurilor drept cauză a despărțirii, au fost minuțios cercetate și reanalizate, pentru ca să nu li se atribuie o importanță mai mare decât aceea pe care o au. În special, a fost supusă unui temeinic studiu teologic problema «filioque». Pe vremuri, disputa despre «filioque» a constituit cauza principală a rupturii din 1054. Sfînta Scriptură spune despre Duhul Sfînt: «Care de la Tatăl porcede». Această formulare a intrat și în Simbolul Credinței statornicit la Constantinopol și Ortodoxia așa a păstrat-o totdeauna. Dar teologia apuseană s-a adîncit în speculații trinitare și s-a apucat să studieze problema despre porcederea Sfîntului Duh și pe planul veșniciei raporturilor Fiului față de celelalte două Fețe ale Sfîntei Treimi. Aici însă, nu este locul să pîtrundem mai adînc în această dogmă. E de ajuns să amintim că Biserica din Apus a introdus «filioque» în Simbolul Credinței — la început în ciuda protestului Romei, iar mai tîrziu sub chiar presiunea ei și a început a învăța că Duhul Sfînt porcede veșnic nu numai de la Tatăl,

ci și de la Fiul. Independent de explicațiile pe care teologia le-a dat sau le mai poate da acestui adaos, fapt incontestabil este că Roma a schimbat Simbolul Crediinței Bisericii, fără a avea nici cel mai mic drept să facă lucrul acesta. Vechii-catolici s-au convingut pe deplin de aceasta. De aceea, cînd a venit timpul să traducă și să revadă cărțile de cult, au scos din textul Simbolului Crediinței cuvintele «și de la Fiul», adoptînd astfel Simbolul în forma lui inițială.

În anii care au urmat, raporturile stabilite s-au transformat în contacte oficiale interbisericești; la aceasta au contribuit congresele internaționale la care au participat totdeauna reprezentanții ai Bisericii Răsăritene. În special, s-au stabilit contacte însemnate înainte de primul război mondial între Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica vechilor-catolici. Drept temei, pentru stabilirea acestor contacte a servit cunoscuta «Declarație a episcopilor din 24 septembrie 1889», care, într-un anumit sens, a devenit document oficial pentru Bisericele vechilor catolici ai unirii de la Utrecht. Timp de douăzeci de ani — de la 1894—1914 — a desășuratur o serioasă lucrare teologică vestita Comisie Petersburg-Rotterdam, care s-a ocupat de analiza deosebirilor și punctelor comune în învățătura ortodocșilor și a vechilor-catolici; primul război mondial — și în legătură cu el — cotitura politică din Rusia au pus capăt tratativelor. Cei mai bătrîni dintre noi aici, fără îndoială că-și amintesc cu adînc respect și considerație de numele acelor teologi ruși și mari prieteni ortodocși ai vechilor-catolici: protoiereul I. Ianișev și generalul Kireev.

După primul război mondial a trecut destul de mult timp pînă ce am izbutit să reluăm firul congreselor noastre internaționale; însă, oricînd și oriunde s-au întrunit, reprezentanții Bisericilor Ortodoxe n-au lipsit de la ele și au luat totdeauna parte la dezbateri. Un mare pas înainte s-a făcut în 1930; cu prilejul conferinței confesionale de la Lambeth, ortodocșii și vechii-catolici s-au întîlnit în lumea anglicană. Acolo, s-a adoptat o hotărîre oficială pentru instituirea a trei comisii ce aveau de discutat asupra formei în care s-ar putea înfăptui unirea: a. — între anglicani și vechi-catolici; b. — între anglicani și ortodocși; c. — între ortodocși și vechi-catolici.

Tratativele oficiale care au urmat la Bonn, începînd cu data de 2 iulie în același an, între anglicani și vechii-catolici s-au sfîrșit cu o hotărîre cu adevărat îmbrucătoare: a fost stabilită totala comuniune între Bisericele Anglicană și Veche-Catolică. Au trecut de atunci treizeci de ani, de-a lungul cărora ne-am putut convinge despre teneinicia și despre însemnătatea mereu sporită a acestei hotărîri. N-a trecut apoi nici un an și s-au întîlnit la Bonn — 27—28 octombrie 1931 — reprezentanții ai ortodocșilor și ai vechilor catolici; acolo, s-au ajuns de asemenea la o oarecare înțelegere: toți reprezentanții au declarat că ei personal sînt convinși că nu mai există nici o piedică pentru stabilirea comuniunii euharistice. Din declarația mitropolitului Gherman, reprezentant al patriarhiilor Constantinopolului, Ierusalimului și Alexandriei, reiese clar că ortodocșii năzuiau de mai înainte spre această comuniune: «Noi dorim foarte mult ca unitatea între Bisericile Ortodoxă și Veche-Catolică să se manifeste prin comuniunea euharistică; așa au năzuit părinții noștri».

O Biserică atît de mare ca Biserica Ortodoxă, în care canoanele și-au păstrat totala autoritate și sînt strict respectate, nu poate lucra cu aceeași rapiditate cum ar lucra o Biserică mai mică, ce poate lua hotărîri definitive în cadrul conferințelor sale episcopale. Ortodoxia putea și poate întări anumite propuneri ale unor comisiuni desemnate de ea, numai la un sinod ecumenic. Or, a convoca un asemenea sinod în Răsărit nu-i așa de ușor, iar datorită împrejurărilor politice mondiale, lucrul acesta a fost în anii care au urmat, absolut imposibil. Între timp, nori grei s-au ridicat asupra lumii și s-a dezlănțuit al doilea război mondial, care a pus capăt oricărui contacte. Iar după această a doua catastrofă, a trebuit să treacă mult timp pînă să se poată relua vechile legături și stabili altele noi.

Iată cum poate fi caracterizată pe scurt situația legăturilor noastre după 1931 sau după 1945: noi, vechii-catolici, considerăm că atunci la Bonn s-a spus un cuvînt hotărîtor. Din punctul nostru de vedere, nimic nu mai împiedică stabilirea intercomuniunii. Însă din punctul de vedere al ortodocșilor, lucrurile stau altfel. Ei consideră că cuvîntul hotărîtor nu-l poate spune decît un sinod ecumenic sau, dacă convocarea lui nu e posibilă, un prosinod panortodox. După 1945, s-a vorbit mereu despre un asemenea sinod, dar pînă în prezent, părea irealizabil. Iată însă că chiar în zilele acestea urmează să aibă loc la Rhodos conferința Bisericilor Răsăritene, care a

pus problema aceasta pe ordinea de zi și va numi comisiuni pentru reînnoirea tratativelor. Pentru noi, aceasta sună desigur cam îngrijorător. Am fi preferat ca lucrarea aceasta să fie o nemijlocită continuare a conferinței de la Bonn din 1931. Și totuși, nu trebuie să uităm că de la acea conferință au trecut treizeci de ani. În acest timp, nu numai că s-a ridicat o nouă generație, iar cei de atunci au trecut în domeniul istoriei, dar s-au produs și adânci prefaceri în toată lumea, prefaceri politice, geografice, etnografice și sociale. Pe lângă aceasta, în lumea creștină a apărut Mișcarea Ecumenică; cu toate că acum au sporit foarte mult posibilitățile de apropiere, mișcarea aceasta cere din partea tuturor Bisericilor — și poate în cea mai mare măsură din partea Bisericii «catolice» — prudență și înțelepciune. De asemenea, nu trebuie să uităm că generația actuală a uitat multe din cele ce i-au fost lăsate de înaintași, că, între timp, s-au născut idei noi, că noi curente teologice au dat naștere la o serie de noi probleme și că, în treizeci de ani, puteau apare multe noi nedumeriri și rătăcirii. Așadar, noi convorbiri sînt absolut necesare, iar noi sîntem gata să le începem.

3. Dar, pe ce teme căutăm milite cu Ortodoxia? Ce ne putem propune unui altora? Cu alte cuvinte: care este moștenirea noastră?

Dacă vom formula astfel întrebarea, răspunsul îl avem în însuși cuvîntul «moștenire». Și unii și alții avem o anumită moștenire; mai bine zis întreaga noastră moștenire este catolică, o moștenire neștirbită. Acesta este singurul motiv pentru care căutăm să fim una, singurul temei pe care vrem să înălțăm unitatea.

Ne este imposibil să expunem aci cu de-amănuntul în ce constă această moștenire, dar vom încerca să o schițăm în linii generale. Moștenirea aceasta cuprinde tot ce ne-a descoperit Dumnezeu în persoana Fiului Său Iisus Hristos și ne-a fost transmis prin mijlocirea apostolilor.

Ea este Biserica în toată plinătatea evangheliei ei și a harului ei; este convingerea că noi, renăscuți și chemați la viața de Dumnezeu și în Dumnezeu, aparținem Bisericii.

Este întreg tezaurul spiritual pe care Biserica l-a păstrat de-a lungul veacurilor și din care nu încetează a ne împărtăși pe noi.

Este Sfînta Scriptură care în Vechiul și Noul Testament ne descoperă și ne vestește majestatea și puterea lui Dumnezeu, mila Sa și harul Său minunților prin adevărul necelint al Sfîntului Duh, care a binevoit să vorbească prin gura oamenilor.

Este Sfînta Tradiție a Bisericii, însăși suflarea Bisericii, care poartă și ne transmite din generație în generație adevărata iconomie a mîntuirii noastre — prin Glasul Bisericii — și însăși mîntuirea — prin tainele ei.

Moștenirea aceasta este în tainele Bisericii, care-i aparțin ei, pentru că i-au fost încredințate de însuși Domnul Hristos, pentru a le da credincioșilor și în același timp, sînt tainele Lui pentru că El rămîne mereu Stăpînul lor, pentru că El este nemijlocitul Izvor și Dătător al harului.

Botezul în numele Sfîntei Treimi, care ne trece din împărăția întinericului în împărăția luminii, ne face lii ai Săi, membri ai Bisericii Sale și moștenitori ai vieții Sale veșnice. Ungerea cu Sfîntul Mir, care întărește cu darul Duhului Sfînt harul primit la botez, face din credința primită prin botez o mărturie a noastră a fiecăruia. Sfînta Euharistie la care participă însuși Domnul, adevărat și real, sub formele stabilite de El, înălță tuiește printre noi și în noi actul mîntuirii al morții și al Invierii Sale și prin aceasta, ca unic și veșnic apărător al nostru în fața Tatălui, ne face ai lui Dumnezeu. «Reconciliatio», iertarea păcatelor, temeiul evangheliei, care oferă fiecărui om căzut ce se căiește sincer darul restabilirii în vechea demnitate și-l întoarce pe calea vieții; eleosfințirea, care pe patul suferințelor, cînd înțelegem mai bine scurtimea vieții acesteia, ne dă întărire în viață și în moarte. Taiua preoției în care prin punerea mîinilor se transmite darul Duhului Sfînt, în care slujitorii Bisericii sînt chemați și făcuți vrednici de lucrarea pe care a poruncit Domnul s-o împlinim prin predică, prin săvîrșirea tainelor și păstrarea turmei lui Dumnezeu. Binecuvîntarea celor ce se adună în unirea nunții, în care după cuvîntul apostolului se face unirea de nedespărțit într-o singură nuntă «în Hristos».

Această moștenire se cuprinde în întreg cultul Bisericii tuturor veacurilor, cu necesitatea lui bogăție de pietate și de rugăciune; în el Biserica, prin glasul fiilor ei, înalță lui Dumnezeu — Treimei nedespărțite — rugăciuni de mulțumire, de cerere și de laudă;

în el se manifestă unitatea Bisericii pe tot pământul și unitatea ei cu Biserica triumfătoare în cer: la slujbele divine, credincioșii se roagă cu dragoste unii pentru alții, cinstesc pe sfinți și-i pomenesesc cu drag pe toți cei adormiți în credință, cerind pentru ei mila lui Dumnezeu.

Repet, moștenirea noastră este Biserica în toată plinătatea ei, în unitatea și sfințenia ei, în catolicitatea și originea ei apostolică. Este Biserica în nedespărțită unitate a credincioșilor și slujitorilor, care, la un loc, formează Trupul lui Hristos, căruia Ei, Capul — adică Domnul, îi dă viață veșnică. Ea este tot atât de real Trupul Său, după cum Domnul îi este Cap, Dumnezeu Tatăl — Tată, Dumnezeu Fiul — Mîntuitor, Dumnezeu Duhul Sfînt — Duh Sfînt al ei.

Sîntem convingși că graiul omenesc este prea slab pentru a exprima sau a descrie măreția lucrurilor lui Dumnezeu. Sîntem convingși că, cu toate acestea, datoria noastră este să ne vorbim unul altuia despre credința noastră, pentru ca prin aceasta să ne cunoaștem și să ne recunoaștem unii pe alții ca fii ai aceluiași Tată, în Fiul și Sfîntul Duh, în calitate de mădulare ale unuia și aceluiași Trup al Sfintei Biserici, care nu numai că sînt îndreptățite, ci sînt datoare să înalțe rugăciuni Tatălui Cereș, cu o singură gură și într-o singură adunare.

De aceea, mai adăugăm categoric că sfînta moștenire se păstrează de către întreaga sfîntă Biserică răscumpărată de Domnul Iisus Hristos. El, Domnul care a biruit prin Crucea și prin Învierea Sa păcatul și moartea, care ne-a dăruit nouă viață veșnică, care i-a făcut în Biserică și prin Biserică pe toți cei ce primesc cuvîntul Său, «neam ales, preoție împărătească, popor sfînt», în care și cel mai mic se poate numi mare în împărăția lui Dumnezeu, iar marele păstor rămîne slugă. Dar sluga aceasta este chemată și așezată de Domnul. Preoția bisericească, așa cum e împărțită încă de pe vremea Apostolilor, în episcopi, preoți și diaconi, este forma reală prin care Domnul conduce Sfînta Sa Biserică și o paște, formă a cărei autenticitate și realitate constă în aceea că Biserica procedează la fel cum au procedat cîndva Apostolii, și că ea dă și încredințează slugilor sale misiunea de a face ceea ce a poruncit Domnul cîndva prin Apostolii Săi.

Aceasta este moștenirea noastră și împreună cu Apostolul Pavel, vom îndrăzni să spunem: «Ori eu, ori el, noi așa predicăm și voi așa credeți». Aceasta este convingerea noastră nestrămutată pe care noi jurăm; și noi credem că anume această moștenire îi unește pe ortodocși și pe vechii-catolici.

4. Ce vrem să facem pe viitor? Întrebării acesteia nu i se poate da decît un singur răspuns: vrem să mărturisim toate acestea, și unii și alții, și înaintea lui Dumnezeu să tragem din toate acestea concluziile firești și să procedăm în conformitate cu aceste concluzii înaintea lui Dumnezeu și a întregii lumi creștine, care însetează după restabilirea vechii unități.

Afară de aceasta, noi nu închidem ochii în fața realităților. Deși înaintea lui Dumnezeu omenirea este una, spiritul ei s-a dezvoltat pe căi diferite ale gândirii umane și în condițiuni diferite, în funcție de țară și de popor, de rasă și de limbă. Răsăritul e Răsărit și Apusul e Apus și chiar dacă se pot apropia unul de altul și într-o oarecare măsură să se ajungă unul pe altul, totuși va păstra fiecare pecetea spirituală a originii sale; trebuie deci să învețe a se tolera și a-și prețui reciproc deosebirile, învățînd unul de la altul.

Există o lume de valori necesare, imuabile, esențiale, în care Dumnezeu, prin Hristos. Își spune cuvîntul autoritar și hotărîtor. Există și o lume a creației libere, unde gîndirea și voința, năzuințele și experiența spiritului uman se dezvoltă în cele mai variate manifestări, care nu pot decît să-l bucore pe Dumnezeu, însă nu sînt ceva absolut obligatoriu pentru fiecare om.

La libertate sînteți chemați voi, fraților, însă unde este duhul Domnului, acolo este libertatea. Biserica lui Athanasie a fost la fel ca și Biserica lui Ioan Gură de Aur și a lui Vasilie, Biserica lui Ciprian și a lui Augustin, ca și Biserica lui Irineu și a lui Grigorie, însă fiecare din ele a avut un grai al ei, după cum azi își au graiul lor Bisericile Constantinopolului, Ierusalimului, Alexandriei și Moscovei și Bisericile de Canterbury

și Utrecht, Biserica Răsăritului și Biserica Apusului. Înțelepciunea, și iubirea, rugăciunea și credința, adevărata supunere față de Domnul și o slujire corect înțeleasă găsesc aici calea spre unitate în Domnul, care ne cheamă la această unitate.

Noi nu sîntem fanteziști; sîntem niște reprezentanți treji ai realității pămîntene, îngrădită în spațiu și în timp. Noi nu căutăm o contopire prin înlăturarea temporară a barierelor care mai tîrziu vor reapare. Sîntem de asemenea conștienți că numeroasele posibilități pentru comuniunea în laine nu se vor ivi dintr-o dată; chiar și cele mai trainice legături prietenești și frățești trebuie încă mai întărite. Inșă, dorim cu ardoare să vie vremea cînd cu toții vom vedea și vom recunoaște unii într-alții pe exponenții și mădularele aceleiași Biserici — Una Sfîntă Catolicească și Apostolică Biserică — ai acelei Biserici în care prin glasul Apostolilor și al Părinților auzim glasul Domnului nostru.

Vrem ca noi, vechii-catolici, să nu stăm de o parte cînd voi, frați răsăriteni, să-vîrșiți Sfînta Trapeză a Domnului și ca voi, de asemenea, să nu stați de o parte atunci cînd noi, frați ai voștri apuseni, ne întîlnim cu Domnul în Euharistie, chiar dacă rămîind de o parte, încercăm și unii și alții acel simțămînt de adîncă evlavie; căci tocmai în această taină cunoaștem mai profund pe Domnul și credința noastră comună. Vrem ca de la același altar să aducem o singură jertfă și să gustăm aceeași Trapeză, căci aceasta vrea și așteaptă de la noi Domnul. Și vrem aceasta nu numai pentru El, ci și pentru toți cei pe care El îi cheamă să fie una, care ne privesc și ne așteaptă mirați și poate miîniți, văzîndu-ne cum întîrziem.

Există o frică sfîntă pe care o simțim cînd ne aflăm înaintea lui Dumnezeu, frica creaturii față de Creator; frica aceasta trebuie «să dămuiască în veci».

Dar există și o frică omenească, născută din slăbiciunea firii umane, din lipsa de hotărîre și de curaj; teama aceasta trebuie să dispară cînd spune Domnul: «Sînt Eu, îndrăzniți».

Am căutat să vorbim aici cît mai puțin în graiul științei teologice; am vrut să vorbim în graiul puternicei convingeri și al credinței calde, pentru a fi mai bine înțeleș ne numai șirul ideilor, ci și mai ales, glasul inimii.

Dar ce vrem oare și ce mai așteptăm, pentru ce ne rugăm, frați ai sfîntei Biserici Ortodoxe și părinți mai mari ai noștri? Priviți, venim spre voi într-un singur cuget, cu inimile pline de dragoste, cu neclintită hotărîre. Vă întîndem mîna. Știm că și voi sînteți gata să ne-o întîndeți. Vrem ca mîinile noastre să se întîlnească».

Traducere de Pr. I. PAROESCU

CONTRIBUȚII LA ISTORIA BISERICII CREȘTINE DIN INDIA (MALABAR)

Preotul rus V. Kollearov scrie în «Revista Patriarhiei Moscovei» nr. 2/1962, sub-titulul: «Biserica din Malabar», următoarele date pe care le dăm în traducere:

«Biserica creștină din India se numește în mod obișnuit Biserica din Malabar. Ea a primit această denumire de la litoralul cu același nume al peninsulei indiene, unde este răspândită. Despre originea acestei Biserici și despre legăturile ei cu Biserica Ortodoxă Rusă s-a vorbit deja de câteva ori în paginile acestei reviste (nr. 2/1948; 1/1955; 10/1956; 3/1960) 1.

Potrivit tradiției existente, Biserica din Malabar își are începutul de la Apostolul Toma, care a adus în India învățătura creștină, unde și-a primit și moartea de mucenic.

În primele veacuri ale Bisericii creștine, creștinii din India au fost în unire deplină cu toată Biserica Ecumenică; însă, cu timpul, datorită diferitelor cauze istorice, Biserica Indiei s-a izolat de Biserica Ecumenică.

În articolele anterioare, s-a arătat deja care anume cauze istorice au dus la despărțirea Bisericii din Malabar de Biserica Ecumenică și ce particularități au împiedicat până în prezent unirea ei cu Ortodoxia. S-a vorbit de asemenea și despre marele efort al creștinilor din Malabar, în scopul acestei fericite uniri.

Înșiși creștinii indieni numesc Biserica lor «Biserica Ortodoxă Siriană din India». Această Biserică este o parte componentă a Bisericii Iacobite-Siriene, pe al cărui Patriarh îl recunoaște șeful ei suprem. Cu toate acestea, ea este autonomă și se conduce de un Katolicos. În prezent, șeful ei este Katolicosul Malabarului și al Indiei Răsăritene, Moran Mar Vasilie Gheorghe II.

Este necesar să remarcăm că până în ultima vreme, comparativ s-a știut puțin despre viața de zi de zi a Bisericii din Malabar; însă, mulțumită vizitei din ultimul timp a ierarhilor ortodocși care au participat la Adunarea a treia a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la New-Delhi, informațiile noastre despre viața acestei Biserici au crescut în mod considerabil. În numărul de față, noi înșeram un articol special, închinat acestei întâlniri cu creștinii indieni². Însă, pe lângă aceasta, mai socotim de folos a aduce în paginile revistei noastre materiale publicate de către Biserica din Malabar, care cuprind date despre istoria, învățătura și organizarea acestei vechi Biserici.

Mai jos, dăm datele publicate de Biserica din Malabar în anul 1961, într-o publicație specială, sub denumirea: «Syrian Christian Congress Souvenir».

Despre originea Bisericii Malabarului se vorbește în această publicație următoarele: «Noi, creștinii sirieni din Kerala, suferim de lipsa documentelor istorice autentice despre

1. Din nr. 3/1960, a fost publicat în rezumat artic. *Biserica creștină din India*, în rev. «Glasul Bisericii» nr. 9—10/1960.

2. Asupra acestei întâlniri, vezi Pr. Al. Ionescu, *Lucrările celei de a III-a Adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor*, în rev. «Bis. Ort. Rom.», an. LXXX (1962), nr. 3—4, pp. 270—310.

nașterea și primele începuturi ale Bisericii noastre. Indienii niciodată nu s-au condus de însemnări istorice, în special în timpurile vechi; în puținul, care a rămas reprodus în tradiții cu caracter religios, este greu să separe faptele de ficțiune... Arhiepiscopul Mennezis din Goa, în rîvna și entuziasmul lui de a ne trece la credința romano-catolică, a luat toate cărțile de preț din biblioteca mitropolitului sirian și le-a ars în anul 1599. Ce a mai rămas au fost numai cărțile de ritual, care au fost mutilate din porunca lui.

În anul 1837, misionari ai Societății Misionare Catolice au luat alte cărți din Vechiul Seminar din Kottaiam, care după aceea n-au mai fost tipărite. În consecință, noi ne sprijinim pe tradiție și pe alte câteva informații.

Tradiția spune că Sf. Toma, Apostolul lui Hristos, a fost trimis de Domnul în India să propovăduiască evanghelia pocăinței și a mîntuirii. El a sosit la Malabar, pe țărmul de sud al Indiei, în anul 52 de la nașterea lui Hristos, a propovăduit evanghelia poporului acestui pămînt, a convertit pe mulți oameni și a întemeiat șapte Biserici, toate în numele binecuvîntatei Fecioare Maria și astfel a pus temelie comunității creștine naționale în India. Bisericile au fost întemeiate în Maliancare (Granganore), Parure, Pellure, Gocangalame, Ceiale, Niraname și Cvîone. În câteva cazuri, ca de ex. în Palure și Parure, templele hinduse au fost transformate în biserici creștine.

Sf. Toma a hirotonit preoți din patru familii convertite în (localitatea) Nambudriri: Pacalomatam, Kalli, Kaliancal, Sancarapur și a făcut alte pregătiri necesare activității spirituale; apoi a plecat pe țărmul de răsărit al Indiei și chiar în China de răsărit. Întorcîndu-se de acolo, el — după cum spune tradiția — a primit moartea de mucenic la muntele ce-i poartă și acum numele, aproape de Madras, în anul 72 de la nașterea lui Hristos și l-au înmormîntat în Milapure.

Între Palestina și India au existat din vremuri depărtate relații comerciale... Marea colonie a iudeilor, existentă pe țărmul de sud-vest al Indiei, trebuie să fi atras pe Sf. Toma pentru propovăduirea evangheliei; iudeii au putut să constituie simbul comunității și să ușureze propovăduirea Sf. Toma în limba poporului locului, în țara Tamil. Pe țărmul de apus, la Kembatore, cu ocazia săpăturilor, au fost găsite monezi de la Cezar, August și Tiberiu. Acolo, în Kranganore, a existat chiar un templu închinat lui Cezar August, în veacul I după nașterea lui Hristos.

Nu este de mirare că viața și învățătura lui Iisus Hristos au ajuns în inima și mintea părții intelectuale a norodului...

Către sfîrșitul veacului II (anul 190 după nașterea lui Hristos), episcopul Alexandriei, Dimitrie, a primit apelul creștinilor (Bisericii) Sfîntului Toma, cu cerere de a le trimite învățător pentru a-i povăui în învățătura și credința lui Hristos și le-a trimis pe Panten, șeful Școlii din Alexandria. Această intervenție a fost făcută atunci cînd marele învățător hindus, Manicavacecar a convertit înapoi a hinduism pe creștinii Sf. Toma din Malankara. Panten s-a dovedit capabil de a susține pe mulți în credința creștină. Eusebiu, istoricul bisericesc, spune că Panten a găsit acolo un exemplar din Evanghelia de la Matei, în limba ebraică.

În veacul I după nașterea lui Hristos, orașul Seleucia-Ktesifon, pe țărmurile Eufratului, a fost capitala Persiei. Primul misionar creștin a fost aici Sf. Mari, ucenic al lui Addaia (Sf. Tadeu). Tradiția povestește că Sf. Toma, în drumul său prin Partia, a vizitat Persia și a întărit Biserica de acolo. Cu timpul, Edessa și Persia au pretins că Sf. Toma este întemeietorul Bisericilor lor. Iată de ce moaștele Sf. Toma au fost transportate din India la Edessa și îngropate acolo...

În anul 231, a fost întemeiat Katolicosatul, cu jurisdicție independentă asupra întregului Răsărit. El a fost recunoscut de Patriarhul Antiohiei și de către Episcopul Ierusalimului și astfel, Biserica Sf. Apostol Toma s-a găsit sub supremația Katolicosului întregului Răsărit. La Sinodul de la Niceea (325), au fost întărite deplinele puteri ale acestui Katolicos, ca să hirotonească slujitori pentru tot Răsăritul. Episcopul Persiei și Mării Indii, Mar Juhanon, a semnat hotărîrile Sinodului de la Niceea în anul 325. Aceasta dovedește că Biserica Siriană a Malabarului s-a găsit sub conducerea episcopului Persiei, care se afla el însuși sub jurisdicția Katolicosului Seleuciei-Ktesifon.

Un jalon însemnat în istoria noastră a fost imigrația din anul 345 a unui grup de 400 creștini sirieni, cuprinzînd pe episcopul Mar Ioșif din Edessa, doi preoți, doi diaconi, cîțiva clerici și 72 familii, sub conducerea lui Toma (din Cana). Tradiția spune că ei au fost trimiși din porunca Katolicosului. Ei au sosit în Kranganore, unde li s-a permis

să se așeze pe ulița de nord și cea de sud ale acestui oraș; după numirea ulițelor, s-au născut și cele două părți ale creștinilor sirieni: cei din sud și cei din nord. Creștinii din sud sînt mai pușini la număr și au obiceiurile lor aparte, care-i caracterizează și ca o mică sectă, care se deosebește de corpul general al Bisericii Siriene. Pînă la această colonizare, creștinii Indiei au fost cunoscuți sub denumirea de Nazorei, dar după aceea și mai departe, ne numim creștini sirieni. Conducătorul de atunci al țării, Ceraman Perumal, a dat cu plăcere creștinilor multe drepturi și privilegii, care i-au pus pe aceeași treaptă în viața socială cu brahmanii. Privilegiile date lor au fost înscrise pe plăci de aramă, care s-au păstrat pînă acum... Persecutarea creștinilor din Persia, din partea împăratului Șapur II, a silit multe familii să emigreze din Persia în India.

Fapt istoric este că pe la anul 500, nestorienii au dominat o parte din creștinii Persiei. Există informații care dovedesc că Biserica Malabarului a devenit de asemenea nestoriană. Katolicosul Răsăritului a recunoscut nestorianismul în anul 495. Un alt Katolicos (Mapriana), șeful ortodocșilor, a existat în același timp, deși cu o mai mică putere, și Biserica Siriană, de sigur, a păstrat legături episcopale cu partea ortodoxă a creștinilor indieni.

Doi episcopi, Mar Safor și Mar Prod, au sosit la Quilon la sfîrșitul veacului XV. Arhiepiscopul Menezis afirmă în anul 1599, că aceștia au fost episcopi nestorienii, însă mărturii nu există că ar fi fost așa.

Cronicile portugheze spun că atunci cînd portughezii au sosit în orașul Cocin, atunci sceptrul, care se păstra cu grijă și plăcile de aramă, care aparțineau creștinilor, au fost înmîinate lui Vasco de Gama. Acest fapt ne poartă pe noi la începutul tristei noastre istorii, la legătura noastră cu portughezii și Biserica Romei.

Unii afirmă că pe la anul 1000, noi am fost în legătură sufletească cu Biserica Nestoriană a Persiei. În același timp cînd noi negăm în tot chipul această afirmație, cu ajutorul argumentelor serioase, trebuie să reținem faptul că, în adevăr, din timp în timp, episcopi cu convingeri nestoriene au venit și au șezut aici. Biserica Siriană nu totdeauna a deosebit pe perșii ortodocși de cei nestorienii. Edgar Terston spune: «Biserica din Malancara a primit pe episcopii nestorienii, ca și pe cei ortodocși, fără să facă deosebire». Aceasta nu înseamnă că noi, ca Biserica, în adevăr am primit mărturisirea nestoriană într-un timp oarecare. Este adevărat că în anul 1490, sirienii în mod oficial au cerut episcopi de la Katolicosul nestorian și de la patriarhul Bisericii Antiohiei. Doi episcopi nestorienii au sosit în acel an și au fost primiți cu entuziasm. Aceasta dovedește numai cît de devotați erau sirienii episcopatului. Acești episcopi au sfințit multe biserici și au numit mulți preoți. Anume despre această predominare a nestorienilor în Biserica Siriană au mărturisit portughezii cînd au sosit în India. De aceea, nu este de mirare cînd afirmă că noi totdeauna am fost nestorienii. Aceasta dovedește insuficiența gândirii lor istorice. Ei au încercat cu mijloace pașnice să răspindească printre noi catolicismul, în cursul veacului XVI. Dr. Biceanam spune în ale sale «Cercetări creștine» că sirienii au răspuns portughezilor cînd au fost întrebați despre papă: «Noi, niciodată n-am auzit de omul care se numește papă». În anul 1595, arhiepiscopul Menezis din Goa a venit la Malabar, cu dispoziția papei de a supune Biserica Siriană. Cînd a sosit, arhidiaconul Gheorghe era în fruntea sirienilor din Malabar. Menezis, cu ajutorul autorităților și soldaților portughezi, a cerut ca arhidiaconul Gheorghe să se supună jurisdicției sale. El a desemnat apoi cîțiva oameni tineri, care trebuiau să asiste la Sinod împreună cu arhidiaconul. În anul 1599, a convocat Sinodul în Diampere, unde au fost aprobate hotărîrile de intrarea sirienilor în catolicism. Toate cărțile noastre au fost arse sau schimonosite. Menezis a făcut vizite canonice tuturor bisericilor mai însemnate, a stabilit autoritatea sa și ritualul său și, cu un aer triumfal, s-a întors la Goa.

Biserica Siriană a fost sub dominația catolică 54 de ani. Apăsarea și introducerea multor ritualuri catolice au dat naștere la nemulțumirea majorității sirienilor. Pe la anul 1650, Ahatulla, patriarhul Alexandriei, a debarcat la Surat și a mers la muntele Sf. Toma. Acolo, portughezii au pus mîna pe el și l-au aruncat în temniță; apoi, l-au dus la Cocin. Pe drum, l-a torturat închiziția instituită în Goa. 25.000 de sirieni au asediat Cocinul, după ce a fost respinsă de portughezi cererea lor de a fi eliberat șeful lor

religios. Se spune că portughezii au aruncat pe patriarh în golful Cocin, unde s-a înecat. Acest fapt i-a infuriat pe toți sirienii; ei s-au adunat în număr mare la Mattanceri, în anul 1653, și apucându-se de frînghiile legate de crucea de piatră, au refuzat orice su-punere a papei, făcând renumitul jurămint al crucii din Kunam. Toți, afară de 400 de oa-meni, au revenit la vechea credință a sirienilor.

Primul episcop indian al Bisericii Siriene, Mar Toma I, din neamul Pacalomatam, a fost hirotonit în Travancore de către Mar Grigorie al Ierusalimului, în anul 1665. De atunci, mulți prelați, atât din Antiohia, cât și din Katolicosatul de Răsărit, au vizitat India.

Până la anul 1816 a fost dinastia celor nouă mitropoliți cu numele de Mar Toma. După aceea, au fost șase cu numele de Mar Dionisie» (Syrian Christian Congress Sou-venir, 1961, p. 12—17).

*

Despre mărturisirea de credință a Bisericii din Malabar se vorbește în publicația menționată mai sus, că păstrează «credința apostolică în nedespărțita Biserică, cum ea este proclamată de primele trei sinoade ecumenice. Biserica este instituție dumnezeiască, întemeiată de Domnul, în care se intră prin primirea Sfântului Botez. Sfânta Biblie este cuvîntul inspirat de Dumnezeu; noi cinstim profund Sfânta Tradiție a Bisericii. Pe noi ne-au luat drept monofiziți, însă așa ceva noi nu sîntem... Impreună cu toate Bisericile vechi apostolice, noi admitem șapte Taine, care sînt mijloace de primirea grației divine. Credem în rugăciunile pentru morți și în chemarea sfinților. Sfînta Kurbana (Euharistia) este actul principal al cultului divin și ea nu este numai o sfîntă Taină, ci și jertfă — răspîndirea fără sfîrșit a jertfei de pe Cruce a lui Hristos și a luminalei Lui Invieri.

Forma noastră de închinare este complet răsăriteană, indiană în esența ei și de aceea, natural, atrage atenția minții răsăritene ca nici o altă formă de închinare din apus. Iată de ce noi, împreună cu adepții altor Biserici, socotim că Biserica Ortodoxă Siriană trebuie să existe ca adevărată misionară de răsărit. Insuși faptul că arhiepiscopul Mar Patros Ostatioz, cu ajutorul colaboratorilor lui devotați, a putut aduce în sînul Bisericii din Kerala mai mult de 21.000 de oameni, în cursul ultimilor 35 de ani este o dovadă clară cu ce fel de posibilități este înzestrată această Biserică» (Syrian Christian Congress Souvenir, 1961, p. 17—18).

Deja s-a arătat mai înainte că Biserica din Malabar este o parte componentă a Bisericii Iacobite Siriene, al cărei patriarh îl recunoaște șeful ei suprem. Ea este auto-nomă și se conduce de Katolicos și de mitropolitul din Malancar, al Indiei răsăritene, Moran Mar Vasile Gheorghe II și de către Sinod.

Sinodul constă din arhieriei eparhioși. Afară de Sinod, există Comitetul pentru administrarea Bisericii, în care intră mireni și preoți aleși pe un an. Comitetul se compune din o treime preoți și două treimi mireni, în total 90 persoane. În totalitatea lui, Comitetul, sub președinția Katolicosului, se întrunește o dată pe an, dacă nu se ivește o necesitate deosebită. Munca continuă o duce Comitetul executiv, compus din 8—9 persoane.

Biserica are nouă eparhii. Chestiunile economice ale eparhiei le rezolvă Consiliul eparhial, compus din 7—9 persoane, preoți și mireni. În Biserică sînt 15 episcopi (s-a păstrat numirea veche de horepiscopi), 1.000 biserici, 950 persoane în cler, aproape un milion de credincioși. Există 80 școli medii englezești, două licee, două seminarii teologice, școli duminicale — în care învață peste 75.000 de copii și fete; există o Misiune medicală bisericească siriană, cu 7 spitale; există două mișcări în organizațiile studențești.

Cu activitatea misionară se ocupă membrii Frăției Sf. Cruci. În ultimii 35 de ani, ei au convertit la creștinism — cum s-a arătat și mai sus — 21.000 de persoane și urmăresc nevoile lor spirituale și materiale.

Biserica din Malabar are comuniune euharistică cu Bisericile: Siriană, Coptă și Ar-meano-Gregoriană.

Biserica din Malabar ia parte activă în mișcarea internațională creștină. Sanctitatea Sa Katolicosul a luat parte la Conferința Ecumenică «Credință și organizare» din Edinburg în anul 1937, Mar Teodosie a participat la Conferința din Amsterdam în anul 1948, iar Mar Filoxinos la Conferința de la Evanston în anul 1954. La Adunarea Consiliului Ecumenic al Bisericilor (la New-Delhi), părintele Pavel Verghes, preot al Bisericii din Malabar, a fost ales supleant al Secretarului General.

Biserica duce o lucrare mare și în interiorul țării. Cu mijloacele Bisericii se susțin azilele existente și se construiesc altele noi, precum și spitale pentru orfani. Reprezentanții Patriarhiei Moscovei, în timpul șederii lor la Biserica din Malabar, au vizitat școlile cu elevii Seminarului, s-au întreținut câteva zile.

În vechiul Seminar (în orașul Kottaiam) sînt 6 profesori și aproape 50 școlari. În seminarii se învață obiecte de teologie și de istorie bisericească. Din limbile străine, se învață numai limba siriană, întrucît în această limbă se săvîrșește serviciul divin și se citește Sfînta Scriptură, cu toate că se permite și limba locală («malaiala»).

Biserica din Malabar cheamă în rugăciuni dintre ocrotitorii cerești pe întemeietorul ei, Sfîntul Apostol Toma și pe Sf. Mar Grigorie, făcătorul de minuni din Parumal, canonizat de actualul Katolicos, Vasile Gheorghe II».

Traducere de
Pr. AL. N. CONSTANTINESCU

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI

ARHIEPISCOPIA BUCUREȘTILOR

SERBAREA HRAMULUI SEMINARULUI ȘI INSTITUTULUI TEOLOGIC DE GRAD UNIVERSITAR DIN BUCUREȘTI

Potrivit datinei, în ziua de 30 ianuarie a. c., de Sfinții Trei Ierarhi, Școala de cîntăreți bisericești și Seminarul Teologic împreună cu Institutul Teologic de grad Universitar din București, și-au sărbătorit, după cuviință, hramul, adică pe ocrotitorii lor cerești, marii dascăli ai lumii creștine și ierarhi, Sfinții Vasile cel Mare, Sfinții Grigore Teologul și Sfinții Ioan Gură de Aur. În ajunul praznicului s-a oficiat, în biserica «Sf. Ecaterina», paraclisul celor două școli teologice bucureștene, slujba Privigherii. A doua zi, dimineața, în același paraclis, Prea Sfinșitul Episcop Dr. Anlim Țîrgovișteanul a săvîrșit Sfînta Liturghie înconjurat de un impunător sobor format din P. C. Pr. Prof. Ioan G. Coman, P. C. Pr. Prof. Vladimir Prelipceanu, P. C. Pr. Prof. Ioan Rămureanu, P. C. Pr. Asistent Ioan Vesa, de la Institutul Teologic și P. C. Pr. Alexandru Bejan de la Seminarul Teologic, fiind ajutați de P. C. Arhidiacon Alexandru Munteanu, bibliotecarul-șef al Institutului Teologic și de P. C. Diacon Petre Zamfira de la Catedra Sfîntei Patriarhii. Elevii seminariști și studenții teologi au dat răspunsurile la strană, sub conducerea Domnului profesor Nicolae Lungu. Paneiricul tradițional închinat Sfinților Trei Ierarhi a fost rostit de studentul Alexa Nicolae, din anul IV.

La sfîrșitul Sfîntei Liturghii, au fost hirosesiți, în iconomi stavrofori, P. C. Pr. Prof. Ioan Rămureanu, P. C. Pr. Prof. Mîrcea Chialda și P. C. Pr. Spiritual Alexandru I. Ciurea. Cu același prilej, Prea Sfinșitul Episcop Anlim Țîrgovișteanul a rostit o scurtă cuvîntare felicitînd pe noii purtători ai rangului bisericesc de iconom stavrofor. A răspuns P. C. Pr. Prof. I. Rămureanu, care, exprimînd bucuria sufletească prilejuită de acest moment, a mulțumit Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian și Prea Sfinșitului Episcop Antim Țîrgovișteanul, Vicar Patriarhal, pentru acordarea acestor distincții clericale. A urmat apoi Polihroniul.

Un moment impresionant, de reculegere, l-a constituit pomenirea ctitorilor Sfîntului locaș și, mai ales, a profesorilor de teologie care acum sălășluiesc adormiți în Domnul în corturile celor drepti.

După «Veșnica pomenire», slujbele religioase consacrate hrământului terminându-se, întreaga asistență s-a îndreptat spre sala de festivități a Institutului Teologic de grad Universitar, unde s-a desfășurat un bogat program artistic și cultural.

Au luat parte la această serbare tradițională închinată Sfinților Trei Ierarhi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, Eminența Sa Domnul Miroslav Novak, Patriarhul Bisericii Naționale din Cehoslovacia, Prea Sfințitul Episcop Antim Tîrgovișteanul și Prea Sfințitul Episcop Visarion Ploieșteanul, vicari patriarhali, P. C. Pr. Alexandru Ionescu, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Arhimandrit Irineu Crăciunaș, vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, P. C. Pr. Ioan Gagiu, directorul Administrației Patriarhale, P. C. Pr. Traian Ghica, directorul Casei de Pensii și Ajutoare a Salariaților Bisericii Ortodoxe Române, Prea Cucernicii Părinți Consilieri ai Administrației Patriarhale și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, Prea Cucernicii Părinți Inspectori ai Administrației Patriarhale și Arhiepiscopiei Bucureștilor, Prea Cucernicii și Domnii Profesori, activi și onorari, ai Seminarului și Institutului Teologic de grad Universitar din București, P. C. Protoierei din Capitală, precum și preoți, elevi seminariști, studenți teologi și personalul administrativ al celor două școli teologice bucureștene.

Au participat la această festivitate și reprezentanți ai Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri-al Republicii Populare Romine.

După întonarea imnului patriarhal de către corul studenților teologi și elevilor seminariști, sub conducerea Domnului Profesor Nicolae Lungu, P. C. Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic de grad Universitar din București, a rostit următorul cuvînt de deschidere :

Sanctitatea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh,
Mult Stimat Domnule Director,
Eminența Voastră Domnule Patriarh,
Prea Sfințiți Părinți Episcopi,
Onorată Asistență,

Școala de Cîntăreți, Seminarul și Institutul Teologic din București, care-și duc viața în vatra aceluiași așezămînt bisericesc, Vă adresează cele mai călduroase mulțumiri pentru osteneala de a participa la festivitatea închinată cinstirii tradiționale a cereștilor lor patroni : Sfințul Vasile cel Mare, Sfințul Grigore de Nazianz și Sfințul Ioan Gură de Aur.

Dragoslea care v-a determinat să veniți și anul acesta în mijlocul nostru constituie, pentru profesorii, studenții și elevii școlilor noastre, nu numai o cinste deosebită, care ne umple de bucurie și ne sporește elanul în muncă, ci și un exemplu luminos de înaltă slujire creștină, care se cere urmat de toți propovăduitorii Evangheliei.

În întîmpinarea prietenească dintre Prea Fericitul Părintele nostru Patriarh Justinian și Eminența Sa Miroslav Novak, Patriarhul Bisericii Naționale din Republica Socialistă Cehoslovacă, în cadrul programului inițiat de Mișcarea Creștină pentru Pace de la Praga, noi vedem urmarea învățaturii Fiului lui Dumnezeu, Care s-a făcut Om, pentru «a îndrepta picioarele noastre pe calea păcii» (Luca I, 79).

În strădanile creștine pentru apropierea frățească dintre Biserici și pentru sprijinirea activă a păcii între oameni și popoare, noi vedem urmarea îndemnului Sfinților Apostoli, care ne-au poruncit «să păstrăm unitatea Duhului în legătura păcii» (Efes. IV, 3) și ne-au arătat că «roada dreptății se seamănă în pace de cei ce lucrează pacea» (Iacov III, 18).

În aceste nobile strădanii, noi vedem urmarea pildei Sfinților Trei Ierarhi, care s-au ridicat cu bărbăție împotriva marilor nedreptăți sociale, din vremea lor și au proslăvit bine-lacerile dumnezeiești ale frățietății și păcii.

«Numai păcatul — spune Sfințul Grigore de Nazianz — a împărțit pe oameni în bogați și săraci, sătui și flămînzii, liberi și sclavi» : «nici o virtute nu arată mai bine pe adevăratul creștin — declară Sfințul Vasile cel Mare, — decît slujirea dezinteresată a dragostei frățești și a păcii între oameni» ; «Bunul păcii este atît de mare — susține Sfințul Ioan Gură de Aur, — încît cei ce o realizează sînt numiți fii ai lui Dumnezeu, și aceasta pe bună dreptate, deoarece Fiul lui Dumnezeu a venit pe pămînt ca să ne aducă pacea. Iar dacă făcătorii de pace sînt fii ai lui Dumnezeu, dușmanii păcii sînt fii ai diavolului».

Fiind vase alese ale Duhului Sfânt, stâlpi ai dreptei credințe și riuri de lapte bune, viața Sfinților Trei Ierarhi constituie pentru tinerii școlilor noastre o prețioasă comoară de învățăături, pilde și îndemnuri.

Toți trei au fost modele desăvârșite de sîrguință și cumințenie școlară: silitori și corecți, punctuali și serioși, plini de respect față de dascăli și de prietenie față de colegi, iubitori de virtute și arzînd de rivnă pentru înmulțirea binelui în lume.

Toți trei au fost modele desăvârșite de slujire prețească și arhierescă. Glasul lor a răsunat cu putere atît pentru predicarea dreptei credințe și slujirea Bisericii, cît și pentru apărarea dreptății și înmulțirea păcii, după care însetează toate popoarele.

Este de datoria noastră, dragi elevi și studenți, să le urmați pilda, pregătindu-vă cu grijă pentru slujirea sfîntă ce vă așteaptă în ogorul Bisericii lui Hristos. Este îndatorirea noastră a tuturor, dascăli și ucenici, să ne dăruim cu totul misiunii noastre, spre a putea da Bisericii strămoșești slujitori, vrednici de chemarea lor în mijlocul credincioșilor, spre a ne arăta cetățeni devotați ai scumpei noastre Patrii, Republica Populară Romînă, și spre a reuși să fim sprijinitori de nădejde ai luptei pentru triumful dreptății și păcii în lume.

Mulțumind încă o dată Inalților noștri Oaspeți pentru osteneala de a lua parte la bucuria noastră de astăzi, rugăm pe Sfinții Trei Ierarhi să ne stea într-ajutor cu rugăciunile lor către Cel Atotputernic, pentru a-i putea cinsti după cuvîntă în școlile și în viața noastră, într-un mulți și fericiți ani!

Cu aceste gînduri și sentimente, să zicem din toată inima: «Bine ați venit în mijlocul nostru! Bine este cuvîntat cel ce vine într-un numele Domnului!»

În continuare, Dl. Alexandru Elian, profesor de Bizantinologie la Institutul Teologic de grad Universitar din București, a rostit Cuvîntul festiv îndătinat la această serbare a hramului. Domnia Sa a vorbit despre «Sfinții Trei Ierarhi și cultura elină». Arătînd că în fiecare an, la această serbare, Sfinții Trei Ierarhi sînt considerați în viața și activitatea lor, sub unghiuri diferite, Dl. Prof. Al. Elian, a subliniat că «e propriu personalităților de excepție, care au ilustrat umanitatea, să poată fi mereu privite sub aspecte mai mult sau mai puțin noi, să fie confruntate cu problemele pe care le ridică actualitatea în mijlocul căreia trăim și să ofere pururi subiecte de rodnică meditație, mai ales în cugetele discipolilor noștri care se străduiesc să-și dobîndească o cultură și să-și făurească un caracter». Amintind condițiile istorice din veacul al IV-lea, prilej de meditare asupra temeierii imperiului bizantin și asupra făuririi culturii creștine din acel timp, oratorul caută să desprindă, cu îndemînare, nu numai poziția Sfinților Trei Ierarhi față de cultura elină «dar și consecințele acestei atitudini pentru destinele culturii creștine, care-și va găsi cea mai bogată formă de manifestare, pentru lumea răsăriteană în cultura bizantină». Spre a surprinde, de pildă, poziția pe care Sfîntul Vasile cel Mare și-o asumă față de cultura clasică și de valoarea ei educativă, este analizat în perspectiva istorică a problemei respective, Cuvîntul către tineri asupra chipului în care pot trage folos de pe urma scrierilor eline: «În general, precizează Dl. Prof. Al. Elian, Sfinții Trei Ierarhi dovedesc prețuire față de filozofia elină și apreciază rolul de auxiliar pe care-l poate acorda în formularea și argumentarea lezelor proprii doctrinei creștine». Urmărind cu atenție și competență confruntarea între cultura clasică elină aflată la asfințitul ei și cultura creștină în plină formare, oratorul arată că trebuie «să apreciem meritele marilor gînditori creștini ai veacului al patrulea, în procesul de receptare și asimilare a culturii antice de către noua cultură creștină».

În încheiere, Dl. Profesor Al. Elian, afirmă, printre altele, că «avem, astăzi, perspectiva necesară ca să apreciem care ar fi fost destinele culturii europene, dacă contrastele ideologice între cultura creștină și cea reprezentată de elinismul păgîn al secolului al IV-lea ar fi determinat o persecutare nemiloasă a culturii antice și o dispariție extinsă și precipitată a valorilor pe care le-a creat. Dimpotrivă, în întreaga istorie a Bizanțului se poate urmări procesul prin care reprezentanții străluciți ai Bisericii, în frunte cu Patriarhul Fotie, în cel de al noulea veac au contribuit la conservarea și valorificarea moștenirii culturale lăsate de antichitatea clasică». De aceea, recunoștință trebuie îndreptată în primul rînd către Sfinții Trei Ierarhi, care, conchide oratorul, «în epoca cea mai gîngășă a confruntării dintre cele două culturi, — cea elină și cea creștină. — au știut, prin pregătirea, înțelepciunea și măsura de care au dat dovadă, să imprime o orientare justă noii cultură creștine

de ale cărei fericite roade ne bucurăm pînă astăzi». Conferința a fost ascultată, de întreaga asistență, cu un viu interes.

În continuarea programului, corul bărbătesc al Institutului Teologic de grad Universitar și al Seminarului Teologic, sub conducerea Domnului Profesor Nicolae Lungu, a interpretat una din cîntările Mărinurilor (a IV-a), pe glas I, intitulată «Veniți toți», armonizată de dirijor. Elevul Al. Andrei, din clasa a IV-a a Seminarului a făcut lectura unui fragment despre pace din opera Sfîntului Vasile cel Mare. După un imn religios executat la armoniu de către Dl. Profesor Nicolae Lungu, corul a cîntat, sub același dirijor, piesa clasică «Cerurile spun» de Davidov. Studentul teolog I. Paraschivescu, din anul IV, a citit, în traducere, un imn închinat lui Dumnezeu de Sfîntul Grigore Teologul. A urmat corul «Pe a binelui cărare», de Alexandru Podoleanu, iar magistrandul Dumitru Abrudan, din anul III, a citit un scurt fragment din opera Sfîntului Ioan Gură de Aur. Interpretînd la pian «Preludiu și fugă» de Bach, magistrandul Fazekas S., de confesiune protestantă și naționakitate maghiară și-a adus o frumoasă contribuție la reușita acestui program.

Serbarea Iramului Institutului Teologic de grad Universitar și Seminarului Teologic s-a încheiat cu imnele «Republică, măreață vatră», de I. D. Chirescu, și «Marșul tineretului pentru pace», de Tuluikov-Buniv.

A urmat agapa tradițională, într-o atmosferă de sărbătoare la care au participat Prea Fericitul Patriarh Justinian, Eminența Sa Domnul Miroslav Novak, Patriarhul Bisericii Naționale a Cehoslovaciei, Prea Sfinții Episcopi Vicari Patriarhali: Antim Tîrgovișteanul și Visarion Ploieșteanul, împreună cu toți ceilalți invitați de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor.

Gh. A.

† PREOTUL ILIE N. POPESCU

La 16 decembrie 1962, a încetat din viață preotul Ilie N. Popescu, parohul parohiei Furești, raionul Găești, în vîrstă de 73 ani.

Născut la 1 noiembrie 1889, din familie de preot, a fost îndrumat spre misiunea preotească și a fost hirotonit preot la 29 iulie 1912, ca absolvent al Seminarului Central din București. Mai tîrziu, între anii 1925—1929, a absolvit cursurile Facultății de Teologie din București, devenind licențiat în Teologie.

Pe cei cinci copii ai săi i-a îndrumat la școli superioare, dîndu-le o educație corespunzătoare, așa încît, doi sînt astăzi preoți, doi sînt ingineri și unul în învățămînt.

Întreaga sa viață a fost o permanentă pildă de trăire și slujire a Evangheliei Domnului, căci timp de 50 de ani a fost slujitor al altarului, muncind cu zel deosebit, îndeplinindu-și misiunea de preot și duhovnic fără șovăiri, înconjurat totdeauna numai de prețuiri și neavînd niciodată în lunga sa păstorie certuri sau vrăjmășii.

Pe lîngă repararea, înfrumusețarea și înzestrarea bisericilor din parohiile Mărăcineni, Scheiul și Furești, unde a fost slujitor, el a făcut operă de zidire sufletească, adunînd pe credincioși în jurul sîntelor altare.

A avut o frumoasă activitate obștească în trecut, iar după anul 1944, s-a atașat cu tot sufletul luptei pentru realizarea progresului social și apărarea păcii.

Modest, corect și muncitor, pr. Ilie N. Popescu a plecat din această viață regretat de toți cei ce l-au cunoscut și apreciat, plîns de toți enoriașii săi.

Slujba înmormîntării s-a făcut în biserica parohiei Furești, de către P. C. Pr. Nic. Popescu, protoiereul raionului Găești, înconjurat de un sobor de preoți.

Dumnezeu să-i răsplătească nunca și să-l așeze în ceata aleșilor Săi!

Arhid. IORDAN NICULESCU

EPISCOPIA BUZĂULUI

SĂRBĂTOAREA PATRONULUI LA SEMINARUL DIN BUZĂU

Și în anul acesta ziua Sfinților Trei Ierarhi, patronii Seminarului din Buzău, a dat prilej unei însuflețite manifestări duhovnicești, la care au luat parte elevii Seminarului, corpul profesoral și Administrația Eparhială a Episcopiei Buzău în frunte cu P. S. Sa Episcopul Dr. Antim Angheliescu. Totdeauna în ziua de 30 ianuarie, școala noastră teologică îmbracă haină de sărbătoare, pentru a cinști cu toată cuviința și pietatea pe «marii luminători» ai creștinătății, ale căror chipuri și model de viață constituie un permanent imbold și îndreptar pentru aceia care se pregătesc să devină slujitori ai Bisericii, propovăduitori ai credinței și îndrumători ai binecredincioșilor creștini pe calea dreptății, a binelui și a păcii în lume.

Respectând în totul rânduiala tipicului, de dimineață s-a făcut slujba cuvenită în paraclisul Sfinților Impărați Constantin și Elena din incinta Episcopiei. Sf. Liturghie a fost oficiată de soborul profesorilor, la protie stînd P. C. Director Pr. Dumitru Luca, Corul elevilor a dat răspunsurile liturgice, iar elevul Bilea Alexandru din anul V a rostit panegiricul zilei, făcînd elogiul Sfinților Trei Ierarhi, Marii Dascăli ai lumii creștine: Vasile cel Mare, Grigore cuvîntătorul despre Dumnezeu și Ioan cel cu gura de aur. Predica a fost bine alcătuită, în plină contingență cu actualitatea și a plăcut prin stilul ei sobru, prin conținutul bogat și prin dicțiune clară. După Sfînta Liturghie, s-a oficiat un parastas, pomenindu-se numele marelui episcop Chesarie, ctitorul așezămîntului teologic de la Buzău, cum și numele directorilor și profesorilor care au strălucit după vreme prin activitate administrativă și didactică: arhierul Dionisie Romano, diaconul Costescu-Duca, preoții C. Proviian, C. Minculescu, Gh. Marinescu și alții.

Toți cei prezenți au trecut apoi în localul Seminarului, unde au asistat la desfășurarea unui program de serbare în cinstea Patronului. Programul a fost executat de elevii școlii, cu bucași corale și recitări potrivite caracterului serbării. În centrul acestei manifestări culturale a stat conferința P. C. Profesor Pr. I. Constantinescu-Iorgu, care a prezentat ascultătorilor o analiză a tratatului «Despre Preoție» al Sfințului Ioan Gură de Aur. Scoaterea în evidență a convingerilor despre preoție mărturisite în această scriere de Sf. Ioan, a produs o adîncă emoție și o legitimă culmenurare în sufletul și conștiința auditorilor și mai ales a viitorilor clerici, care încep să-și dea seama de sarcina grea ce urmează a lua pe umerii lor.

Înceindu-se programul artistic, a luat cuvîntul P. S. Episcop Antim care între altele a spus: «...Au strălucit pe boita Sînteii Biserici în secolul al IV-lea trei mari Capadocieni, pe care Școala de cîntăreți și Seminarul Chesarie Episcopul și i-a ales ca patroni... Sf. Vasile a strălucit prin lucrarea sa pastorală, fermă, intensă și variată. A organizat viața monahală în Capadocia și în Pont, iar așezămintele de binefacere întemeiate de el alcătuiau un adevărat oraș lângă Cezareea. Ne-a lăsat și o sfință liturghie, iar omiliile sale sînt de o frumusețe clasică și cu o adîncă bogăție de fond. În lupta împotriva arianismului și-a desfășurat acțiunea sa doctrinală, învățătoarească. Om de doctrină și de acțiune, totodată filozof și orator, iar ca literat cel mai clasic dintre Sfinții Părinți, Sf. Vasile ni se înfățișează ca o armonioasă plenitudine de daruri... Sf. Grigore Teologul ne prezintă chipul adevărat al nobleței sufletești înflăcărate de urmărirea unui ideal sublim. A înălțat Ortodoxia la o mare strălucire în urma înjosirilor din partea intrigilor și violențelor arianismului. Acest lucru se poate vedea din celebrele sale omilii rostite în biserică «Anastasia». Discursurile teologice și Poemele sale au avut un scop apostolic și apologetic. Scrierile adresate publicului prezintă un real interes și pentru teologie... Sf. Ioan Gură de Aur cu figură de ascet, o inteligență vie, lucidă și pătrunzătoare, își exprimă ideile sale într-o vorbire impecabilă și se dovedește a fi un îndemînatul conducător de suflete. Tratatul «Despre Preoție» este prima și cea mai mare lucrare pastorală care s-a scris vreodată. Toate scrierile lui sînt însemnate din punct de vedere doctrinal, cit și din punct de vedere psihologic. Scrierile despre educație și castitate, scrisorile în număr de 240, predici, discursuri de circumstanță, polemice, discursuri morale, panegiricele, comentariile la Psalmi, la Sfintele Evanghelii după Matei și Ioan, la epistolele pauline, ne arată pe cel mai eminent reprezentant al oratoriei sau elocinții creștine. Cuvîntările Sf. Ioan Gură de Aur sînt sprijinite pe fapte sigure și pe principii evidente. Acestea sînt temeiurile pe care se sprijină o cuvîntare ca să fie convingătoare, la care

se mai adaugă și prezentarea sub o formă frumoasă și sesizantă, cum și căldura comunicativă și accentul pasionat care animă pe orator...

Sfinții Trei Ierarhi ne oferă acordul unei vieți bogate și sfinte cu geniul lor teologic. Pentru elevii seminariști și studenții teologi, pilda vieții lor este o lecție, care se impune ca o condiție fără de care nu poate fi vorba de o adevărată preoție. Ei sînt adevărate chipuri de arhierii și preoți de care are nevoie Biserica mai mult ca oricînd. Prin arhieriei și preoții ei Biserica sprijină eforturile pentru ușurarea mizeriei morale și fizice a omenirii, pentru înfronarea păcii și pentru dezarmare generală și totală. Din viața Sf. Trei Ierarhi primim îndemn puternic de a nu neglija educația cetățenească a noastră și a credincioșilor, pentru a lua parte efectiv la frămîntarea pentru viața cea nouă Biserica nu s-a închis în turnul ei de fildeș și nu vrea să stea în afara frămîntărilor prin care se pregătește viitorul fericit al omenirii. Din îndemnul Sf. Sinod în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, Biserica noastră face parte din Mișcarea Ecumenică a Bisericilor creștine care luptă pentru pace și dezarmare. Confirmăm prin activitatea noastră, exacta conformitate a doctrinei cu exigențele conștiinței contemporane pentru coexistența pașnică, pace, dezarmare generală și totală și prietenie între toate popoarele lumii. Deci, după cuvintele și pilda Mîntuitorului, Bisericile creștine nu sînt în lume pentru a li se sluji, ci pentru a sluji ele lumii...

Revenind la școala noastră teologică, cerem ca ea să prezinte toate condițiile favorabile vieții religioase. Trebuie să înfățișăm elevilor religia nu ca un obiect de studiu, ci ca o doctrină care trebuie trăită. Învățămîntul religios devine astfel practic și teoretic totodată. Ca metodă socotim ca cea mai indicată metoda expunerii pozitive a adevărilor de credință, fără să îngrămădim în jurul lor prea multe discuții teologice. Toată *tehnica pedagogică* să graviteze în jurul cunoașterii și a dragostei față de Mîntuitorul Hristos și de Biserica Sa. Se cere o revizuire și o renovare a metodelor învățămîntului religios, ca să inițiem cu succes pe elevi în doctrina, morala și cultul ortodox și să-i dispunem spre o trăire adînc creștină. Să ținem seama și de psihologia elevilor, alegînd cele mai nimerite mijloace pentru a ne adresa facultăților lor intelectuale și să facem apel la credința, conștiința, inima și rațiunea lor. Conducerea școlii să țină seamă că elevii sînt discipoli, sînt ucenici din punct de vedere sufleteș și ei vor să fie socotiți și tratați ca atare. Să ne silim cu toții a urma pilda Sfinților Trei Ierarhi, patronii școlii, aducînd cele mai eficace și mai rodnice eforturi pentru atingerea țelurilor unei școli teologice de nivelul Seminarului. Să creștem, să educăm și să creăm tipul preotului ortodox conștient de misiunea sa sacerdotală și cea socială actuală. Să ne înrolăm în «Apostolatul social» și al Păcii!

Evoc anii deja prea îndepărtați, cînd de pe băncile Seminarului primeam ca și voi acum — dragi elevi — de la profesorii mei lecțiile de credință, pietate, viață creștină și de științe profane. Științele profane ne sînt absolut necesare, căci nu vrem să fim ignoranți, incapabili și dezorientați în viață. Dorim și iubim progresul științific și social spre binele și fericirea întregii omeniri. Nu fără emoție am luat cuvîntul în aceste momente și în această atmosferă de seminar... O, ani de seminar și de facultate, de ce nu vă mai reîntoarceți, căci aș ști să vă folosesc mai bine ca altă dată... Ne mîngîiem însă pentru tot ce n-am putut face, prin ceea ce voi veți putea face sub conducerea Părintelui director și a părinților profesori, pentru cinstea și lauda Bisericii și pentru onoarea Patriei noastre, Republica Populară Romînă...».

După ce face o invocare către Sfinții Trei Ierarhi ca prin rugăciunile lor să putem spori lucrul nostru pastoral și social, Prea Sfințitul Episcop își încheie cuvîntul său îndreptînd un gînd smerit către Prea Fericitul Patriarh Justinian, asigurîndu-l de devotament și recunoștință pentru buna îndrumare a Bisericii și a școlilor teologice. S-au exprimat de asemeni sentimente de grațitudine față de Departamentul Cultelor, pentru înțelegerea și sprijinul acordat școlii noastre, dîndu-se asigurarea că slujitorii bisericii și credincioșii din eparhie vor fi cetățeni loiali ai scumpei noastre Patrii.

Deslășurarea întregului program al serbării, ca și cuvîntarea plină de învățămînte a P. S. Episcop Antim, au lăsat o puternică impresie în sufletele elevilor seminariști, ca și al întregii asistențe, creînd convingerea că factorii cu răspundere în educarea cadrelor clericale depun toată sîlînța, priceperea și entuziasmul, ca școala teologică de la Buzău să dea rezultatele dorite.

Pr. MARIN M. NEGULESCU

SFINȚIRE DE BISERICĂ

La 10 februarie 1963, P. S. Episcop Antim al Buzăului a oficiat în parohia Beciu-Vîrteșcoi din raionul Focșani slujba de resfințire a bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului, în urma lucrărilor de întreținere și pictură din nou ce i s-au făcut prin sîrguința c. preot paroh Ion Anton și rîvna pentru sfîntul lăcaș a credincioșilor parohiei.

Biserica aceasta este așezată în inima podgoriilor odobeștene și după datele din pișanie ar fi fost zidită pe la 1700 de călugării greci care administrau întinsele vii de aci, proprietatea Sfîntului Munte Athos. De la început deci ea a fost metoh de călugări și a fost închinată Sfîntului Munte. În popor era cunoscută sub numele de «Mănăstirea Boanta», așa cum i-au spus localnicii din cauză că biserica nu avea nici o turlă. După efectuarea actului revoluționar al Domnitorului Cuza care a secularizat averile mînăstirești închinată diferitelor mînăstiri dinafara țării și în special Sfîntului Munte, biserica din Beciu a rămas a se folosi pentru nevoile duhovnicești ale credincioșilor din partea locului, iar din anul 1909 a devenit biserica parohială a parohiei Beciu-Vîrteșcoi. Imbunătățiri mai însemnate i s-au adus în anii 1909—1911 de către parohul St. Georgescu, care, socotind că biserica este prea mică față de numărul enoriașilor care o frecventau, a zidit un adaos în prelungirea pronaosului și a construit două turle pe această porțiune nouă. Tot atunci i s-a spălat și pictura existentă.

Din anul 1925 funcționează aci actualul paroh c. pr. Ion Anton, care și el a adus multe îmbunătățiri sfîntului lăcaș în decursul vremii, dintre care cea mai de valoare este pictura din nou în tehnica frescă efectuată în anii 1960—1962 de către pictorița Ecaterina Ardeleanu. În timpul lucrărilor s-a constatat că prestolul sfîntului altar fusese deteriorat încă din timpul primului război mondial și de aceea s-a hotărît a se pune din nou sfintele moaște cu rînduiala cuvenită și a se face resfințirea bisericii.

Credincioșii au primit cu multă bucurie dorința P. S. Episcop de a veni personal să le sfințească biserica, ascultînd cu evlavie slujba tîrnosirii și Sf. Liturghie arhierescă și primind cu luare aminte povățuirile duhovnicești date de P. S. Episcop. Ei au rămas profund impresionați de actul hirotonei în diacon, ce s-a efectuat aci, a tîrnărului candidat la preoție Marin Vasile, numit de curînd paroh al parohiei Tătărănu, raionul Focșani.

La încheierea slujbei, c. p. preot Ion Anton a înfățișat P. S. Episcop toate strădaniile sale, dînd un raport amănunțit asupra lucrărilor efectuate. La rîndul său, P. C. Protopop Ion Munteanu-Focșani a rostit o însuflețită cuvîntare scoțînd în relief fapta enoriașilor din Vîrteșcoi și activitatea vrednicului preot I. Anton, adevărat păstor sufletesc și părinte, muncitor harnic și devotat binelui obșteșc. P. C. Protopop a arătat că în raionul Focșani, atît clerul cît și credincioșii își îndeplinesc îndatoririle creștinești și cetățenești cu toată rîvna.

A vorbit apoi P. S. Episcop Antim aducînd laude ostenitorilor pentru înfrumusețarea sfîntei biserici. Citînd cuvintele din Faptele Apostolilor cap. IV, 32 («O singură inimă și un singur suflet era în mulțimea celor ce credeau și nici unul nu zicea că din a sa avere este ceva al său, ci totul le era de obște»), P. S. Episcop i-a îndemnat pe credincioși să muncească cu tragere de inimă în colectiv, bucurîndu-se toți de roadele muncii comune.

Pentru vrednicia de care a dat dovadă preotul paroh Ion Anton a primit din partea P. S. Episcop rangul de iconom stavrofor și i s-a acordat cuvenita hirotesia. Tot atunci a primit hirotesia în iconom stavrofor și P. C. Protopop Ion Munteanu al raionului Focșani.

Pr. M. NEGULESCU

R E C E N Z I I

Nikos A. Nissiotis, *Zeugnis und Dienst der Orthodoxen Christenkirche*, în «New-Delhi 1961. Dokumentarbericht», von W. A. Visser't Hooft. Stuttgart 1962.

Autorul, profesor ortodox la Institutul Ecumenic din Bossey, a prezentat referatul cu titlul de mai sus, la a treia conferință a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ținută în 1961 la New-Delhi. Redăm în sinteză conținutul referatului, care prezintă unele idei interesante pentru precizarea atitudinii Bisericii Ortodoxe în Mișcarea Mondială pentru restabilirea unității creștinătății.

I. *Mărturia creștinătății ortodoxe pentru unitate.* — Pentru gândirea ortodoxă, unitatea Bisericii este o realitate necondiționată, dată de la început de Dumnezeu. Ea nu este o expresie spirituală, sentimentală, răsărită din umanismul zilelor noastre și nici nu-i constituită prin faptul că oamenii se unesc în privința unui lucru sau iau împreună o anumită atitudine confesională. Unitatea între creștini trebuie considerată egală cu cea a Tatălui cu Fiul, după cuvîntul Mîntuitorului: «ca să fie ei una, precum Noi una sîntem» (Ioan XVII, 22). Unitatea între credincioși în Biserică este urmarea și imaginea unirii Tatălui cu Hristos prin Duhul, unitate realizată în Biserică istorică, în prima zi a Rusaliilor. Iar Biserică istorică este rezultatul revelației lui Dumnezeu și al prezenței Sale reale în comuniunea Sa cu credincioșii.

Unitatea nu e o însușire a Bisericii, ci însăși viața ei. Ea este întrepătrunderea reciprocă a divinului și umanului, realizată o dată pentru totdeauna în comuniunea Cuvîntului și Trupului în Hristos. Ea cuprinde crearea credinciosului de către Logosul lui Dumnezeu; ea este realitatea întrupării în credincios a aceluiași Logos; este mîntuirea credinciosului de către El.

Biserică, la rîndul ei, trăiește din unirea dintre Dumnezeu și credincios, realizată prin comuniunea Bisericii ca unire a credincioșilor în Fiul Omului. Noi nu sîntem aici (la Conferința din New-Delhi) — spunea autorul — pentru a crea unitatea Bisericii, ci pentru a o înțelege după vastele ei dimensiuni. Unitatea, ca unire, este izvorul vieții noastre; este izvorul și țelul întregii creațiuni în Hristos, prezentată în Biserică Sa. Existența noastră se desprinde din unirea inseparabilă dintre cele trei Persoane ale Sfintei Treimi, apărută nouă la Rusalii ca fapt istoric. Și unitatea aceasta, care constituie esența activității lui Dumnezeu în creațiune, în întrupare și mîntuire și care se oglindește în viața istorică a Bisericii, — formează primul capitol al autenticei învățături despre Biserică

Această înțelegere teologică a unității oferă unica temelie solidă pentru posibilitatea formării unei gândiri ecumenice asupra Bisericii.

Astfel, unitatea de care este vorba aici nu este ceva adăugat ulterior Bisericii din afară, ci este o unitate izvorită din viața divină și condiție indispensabilă pentru existența Bisericii, sădită de Duhul Sfînt între credincioși.

«Unitate» nu înseamnă deci ca noi să așteptăm realizarea unei comunități între diferitele interpretări date «unității» de Bisericile noastre. Dimpotrivă, unitatea ne impune obligația să rămânem în starea în care ne-a creat din nou Duhul Sfânt, adică să rămânem «una în Biserica cea una și neîmpărțită». Nu numai «ce» înțelegem, noi prin această unitate bisericească fundamentează nădejdea noastră în posibilitatea restabilirii ei, ci și «cum» trăim noi ca creștini, adică și cuprinsul credinței noastre în Sfânta Treime.

Ființa acestei unități n-o descoperim noi cu subtile formulări teologice, ci în viața Bisericilor istorice, viață dăruită la Rusalii. Dacă noi trăim din credință în Sfânta Treime, atunci însăși existența noastră ca creștini ne descoperă ce înseamnă unitate. Iar prin «Biserici istorice» — spune autorul — se înțeleg Bisericile care, în sensul mărturisirii de credință niceene, mărturisesc întreaga «iconomie» a revelației divine. Și ceea ce săvârșesc aceste Biserici, ca Biserici, este expresia autentică a unității lor neîmpărțite. Lucrul acesta este mult mai însemnat decât toate teoriile despre ceea ce ar avea să săvârșească Bisericile.

Viața Sfintei Treimi în Biserică și faptele Bisericilor în lume constituie noțiunile fundamentale și unitățile de măsură pentru adevărata învățatură despre Biserică. Adevărul despre Biserică nu se epuizează în definițiile date ei.

Contribuția, unică în felul ei, a creștinătății ortodoxe la discuții despre unitatea bisericească constă în sublinierea faptului că viața continuă, fără nici o întrerupere, a Bisericii istorice, are mult mai mare autoritate decât oricare mărturisire de credință a unei Biserici locale, prin care voiește aceasta să-și explice și justifice existența sa separată. Viața în sine a Bisericii este autoritatea cea mai solidă, pentru faptul că în ea se continuă evenimentul de la Rusalii.

Biserica Ortodoxă trebuie să urmeze chemării Duhului Sfânt și să fie pivotul Mișcării Ecumenice, prin faptul că ea dă mărturie, cu caracter catolic și apostolic, despre evenimentul de la Rusalii și fiindcă ea însăși dispune de unitate, în sensul arătat.

II. *Slujirea unității de către creștinătatea ortodoxă.* — Dar unitatea, ca unire, n-a fost revelată de Dumnezeu numai în Hristos, ci ea se realizează de Duhul Sfânt și între credincioși, ca viață nouă, în deplina lor comuniune întreolaltă. Numai în lumina aceasta putem înțelege afirmațiile Sfântului Apostol Pavel, despre unitatea Bisericii. Apostolul vorbește adică, de o parte, de faptul istoric al existenței unei unități, întrucât sintem «zidiți pe temelii apostolilor și proorocilor» (Efezeni II, 20), iar de altă parte, ne îndeamnă «la zidirea Trupului lui Hristos, pînă cînd toți vom fi ajuns la unirea credinței și a cunoștinței Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvîrșit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos» (Efezeni IV, 12—13).

Înțelegerea și rugăciunea sa pentru unitate, tradiția Răsăritului le sprijină pe acest aparent dualism, întrucît adică, de o parte, ea este purtată de această unitate, iar de altă parte, e chemată la această unitate. Chemarea nu se face numai prin formularea unei mărturisiri de credință, ci și prin acceptarea faptului renașterii prin Duhul Sfânt. Ea presupune că printr-o continuă căință, duhul sciizunii dispăre dintre noi.

Bazăta pe realitatea prezenței lui Hristos, creștinătatea ortodoxă este în stare să păstreze o solidă unitate în Hristos, fără să aibă trebuință de complicate mărturisiri de credință și de o autoritate centralizată.

Conferința de la New-Delhi pretinde însă ortodocșilor mai mult decât această simplă mărturie. Dar mărturia acestora nu-i un simplu indicator, arătînd celorlalte Biserici drumul spre unitate, ci prin ea lucrează puterea Duhului Sfânt, ajutînd Bisericile în munca lor grea pentru restabilirea unității bisericești. În felul acesta, mărturia ortodocșilor despre unitate se transformă în fidelă slujire a unității.

Mărturia, în sensul biblic al cuvîntului «martyria», este consecința diaconiei, a slujirii adusă de Hristos Tatălui, pentru întreg neamul omenesc. Astfel, mărturia apostolică se bazează pe mărturia hristologică din jertla lui Iisus, prin care lucrarea lui Dumnezeu continuă neîntrerupt în Biserica lui Hristos. Prin mărturia apostolilor, mărturia lui Hristos primește caracterul unui continuu fapt istoric, iar mărturia apostolică își primește, firește, puterea prin legătura ei nemijlocită cu slujirea lui Hristos, legată strîns de faptul Învierii, ai cărei marlori sînt apostolii și la care au participare toți care, prin mărturia apostolilor, cred în această Înviere (Fapte III, 15).

Prin mărturia lor, apostolii participă și la jertfa adusă de Isus Tatălui Său, și anume ei participă prin propriul lor martiriu, care dă conținut și putere mărturiei lor despre Învierea Domnului, propovăduită neîntrerupt de Biserică. Astfel, mărturia apostolică este totodată mărturia Bisericii celei una și neîmpărțite, care se străduiește pentru păstrarea unității ei cu sfinții și martirii.

Specificul Bisericii Ortodoxe nu se manifestă în formularea de judecăți asupra altor Biserici și nici în înlesnirea formulării unor astfel de judecăți. Formularea unor astfel de judecăți ar implica Bisericile Răsăritului în diferențele dintre Bisericile Apusului și ar falsifica contribuția ortodocșilor la realizarea unității bisericești.

Ortodocșii — spune autorul — nu condamnă orice mărturisire de credință locală, dar afirmă că abuzează de ele cine le întrebuițează în spirit polemic și le socotește drept singurul răspuns adevărat dat întrebării despre ființa Bisericii. Se întâmplă adesea că o Biserică voiește să impună altora propria ei concepție despre reunire, în loc să le împărtășească, prin viața ei, darurile Sfântului Duh. Ortodoxia, deși n-a săvârșit această mare eroare ecleziologică, este totuși mereu ispitită de o astfel de strîmtă atitudine polemic-confesională. Lăsîndu-se prinsă în această plasă, ea își va pierde specificul ei de a certifica «martyria» biblică prin «diaconie» și-și va devaloriza și mărturia ei pentru unitate, dată celorlalte Biserici prin «neîmpărțita ei viață harică».

Dar mărturia ortodoxă va putea fi înțeleasă corect cînd va fi înțeleasă și «Ortodoxia» după plenitudinea semnificației sale. Cuvîntul «Ortodox» — spune autorul — nu-i determinarea mai de aproape sau însușirea unei Biserici locale, nici chiar a tuturor Bisericilor Ortodoxe răsăritene, ci este un cuvînt cu aceeași semnificație ca și cuvintele «catolic» și «apostolic». Nu-i o noțiune cu caracter eliminativ, ci implicativ, depășind granițele Bisericilor care își dau numele de «ortodoxe». «Ortodoxia» cuprinde toate Bisericile și credincioșii care voiesc să ajungă la plenitudinea revelației lui Dumnezeu în Hristos și să dispună de o mărturisire de credință și viață, libere de învățături greșite și de sciziuni.

Analiza cuvîntului arată că și prin Biserica cea una neîmpărțită se dă lui Dumnezeu cinstirea (doxia) corectă. Ortodoxia — continuă autorul — este mărturia corectă a adevărului. Ea se bazează pe unirea lui Dumnezeu cu omul în Iisus, — unire ce trebuie înțeleasă drept deplină comuniune a tuturor credincioșilor care voiesc a participa împreună la strălucirea lui Dumnezeu, care se revelează în ortodoxia Bisericii celei una, catolică și apostolică. Dacă Biserica Ortodoxă admite tacit că mîntuirea se poate dobîndi (?) și în alte Biserici, de peste frontierele ei, atunci aceasta înseamnă că un ortodox este îndemnat de însăși credința lui să devină cu adevărat ortodox, și anume prin faptul că se smereste pe sine, pentru ca ortodoxia să se poată realiza deplin în viața întregii Biserici. Numai printr-o astfel de «ortodoxie» ecumenică se poate proba și confirma «ortodoxia» locală.

Această interpretare dinamică a ortodoxiei face ca istoria bisericească să ne apară într-o lumină nouă. Ea exclude ca mișcări dinăuntru Bisericii să fie situate în afara Bisericii: extra ecclesiam. În felul acesta, nu trebuie prezentate nici schisma romană și nici reformația desprinsă din ea.

Mărturia ortodoxă, servind unitatea bisericească, poate, în cadrul Bisericii celei una, neîmpărțită, să fixeze locul convenit tuturor formațiunilor, creștine și să împartă cu ele lauda lui Dumnezeu. Practic, aceasta înseamnă că Biserica Ortodoxă renunță la atitudinea ei confesională apologetică și devine un fluviu de viață, care umple toate lacunele confesionale, înlătură contrastele, înfrînge adversitățile și îndeamnă la reunire.

În felul acesta a trăit Biserica în timpul Sfinților Părinți. Ea a deschis noi drumuri, pentru a putea găsi o unitate dinamică, a găsi forme de cult mai bogate și o adevărată teologie ecumenică, învorînd reuniunea Bisericii.

A opera cu lozinci ca: «veniți îndărăt la noi», sau «să ne întoarcem la primele opt veacuri», este un procedeu total neortodox. Procedînd astfel, Ortodoxia ar cădea în plasa falsului conservatorism apusean, doritor să se întoarcă la primul veac idealizat. Largheța dinamică a Ortodoxiei oferă Bisericilor Ortodoxe posibilitatea de a servi ca factor central în mișcarea de azi pentru reunirea bisericească.

Bisericile din Răsărit n-au contestat episcopului din Roma primatul onorific: primus inter pares, căci, firește, trebuie să i se acorde cuiva dreptul de a convoca conciliile creștine generale și de a forma legătura între Biserici, așa cum face patriarhatul din Constantinopol pentru Bisericile Ortodoxe din Răsărit.

Iar, fiindcă nu mai trăim în trecut, să nu ne mai numim reciproc «schismatici». Nu există schismatici, iar Bisericile istorice, în sciziunile lor, au numai o situație schismatică înăuntrul Bisericii celei una, neîmpărțite, considerându-se însă părțile ale acesteia.

III. *Ființa și țelul unității bisericești.* — Reprezentanții Bisericilor au declarat adesea că unitate nu înseamnă uniformitate. În adevăr, mulți nu voiesc să recunoască și alte forme ale vieții bisericești, ale serviciilor divine, ale învățaturii, decât cele proprii. Ne retransăm, față de alte Biserici, îndărătul deosebirilor noastre confesionale, în loc să le recunoaștem ca semne exterioare ale bogăției interioare dată de harul divin.

Să nu încercăm a impune altora formele noastre de viață bisericească. Unitatea pe care dorim s-o restabilim trebuie, în mod necesar, să lase loc unei pluralități de forme ale vieții bisericești. Ea nu poate fi constituită prin recunoașterea unei autorități umane centrale și nici bazată pe Biblie ca pe un izvor de reguli neschimbabile și aplicabile în orice situație.

Unitatea căutată — spune autorul — nu poate fi unitatea de disciplină bisericească exercitată de o instituție autoritară centralizată și nici nu poate avea fundamentul ei în simpla propovăduire a Evangheliei. Ea răsare și este susținută, în primul rând, de harul divin; deci, este o unitate harismatică și euharistică ce-și primește expresia în comunitatea harică cu Sfânta Treime. Aceasta nu înseamnă însă relativizarea importanței mărturisirilor de credință în restabilirea unității. Mărturisirile de credință își păstrează importanța și funcțiunea lor. Dar, o mărturisire de credință nu trebuie să fie factor de despărțire, ci de unire, având totdeauna și elemente comune cu alte mărturisiri.

Rugăciunea și serviciul divin săvârșite împreună de confesiuni vădesc originea lor comună: Biserica cea una, indicând totodată și țelul lor: restabilirea unității bisericești, de natură harică.

Unitatea Bisericii este expresia planului lui Hristos de a da tuturor posibilitatea în-suşirii mântuirii. Unitatea și misiunea intră în componența ființei Bisericii, căci misiunea înseamnă participare la harul divin prezent în Biserica cea una, neîmpărțită.

Oricum dar, din acest referat, se desprinde limpede că la efortul pentru refacerea unității creștinătății, Biserica Ortodoxă, prin conținutul dogmatic al învățaturii sale și prin largul său concept confesional, izvorât din iubirea creștină față de aproapele, vine cu o contribuție însemnată.

Diac. prof. OREST BUCEVSKI

Desenul italian în secolele XVI—XVIII. Donația Academicianului Prof. G. Oprescu. Sala de Expoziții, Calea Victoriei 125.

Vineri 7 iulie anul 1962, s-a deschis la Biblioteca Academiei R.P.R., în Sala de Expoziții de la intrarea în Bibliotecă, o expoziție cu desene italiene din veacurile XVI—XVIII. La deschidere au participat directorul Bibliotecii, Acad. Prof. Tudor Vianu, Acad. Prof. G. Oprescu, delegați din partea Legației Italiene, profesori universitari, cercetători de la Biblioteca Academiei și salariați ai Bibliotecii. La început a luat cuvântul Acad. Tudor Vianu, care a vorbit despre marea însemnătate ce o reprezintă expoziția respectivă, despre valoarea artistică a desenului și în special a desenului din expoziție și a mulțumit Acad. G. Oprescu pentru prețioasa donație făcută Academiei R.P.R., îmbogățind prin aceasta patrimoniul Academiei cu o valoroasă colecție de desene italiene din secolele XVI—XVIII. În continuare a vorbit Acad. G. Oprescu. În scurte cuvinte, D-sa a arătat cum și-a colecționat aceste desene, ce mare însemnătate prezintă ele pentru arta italiană din secolele XVI—XVIII, subliniind importanța desenului în artă. A mai arătat că în prezent este greșită concepția după care desenul nu mai are valoare, exemplificând cu proverbul francez care spune că «cine vrea să-și omoare câinele, să spună că este turbat». Cei care vor să subaprecieze valoarea și însemnătatea desenului socotindu-l o tendință naturalistă, greșec grav, întrucât, departe de a fi naturalist, el este «realist». Cu acest prilej și-a exprimat dorința ca expoziția să fie vizionată de cât mai mulți specialiști, iubitori de artă și tineri talenți. Expoziția a fost declarată deschisă. După aceea

a vorbit un delegat de la Ambasada italiană, arătînd că expoziția aceasta constituie un mijloc de manifestare a dragostei pentru arta italiană și un remarcabil și important mijloc de apropiere între cele două popoare, poporul român și italian. Expoziția este deschisă începînd de la 7 iulie 1962 și poate fi vizionată zilnic de către iubitorii de artă.

Vom spicui din cuvîntul introductiv al catalogului întocmit de Dl. Acad. Prof. G. Opreșcu, felul cum și-a procurat această colecție și vom arăta ce fel de desene sînt expuse și cine sînt autorii lor. Desenele expuse fac parte din colecția Dl. Acad. Prof. G. Opreșcu, care, pe lângă cîteva mii de gravuri, cuprinde 1425 de opere de acest gen, dintre care 355 aparțin școlii italiene. Cele expuse acum fac parte din acest grup de 355. Toate acestea au intrat în posesia Academiei R.P.R. Colecția a fost procurată într-un timp relativ scurt: mai cu seamă în cei 8 ani cîți eminentul academician a fost Secretar al Comisiei Internaționale de Cooperație Intelectuală a Ligii Națiunilor și membru al unei Comisii de Litere și Artă, pînă în anul 1939. Datorită acestei calități a putut avea prilejul să călătorească foarte des în centre importante de cultură, să vină în contact cu cele mai importante muzee și mai ales cu unii negustori de stampe și buchiniști — așa cum o mărturisește singur. Este foarte interesant faptul că nici una din stampele sau desenele procurate de către dînsul n-au fost achiziționate la o vînzare publică și acestea din cauza pe care ne-o spune: «N-aveam experiența acestui fel de achiziționare a operei de artă și mă temeam, poate pe drept, că tot ce e bun în aceste vînzări publice, se cum-pără mult mai scump decît ceea ce se găsește din împlinare, cînd ești cît de cît cu-noscător». Iar atunci cînd credea că s-a înșelat cu vreo anumită operă de acest gen, o vindea la alții.

Cea mai mare parte din cele 10.000 de exemplare ce constituie colecția grafică a D-sale, au fost achiziționate mai ales la Paris și la Londra, în Italia, în Germania, în Spania sau în Olanda, pe unde a călătorit. Pentru a le procura mai ușor, a intrat în legătură cu cîteva negustori cu care a și devenit prieten, printre care cu Paul Prouté și Le Garrec, foarte cunoscuți și pricepuți negustori de stampe, primul devenit astăzi expertul în materie grafică al vînzărilor publice. «Uneori, cînd ei dădeau peste mai multe exemplare care, după părerea lor m-ar fi interesat, îmi și scriau și le opream prin corepondență. Așa am achiziționat cele mai multe din desenele și gravurile franceze care, împreună cu cele italiene, constituie miezul colecției mele».

Cu toate acestea, cel puțin trei sferturi din colecție și-a format-o la Londra. Iată spre exemplu în ce fel a intrat în legătură cu unul dintre cei mai mari posesori de gravuri. Aceasta ne-o mărturisește textual: «Într-o zi trecînd pe New-Oxford Street, am văzut la parter, într-o casă în aparență veche și nu tocmai simpatice, cîteva desene expuse cu fel de fel de alte obiecte eteroclite. Prețul lor mi s-a părut destul de modest și în posibilitățile pungii mele. Am intrat în prăvălie. M-a întîmpinat un englez tipic, rubicond, gros, ciudat îmbrăcat și cu o înfățișare burgheză, comună, pronunțată. Am intrat cu el în vorbă. Pe atunci engleza mea nu era chiar excesiv de corectă. Și-a dat seama că sînt un străin și, întrebîndu-mă, a aflat că sînt român. Această constatare nu l-a făcut mai amabil, din contră. La întrebările mele mi-a răspuns scurt și tăios. Dar asta nu m-a descurajat. Am insistat să văd cîteva desene. O vînzătoare, care era de parte de a înfățișa pe obisnuit grațioasa englezoaică tînră, mi-a adus un carton. În acest carton erau amestecate cele mai ciudate opere de toate calitățile, începînd de la nițgălituri de copil, a căror prezență într-un magazin de artă n-am înțeles-o atunci, trecînd prin lucrări banale, slabe și superficiale, și ajungînd la una sau două lucrări de importanță. Pe acestea le-am pus deoparte. Am cerut un al doilea carton și am procedat la fel. După vreo trei, patru ore în care îmi trecuseră pe dîinaintea ochilor cîteva sute de desene și de gravuri, am ieșit cu vreo zece piese pe care le consideram potrivite prin calitate și preț cu ceea ce doream. Spencer, proprietarul, văzîndu-mă atît de pasionat și de perseverent, se mai îmbîlînzise. Cînd să-mi facă prețul desenelor alese, în loc să adune cifrele înscrise într-un colț la fiecare din ele, mi-a făcut un preț global mult mai avantajos. A doua zi eram la el dis-de-diminează; am repetat operația pe care o făcusem în ajun și pe care am urmat-o și după masă. După trei zile de căutare activă și asiduă, am plecat cu vreo 50—60 de bucăți, a căror valoare, după aprecierea mea și comparînd cu ceea ce vedeam în vitrine, tot la Londra, la alți negustori specializați în stampe, însă pentru un public de amatori mai snobi decît mine și mai eleganți în

aparență, dar poate mai necunosători, era cel puțin de zece ori mai mare. La a doua călătorie la Londra, la a treia și la cele următoare, procedând în fel, mi-au trecut pe dinaintea ochilor zeci de mii de opere grafice, care umpleau cele patru etaje de deasupra străzii ale magazinului d-lui Spencer și patru etaje în subsol. În același timp, relațiile noastre de prietenie merseseră atât de departe, încât, mai ales după masă, eram invitat să iau ceaiul cu proprietarul; am primit chiar o invitație să mă duc la el la țară pentru un weekend. Și, aflând că sint directorul unui muzeu la București — între timp devenisem directorul Muzeului Toma Stelian — mi-a dăruit pentru muzeu o foarte frumoasă și importantă acuară de Rowlandson.

Astfel, încetul cu încetul, au intrat în colecția mea, prin dl. Spencer, desene și gravuri pe care le consider de mare valoare: aproape toate gravurile lui Piranesi, în plin tiraj, unele constituind grupe admirabil legate, peste 1000 de stampe japoneze în culori, unele provenind din colecția celebrului pictor englez Edward Bume-Janes, suavul și delicatul artist prerafaelit, cu care comunul proprietar al magazinului era în relații foarte amicale, gravuri care explică multe din aspectele pe care le luau în operele pictorului veșmintele personajelor sale feminine. De altfel, multe altele din piesele cumpărate în magazinul d-lui Spencer aparținuseră unor colecționari celebri, cum ar fi pictorul Reynolds, pictorul Lawrence, faimosul eseist Walpole, lordul Spencer etc.» (pp. 4, 5, 6). Opere excepționale de valoroase au fost achiziționate și în București deși într-un număr mai redus. Astfel, un desen de Degos, reprezentând o balerină, un desen colorat de Picasso, cu un portret al sorii artistului, executat când acesta era probabil un adolescent, puțin înainte de 1900, un portret de mărime naturală în cărbune, al unui evreu, văzut în profil, de Grigorescu, câteva gravuri de Rembrand și câteva gravuri în lemn de Dürer.

Expoziția cuprinde următoarele desene:

I. Secolul al XVI-lea: Studiu după faimosul Tors din Vatican; 2. Tinerețea și bătrânețea între ele o mască; ambele executate de Bandinelli Bartolommeo, numit Baccio Bandinelli (1493—1560) sculptor florentin; 3. Cap de madonă îndurerată; 4. Foaje de studii de Barocci Federico (1526 sau 1528—1612); 5. Flagelația lui Hristos de Becafumi Domenico, Di Pace numit și Mecarino (1486—1551); 6. Compoziție mitologică (în care apar zeii, probabil un proiect de decorație murală); 7. Divinitate mitologică, de Cambiaso Luca, numit și Luchetto (1527—1585); 8. Peisaj la marginea unui oraș, de Campagnola Domenico (1484—1560); 9. Perseu și Andromedă de Carraci Agestino (1557—1602); 10. Plîngerea lui Hristos de Carraci Lodovico (1555—1616); 11. Cap de tânăr (poate de înger) de Correggio (1494—1534); 12. Predica Sf. Ioan Bolezătorul; 13. Logodna Fecioarei; 14. Botezul lui Iisus, de Frangeabigio, de fapt Francesco di Cristofano 1482—1525; 15. Omagiul centurionului de Mazzola Girolamo Francesco Maria, numit și Parmigianino (1504—1540); 16. Nud de femeie, jumătate culcată, văzut din spate, de Passarotti Bartolomeo (1529—1592); 17. Bărbat în picioare; 18. Fecioara cu Pruncul, de Sarlo Andrea del, (de fapt Andrea d'Agnolo 1486—1530); 19. Studiu pentru o figură de Apostol; 20. Păstor cu turma, de Tiziano Vecellio (1477—1576); 21. Alegoria forței, de Vasari Georgio (1511—1574); 22. Sfînt tîmăduind bolnavii, de Zuccari Federico (1540—1609); 23. Cap de cal; 24. Bărbat în picioare, drapat; 25. Sf. Gheorghe ucigînd balaurul, de Anonim; 26. Tânăr ținînd în frîu un cal, de un anonim, inspirat de Michel Angelo; 27. Un grup de personaje drapate de un anonim venețian.

II. Secolul al XVII-lea: 28. Asuerus mergînd înaintea Esterei, aproape leșinată; 29. Proiect de compoziție, împărțit în patrate, în vederea transpunerii lui într-un tablou; 30. Scenă din Ierusalimul liberat, executate de Barretini Pietro, numit Pietro da Cortona (1596—1669); 31. Madona cu Pruncul, înconjurată de îngeri, de Biliverti Giovanni (1576—1644); 32. Plîngerea lui Hristos, de Calandrucci Giacinto (1646—1707); 23. Moartea unei sînte, de Castello Valerio, numit Genovese (1625—1659); 34. Scenă din viața Sf. Francisc, de Gimigniani Giacinto (1611—1681); 35. Asuerus merge înaintea Esterei, leșinată; 36. Martiriul Sf. Pelru; Moartea lui Seneca, executate de Giordano Luca, numit Fa Presto (1632—1705); 38. Peisaj la Frescati, de Grimaldi Giovanni Francesco, numit Bolognese (1606—1680); 39. Portretul Papei Grigore al XV-lea, de Guercino (1591—1666); 40. Bărbat în picioare, studiu de draperie; 41. Peisaj cu figuri; 42. Trunchi de copac — studiu — executate tot de către Guercino; 43. Studiu pentru personaj drapat, în picioare, de Mannozi Giovanni, numit de Giovanni di San Giovanni (1592—

1636); 44. Lupta centaurilor cu Lapiții, de Marotti, sau Maratta (1625—1713); 45. Studiu pentru un plafon, de Roncalli Cristofano (1552—1626); 46. Fecioara cu Iisus și Sf. Francisc, înconjuțați de îngeri, de Spada Leonello (1527—1622); 47. Condamnarea lui Nestorie și a ereziei acestuia de către Sinodul de la Efes; 48. Peisaj stîncos, la malul apei, executate de către anonim.

III. Secolul al XVIII-lea: 49. Proiect de balcon și galerie; 50. Proiect pentru un palat, de Bibiena Galli (1649—1737); 51. Senior înconjurat de o suită, inspectînd o construcție complicată; 52. Pagină de carnet cu un grup de personaje, de Bigari Vittorio (1692—1776); 53. Ruine antice, de Pannini Giovanni Paolo (?) (1691—1768); 54. Africa, studiu pentru decorarea unor pandantive cu cele patru părți ale lumii; 55. Madona cu pruncul, executate de Tiepolo Giovanni Battista (1696—1770); 56. Proiect de compoziție pentru o scenă istorică, de Tiepolo Gian Domenico (?) (1727—1804); 57. Madona cu pruncul și bătrînul Simeon, de Trevisani Francesco (1656—1746); 58. Peisaj cu figuri, de Zuccarelli Francesco (1702—1788); 59. Ruine antice năpădite de vegetație, de un autor anonim italian, secolul XVIII (vezi catalogul întocmit de dl. Acad. Prof. G. Opreșcu, pp. 9—17).

Precum vedem, între cele 59 de desene expuse spre vizionare publicului, circa 25-27, sînt scene biblice, desene de sfinți și scene luate din istoria bisericească. Pe lîngă importanța lor artistică, aceste desene au și o importanță educativă. Toate aceste desene interesează în mod egal și pe preoții și teologii noștri, pentru caracterul lor religios, ca și pe toți iubitorii de artă. Cu acest prilej Academia R.P.R. își îmbogățește mai mult tezaurul său cu o prețioasă colecție ce poate fi de mare folos și la îndemîna tuturor celor ce ar dori să o consulte și să o studieze, mulțumită mîrininiei D-lui Acad. Prof. G. Opreșcu.

I. V. COVERCA

Indreptarea Legii 1652. București, Editura Academiei Republicii Populare Romîne, 1013 pagini (Publicația a VII-a din Colecția «Adu-narea izvoarelor vechiului Drept romînesc scris»).

Fruct al neobositelor strădănitii și eforturi depuse de către Colectivul pentru vechiul Drept romînesc al Academiei R.P.R., în năzuința de a reconstitui toate izvoarele de vechi Drept romînesc, a apărut de curînd al VII-lea izvor din această colecție și anume: «Indreptarea Legii 1652», «Pravila de la Tîrgoviște»; sau cu titlul ei complet: «Indreptarea Legii cu Dumnezeu care are toată judecata arhierescă și împărătească de toate vinile preoțești și mirenești. Pravila Sfinților Apostoli, aceale șapte săboare și toate ceale neameastnice. Lîngă aceasta, și ale sfinților dascăli ai lumii: Vasile Velichi, Timotei, Nichita, Nicolae; Teologia dumnezeieștilor bogoslovi. Scrise mai înainte și tocmitе cu porunca și învățătura Blagocestivului Împărat, Chir Ioan Coninul, de cuvîntătorul diac al marii Biserici lu Dumnezeu și păzitor de pravili, Chir Alexie Aristinul. Iar acum de întii prepusе toate de pre elinește pre limbă romînească, cu nevoința și userdia și cu toată cheltuiala a Preasfințitului de Hristos Chir Ștefan, cu mila lu Dumnezeu Mitropolit Tîrgoviștei, exarh plaiului și a toată Ungrovlahia. În Tîrgoviște, în Tipografia Prealuminatului meu Domn, Io Matei Voevod Basarab în sfința Mitropolie în casa Nălțării Domnului nostru Iisus Hristos, martie 20, văleat 7160, a lui Hristos 1652».

Ediția de față a fost întocmită de Colectivul de Drept vechi romînesc al Academiei R.P.R., la care au colaborat 12 cercetători sub conducerea academicianului Andrei Rădulescu, care a răposat înainte de apariția lucrării.

Prin apariția Pravilei de la Tîrgoviște sau Indreptării Legii în ediție critico-științifică, ostenitorii acestei ediții au pus în circulație un document din veacul al XVII-lea de o valoare inegalabilă; util atît cercetătorilor de Drept vechi romînesc, istorie, științe sociale și folclor, cît și preoților și teologilor în general.

Lucrarea cuprinde un studiu introductiv foarte bine documentat pentru orientarea generală a cititorilor, (pp. 5—26); lămuriri privilegiate la transcrierea textului chirilic (pp. 27—30); scrisoarea lui Daniil Panoneanul (pp. 34—35); predoslovla mitropolitului Ștefan (pp. 39—46); scara sau cuprinsul Pravilei sau «Capetele cărții aceștia de pra-

vilă» cum i se spune — în ediție (pp. 47—72) și textul Pravilei propriu-zis (pp. 73—631). În continuare sînt trecute anexe extrase din textele grecești ale izvoarelor Pravilei și anume: textul grecesc al Nomocanonului lui Manuil Malaxos după manuscrisul 307 din Biblioteca Academiei R.P.R.; precum și jurisprudența instanțelor judecătorești, întemeiată pe «Indreptarea Legii» (pp. 635—932). Apoi cuprinde indicații bibliografice (pp. 933—937); un indice de materii (pp. 939—955); un indice de cuvinte cu arătarea înțelesului lor în Pravilă (pp. 957—965); lista figurilor (p. 967), figurile și facsimilele în număr de 19 (pp. 969—987); rezumatul în limba rusă (pp. 989—995); rezumatul în limba franceză (pp. 997—1002) și tabla de materii în limbile română, rusă și franceză (pp. 1003—1013). Toate acestea constituie un puternic stimul și sînt de un real folos tuturor aceluia care ar dori să se ocupe de unele aspecte ale Pravilei sau să studieze întreaga operă în amănuntele ei.

Studiul introductiv despre care am amintit, începe cu descrierea situației economice, sociale și politice a Țării Românești în prima jumătate a veacului al XVII-lea. Autorii arată că în această perioadă economia Țării Românești păstra încă unele trăsături ale economiei naturale. «Principalele ramuri de producție erau agricultura și creșterea vitelor, cele mai întinse suprafețe cultivate aparținînd boierilor și mînăstirilor care foloseau munca țăranilor aserviți».

Specificul acestei perioade este tendința de acaparare a pămînturilor țărănești de către boierime, domnitori și mînăstiri. Ca și în Moldova de altfel, în acest timp se statornicește definitivă legare de glie a țărănimii. Le este strict interzis țăranilor să se nute de pe o moșie pe alta. Cea mai expresivă mărturie a aservirii țărănimii este un document oficial provenit de la Mihai Viteazul. Acest act a fost urmarea transformărilor economice din secolul al XVI-lea. El este consecința lărgirii rezervei feudale «și a necesității feudalilor de a-și asigura forța de muncă prin interzicerea strămutării țăranilor care ajung la o supunere din ce în ce mai mare către boieri, devenită cu timpul o adevărată robie» (p. 5). Clasa feudalilor se situează pe o poziție din ce în ce mai solidă și pentru intensificarea exploatării, ei își asigură sprijinul aparatului de stat. Sînt destul de numeroase documentele prin care intervineau domnitorii țării în favoarea feudalilor și spre paguba și înrăutățirea țărănimii lipsită de sprijin. Este foarte adevărat că din această situație grea, țăranii încercau diferite căi de ieșire. Așa spre exemplu rezistența lor împotriva aservirii feudale s-a manifestat «nu numai prin fuga de pe moșie, ci și prin distrugerea actelor feudale de proprietate, prin atacuri împotriva boierilor și mînăstirilor și mai ales prin ceea ce documentele numesc «ridicarea satelor pentru slobozenie», această mișcare socială fiind forma caracteristică a rezistenței țărănimii de la începutul secolului al XVII-lea (p. 6).

Însăși Indreptarea Legii din 1652, deși se bazează pe dispoziții luate din Dreptul bizantin, conștienteste și ea caracterul general al interzicerii strămutării țăranilor dependenți.

Economia de la oraș avea un caracter semiagrar. Unii dintre orașeni se ocupau concomitent cu agricultura, cu creșterea vitelor și cu meșteșugurile. Unele dintre mînăstiri ca și boierii cei mai mari posedau la orașe prăvălii, în care-și desfășeau produsele lor fiind de multe ori privilegiați și susținuți de către domnitor. Producînd și vînzînd în același timp produsele lor, ei dezvoltau alături negoțul cît și creșterea productivității. În afară de atelierele meșteșugărești existente, în prima jumătate a veacului al XVII-lea, economia Țării Românești a cunoscut chiar și începuturi de industrie cu caracter manufacturier. «Datorită meșteșugurilor, a fost înviorată exploatarea minelor de aramă și inițiată de către Matei Basarab, exploatarea fierului, intensificîndu-se totodată și exploatarea sării. Feudalii se simțeau atrași spre asemenea izvoare de bogăție, iar domnia le considera un nou mijloc pentru sporirea veniturilor ei». (p. 7).

Existau în această perioadă și negustori ca o clasă sau o categorie intermediară între producători și consumatori. Ei au început să se îmbogățească treptat prin cumpărări de vie, grădini și stupine, — precum o dovedesc documentele din acest timp — se accentuează inegalitatea de avere în rîndurile lor, se înființează și organizează primele asociații numite frății, iar după aceea bresle, iar din rîndurile meșteșugarilor și negustorilor pătîrînd în aparatul administrativ de stat și în conducerea orașelor, un fapt deosebit de important și semnificativ. De acum înainte ei joacă un rol important. Astfel ei sînt factori activi în mișcările sociale orașenești, se sustrag de la plata dărilor care deveneau de

nesuportat și luau parte la răscoale. Contribuie efectiv la introducerea limbii romine în administrație, cancelarii, literatură, justiție și Biserică, iar faptul că *Îndreptarea Legii* — primul cod de legi, manual juridic, sau îndreptar juridic, — apare pentru prima dată în limba romină, se datorește în bună parte și acestor noi forțe sociale. Aceste forțe sociale noi erau: orașenimea și mica boierime cu origini modeste și legată de dezvoltarea orașelor, preocupată de dezvoltarea negustoriei și meșteșugurilor din Țările Românești. În afară de negustorii romini, istoria ne atestă existența unui număr considerabil de negustori greci și cămătari turci. Se știe precis că negoțul cu vite, miere, cereale, ceară, lemne și sare, destinat aprovizionării turcilor, aparținea în mare măsură grecilor. Datorită posibilităților materiale crescînde, ei au putut ușor pătrunde în rîndurile boierilor de diferite grade și să cumpere diferite dregătorii. Este suficient să ne aducem aminte de prețioasele date pe care ni le furnizează unele cronici și studii speciale despre legăturile Țărilor Romine cu Constantinopolul în veacul al XVII-lea în această privință. De altfel, tocmai de aici au și pornit conflictele dintre păturile privilegiate din țară și aceste elemente străine, venite din afară și care le periclitau situația băștinașilor.

Domnia lui Matei Basarab (1633—1654) în Țara Românească corespundea într-un totu acțiunii de autoapărare a boierimii privilegiate. Cămătăria practică de turci era în floare, iar dominația otomană asupra Țării Românești din prima jumătate a veacului al XVII-lea s-a înăsprit considerabil. Ceea ce întrecea orice închipuire omenească însă, se petrecea la ocuparea scaunelor domnești. Turcii vindeau și cumpărau tronul Țării Românești ca pe oricare obiect și sporeau prin aceasta dezordinea, certurile și jafurile. Numai în 32 de ani dinaintea domniei lui Matei Basarab s-au înregistrat 15 domnii. Domnia lui Matei Basarab a reprezentat «o perioadă de consolidare temporară a autorității monarhice, constituind una dintre condițiile care au făcut posibilă întocmirea la 1652 a Pravilei de la Tîrgoviște.

Apariția acestei legiuri a fost așadar determinată de condițiile istorice proprii societății românești din prima jumătate a veacului al XVII-lea» (pp. 8—9).

Am amintit că la începutul legiurii propriu-zise se găsește scrisoarea lui Daniil Panoneanul, cel ce traduce această operă cu numele adevărat de Daniil Andrean. Această scrisoare este adresată mitropolitului Ștefan prin care prezintă lucrarea. Din cuprinsul scrisorii reiese că a fost asistat de către doi dascăli greci amîndoi din Chios «vestiți și foarte iscusiți întru toată dumnezeiasca Scriptură» și anume cuviosul Ieromonah Chir Ignatie Petriți și Pantelimon (Paisie) Ligaridis — amîndoi spune traducătorul — «cu toată mintea, înțelepția, arătarea, supunerea și îndreptarea» lor au asistat pe Daniil la întocmirea «*Îndreptării Legii*». Ambii fuseseră buni profesori la școala grecească din Tîrgoviște. Cel care a «prepus» această carte din elinește «pre limba românească» și pe care o consideră de o înaltă valoare, o oferă din toată inima mitropolitului prin aceste cuvinte: «Drept aceea primeaște truda și osteneala ca unui nedestoinic, primeaște acest dărnic, cu multa proasta a mea minte necuprins, primeaște grădina cu florile raiului împodobite și sădite, cu buna mirismă a darului Duhului Sfînt, primește ca cel pumn de apă ce duse cel sărac la cel împărat, primeaște și pe mine blagosloveaște, ca eu ticălosul blagoslovenia și iertarea sfinției sale, să dobîndesc iertarea multelor mele sumedenii de păcate» (pp. 34—35).

Cît privește criteriile după care a fost ales materialul, introdus în pravilă și metoda de ordonare a acestui material, nu ne spune nimic.

Un document de mare valoare este predoslovla mitropolitului Ștefan. Aceasta se adresează «Preasfințiilor arhiepiscopi, mitropoliți, iubitorilor de Dumnezeu episcopi, egumenilor și tuturor părinților duhovnici și protopopi». Deși autorul predosloviei se folosește pentru alcătuirea ei de prefața lui Vlastares, dovedește profunde și temeinice cunoștințe canonice și juridice. «Predoslovla arată însemnătatea Pravilei, în deosebi din punct de vedere al confesiunii ortodoxe, situînd Scriptura în antiteză cu învățăturile străine și eretice și învederînd redresarea și apărarea credinței făcută de soboarele ecumenice și locale care au întocmit pravile, canoane și legi... ce să fie de folosul traiului oamenilor». (p. 11).

Același autor, mitropolitul Ștefan — spune că între izvoarele «*Îndreptării Legii*» se allă și învățăturile, epistole, «întrebări și răspunsuri» ce «s-au făcut de bogați bărbați sfinți» care formează toată alcătuirea de obște a Bisericii. Ne spune apoi că a adunat toate canoanele, la care a adăugat și «Pravila Împărătească», susținînd că «va fi și aceea

de treabă acestei oblasti și micșoare țări, de toate vinile, cu catastihul ei deosebi, ca să poată fi și să dea cile ceva ajutoriu și a canoanelor sfinților bărbați, mărturisind și dînd răspuns mai tare și mai virtos» (p. 11). În continuare arată în ce chip s-a ostenit pentru întocmirea pravilei și cum a adunat materialul necesar acestei operații.

Pornind de la comparația dintre cele două pravile tipărite în vremea lui Matei Basarab, adică, Pravila de la Govora și Indreptarea Legii, autorii acestui studiu ajung la concluzia foarte logică pe care o formulează prin următoarele cuvinte: «Aceste deosebiri ne îndreptătesc să credem, că inițiativa, orînduiala cuprinsului ca și supravegherea tipăririi «Indreptării Legii», se datoresc mitropolitului Ștefan, care primise în prealabil aprobarea Domnului. Să nu se uite că tot mitropolitul Ștefan tipărise în anul 1651, cu cheltuiala sa, Mistirio sau Sacrament, lucrare ce se ocupă de Tainele Botezului și a Mirungerii. Mitropolitul va fi împărțășit cu Domnul care a primit, intenția de a înzestra țara cu o legiuire mai mare și mai cuprinzătoare decît Pravila din 1646 și care să răspundă totodată nevoilor bisericești și celor ale justiției laice, înțelegînd să ia asupra-și toată sarcina tipăririi» (p. 12). De fapt, acest lucru îl confirmă însuși mitropolitul cînd zice: «Și așa cu multă userdie și îndemnare o am scos de întunecare la lumină; și, cu bunăvoie a luminatului și blagocestivului meu domn, Io Matei Voevod Basarab și cu tot sfatul mării sale» (p. 44). Și tot aceasta este și explicația că tot timpul cînd mitropolitul vorbește despre Pravilă, amintește ca despre o operă a sa, numind-o «rînduiala noastră» etc.

Colectivul de cercetători care au lucrat la această ediție ajung la o concluzie evidentă, arătînd că ea este alcătuită din două părți distincte, după cum reiese și din titlul ei: prima, Indreptarea Legii cu Dumnezeu, care are toată judecata...; iar a doua, Pravila Sfinților Apostoli, a celor șapte săboare și toate ceale neameastnice... (vezi titlul complet mai sus).

Prima parte, este mai ales o legiuire laică, care după cele 42 glave de la început, extrase din învățăturile Părinților Bisericii, întărite cu citate din Fotie Țărigrădeanul, Balsamon, Armenopol și alții, urmează «Pravilele Împărătești pentru ale căror dispozițiuni de drept laic sînt intercalate numeroase reguli de drept canonic».

Cele 42 de glave care cuprind aproape exclusiv numai materie de drept canonic, sînt cuprinse între paginile 74—95, și reglementează diferite probleme care-i privesc pe preoți, călugări, arhierii, mitropoliți și patriarhi.

Ca materie de drept penal, Pravila incriminează numeroase fapte ca de pildă: ajutorarea vinovatului, amestecarea de sînge, calpuzănia, cheltuiala banilor încredințați precum și a banilor străini, cununia cu doi bărbați (sau femei) (pp. 121—122), curvia, furtășagul sub diferitele sale forme, haînia, hienenia, ierosilia, învățătura de a face rău, lovirea, otrăvirea, preacurvia, răpirea, sila, sodomia, sudalma, tilhăria, uciderea sub diferitele sale forme, umblarea cu bani răi, și altele.

După cum «Cartea romînească de învățătură» din Moldova, apărută în ediția critică încă din anul 1961, conține unele cauze care micșorează pedeapsa, tot așa și Indreptarea legii. Astfel, aci aflăm următoarele cauze care ajută la micșorarea pedepsei ce s-ar fi convenit de drept: minia, vîrsta, beția, nebunia, obiceiul locului, slăbiciunea firii (creștinarea, călugărirea), dragostea, surdomutismul etc. etc.

În materie de drept civil, Pravila este de asemenea bogată. Ea conține norme privitoare la bucate (bunuri) camătă, capacitate juridică, căsătorie și efectele ei, comoară, donație, despărțenie, diună, filiație și putere părintească, logodnă, materie, preacurvie, succesiune, testament și altele. Începînd de la glava 296, Pravila cuprinde dispoziții luate din Nómos Gheorghikós, cu caracter civil cum ar fi: datoriile plugarului, zidirea și cultivarea pe teren străin, împărțirea roadelor, dispoziții privitoare la pomi, moni etc. Tot în această parte mai sînt cuprinse și dispoziții de drept canonic privitoare la unele fapte și raportări din viața socială: amestecarea de sînge, botez, camătă, căsătorie, despărțenie cu efectele ei, filiație, jurămint, logodnă, loviri, numeroase reguli de organizare bisericească și altele.

Partea III-a cuprinde 417 glave sau capitole, dintre care cele ce cuprind dispoziții de drept laic sînt împărțite în zecale sau paragrafe (pp. 12—13).

Partea a doua cuprinde numai reguli și elemente de drept canonic și este intitulată «Nomocanon cu Dumnezeu». Sînt cuprinse în această parte canoanele apostolice,

(pp. 387—398) ale sinoadelor ecumenice (pp. 398—404, 437—447, 488—525), ale sinoadelor locale de la Ancyra, Neocezareea, Gangra, Antiohia, Laodiceea, Sardica, Cartagina, Tarigrad (pp. 404—433, 449—486, 526—528); canoanele Sf. Vasile cel Mare (pp. 528—548); ale altor Sfinți Părinți, încheindu-se cu învățăturile Sf. Anastasie, patriarh al Antiohiei, precum și multe învățături și îndrumări pentru slujba Sfintei Liturghii (pp. 549—631). În această parte, materia nu este împărțită pe glave, orînduite în succesiune numerică, ci în mari capitole numerotate (p. 13).

Precum se poate vedea, Pravila conține mult mai mult material de drept canonic decît de drept civil, sau drept penal. Totodată în ea mai sînt înserate și elemente de drept constituțional și administrativ. Pedepsele aplicate de Pravilă sînt bazate pe răzbunare și au ca scop intimidarea și expiațiunea.

Din însuși titlul *Indreptării Legii*, reiese că această operă este o îmbinare de reguli de drept canonic și laic. Am văzut citatul din predoslovია mitropolitului Ștefan, prin care își argumentează coordonarea materialului și conținutului său fără să precizeze izvoarele folosite.

Autorii studiului amintit precizează că *Indreptarea Legii* are izvoare de drept bizantin și anume: I. *Izvoare directe*: Sintagma lui Matei Vlastares, Nomocanonul lui Manuil Malaxos, comentarul lui Alexis Aristen și răspunsurile lui Anastasie al Antiohiei; II. *Izvoare indirecte* prin intermediul «Cărții romînești de învățătură»: *Nómos Gheorghikós (Leges Colonariae)* și *Praxis et theoricæ criminális*, a lui Farinacius. O lămurire clară se face în acest studiu asupra acestor izvoare, asupra așezării materiei și asupra interdependenței părților și izvoarelor între ele (pp. 19—29).

Aplicarea *Indreptării Legii* a fost interpretată în diferite feluri și uneori chiar contestată. La concluzia că *Indreptarea Legii* a avut o aplicare cu totul restrînsă în fapt, numai în cazuri izolate, ba chiar că ea n-a avut nici o aplicare, a ajuns mai ales istoriografia burgheză, susținînd că aceasta nu corespundea necesităților societății omenești. Ba unii cercetători au susținut că această Pravilă a fost întocmită numai «pentru uzul cărturarilor munteni» (Vezi Ion Peretz, *Curs de Istoria Dreptului Român*, ed. II, vol. II, partea I-a, București, 1928, p. 435).

Meritul deosebit al cercetătorilor care au întocmit această ediție științifico-critică, constă mai ales în aceea că ei înlătură definitiv aceste greșite interpretări și opinii după care Pravila *Tirgovișteană* nu s-ar fi aplicat, și stabilesc deplina și frecvența ei aplicare. La această concluzie ei ajung în urma următoarelor logice argumentări — cităm tot pasajul pentru edificare: «Această Pravilă este mai cu seamă o colecție fundamentală de canoane, indispensabilă activității Bisericii Ortodoxe, dar care a avut însemnătate deosebită și pentru viața societății laice, deoarece întregă suprastructură feudală purta adînc imprimată pecetea concepțiilor teologice, religia dominînd celelalte forme ale conștiinței sociale pe care le făcea să îmbrace în manifestările lor veșmintul religios. Rolul concepțiilor teologice nu se limita numai la atît. Participînd activ la viața politică și la conducerea treburilor Țării, membrii clerului își impuneau adesea punctul lor de vedere și faptul acesta se făcea simțit în materie de legislație și judecătî» (p. 21).

Prin adăugarea conținutului «Cărții romînești de învățătură», ea a primit și un caracter de legiuire penală, clericală și laică. Se aduc de către colectivul întocmitor al ediției dovezi precise de aplicare în baza anumitor documente, iar concicile dicasteriilor Mitropoliei din București, pentru perioada 1765—1774, învederează că ea și-a găsit aplicarea într-o serie de cazuri privind mai cu seamă despărțenia și desfacerea de logodnă. De altfel, aceeași ipoteză am susținut-o și noi și cu alt prilej, în articolul special întocmit «Aplicarea Pravilelor» și publicat în revista «Studii Teologice» nr. 7—8, 1961, pp. 466—488. Din acest studiu reiese cu prisosință că această Pravilă a fost real și efectiv aplicată, căci în baza mărturiilor documentare cade orice ipoteză contrară ideii susținute.

Aplicarea efectivă se poate dovedi și prin numeroasele copii manuscrise ale acestei legiuri ce se păstrează în Biblioteca Academiei R.P.R.

În afară de ediția oficială din 1652, această Pravilă a mai cunoscut însă două ediții și anume: ediția Blarenberg și ediția Bujoreanu, ambele tipărite cu caractere latine. Ediția Blarenberg apare la 1871 și cuprinde 451 pagini, dar este incompletă, căci nu conține decît prima parte din *Indreptarea Legii*. Ediția Bujoreanu însă apare la 1884, împreună cu «Pravila de la Govora», iar la 1885 sînt retipărite în volumul III din «Co-

lecțiune de legiuirile României vechi și noi». Aici este tipărită în întregime împreună cu cele două catastihuri ale originalului.

Anumite părți din această Pravilă au fost publicate și de S. G. Longinescu în «Legii vechi românești și izvoarele lor» la anul 1912 și de către C. A. Spulber în «Indreptarea Legiilor. Le code valaque de 1652».

Pravila Țirgovișteană a fost și tradusă complet în limba latină de către Pătru Dobra în anul 1722, dar a rămas în manuscris. De asemenea a mai fost tradusă fragmentar și în limba germană de către Bartolomeu Kopitar și publicată la 1824.

Această Pravilă fiind o îmbinare armonioasă de rînduiri de drept civil, penal și bisericesc, ea a putut fi apreciată în măsură egală atât de către Biserică cît și de către Stat. De fapt, ea și-a ajuns precis scopul pentru care a fost concepută de către mitropolitul român în înțelegere cu domnitorul Țării Românești. Ea a reprezentat «o puternică contribuție la formarea Dreptului românesc și rolul îndrumător didactic pe care l-a jucat este însemnat. Clasa feudală dominantă, în frunte cu domnul, găsea în Indreptarea Legiilor un prim corp de legi scris în limba română, destinat să-i sprijine autoritatea judecătorească și care a rămas unica tipăritură în legislația țării pînă la apariția legiuirilor de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începînd celui de al XIX-lea» (p. 26).

În încheiere, putem afirma cu toată convingerea că Pravila de la Țirgoviște sau Indreptarea Legiilor 1652, constituie pentru vechiul Drept românesc și pentru știința Dreptului în general un remarcabil monument juridic.

Ea poate fi de folos în egală măsură tuturor cercetătorilor din diferitele ramuri ale științei, dar mai cu seamă preoților și teologilor noștri.

I. V. COVERCA

E. Condurachi, *Histria*, București 1962, p. 36+33 reproduceri și două hărți arheologice.

În regiunea Dobrogea, pe malul lacului Sinoe, la o distanță de 50 km. spre nord de Constanța, se află ruinele celei mai vechi cetăți întemeiate de coloniștii greci, Histria. Întemeierea cetății s-a înfăptuit în sec. al VII-lea î. Hr. (în vremea activității profetului Ieremia) de coloniști, care au venit din Asia-Mică, din Milet. În antichitate Histria a fost un port înfloritor pe țărmul Mării Negre.

Pe la 600 î. Hr. Dobrogea a fost locuită de triburi geto-dacice, care favorizau legăturile social-economice cu Orientul Apropiat. Vinul și untdelemnul grecesc, vase din Rhodos și Corint, mobilă din Milet și Atena, erau ușor comercializate în schimb de grâu, miere, ceară și sclavi din părțile noastre.

În felul acesta, orașul Histria a luat o dezvoltare amplă. Din informațiile pe care Aristotel le da în a sa «Politica», rezultă marea luptă a histrienilor cu oligarhia aristocratică pe tema schimbului de mărfuri și pe tema cuceririi puterii politice. În urma succesului dobîndit de clasele mijlocii, obținut Histria, pe la 500 î. Hr. o administrare cvasidemocratică, în locul unui regim aristocrat. Nivelul evoluției pe care a atins-o vechea cetate de la gurile Mării Negre se ogîndește din belșug cu osebire în monumentele ale căror rămășițe au fost scoase la lumina zilei. Iată cele mai importante descoperiri arheologice de la Histria: Templul Afroditei, care datează din veacul al V-lea dinaintea de Hristos. Lîngă acest templu s-a descoperit, în cursul săpăturilor, urmele unui alt templu, cu o arhitectură asemănătoare, care atrage, cu tot dreptul luarea aminte a vizitatorilor. Judecînd minunatele fragmente arhitectonice, care au fost descoperite între anii 1954—1958, se poate afirma că acest templu, construit în stil doric, aparține veacului al III-lea înainte de Hristos. S-au descoperit, apoi, vase grecești, frumos ornamentate, din sec. al VI-lea î. Hr., monezi, avînd pe o parte Dioscurii, pe cealaltă parte, vulturul și delфинul, simbolul orașului Histria. Ele aparțin veacului V î. Hr. Menționăm statueta din teracotă din veacul V î. Hr.

Am menționat numai cîteva, pe cele aparținătoare epocii Vechiului Testament. Sînt mult mai numeroase cele din epoca creștină, pe care le descrie pe larg Acad. E. Condurachi în lucrarea sa scrisă în limba germană: «Denkmäler Rumäniens: Histria».

Pr. Prof. N. NEAGA

EVENIMENTE, FAPTE, COMEMORĂRI

1. 250 de ani de la nașterea lui Jean Jacques Rousseau (1712—1778);
2. 100 de ani de la nașterea filozofului indian Swami Vivekananda (1862—1902) ;
3. Știința, izvor de bucurii pentru binele oamenilor ;
4. Segregația și spiritul canibalic rasist ;
5. Primul cincinal cosmic ;
6. A 17-a aniversare a O.N.U. ;
7. Jubileul Galeriei Tretiakov din Moscova ;
8. A 45-a aniversare a Revoluției Socialiste din Octombrie ;
9. Cauza libertății popoarelor africane ;
10. «The Black Saviour» ;
11. «Ziua drepturilor omului» ;
12. O.N.U. și U.N.E.S.C.O., 1962 ;
13. Victorii pe drumul socialismului.

1. La 28 iunie 1712 s-a născut în Geneva, *Jean-Jacques Rousseau*, reprezentant de seamă al iluminismului francez din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Deși în tinerețe trece la catolicism, revine în biserica protestantă reformată în 1745, proclamînd : «Sînt mărturisorul religiei protestante la Paris». Familia sa era de origine franceză, dintre refugiații protestanți, izgoniți din Franța. Fără mamă încă din fragedă copilărie, părăsit de tatăl său la vîrsta de 10 ani, el e silit să accepte diverse ocupații : servitor, muzicant, secretar particular, meditator, încercînd variate soluții pentru a se integra în societate. În 1749, Academia din Dijon organizează un concurs cu tema : «*Dacă progresul științelor și artelor a contribuit la coruperea sau la înălțarea moravurilor?*». Deodată în sufletul lui se aprinde o lumină extraordinară, un torent de mari adevăruri îl inundă : «În acel moment, — va scrie el mai tîrziu, — mi-a fost dat să văd un alt univers și am devenit un alt om». În 1753 scrie : «*Memoriul asupra originii inegalității oamenilor*», în care denunță ideea de proprietate și plutocrație. Lucrarea lui Jean-Jacques Rousseau este premiată. În 1762 scrie tratatul pedagogic *Emil și Contractul social*, condamnate la foc, deoptrivă în Franța cît și în Elveția. La 11 iunie 1762 cartea «*Emil*» e ruptă în bucăți și arsă în public, pe treptele scării Palatului de justiție din Paris. Unii cereau ca și autorul să fie ars. Rousseau fuge din Paris în Elveția, unde ajungînd, se prostrează și sărută pămîntul cu strigăte de bucurie. În 1764 apar : «*Lettres écrites de la Montagne*», care constituiau un rechizitoriu împotriva Bisericii genezeze. E silit să plece și din Geneva, reintorcîndu-se la Paris. Trece în Anglia, la Londra, în ianuarie 1766, invitat de David Hume. După un an revine la Paris unde își scrie «*Confesiunile*». În 1766 scrie «*Réveries d'un promeneur solitaire*». La 2 iulie 1778 moare. Robespierre, care îl văzuse pe Rousseau în ultimele zile ale existenței sale, exaltă persoana filozofului francez în discursul său din 7 mai 1794, aducîndu-i omagiul Revoluției, al cărei precursor fusese, și-i aduce rămășițele în Panteon. În sala Adunării Constituante, bustul lui Jean-Jacques Rousseau, e așezat în fața busturilor lui Franklin și Washington, și e numit «*învățător al speței umane*».

Iluminismul democrat francez și cultura universală, patrimoniul ideilor progresiste au în Rousseau o personalitate de prim rang. Kant spunea că niciodată nu poate reciti

opera lui Rousseau fără o mare emoție. Teoria inegalității sociale, credința sa în fondul bunătații firii omenеști, nealterată de complicațiile și devierile vieții sociale, faptul că socotea că *«libertatea e caracteristica omului»*, teoria «contractului social», spiritul lucid în care analizează societatea, criticînd cu asprime nedreptatea, abuzul, ideile sale pedagogice, formează un bun de preț în istoria culturii și pedagogiei universale. Rousseau vede în școală acea forță care trebuie să împlinte în sufletul copilului, virtuțile, deprinderile esențiale, de etică și orientare morală cît și valorile de caracter și stabilitate fermă ce trebuie să conducă în viață pe omul matur, pe *«cetățeanul lumii»*. Tolstoi avea un adevărat cult pentru Rousseau. Reforma sa morală și școala de la Iasnaja Poliana, au în simburile lor ceva asemănător cu filozofia lui Jean-Jacques Rousseau. «Anumite pagini ale lui Rousseau îmi merg drept la inimă, ca și cum le-aș fi scris chiar eu». (Tolstoi).

În *«La Nouvelle Héloïse»*¹, regăsim poezia lirică a sentimentelor de dragoste și bucuriile comuniunii. În dragostea Juliei și a lui Saint-Preux, romantismul grandilocvent, pasiunea, forța regretului, intensitatea amintirii, alcătuiesc o frescă de confesional erotic.

Deosebindu-se de primulul inteligenței raționale a Enciclopediștilor, Rousseau afirmă drepturile inimii, sentimentul, adevărul emoției și al intuiției. Prin virtuțile inimii, prin capacitatea sensibilității noastre putem avea o certitudine morală, putem înainta către evlavie, generozitate, către fericirea adevărată.

Prin viața simplă și sentimentele inimii, reîntorcîndu-ne în cadrul naturii, în contact direct cu multiplele și infinitele ei aspecte, putem atinge frumusețea. Creația sa literară are un profund *caracter moralist*, în sensul direct, primordial, de construcție interioară, de reflexie și atent discernămint moral, pentru a alege drumul cel mai adevărat și luminos.

Întreaga operă a lui Jean-Jacques Rousseau a exercitat o adîncă înrîurire asupra dezvoltării culturii universale, prin ideea de prețuire a libertății, prin adîncul sondaj al analizei sufletеști, prin forța delicată a lirismului său romantic. Disprețul și ura sa față de forțele retrograde ale nobilimii și ale unor reprezentanți clericali, s-au cristalizat în zeci și sute de pagini, care și astăzi iradiază dragostea de om, înalta apreciere care i-o acordă și fraza sa limpede cursivă și caldă are accente de proză poetică.

Recomandată de *Consiliul Mondial al Păcii*, sărbătorirea lui Jean-Jacques Rousseau a prilejuit o sădîință festivă a Academiei R. P. Romîne, prezidată de *René Maheu*, director general ad-interim al U.N.E.S.C.O., unde academicianul *Tudor Vianu* a prezentat comunicarea «Rousseau și influența sa literară» (20 iunie 1962). Tipărit în antologii și ediții științifice, Jean-Jacques Rousseau cunoaște o largă răspîndire în țara noastră².

2. În luna iunie s-au împlinit 100 de ani de la nașterea filozofului indian *Swami Vivekananda* (1862—1902). Trăgîndu-se dintr-o familie cu preocupări intelectuale, (tatăl său era avocat), Vivekananda manifestă din copilărie o mare sete de cunoaștere și apropiere de oameni. Învață într-o școală misionară engleză, unde protestează contra bătăii. Se dedică apoi studiilor juridice și filozofiei. După moartea tatălui său, el caută să pătrundă mai adînc sensul vieții. Ajunge discipolul filozofului *Ramakrishna* (1834—1886), o figură importantă în gîndirea modernă indiană, a Francisc din Assisi, indian. Calea cunoașterii lumii trecea însă prin experiența dură și aspră a pelerinului. În 1888 sub înfățișarea unui călugăr rătăcitor, Vivekananda străbate India, de la Colombo pînă în Himalaia. «Călătoream desculț și eram alungat de peste tot. Acesta a fost primul meu contact cu viața reală. Am descoperit că în ea nu e loc pentru cei slabi, săraci și părăsiți». În 1893 pleacă la Chicago, unde are loc, cu ocazia Expoziției Universale, un Congres Mondial al Religiiilor. Într-un discurs captivant, el înfățișează idealul unei lumi indiene,

Jean Starobinski, Jean-Jacques Rousseau, La transparence et l'obstacle. Paris, Plon, sies. Essais littéraires. Paris, Gallimard, 1961, 2000 p.

Robert Derainé, Le rationalisme de Jean-Jacques Rousseau. Paris, Presses Universitaires de France, 1948, 201 p.; Galvano della Volpe, Rousseau e Marx e altri saggi di critica materialistica. Roma, Editori Riuniti, 1957, 163 p.

Jean Starobinski, Jean-Jacques Rousseau, La transparence et l'obstacle. Paris, Plon, 1957, II+340 p.

2. Între 1913—1937, „Emil” e tipărit în 5 ediții, „Contractul social” 3 ediții, (1916, 1920, 1922), în 1910 „Pagini alese”, Romain Rolland: Pagini nemuritoare ale lui J. J. Rousseau. Alte ediții: Texte alese (Voltaire-Rousseau), Buc., Edit. Acad., 1955. Contractul social. Buc. Edit. științifică, 1957, 290 p.; Discurs asupra originii și fundamentului inegalității dintre oameni. Buc., Edit. științifică, 1958, 200 p.; Texte pedagogice alese. Buc., ESDP, 1960, LXXII+292 p.

ridicată și reconstruită cu ajutorul genului tehnic european, și spiritualitatea indiană. Rămîne trei ani în America, pe care o părăsește, renunțînd la o catedră de filozofie, ce i se acordă. În 1895 călătorește la Paris, unde vizitează catedralele și muzeele. În 1896 străbate Elveția, Germania, Olanda, Italia, Roma, strîngînd bani pentru operă socială. Fidel învățăturii lui Ramakrishna, el propovăduiește adevărul că «toți oamenii sînt egali, deoarece sînt făcuți din aceeași substanță divină». În 1897, vine în India unde înființează «*Misiunea Ramakrishna*», care devine un centru de ajutorare a săracilor, a bolnavilor, un punct de asistență socială. În 1899 pleacă din nou în America și Europa. În locul entuziasmului său inițial pentru progresul tehnic, apare o decepție cu privire la viața de cruntă exploatare a maselor. Orînduirea capitalistă îi apare stigmatizată de profunde vicii, iar observațiile sale dau dovadă de o vie și temerară luciditate: «Viața socială în Occident este asemeni unei explozii de ris, dar dedesubtul ei sînt numai gemete... Rîsul va sfîrși într-o baie de sînge...». «Chiar și în politică și sociologie, problemele unei anumite națiuni nu mai pot fi astăzi soluționate în cadrul național. Ele capătă proporții uriașe, forme gigantice și pot fi rezolvate numai dacă sînt examinate în lumina mai largă a politicii internaționale».

Vivekananda critică democrația europeană, războaiele imperialiste, duse pentru îmbogățirea unor grupuri de paraziți, detestă discriminarea rasială din S.U.A., căreia el însuși trebuie să i se supună. (Din cauza culorii i se refuză accesul la unele hoteluri din S.U.A.). Credea în victoria maselor și se considera socialist, deși nu cunoștea lucrările marxiste. Ideile sale socialiste se mărgineau la o mare compasiune pentru săraci, o intensă revoltă contra prejudecăților de castă, o ură nepotolită contra colonialismului englez. El afirma că țara viitorului nu va fi S.U.A., ci «următoarea răsturnare, care va trebui să aducă o eră nouă, va veni din Rusia sau din China, cu siguranță din una din aceste țări».

El e convins că adevărata religie vedică este nu învățătura abstractă a Vedanței și nici iogismul confuz, ci concordanța permanentă a oricărui act și gînd ale omului cu esența sa divină. Omul e cea mai măreață dintre toate ființele. «Dacă există un păcat pe lumea aceasta, el e slăbiciunea, care înseamnă moarte. Adevărul e puritate și atotștiință. Trebuie să ne întoarcem la Upanișade, la filozofia lor strălucitoare și luminoasă». A trăit cu pasiune drama țării sale, a luptat pentru a trezi în conaționalii săi încrederea în virtuțile active, în valorile inteligenței și genului în slujba transformării condițiilor sociale³.

Pentru el *India trebuie să facă un salt uriaș*, să iasă din anchiloza seculară, din starea de civilizație «mumificată». El nu prezintă o viziune titanică, în genul unei superiorități anacronice de «supraom» ca Nietzsche ci dorește o «iluminare de ordin spiritual»⁴, grefată pe un suport real social, care să asigure o existență decentă, ferită de egoism, exploatare și morbul discriminării de orice fel.

«Libertatea de gîndire și de acțiune este singura condiție de viață, de dezvoltare și bunăstare. Acolo unde ea nu există, omul, rasa, națiunea, trebuie să piară». Omul trebuie să protesteze împotriva nedreptății sociale, să repare inechitatea, să dezvolte mila și să vadă-n semetul său — oglindirea esenței divine.

Vivekananda furnizează lumii din epoca sa adevărurile conținute în tezaurul înțelepciunii milenare din Bhagavad-Gîta, interpretînd-o în sensul adevărilor etice, dinamice. Sufletul nu trebuie să alunece în contemplația anihilantă, de contopire și dispa-

3. „Vivekananda a fost un minunat model de om, impunător, plin de calm și demnitate, sigur de sine și de misiunea sa, totodată plin de energie dinamică și înflăcărât, preocupat de dorința arzătoare de a împinge India înainte”. (p. 374. *Jawaharlal Nehru: Descoperirea Indiei*. Buc., ESFLP, 1956, 678 p.).

4. Vezi *Albert Schweitzer: Les grandes penseurs de L'Inde*, Paris, Payot, 1936, 238 p. *René Grousset, Les philosophies indiennes. Les systèmes*. 2 vol. Paris, Desclée, de Brouwer, 1931, 334 p. 416 p. *René Guénon, Introduction générale à l'étude des doctrines hindoues*. 4-e édition. Paris, Éditions Vega, 1952, 320 p. *Rudolf Otto, Mystique d'Orient et mystique d'Occident*. Paris, Payot, 1951, 268 p. *Walter Ruben, Geschichte der indischen Philosophie*. Berlin, Deutscher Verlag der Wissenschaften, 1954, 351 p. *Giuseppe Tucci, Storia della filosofia indiana*. Bari, editori Laterza, 1957, 604 p. *Approches de l'Inde*. Textes et études, publiés sous la direction de Jacques Masui. Tours, 1949, 365 p. (Les Cahiers du Sud), *Indoesebî studie*: Alain Daniélou, L'avenir spirituel de l'Inde, (p. 350—355), P. Emile Gauthier S. *Hindouisme et pensée chrétienne*, p. 330—339., Ananda K. Coomaraswamy, *Le fondement religieux des formes de la société indienne*, p. 225—246.

riție, în neant, renunțând la patosul și științietorul fluviu al vitalității, ci trebuie să ajungă să se unească cu Dumnezeu prin acțiune, prin imperativ etic, și dragoste (karmayoga), prin cunoaștere și concentrare spirituală (rayayoga). Omenirea trebuie să-și clădească templul cunoașterii spirituale pe terenul unei vieți sociale, din care trebuie extirpate colonialismul, rasismul, spiritul de castă și disprețul față de orice făptură omenească. «Unica speranță a Indiei stă în masele ei. Clasele de sus sint moarte din punct de vedere fizic și moral». Progresul material-tehnic occidental în opera de înălțare a poporului indian, trebuie unit cu baza spirituală și experiența Upanișadelor. «Eu văd în închiuirea mea, — scria într-o scrisoare din anul 1898, Vivekananda, o viitoare Indie desăvârșită, care a ieșit din haos și din această dezonoare, glorioasă și invincibilă, cu creierul Vedantei și trupul islamismului».

Mesajul de cultură și umanism, de încredere înflăcărată în forțele poporului indian, pe care personalitatea superioară a lui Vivekananda, l-a transmis culturii și experienței politice mondiale, conține valori incontestabile, iar aspirațiile legitime și visul fierbinte al independenței naționale se realizează astăzi în mod fericit în patria sa, India⁵.

3. «Știința — izvor de bucurii pentru binele oamenilor». În luna septembrie 1962, la Moscova a avut loc cea de-a VII-a Adunare Generală a Federației Mondiale a Oamenilor de Știință (F.M.O.S.), precedată de un simpozion internațional în problemele învățămîntului superior tehnic, umanist, la care au participat peste 300 de delegați din 44 de țări. Împlinind 16 ani de existență, F.M.O.S., desfășoară o activitate multilaterală pe scară internațională, contribuind la răspîndirea cunoștințelor științifice în rîndurile popoarelor de pe întreg globul și dezvoltînd legături de colaborare și prietenie între savanții din toate țările. A fost reales ca președinte al Federației Cecil Frank Powell, cunoscut prin numeroasele lucrări în domeniul particulelor elementare, laureat al Premiului Nobel, membru al Academiei de Științe a U.R.S.S., profesor la o universitate din Anglia. În mesajul adresat de premierul sovietic N. S. Hrușciov, se sublinia ideea că «prelucind omenii de bună credință nutresc un deosebit respect pentru acei oameni de știință și lucrători ai instituțiilor superioare de învățămînt, care nu numai că predau cu răbdare și perseverență cunoștințele tineretului, dar și îl educă în spiritul luptei pentru progres social, în spiritul păcii și prieteniei între popoare». În simpozionul internațional, ținut la universitatea «Lomonosov», delegația romină, formată din cinci persoane și condusă de profesorul Ștefan Bălan, membru corespondent al Academiei R.P.R., ministru adjunct al învățămîntului, a participat prezentînd referate substanțiale, apreciate în mod deosebit de savanții celorlalte țări.

Academicianul sovietic Alexandr Oparin, vice-președintele Federației a arătat că Adunarea generală a Federației se întrunește pentru prima dată în Uniunea Sovietică. «Să unim eforturile tuturor oamenilor de știință care se pronunță împotriva războiului, iată datoria și obligația noastră directă», a spus academicianul sovietic.

În zecile de referate ținute, dezbătînd cu competență și simțul răspunderii, în ședințe plenare și în cadrul secțiilor, s-a remarcat unitatea profundă a simțămîntelor de îngrijorare, de care sint stăpîniți savanții cei mai proeminenți ai lumii, — cu privire la smulgerea științei din sfera pregătirilor de război, și îndreptarea ei pe calea nobilă și salutară a progresului și a slujirii omului. Profesorul englez John Bernal, în cadrul simpozionului «Știința și tehnica în lumea viitorului», a înfățișat un tablou al viitorului, în care stăpînirea reacției termonucleare dirijate și a energiei soarelui, vor crea condiții de existență omenirii, superioare celor de astăzi. Utilizarea instalațiilor electronice de calcul, perfecționarea lor, vor da un randament în viitor de un milion de ori mai repede decît cele de azi. Omul viitorului va dispune de mai mult timp pentru odihnă, pentru lărgirea cunoștințelor sale, pentru dez-

5. La 22 iunie la Casa Universitarilor din București, a avut loc o manifestare consacrată aniversării a 100 de ani de la nașterea lui Swami Vivekananda. Au participat oameni de cultură, reprezentanți ai unor organizații obștești și instituții culturale, muncitori, studenți. Au luat parte oaspeții indienți prof. D. D. Kosambi, om de știință, membru al Consiliului Mondial al Păcii, unul din membrii fondatori ai mișcării indiene pentru pace și S. S. Chauhan, scriitor, secretar al Asociației scriitorilor indieni pentru solidaritatea afro-asiatică, invitați cu acest prilej în țara noastră de Comitetul național pentru apărarea păcii. A fost de față K. M. Kannampilly, însărcinat cu afaceri ad-interim al Republicii India la București. Despre personalitatea și opera lui Vivekananda au conferențiat prof. D. D. Kosambi și prof. univ. V. Bănățeanu.

voltarea sa intelectuală. Realizările științei și tehnicii vor face viața oamenilor mai ușoară, mai bogată, numai pacea va permite omenilor să-și desfășoare talentele, să asigure fericirea generală. Academicianul sovietic, N. Semionov, laureat al premiului Nobel, a înfățișat perspectivele științelor naturii în următoarele decenii. Se pune problema unor noi surse de energie, mai puternice, inepuizabile. Perspective uriașe se deschid omenirii dacă vom izbui să transformăm energia solară în energie electrică, având un randament enorm, constituind un izvor veșnic de energie, care nu trebuie extras. Căldura subterană din pătura magmatică, aflată la o adâncime de 30 km. de suprafața pământului, de asemenea poate constitui o sursă, practic inepuizabilă de energie. Productivitatea anuală mondială a energiei electrice va putea spori în decurs de 100 de ani de zece mii de ori. Luna va putea deveni în viitor, o centrală electrică a pământului, avind o putere de câteva zeci de trilioane de Kw., devenind locul de amplasare al centralelor atomice și termonucleare, eliminând infectarea cu deseuri radioactive a atmosferei pămîntesti. Cecil Frank Powell a spus că în secolul nostru, știința se dezvoltă atât de rapid, încît e de mare importanță să existe cît mai mulți oameni de știință care să contribuie la progresul social. Ritmul dezvoltării științei moderne impune o responsabilitate crescîndă oamenilor de știință, trebuind ca ei să lupte împotriva încercărilor de a folosi știința în scopuri reprobabile. «Trebuie să construim cu toții o lume pașnică, în care știința să fie izvor de bucurii pentru binele oamenilor», — a spus marele om de știință englez. După cea de a IX-a și X-a conferință, Pugwash, (a IX-a, ținută la Cambridge, între 25—30 august, iar a X-a, între 3—7 septembrie, la Londra, la care au participat 207 savanți din 37 țări, țara noastră fiind reprezentată de academicianul Horia Hulubei), Adunarea F.M.O.S. de la Moscova, a făcut și mai clară ideea dominantă că știința nu trebuie să aibă o altă finalitate în afară de slujirea omului, de crearea unor condiții social-economice superioare, pentru a-și putea realiza o viață fericită. Dezarmarea generală și totală, încetarea cursei înarmărilor cu cortegiul ei de irosire a uriașului potențial energetic al pământului nostru, — constituie singura direcție salvatoare, alft pentru noi, cît și pentru generațiile viitoare. În lupta pentru progresul omenirii, un rol de mare răspundere etică revine oamenilor de știință. Ei sînt acei care prin geniul inteligenței și efortului lor cerebral, luminate de o înaltă conștiință morală, pot răspîndi cît mai mult în jurul lor, ideile generoase ale păcii, ale necesității de neînălțurat a colaborării internaționale, ale respingerii războiului, ca instrument de soluționare a divergențelor ideologice. Știința trebuie să ajute din ce în ce mai mult omenirea, sub toate formele pentru a dezvolta o producție a bunurilor materiale, să ofere milioanele de oameni condiții de viață, de muncă din ce în ce mai convenabile, reușind să înlăture boala, mizeria, lipsa, descurajarea. Ritmul tot mai rapid al progresului tehnic accelerează procesul de apropiere între oameni, deschide noi puncte de colaborare, de înțelegere, iar știința creează baza tehnico-materială, în cadrul căreia popoarele se cunosc mai îndeaproape, colaborînd la marele edificiu al păcii universale. Nemărginitele posibilități pe care le deschide secolul nostru atomic, prin întrebuițarea științei în transformarea pământului într-o grădină a popoarelor, trebuie avute în vedere, ori de cîte ori ne aplecăm asupra lucrului nostru manual, tehnic, intelectual, considerîndu-ne cu legitimitate mîndrie constructori ai unei lumi care prin dragostea ei de pace, însuflețită de idealurile umanismului și ale prețurii complete a omului, — pregătește, zi de zi și an de an, o lume înfloritoare, din ce în ce mai mult pentru generațiile care ne vor urma.

4. *Segregația și spiritul canibalic rasist.* În septembrie 1962, președintele Americii, Lincoln, semna proclamația cu privire la libertatea negrilor. Astăzi, articolul 15 al Constituției S.U.A., prevede că: «nici un guvern federal, nici autoritățile unor state nu pot lipsi cetățenii S.U.A., de dreptul electoral pe motive legate de rasă, culoare a pielii sau din cauză că au fost cîndva robi». Cu ocazia sărbătoririi oficiale a proclamației susmenționate, președintele Kennedy afirma că «progresul în înfăptuirea drepturilor egale, mulți ani a fost foarte lent. Sistemul de segregație a despărțit pe negri de conrații lor americani și nu li s-au asigurat posibilități egale de educație și muncă». Faptele și evenimentele din toamna lui 1962, desfășurate în statele din sudul Statelor Unite, pun într-o lumină de crepuscul și de iminentă descompunere sistemul social capitalist, vetust, retrograd și antiuman. La sfîrșitul lunii august 1962, o mare campanie, desfășurată de preoți de diferite confesiuni, alft albi cît și de culoare, au organizat mitinguri împotriva procesului intentat reverendului Martin Luther King, remarcabil fruntaș al nuiscării antisegregaționiste. Campania de protest împotriva rasiștilor și a discriminării rasiale a luat proporții în orașul Albany (Geor-

gia), concretizându-se prin organizarea de pichete în fața Casei Albe din Washington. În fața primăriei orașului Albany, 70 de clerici de diferite confesii, îndeosebi albi, s-au adunat pentru a înălța rugăciuni, în favoarea integrării rasiale. Poliția i-a arestat. În 16 orașe din statul Luisiana, au fost aprinse noaptea cruci de lemn în fața caselor persoanelor pe care Ku-Klux-Klanul intenționa să le intimideze. În apropierea orașului Albany, a fost convocată o întrunire a Ku-Klux-Klanului, la care au participat cîteva mii de rasiști, din toate statele din sudul S.U.A. Au ars cruci în fața caselor locuite de negri, locuite de unii albi care detestă monstruoșitatea rasistă, au ars cruci în fața unor școli și a altor instituții publice. La Baton Rouge, în fața reședinței guvernatorului Luisianei, s-a dat foc unei cruci alit de mari, încît a fost nevoie de ajutorul pompierilor pentru a stinge flăcările. Trei școli din New Orleans au trebuit să fie evacuate în urma unor atentate cu bombe, săvîșite de rasiștii din oraș. Ei au deschis focul de asemeni împotriva a două școli, în care fuseseră admiși copii negri. Gloanțele au spart ferestrele claselor, creindu-se o asurzitoare panică în rândurile copiilor. Tot în statul Luisiana, la Westwego, rasiștii au baricadat drumurile, împiedicîndu-i pe copii să meargă la școală. În orașul Tallulah, flăcările crucii aprinse de rasiști cu glugă și apariție de fantomă, au fost atît de mari, încît au iluminat toate cartierele orașului. S-au aprins cruci în fața locuințelor unor negri care intenționau să-și trimită copiii în școlile «integrate» și în fața locuințelor unor preoți protestanți, apărători ai demnității umane și ai egalității drepturilor tuturor cetățenilor, indiferent de culoare, de rasă. Școala confesională catolică din orașul Duras a fost siliată să-și înceteze activitatea din cauza presiunilor segregate. Din cele 21 de școli din Luisiana, în care au fost admiși aproape 127 de copii negri, ei nu pot merge la școală, fiind permanent terorizați, amenințați. În New Orleans, pentru a face posibilă deschiderea anului școlar, a fost nevoie de concentrarea unor unități mobile ale poliției, care au staționat în fața școlilor «integrate», după cum arată ziarul «New York Herald Tribune». La 12 septembrie a. c., King a adresat președintelui Kennedy o telegramă, în care protestează împotriva «torentului de acțiuni inumane», săvîșite de rasiștii Statelor Unite, în sudul țării. El citează asasinarea a două tinere negre din Mississippi, fiindcă au participat la lupta pentru acordarea dreptului de vot negrilor, incendierea a trei biserici ale negrilor din comitatele Lee și Terrel (Statul Georgia).

Legiferarea de către autoritățile federale a «integrării» rasiale în școli, se lovește de ani de zile de rezistență înverșunată a autorităților locale din sudul S.U.A. La 13 septembrie, guvernatorul statului Mississippi, Ross Barnett, în declarația sa radiotelevizată, pe un ton provocator, a adresat funcționarilor federali să nu țină seamă de ordinul Curții Supreme a S.U.A., adresat Universității din Mississippi, prin care se stipula expres lichidarea discriminării rasiale din această instituție de învățămînt superior. Barnett a afirmat că atîta timp cît el va fi guvernator nici o școală publică nu va fi integrată în Mississippi. În Harlem, ghetoul negrilor la New York, a avut loc un mare miting, în semn de protest împotriva discriminării rasiale. În statul Georgia, au fost arse cinci biserici ale negrilor, ca represalii împotriva populației de culoare, care afirmîndu-și drepturile constituționale, vor să se înscrie în listele electorale ale alegerilor pentru congres din noiembrie. În septembrie, primul student negru din istoria statului Mississippi, James Meredith, în vîrstă de 29 de ani, care a făcut serviciul în forțele militare aeriene ale S.U.A., s-a înscris la universitatea din Oxford (statul Mississippi). Tribunalul federal a emis o hotărîre prin care i se interzicea intrarea lui Meredith la Universitate. Rasiștii au asaltat pe studenți cu telefoane anonime, amenințîndu-i cu arderea crucilor. Manechinul lui Meredith a fost spînzurat pentru a-l intimida și a-l determina să renunțe. Incidentele cu ocazia intrării lui Meredith în Universitate au luat proporții neprevăzute. Cinci sute de agenți de poliție, înarmați, au oprit intrarea studentului negru în Universitatea din Oxford. Generalul Walker, conducătorul organizației fasciste «John Birch», a cerut crearea unui corp de voluntari pentru a rezista integrării rasiale. Agenția «Associated Press» relatează că în Congresul statului Mississippi a fost depusă o rezoluție, cerînd «ruperea relațiilor» cu guvernul de la Washington. Guvernatorul Barnett a amenințat cu închiderea Universității dacă va fi primit Meredith. Gravele dezordine, ciocnirile între trupele guvernamentale și bandele rasiste s-au soldat cu moartea a doi oameni. A fost nevoie de concentrarea a 15.000 de soldați pentru a bara dezlănțuirea huliganilor rasiști, conduși în mod activ de generalul Edwin A. Walker, pentru ca studentul Meredith să poată intra escoltat în universitate. După incidentele de la sfîrșitul lunii septembrie și începutul lui octombrie, în orașul Oxford,

au rămas 8.000 de soldați din trupele federale, ca o garanție împotriva unor noi răbufniri a isteriei rasiste. Studentul negru Meredith își urmează cursurile universității într-o atmosferă din ce în ce mai amenințătoare și insuportabilă. În sălile de curs, pe culoare, în dormitor, inscripții cu text provocator, îl amenință cu moartea, cerându-i să părăsească orașul. Ce spectacol oribil de degradare, de barbarie rasistă, de oribilă desfigurare a sufletului uman: zeci de mii de tineri, în loc să întîmpine pe un coleg cu flori și îmbrățișări, se unesc în bande organizate, conduse de un stat major, cu un general în frunte, pentru a-l împiedica să soarbă din nectarul culturii, să-și dezvolte aptitudinile, să cunoască izvoarele permanent răcoritoare ale geniului uman, ale credinței în Irumușețe, în adevăr, în valorile etice, spirituale! Acestea-s roadele unui tineret supraîmbibat de mii de filme de aventuri și crime, crescut în spiritul brutalității, a cultului «aurului» și al unor finalități tatal reprobabile! Pe bună dreptate Sulzberger în «New York Times» scria că «atîta timp cît cuvintele «rasial» și «integrare» vor fi la ordinea zilei, logica politicii duce la imposibilitatea Statelor Unite de a pretinde să se situeze în fruntea cauzei libertății, pe care nu o practică în propria lor casă». Banțele rasiștilor din orașul Oxford, înarmate cu sicle de benzină, cu bare de fier, cu pistoale, au discreditat noțiunea de cultură și civilizație, dovedind încă o dată că «democrația americană» nu este altceva decît o cultivare a celor mai aspre și degradante inegalități sociale. Statisticile arată progresul lent cu privire la «integrarea» rasială în școli. Din cele 2265 de districte școlare din statele sudice, numai în 256 a început procesul de integrare a elevilor de culoare în școlile rezervate elevilor albi, iar din 2.800.000 de elevi de culoare din sud, mai puțin de 10.000 pot învăța alături de elevii albi. Incidentele rasiste din statele sudice ale S.U.A., amintesc de puternicele tulburări rasiale din septembrie 1957 din orașul Lottle Rock (statul Arkansas și de firosul program împotriva negrilor din iunie 1943 de la Detroit (Michigan), cînd au fost omorîți 36 de oameni și peste 100 de răniți⁶. Teama negrilor de represalii economice și amenințări cu moartea, cu concedieri din servicii, provoacă populația de culoare condiții sociale grele. Economisții americani au evaluat la peste 15 miliarde de dolari, pe an, pierderile de venituri din cauza segregăției rasiale, remarcînd că recrudescențele rasiste au un efect negativ asupra economiei naționale, ducînd la desființări de întreprinderi și mărirea șomajului. Spațiul culturii, inens în dimensiuni și nuanțe infinitesimale de toleranță, de energie spirituală, este incompatibil cu formele barbariei segregăției, cu spiritul canibalic al rasismului american. «Se răspîndește un nou maccartynism, care are drept scop să creeze lagăre de concentrare pentru idei» în S.U.A., afirma cunoscutul filozof englez Bertrand Russel, denunțînd persecutarea oamenilor progresiști americani. Evenimentele de tristă faimă rasistă, de ardere a bisericilor, de gravă încălcare a normelor minime de respect și prețuire a fratelui nostru, care e orice om, indiferent de criteriul discriminator geografic, rasial, cultural, dezvăluie trista realitate a nerespectării drepturilor fundamentale ale omului în S.U.A., și constituie un atentat împotriva spiritului de generozitate al culturii și progresului material-spiritual, care trebuie să marcheze momentul nostru istoric contemporan.

5. *Primul cincinal cosmic*. La 4 octombrie 1957, o pasăre de fier, sputnicul sovietic, anunță cu ciripitul ei mecanic, bip-bip, venit din lumea stelelor, intrarea lumii pămîntene în *era cosmică*. Pentru prima oară în istorie, geniul omenirii a reușit să lanseze în jurul pămîntului un satelit artificial. După această dată, alți numeroși sateliți, creștînd în greutate, și o planetă artificială a sistemului solar, se înscriu pe coordonatele firmamentului bălît cu întele de aur ale stelelor. O rachetă cosmică atinge suprafața Lunii (octombrie 1959), primul zbor al omului în Cosmos (aprilie 1961), înfăptuit de Iuri Gagarin, urmat de Gherman Titov (6—7 august 1961), realizează visul secular al omenirii. În august 1962, A. Nikolaev și P. Popovici, încununează aceste realizări prin primul zbor cosmic în grup, pe o durată de timp, comparabilă cu aceea a zborului dus-întors pînă la Lună. Celelalte exploatări făcute cu ajutorul sateliților din seria «Cosmos», extind cercul posibilităților zborurilor cosmice mai îndepărtate, dincolo de centurile de radiații ale Pămîntului. Considerabila forță de creație tehnică, realizată de societatea lumii noi socialiste, transformă previziunea științifică și fantezia într-o realitate grandioasă, marele vis al lui Tsiolkovski se întruchipează⁷.

6. Albert Kahn, *Complot împotriva păcii*, București, Editura Politică, 1962, pp. 193—194.
7. Vezi Prof. A. A. Cosmodemianski, *Ilustrul om de știință C. E. Tsiolkovski (1857—1935)*.

Uriaşa comunitate a oamenilor sovietici, savanţi, proiectanţi, ingineri mecanici, utilizând aparataje de calcul, prelucrînd cu ajutorul a 100 de staţii de observaţie, ruseşti, cît şi de datele furnizate de cele peste o sută de staţii străine, cu privire la evoluţia sateliţilor şi rachetelor cosmice, repurtează noi victorii în cucerirea imensităţilor albastre ale cerului. Zborul îngemănat al navelor cosmice satelit «Vostok-3» şi «Vostok-4», a demonstrat posibilitatea organismului omenesc de a rămîne un timp mai îndelungat în condiţiile de imponderabilitate şi posibilitatea omului de a munci şi a se odihni în aceste condiţii extraterestre. Cercetările asupra radiaţiilor solare, asupra proprietăţilor păturilor superioare ale atmosferei şi ale spaţiului interplanetar, deschid paginile unei noi ştiinţe: ştiinţa cosmică. Numeroase ramuri de ştiinţă iau naştere contribuind la extinderea hotarelor cunoaşterii lumilor, care înconjoară planeta noastră. Vor fi cunoscute mai îndeaproape zonele de radiaţie, pericolul radiaţiilor în urma exploziilor solare şi a exploziilor atomice la mare înălţime, interdependenţa dintre cîmpurile electro-magnetice şi furtunile solare, va apare posibilitatea de a crea un sistem de steliţi cu rotaţie de o zi şi o noapte în jurul planetei noastre la o mare altitudine, unde timpul lor de rotaţie va coincide cu timpul de rotaţie al Pămîntului, furnizîndu-ne noi elemente cu privire la transmiterea emisiunilor de radio şi televiziune. Aselinizarea e foarte aproape de noi, iar cel de al şaptelea deceniu în care trăim, e deceniul cuceririi Lunii. Este evident caracterul paşnic al programului sovietic de cercetare a Cosmosului, indicînd linia viitoare de dezvoltare a lui: Cosmosul trebuie să devină un bun al întregii omeniri. Cele mai perfecte creaţii ale inteligenţei şi efortului uman, navele cosmice trebuie să devină instrumente ale unor programe constructive şi nu instrumente ale morţii şi distrugerii atomice. S.U.A. acordă prioritate sateliţilor militari, iniţind o serie de experienţe antiştiinţifice în spaţiul cosmic, ale căror consecinţe nocive, asupra pămîntului, încă nu pot fi studiate în gravitatea şi inprevizibilitatea lor.

Realizarea unei cooperări internaţionale în explorarea Cosmosului, studiul ştiinţific al razelor cosmice, al radiaţiilor, al gazului interplanetar, al micrometeoritilor — ar aduce omenirii noi date şi elemente preţioase, întregi capitole surprinzătoare cu privire la condiţiile de viaţă extraterestră. Ştiinţa şi tehnica cosmică în plină dezvoltare din U.R.S.S. dovedeşte într-un grad elocvent că numai o ţară socialistă poate unifica în modul cel mai perfect energia, forţa intelectuală, geniul a sute de mii şi milioane de oameni, în slujba idealurilor de profund umanism şi largă generozitate. De aceea, cei cinci ani, care au trecut de la 4 octombrie 1957, marchează pe traiectoria civilizaţiei terestre, o treaptă superior calitativă, deschizînd o eră nouă, care stipulează în mod obligator cooperarea internaţională şi unirea eforturilor popoarelor în realizarea coexistenţei paşnice şi a construirii unei vieţi cu aspecte material-spirituale superioare, demne de orizonturile nesfîrşite ale spaţiilor siderale, asupra cărora extindem cunoaşterea noastră constructivă.

6. *A 17-a aniversare a O.N.U.* La 24 octombrie 1945, a intrat în vigoare Charta Naţiunilor Unite, semnată de toate statele reprezentate la Conferinţa de la San Francisco, din 26 iunie 1945. Ea a fost expresia unei necesităţi istorice, de a se continua unitatea de acţiune, realizată în condiţiile celui de al doilea război mondial, de a elibera omenirea de ororile nazismului, dezvoltînd colaborarea internaţională, securitatea colectivă şi coexistenţa paşnică⁸. Principiul viu care a făcut posibilă apariţia acestui organism inter-

trad. din l. rusă de dr. N. Wertheim, Bucureşti, Edit. „Cartea Rusă”, 1950, 94 p.: „Ne gîndim să trecem de la aeroplan la aparatul cu reacţie pentru cucerirea sistemului solar” (p. 66). „Ideea privitoare la posibilitatea unui studiu mai aprofundat şi mai direct al universului cred că va apărea astăzi şi mai neobişnuită. Să stai cu piciorul pe un asteroid, să ridici cu mîna o piatră de pe lună, să construieşti staţii mobile în spaţiul eteric, să faci inele vii în jurul pămîntului, lunii sau soarelui, să priveşti la Marte de la o distanţă de cîteva zeci de km., s-ar putea să fie o minune. Totuşi numai din momentul întrebării aparatelor cu reacţie începe o ERĂ NOUĂ şi mare în astronomie... Planeta este leagănul raţiunii, dar nu trebuie să trăieşti vesnic în leagăn. Omenirea nu va rămîne pe pămînt, ci în goană după lumină şi spaţiu, va trece întii cu timiditate dincolo de limitele atmosferei, iar apoi va cuceri pentru sine întreg spaţiul din jurul soarelui (pp. 85—86). Muncind la proiectele sale de nave cosmice, Tsiolkovski afirma că „bucuria te face bun”. În 1933 din locuinţa sa din Caluga adresa salutului său întregului popor sovietic: „Eroii şi îndrăzneţii vor face primele trasee aeriene Pămînt—orbita Lunei, Pămînt—orbita lui Marte, şi chiar mai departe: Moscova—Lună, Caluga—Marte” (p. 92).

8. În declaraţia de la Teheran (1 decembrie 1943), semnată de şefii guvernelor Uniunii Sovietice, S.U.A. şi Angliei, se proclama hotărîrea celor trei mari puteri „de a lucra împreună atît

național, de primă autoritate — a fost voința de a făuri lumii o pace traică, un viitor luminos — omenirii întregi: «Noi, popoarele Națiunilor Unite, sintem hotărâte să ferim generațiile viitoare de flagelul războiului, care de două ori în decursul unei vieți omeniești, a adus omenirii suferințe nespuse» (Prevederile Chartei Națiunilor Unite). În cei 17 ani în lume s-au petrecut schimbări importante. Astăzi avem 110 state membre ale O.N.U., de două ori mai mult decât în 1945, iar raportul de forțe pe arena mondială indică o evoluție încurajatoare în slujba forțelor progresiste, a lumii noi, socialiste și înregistreză succese considerabile în lărgirea maximă a frontului de eliberare colonială, afro-asiatică. Principiile egalității, ale integrității teritoriale, ale neamestecului în treburile interne ale altui stat, necesitatea autodeterminării, colaborarea economico-culturală între state, au devenit coordonate de orientare în viața internațională, cu neputință de ignorat și ocolit. Orientarea S.U.A. și a blocului occidental spre accelerarea cursei înarmărilor și a pregătirii unui nou război, a silit omenirea să intre din nou într-o epocă de neîncredere și să se întrebe cu gravă îndreptățire, dacă nu e greșită calea perfecționării unor arme apocaliptice! Desigur, în fața acestui pericol iminent și a desfășurării unor titanice pregătiri de război, ale statelor occidentale, comunitatea statelor socialiste a depus eforturi de însemnătate epocală, în cadrul Organizației Națiunilor Unite, pentru a promova o politică iubitoare de pace și a atrage atenția neîntrerupt asupra pericolului grav, prezentat de politica imperialistă și agresivă a S.U.A. Marele merit revine Uniunii Sovietice care în permanență a veghiat și a prezentat propuneri umăne, judicioase, dictate de rațiune, și de un înalt simț al răspunderii față de popoarele lumii — sprijinite cu căldură de opinia publică internațională. Ideea dezarmării generale și totale, planul grandios de realizare a ei, Declarația cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale, adoptate de O.N.U., sînt rodul inițiativelor înțelepte și mature ale U.R.S.S. Țara noastră în cei șapte ani de cînd este membră a O.N.U., a promovat o politică de pace, contribuind la destinderea atmosferei internaționale și la colaborarea multilaterală între popoare. Menirea nobilă a acestui lor internațional, a fost precizată la cea de-a XV-a sesiune a Adunării Generale de către Președintele de Stat Gheorghe Gheorghiu-Dej, a asigura dezvoltarea colaborării multilaterale între țări și popoare, de a feri omenirea de calamitățile războiului, de a consolida neconținut pacea. Nu trebuie să se uite că sub egida O.N.U., a avut loc reuferita intervenție în Coreea, că încă astăzi S.U.A., continuă să ignoreze Republica Populară Chineză și s-o lipsească de dreptul de a fi reprezentată în O.N.U. Un grup de țări dependente total de ajutorul economic, financiar, militar american, mai încercă să obțină o mică majoritate mecanică, regizînd din ce în ce mai stingaci, din culise, slujind obiectivelor politicii imperialiste.

O.N.U., sub influența S.U.A., a jucat un rol nefast în situația creală în Congo, unde se încearcă să se înăbușe libertatea populației și să se mențină exploatarea colonialistă. Astăzi mașina de vot a S.U.A. funcționează din ce în ce mai prost, cu defecțiuni neprevăzute, deoarece în noua configurație politică a lumii, statele socialiste, statele neutre și grupul statelor afro-asiatice, au o pondere din ce în ce mai substanțială. Ziarul «New York Times» semnala de curînd cu amărăciune, pierderea poziției importante și de prim plan a rolului S.U.A., în această organizație: «Timp de mai mulți ani, ne-am impus la O.N.U., prin majoritatea noastră automată. Acum, în urma afluenței de state, care au dobîndit recent independența și se află pe o așa zisă poziție neutrală, ne pomenim tot mai mult într-o minoritate automată, din ce în ce mai amenințătoare». Într-adevăr, popoarele resping linia agresivă a politicii americane și cer acestui lor internațional, o chintesență a gândirii mature și o întrușipare a principiilor universale, de respect față de interesele tuturor țărilor. Intreaga lume iubitoare de pace, sprijină mișcarea largă de eliberare a popoarelor de sub jugul colonial, văzînd în acest val al istoriei o necesitate ineluctabilă, îndreptățită de profunde rațiuni umaniste și condamnată cu îngrijorare ac-

În timp de război, cît și în timpul păcii care va urma... Noi recunoaștem întru totul înalta răspundere care ne incumbă nouă și tuturor Națiunilor Unite pentru realizarea unei asemenea păci, care să capete aprobarea masei covârșitoare a popoarelor globului pămîntesc, și care să înlăture dezastrelor și grozăviilor războiului pentru multe generații. Ne vom strădui în vederea colaborării și participării active a tuturor țărilor mari și mici, ale căror popoare s-au consacrat cu inima și mintea, la fel ca și popoarele noastre, — sarcinei înlăturării tiraniei robiei, asupririi și întorlăntării... Noi așteptăm cu încredere acea zi, cînd toate popoarele lumii vor trăi liber, nefiind supuse tiraniei și în conformitate cu diferitele lor tendințe și conștiința lor".

țiunile nesăbuite, pripite, ale unor maniaci atomici, care intensifică «războiul rece», și vor să țină lumea într-o încordare amenințătoare. Pacea, libertatea, evitarea războiului atomic, cooperarea internațională devin sarcini nobile de îndeplinit, care prin realizarea lor îndepărtează riscurile înspăimântătoare ale unei catastrofe militare mondiale. Dar pentru aceasta — așa cum remarca la actuala sesiune a O.N.U., reprezentantul nostru Mircea Mălița: «e nevoie de toate resursele rațiunii, hotărârii și curajului nostru». Probleme acute își cer rezolvarea, abordarea lor, într-un spirit constructiv, e impusă de dezvoltarea uriașă a armelor nucleare, a potențialului atomic, care de mult au depășit limitele imaginabilului. Divergențele de opinii, deosebirea regimurilor sociale, alese de însăși popoarele respective, nu trebuie să se transforme în iremediabile poziții de adversitate, ci în forme stimulente de cooperare și întrecere pașnică, de dezvoltarea tehnicii, civilizației în slujba vieții, a celor mulți, în slujba idealului de demnitate și ridicare a umanității pe noi trepte de progres și lumină. Problema condamnării propagandei în favoarea unui război nuclear preventiv, perspectivele și roadele de aur ale efectelor economice ale dezarmării, câștigă teren în conștiința celor 110 țări membre ale Organizației Națiunilor Unite. Comerțul internațional realizat pe baze de egalitate și avantaj reciproc, folosirea integrată a brațelor de muncă, creează premise favorabile unui avânt general al economiei, eliminând apariția șomajului și a fenomenelor depresive economice, atât de caracteristice și de neînălțurat în sistemul capitalist.

Cea mai mare și înaltă organizație din lume — O.N.U. — la baza căreia stau principiile universale ale respectului față de toate formele istorice ale statelor contemporane, are o onorabilă și inegalabilă sarcină astăzi de a contribui la consolidarea păcii în lume, printr-o activitate neobosită, însușită de un spirit de generozitate, recunoscând legea ascensiunii noilor forme de viață ale popoarelor, care ies de sub dominația colonialistă, eliminând războiul și dreptul celui mai puternic din mijloacele de acțiune și acordând înfîietate rațiunii și realității istorice, care cer o reconsiderare a formelor tradiționale diplomatice, practicate în relațiile internaționale.

7. *Jubileul Galeriei Tretiakov din Moscova.* În septembrie 1962 s-au împlinit 70 de ani de la înființarea Galeriei Tretiakov din Moscova⁹, care astăzi e un muzeu de o importanță mondială, cuprinzând cea mai vastă colecție de capodopere ale artei ruse. În 1892, celebrul colecționar moscovit Pavel Treiakov donează întreaga sa colecție orașului Moscova. El adunase tablouri în tot timpul vieții, cumpărând diverse opere de artă, dintre care unele erau interzise de a fi expuse publicului: «Procesiunea religioasă de Paște, într-un sab» etc. Incurajați de Treiakov, pictorii epocii au realizat portrete de scriitori, artiști, compozitori și savanți ruși. Astfel, Petrov a pictat pentru Galerie portretele scriitorilor A. N. Ostrovski, F. M. Dostoievski, pictorul I. Kramskoi pe acelea ale lui L. N. Tolstoi, N. A. Nekrasov, M. E. Saltikov-Scedrin, Repin execută de asemeni portretul lui L. N. Tolstoi și Turgheniev. În dragostea sa de frumos și în căutările sale pasionate, Treiakov nu se limita la operele contemporanilor și dorea realizarea unei galerii de arte frumoase naționale, care să cuprindă și operele de artă ale vechii Rusii. În anul 1918, Galeria posedând la acea dată 4000 de opere, devine un bun al întregului popor. Astăzi ea reprezintă una din cele mai mari comori de pictură din lume, cuprinzând peste 50.000 de exponate. Dacă în 1880 era vizitată de 9.000 de persoane, în 1915 de 25.000, astăzi ea e cercetată anual de peste un milion și jumătate de vizitatori. Noua mare secție de artă multinațională sovietică e gloria Galeriei. Operele picturii și sculpturii ruse dintr-o perioadă de aproape un mileniu (din secolul al XI-lea pînă în zilele noastre), oferă publicului posibilitatea de a cunoaște frumusețile de culoare, nuanțe și frăgezime ale sufletului și sensibilității ruse. Operele marilor artiști, valoroase atât prin calitățile lor artistice cît și prin subiectele pe care le abordează, inspirate fie din lupta pentru libertate, fie din dragostea de muncă a poporului rus, își trimit mesajul lor numeroșilor vizitatori din țară și străinătate.

Vechea artă rusă s-a dezvoltat ca o manifestare a artei religioase. Subiectele ei deși au o modalitate statică în reprezentarea figurilor, totuși ele sînt impregnate de un profund

9. Vezi *Gosudarstvennaia Tretiakovskaia Galleria*, Moscova, 1952, 584 p. + XCI p., *Gosudarstvennaia Tretiakovskaia Galleria*, Moscova, 1956, 47 p., *Galerie Nationale Tretiakov*, Petit guide, Moscou, ed. en langues étrangères, 1955, 84 p. + 56 repr., *Gosudarstvennaia Tretiakovskaia Galleria*, Moscova, *Gosudarstvennoe izdatelstvo izobrazitel'nogo iskusstva*, 1961, 18 p. text. + 148 reproduceri.

și autentic umanism și reflectă o undă de bucurie a vieții, un sens optimist. Operele lui Andrei Rubliov, nenuiriștoarea și sublima lui capodoperă «Troîța», icoanele și pictura lui Teofan Grecu, marchează o intensă armonie a culorilor, un ritm extraordinar, o geometrie sacră și exprimă o înaltă și subtilă concepție a frumuseții, pe care cei vechi, într-adevăr, o creiau ca ideal etico-estetic.

Lucrările pictorilor ruși din secolele XIX—XX, V. Perov (1833—1882), V. Maximov (1844—1911), I. Kramskoi (1837—1887), I. Sișkin (1832—1898), A. Kuindji (1842—1910), V. Vasnețov (1842—1926), V. Surikov (1848—1916), I. Repin (1844—1930), I. Levitan (1861—1900), V. Serov (1865—1911) și alții, marchează un drum ascendent al creației artistice plastice, utilizând o gamă cu infinitesimale accente în prezentarea omului și a lumii în care se încadrează și se deînesec.

Intensitatea expresiei (Repin), frumusețea și bucuria de a trăi, farmecul poetic al naturii rusești (Levitan), vigoarea portretistică (Serov), forța de a evoca istorică (M. Antokolski), eroismul patriotic (Veresciaghin), patosul pentru actul eroic al travaliului uman (N. Kassatkin), deschid vizitatorilor un univers pictural al lumii rusești, în care viziunea dinamică a omului asupra realității se impune cu prioritate.

Pictura sovietică și-a asimilat cele mai bune trăsături ale artei ruse realiste, cu bogatul său conținut social, cu forța sa de analiză punind valorile cromatice în slujba formării unui ont, în care arta și cultura constituie un bun indispensabil pentru aspirațiile sale infinite.

Astăzi sălile Galeriei sînt neîncăpătoare pentru fluxul anual de 1.500.000 de vizitatori. O hotărîre a guvernului sovietic a anunțat de curînd construirea unei noi clădiri, care va fi de cinci ori mai mare decît cea prezentă. Noul palat de cristal al viitoarei construcții va pune și mai mult în valoare lumina și culoarea comorilor inestimabile ale artei ruse, aportul ei important în Panteonul valorilor universale de cultură și sensibilitate.

Tot în acest an, *Muzeul de Stat de Arte frumoase din Moscova*, care poartă numele lui Pușkin, și-a sărbătorit semicentenarul. Despre el scrie Galina Bașkîrova, în «Oeuvres et opinions», Moscova, 1962, nr. 11, arătînd că prin importanța sa, e al doilea muzeu ce conține opere de artă străine în Uniunea Sovietică, după Ermitajul din Leningrad. Adevăratul întemeietor al muzeului e Ivan Tsvetaiev, profesor de filologie la Universitatea din Moscova. El era un pasionat de obiecte și tablouri rare. După Revoluție, colecțiile vechiului muzeu «Rumianțev» și alte colecții particulare, au intrat în acest muzeu. Muzeul organizează aproape 20 de expoziții pe an. Egiptologii depun o mare muncă aici, deoarece un mens material, avînd piese unice în colecția Golenișcev, încă nu sînt descrise. Anual se organizează săpături pe litoralul Mării Negre și în Transcaucazia. Obiectele găsite recent în timpul săpăturilor de la vechiul Urartu, au determinat crearea unei noi săli de expoziție. Savanți cu renume, ca Boris Vipper, directorul științific al muzeului și Andrei Guber, șeful conservator, se consacră artei Europene occidentale. Muzeul îndeplinește o imensă muncă de educație estetică. Colaboratorii săi își programează în orașe și centre populate, conferințe, în legătură cu muzeografia. Conferințele cu cicluri tematice legate de diferite țări, epoci și genuri de pictură, atrag un numeros public. Cincisprezece cercuri de studii pentru școlari funcționează pe lângă muzeu, învățînd pe copii să analizeze capodoperele și să le deseneze. Se remarcă în muzeu o colecție de stampe de Rembrandt, cărți ilustrate de Marquet și tablouri ale lui Matisse. Celebrul gravor în apă tare, englezul Brangwyn, a dăruit muzeului, în 1925, aproape toate operele sale. De asemeni aici s-a organizat o expoziție de gravuri cu titlul: «Trecutul eroic al poporului rus». În timpul războiului, obiectele cele mai prețioase au fost evacuate din Moscova. Muzeul are istoria sa vie.

8. *A 45-a aniversare a Revoluției Socialiste din Octombrie (1962)*. În fiecare an sărbătoarea acestui eveniment epocal adaugă o nouă strălucire lumii socialiste, îmbogățînd tradiționața prietenie a poporului român cu poporul sovietic, cu noi succese și întărind mai mult legăturile seculare, care au rădăcini atît de adînci în istoria noastră comună. Noua orînduire socialistă a arătat lumii întregi că nedreptatea și inegalitatea socială sînt rodul sistemului capitalist, că lumea poate crea o orînduire dreaptă, și că forțele revoluționare ale poporului sînt cu adevărat uriașe. Pe bună dreptate, cunoscutul corespondent al ziarului «Daily Express», Allan Moorehead, consideră în cartea sa «The Russian Revolution», London, Collins with Hamilton, 1958, 320 p., că «Revoluția rusă e evenimentul cel mai important al timpurilor moderne, evenimentul care a schimbat cel mai mult viețile noastre.

Astăzi se desfășoară procesul transformării totale a tabloului lumii sub impulsul Marii Revoluții, care zi de zi cucerește mintea și sufletul milioanei de oameni, însușețind popoarele subjugate la luptă pentru cucerirea libertăților naționale, pentru lichidarea sistemului colonial și eliminarea războiului din viața planetei noastre.

Se apropie ziua când nivelul tehnic al celor mai dezvoltate țări capitaliste va fi depășit de U.R.S.S., când cel mai înalt nivel de trai va fi atins de omul socialist, care scrutează universul, planetele, care cercează înfinitul mic intraatomic, descoperind forțele și energiile miraculoase din nucleul atomic. Popoarele Uniunii Sovietice eliberate din robia capitalistă, și-au creat o nouă viață, în care drepturile fundamentale sînt respectate, și în care spectrul șomajului, exploatarea omului de către om, degradarea și strivirea omului prin sărăcie și părăsire, au fost pentru todeauna alungate. În ultimii patru ani ritmul construirii de locuințe, a asigurat mutarea în case noi, a 50 de milioane de oameni, un sfert din întreaga populație sovietică, iar producția de oțel în cel de al treilea trimestru al anului 1962 a întrecut producția de oțel a S.U.A. Numărul studenților în U.R.S.S. atinge cifra de 2.640.000, iar 2.000.000 de profesori predau în rețeaua învățămîntului. Cele 770 de instituții de învățămînt superior asigură anual absolvirea a 100.000 de ingineri, cifră care depășește de două ori și jumătate același nivel de specialitate din S.U.A.

Învățămîntul sovietic e un instrument admirabil pentru formarea omului nou, care în egală măsură își dezvoltă mintea și sufletul, abordînd cele mai complicate probleme de astromică și totodată bucurîndu-se de emoțiile culturii și rafinamentul artelor. Înflorirea culturii, a artelor, a literaturii, crearea tuturor condițiilor pentru ca oamenii să-și dezvolte aptitudinile, talentul, pentru cultivarea celor mai luminoase gusturi și aspirații ale omului — e o preocupare de bază a politicii sovietice de stat. Profundul caracter democratic al culturii, ante și vieții politice, își dă roadele în performanțe strălucite, demonstrînd că victoria deplină a sistemului socialist este iminentă pe plan mondial, deoarece numai el oferă o sumă de posibilități optime dezvoltării și perfecționării omului. Întrecerea pașnică cu capitalismul formează conținutul epocii noastre contemporane, iar acolo unde poporul formează o unitate indestructibilă cu forța conducătoare politică, știința, cultura, forțele economice-sociale, constituie un organism viu, iar societatea în întregul ei oferă spectacolul unei colaborări armonioase, în care fiecare om vede în celălalt, pe colaboratorul și prietenul său.

Superioritatea intelectualului de tip nou, care și-a asimilat tradițiile umaniste ale culturii universale și în fabrică, în laborator, pe ogor, în bibliotecă, muncește și obține noi sinteze, lărgind orizontul cunoașterii umane, e în același timp un militant activ pentru continuu progrese sociale, pentru consolidarea păcii și eliminarea ultimelor vestigii ale neomeniei din istorie, colonialismul, care a devorat milioane de vieți omenești.

E potrivit să amintim că economistul american Harry Schwartz în culegerea «Învățămîntul superior în lumea conflictului», editată de Universitatea statului Georgia din S.U.A., afirmă că «Latura puternică nr. 1 a Uniunii Sovietice e capacitatea ei de a mobiliza o energie uriașă și talente numeroase ale poporului, plus resursele naturale vaste ale U.R.S.S., pentru asigurarea dezvoltării economice, dezvoltare care are un caracter permanent, solid și ferm. Aceasta reprezintă o forță colosală și ea asigură rezultate colosale». Apare în această lumină și mai evident, adevărul remarcă de curînd, de către Premierul sovietic Hrușciov: «În prezent întreaga lume vede cu claritate că adevărata libertate, ritmul înalt de dezvoltare a economiei naționale și dezvoltarea culturii se înfăptuiesc acolo unde învinge poporul, unde biruie noul în organizarea societății, adică acolo unde învinge socialismul».

Influența mondială a ideilor Marii Revoluții se exercită de asemenea asupra mișcării de eliberare a popoarelor, care în ultimii 15 ani a desferecat 1,5 miliarde de oameni din lanțurile robiei coloniale. Cîmpul larg al coexistenței pașnice oferă posibilitatea de a elimina focarele de încordare și conflictele catastrofale, cum a fost criza din Marea Caraibilor, indicînd soluții pentru ambele părți și arătînd că toate problemele litigioase pot fi treptat rezolvate, cu calm, cu reținere, lucid și cu conștiința unei mari și grave responsabilități. Superioritatea lumii socialiste contraslează cu instabilitatea economică a capitalismului, cu spiritul războinic și retrograd al unor grupuri oligarhice, care pun interesele lor egoiste, deasupra fierbîntei dorințe de pace a popoarelor. Steaua Revoluției socialiste luminează astăzi toată istoria planetei noastre, deschizînd perspective de prosperitate și progres social.

9. *Cauza libertății popoarelor africane.* La 1 decembrie 1962 popoarele Africii și împreună cu ele toate forțele progresiste din lume, sărbătoresc ziua de luptă pentru eliberarea

Afrcii. Patru cincimi din suprafața totală a continentului african se află astăzi sub conducerea africanilor înșiși, eliberându-se de sub dominația colonialistă. Adunarea generală a O.N.U., a adoptat încă acum un an și jumătate «Declarația cu privire la acordarea independenței țărilor și popoarelor coloniale», din inițiativa guvernului sovietic, însă puterile imperialiste au sabotat aplicarea ei. Continuă să fie încetușăți în lanțurile colonialismului, aproximativ 40 de milioane de africani. Războiul de exterminare pe care Portugalia îl duce în Angola, transformând regiuni întinse din această țară în zone ale morții, monstruoasele lor crime, indignează conștiința întregii omeniri.

Federația Rhodeziei și Nyassalandului se îndreaptă cu pași siguri spre eliberare împotriva colonialiștilor englezi, care în mod dispersat manevrează diferite proiecte, prin care încearcă să-și prelungească slăbirea. (Rhodezia de nord, Rhodezia de sud și Nyassalandul au 1.258.000 km. p., și o populație de 7 milioane de locuitori). În Angola (1.247.000 km. p., iar populația — 4,4 milioane), se exercită o cruntă exploatare colonialistă. Aici există un medic la 26.000 de locuitori, iar analfabetismul atinge cifra cutremurătoare de 99%. Aceeași cifră de analfabeți e atinsă, ca o culme a întinericului și a inumaniei exploatării colonialiste și în Mozambic (783.000 km. p., cu o populație de 6,2 milioane), unde nu există decât 170 de medici și 30.000 de leproși. În Republica Sud-Africană (824.000 km. p., cu o populație de 600.000 de locuitori, din care 73.000 albi), politica de apartheid, de cumplită discriminare rasială față de populația autohtonă, fixează acesteia adevărate lagăre de concentrare. Guvernul Verwoerd exercită o cruntă represiune asupra africanilor, silind populația să locuiască în rezervații.

La 30 ianuarie 1962, cea de-a XVI-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. a adoptat cu majoritate de voturi o rezoluție prin care se condamnă cu asprime măsurile de represiune și acțiunile militare duse de Portugalia în Angola, cerându-se crearea unor organe politice alese și reprezentate în mod liber, în scopul predării puterii în mâinile poporului angolez. În actuala sesiune a Adunării Generale a O.N.U., a XVII-a, s-a adoptat o rezoluție, prezentată de 42 de țări afro-asiatice, care proclamă dreptul populației din Africa de sud-vest la independență. Colonialiștii angolezi și portughezi refuză să privească lucid dezvoltarea impetuoasă a mișcării de eliberare națională a popoarelor africane¹⁰.

În Rhodezia, acționarii societăților «British South Africa Company», «Anglo-American Corporation», «Union Minière de Katanga», «American Metal Climax», cu participarea masivă americană, găsesc un câmp imens de jefuire a bogățiilor băștinașilor, iar fără sprijinul aliaților din N.A.T.O., mica Portugalia nu ar putea menține în jug terorii imense. Monopolurile americane pătrund în coloniile «aliților», din ce în ce mai mult, ocupând poziții economice cheie. La 3 octombrie, ministrul de externe al Camerunului contestă dreptul europenilor, dreptul americanilor, de a continua exploatarea colonialistă. «Africanii nu vor înceta lupta pînă cînd ultimele urme ale colonialismului nu vor fi șterse de pe continentul lor. Acest avertisment se adresează acelor puteri coloniale, care încearcă cu disperare să se agațe de privilegiile unei lumi depășite, și să se opună aspirațiilor legitime la libertate ale africanilor...», iar delegatul Republicii Mali, scruta adinc tabloul etic al colonialiștilor: «Anumite puteri rămîn nepăsătoare în fața evenimentelor din Africa de sud, Rhodezia etc., în timp ce decretează drept crimă împotriva omenirii măsurile luate de guvernele unor țări al căror regim este diferit de cel al lor». Pe banca acuzaților, colonialiștii au trebuit să înfrunte un greu examen în a XVII-a sesiune a O.N.U. Portugalia duce în Angola un adevărat război, fiind ajutată în acțiunea sa de reprimare a populației autohtone, de aliații ei din blocurile politice și militare.

La 7 decembrie 1962, Adunarea Generală a O.N.U., a adoptat în unanimitate o rezoluție, în care se prevede că orice manifestări de prejudecăți rasiale și de intoleranță națională și religioasă sînt condamnate cu hotărîre, iar statelor li se cere să se ia măsuri pentru combaterea lor, pentru anularea tuturor legilor discriminatorii.

Reprezentantul român, Mircea Nicolaescu, a arătat în dezbaterile O.N.U., că Adunarea Generală «trebuie să facă un pas hotărîtor în direcția lichidării sistemului colonial, adoptînd măsuri energice, care să oblige puterile coloniale să pună imediat în practică pre-

10. În Africa centrală, declara deputatul englez Jack Jones în Camera Comunelor, există un potențial economic imens, pe care noi nu ne putem permite să-l pierdem. S-a vorbit mult despre „centura de aramă”, dar așa vrea să vă informez, că fără ea în interval de zece ani, atît această țară, cît și America, ar arăta mult mai mici decît sînt astăzi”.

vederile Declarației asupra acordării independenței țărilor și popoarelor coloniale și care să ștergă petele negre ale colonialismului de pe harta lumii și din istoria omenirii».

Rînduielele coloniale sînt condamnate de mersul implacabil al istoriei. Nefastul sistenu al colonialismului a distrus vechi civilizații, a menținut sute de milioane de locuitori în beznă și mizerie. Aslăzi lupta de eliberare crește tunultuos în Africa, iar popoarele africane se bucură de sprîjinul hotărît al puternicului lagăr socialist și al întregii lumi progresiste. Lichidarea neîntîrziată a rușinosului sistem colonial, atît din Africa, cît și din Orientul Arab, constituie un imperativ al vremii noastre, caracterizată printr-un ritm impetuos al creșterii conștiinței unității mondiale a popoarelor, și printr-un intens val al energiilor revoluționare, progresiste, care redau națiunilor dreptul la independență și libertate.

Pentru a vedea care este pulsul politic al Africii, e deajuns să constatăm că senatorului american Ellender, plecat într-un turneu de sondare a opiniei africane (decembrie 1962), i s-a refuzat intrarea în Uganda, Tangania, Rhodezia de nord și Etiopia. Declarațiile provocatoare ale lui Ellender au stîrnit proteste din partea multor conducători politici din continentul african. El a afirmat că «africanii ar fi incapabili să se conducă singuri fără ajutor european». Această concepție imperialistă reflectă un dispreț insuportabil față de popoarele africane și nu e menită să aducă decît dezgust și dezămăgire», după cum a și înregistrat presa americană. Cînd președintele Ghanei, Nkrumah afirma de curînd că «pacea generală va rămîne o iluzie atîta timp cît nu va fi lichidat colonialismul», el pececluia cu profund accent patetic și luminos, succesul uriaș din ultimii șapte ani, în care și-au dobîndit independența 140 milioane de africani. Mizeria, analfabetismul, exploatarea cea mai cruntă, sînt înlăturate astăzi în Africa de suflul renăscător al mișcărilor de independență, de cucerire a libertăților naționale.

Cei care mai susțin în Occident că ar exista o clasificare a civilizațiilor : «atlantice», care-s «dinamice» și «letargice» sau «statice» (H. Kofm), manifestă prin aceasta nu numai o neînțelegere a procesului istoric și a funcțiilor diverselor popoare în ansamblul istoriei, ci se demască inevitabil ca susținători ai spiritului retrograd rasist. Pentru unii, țărele afro-asiatice «nu ar fi putut nici să existe, nici să cunoască civilizația secolului al XX-lea, dacă nu ar fi fost «colonizarea». (Adolf Berle). Larga mișcare de luptă împotriva colonialismului, de scuturare a rușinoaselor lanțuri «civilizate», care au sugrumat milioane de afro-asiatici, n-a fost posibilă decît prin sprîjinul entuziast și multilateral, pe care l-a primit din partea lumii socialiste¹¹.

10. «*The Black Saviour*». Cotidianul englez «Daily Worker», 1962, november 29, a publicat aiături de fotografia unui tablou, un articol întitulat : «Mîntuitorul negru în catedrala Sf. Petru» ? In articol se arată că o pictură în ulei «Mîntuitorul negru», care a fost scoasă din Republica Sud-Africană, va fi probabil expusă în catedrala Sf. Pavel. Canonical John Collins, președintele «Mișcării pentru dezarmarea nucleară» din Anglia, a declarat că pentru a ridica problema garantării «libertății și demnității umane în Africa de Sud», el va cere permisiunea ierarhiei bisericești engleze. Tabloul a fost interzis în Africa de sud, deoarece chipul lui Hristos are trăsăturile lu *Albert Luthuli*¹², cunoscutul scriitor și luptător pentru eliberarea politică a africanilor din Republica Sud-Africană, laureat al Premiului Nobel pentru pace. Tabloul, operă a pictorului negru, Ronald Harrison, a stîrnit un viu in-

11. „Aceste țări nu mai depind de noi, căci ele au o sursă eventuală pentru obținerea de utilaj de bază și ajutor tehnic. Apariția *Uniunii Sovietice* ca concurent, este unul din evenimentele cele mai importante ale timpurilor noastre. Ea modifică în mod radical situația Statelor Unite și a aliaților lor și ea multiplică la un nivel formidabil forța popoarelor indigene, care într-o vreme au constituit o parte a vechilor imperii ale puterilor europene”. (Walter Lippman) vezi I. Anghel și Șt. Ungureanu, *Neocolonialismul. Fapte și teorii economice*, București, Editura politică, 1962, p. 350.

12. Guvernul rasist Verwoerd a ordonat deportarea lui Albert Luthuli într-un sat, unde trăiește sub supravegherea poliției. Albert Luthuli e zulus, născut în 1898 în Rhodezia de sud, unde a fost 15 ani învățător. Și-a făcut studiile în școlile misionare olandeze și americane. In 1935 a fost ales șef al tribului din Grutvill, iar din 1944 e membru al „Congresului African Național”, mișcare ce luptă pentru eliberarea Africii de sud. In 1952 e ales președinte al Congresului African Național, iar în 1956 e arestat. In 1960, după masacrul rasist din Sharpvill, el adresează un apel „întregii lumi civilizate pentru a interveni să împiedice ca Africa de sud să devină o imensă închisoare a morții lente pentru milioane de africani”. „Cine poate nega faptul că 30 de ani din viața mea l-am petrecut bătînd zadarnic într-o ușă închisă și baricadată ?”. Astfel, mărturisește el într-o carte, în care își afirmă încrederea în principiile democrației și non-violenței, cerînd abolirea discriminării rasiste.

teres în opinia publică mondială. Canonicul Collins a declarat: «Am văzut de mai multe ori pe conducătorul Luthuli și pictura amintește incontestabil figura lui». Soldații romani de la picioarele crucii reprezintă, după cite se spune, pe Dr. Verwoerd, primul ministru al Republicii Sud-Africane și pe Vorster, ministrul justiției, care străpunge cu sulița coasta Mintuitorului. Întrebat dacă nu consideră blasfematorie, reprezentarea drept Hristos, — a unei persoane în viață, — canonicul Collins a răspuns: «Sînt satisfăcut, în calitatea mea de cleric, de faptul că pictura nu este indecentă și consider că pictorul a fost un om cu simțire spirituală. A reprezentat ceea ce a simțit». Fiind întrebat dacă a luat inițiativa de a scoate pictura din Africa de Sud, canonicul Collins a răspuns că a socotit că e mai bine ca aceasta să existe la Londra, decît să fie confiscată de guvernul Verwoerd. O declarație a ambasadei Republicii Sud-Africane din Londra a arătat că acuzația conform căreia pictura ar fi fost scoasă prin contrabandă din Africa de sud, este «complet lipsită de temei».

11. «Ziua drepturilor omului». La 10 decembrie 1948, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite adopta «Declarația universală a drepturilor omului» prin care se dezvoltă principiile de bază ale textelor corespunzătoare, înscrise la San Francisco în Charta Națiunilor Unite (aprilie 1945): «încurajarea și dezvoltarea respectului pentru drepturile omului și libertățile fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă și religie»¹³. Astăzi, la 14 ani de la această dată memorabilă, drepturile omului sînt de parte de a fi respectate în lumea capitalistă. Ce reprezintă oare legea Mc. Carran, Comisia de cercetare a activității anti-americane, politica de apartheid din Republica Sud-Africană, oare popoarele Angolei, Keniei, Rhodeziei, care gem sub jugul colonial, cunosc roadele demnității umane? Atrocitățile săvîrșite de colonialiști în Africa, lupta împotriva clasei muncitoare în lumea occidentală, asaltul forțelor monopolurilor împotriva nivelului de trai al maselor, întemnițarea celor care protestează împotriva orînduieilor nedrepte și inumane — constituie un capitol de grave acuzați, ce se ridică vehement împotriva celor care ignoră ritmul și direcția de dezvoltare ascendentă a istoriei. Demnitatea și respectul valorii omului sînt asigurate în țările socialiste, iar Constituția din aceste țări menționează la loc de frunte dreptul la muncă, la odihnă, la învățătură, exercitarea drepturilor și libertăților, cuprinzînd pe toți cetățenii în comunitatea democratică, eliberată de șomaj, discriminări rasiale și servituțile capitaliste. Ce principii pot afirma în O.N.U., statele capitaliste, cărora le e rușine de propria lor orînduire și care în fața forțelor revoluționare mondiale, vor să rezolve lucrurile doar printr-o schimbare de termeni? Președintele Camerei de Comerț a S.U.A., Eric Johnston, scria în «Reader's Digest»: «Noi ne temem că cuvîntul «capitalism» nu se bucură de popularitate. De aceea recurgem la fraze nebuloase și afirmăm existența sistemului liberei inițiative». Capitalismul vrea să se îmbrace în vestimente noi, întitulîndu-se «capitalism popular», însă realitățile dure, care se ascund sub acești termeni, înfirmă și neagă potențele capitalismului, generator de mizerie, exploatare, colonialism și războaie. Angrenajul complex al exploatării, asuprirea odioasă a popoarelor, intensificarea și angajarea economiei mondiale pe panta pregătirilor războiului nuclear, colonialismul constituie astăzi evidențe de necontestat și tare profunde, legate de structura intimă a unui sistem politic în care omul e desfigurat, strivit și umilit. Morala capitalistă se definește prin elogiul și atolputernicia forței: «În viața internațională sînt permise toate formele de violență, inclusiv războaiele de exterminare. Tot restul este secundar, căci în ultima instanță, numai prin forță pot fi realizate scopurile politicii externe». (Profesorul american John Keefer în cartea sa «Caracterul real al forței mondiale»). În aceste afirmații ale violenței răzbat cele mai afunde și întunecate forțe iraționale, canibalice din om, care în secolul nostru nuclear, nu pot fi catalogate decît ca mostre de cinism și irresponsabilitate. Necesitatea de a afirma și dezvolta universalitatea drepturilor omului, eliminînd toate impedimentele rasiale, ori criteriul bogăției, afirmarea idealurilor nobile de respect și înfăptuire reală a drepturilor omului, înscrise în Chartă, constituie din zi în zi un imperativ al conștiinței tuturor oamenilor de pe mica noastră planetă.

Poporul român, în noua formă de viață își exprimă deplina solidaritate cu cei care luptă pentru progres social, pentru cîștigarea libertăților, pentru exercitarea deplină a drepturilor omului, pentru cauza comună, a încrederii totale în forțele binelui și adevărului.

13. Vezi Nicolae Dașcoviți, Mihail Ghelmegeanu, Alexandru Bolintineanu, O.N.U., organizare și funcționare, București, Editura Academiei R.P.R., 1962, 506 p., pag. 46.

12. O.N.U. și U.N.E.S.C.O. — 1962. Lucrările celei de a 17-a sesiuni a Adunării Generale a O.N.U. (septembrie-decembrie, 1962), la care au participat 110 delegații au marcat un progres remarcabil și au lărgit posibilitățile de înțelegere și de a ajunge la unele acorduri în probleme, strâns legate de obiectivul principal al păcii. La 14 decembrie 1962, Adunarea Generală a adoptat proiectul de rezoluție cu privire la «Colaborarea internațională pentru folosirea spațiului cosmic în scopuri pașnice», al cărui preambul specifică: «activitatea statelor în domeniul explorării și folosirii spațiului cosmic trebuie să se desfășoare în conformitate cu dreptul internațional, inclusiv cu Charta O.N., în interesul relațiilor prietenești dintre state». Această rezoluție reprezintă un punct culminant al unei serii de tratative, în care, în afară de cele 22 de țări coautoare ale rezoluției, Uniunea Sovietică și Statele Unite s-au situat primele, mergînd pe calea deschisă de schimbul de scrisori dintre premierul N. S. Hrușciov și președintele Kennedy din luna martie 1962. Colaborarea tehnico-stimțifică în problemele spațiului extraterestru, între cele două mari puteri, cit și a celorlalte țări, interesate în cucerirea Cosmosului, constituie un început bun pentru dezvoltarea și lărgirea cercetărilor savașilor sovietici și americani, unindu-și eforturile pentru o cauză nobilă și nu o finalitate genocidă. Folosirea pașnică a Cosmosului, unificarea cercetărilor în domeniul meteorologiei, a telecomunicațiilor, a utilizării sateliților și lansarea navelor cosmice, vor duce la rezultate cu nebănuite consecințe pentru lărgirea sferei cunoștințelor noastre despre magnetismul terestru, zonele de radiații și spațiul interstelar. Crearea unui sistem global de telecomunicații cosmice va furniza elemente prețioase tabloului meteorologic al lumii, făcînd posibile prognoze, cit mai apropiate de evoluția proceselor atmosferice.

U Thant, secretarul general al O.N.U., în cuvîntarea pe care a ținut-o în ședința adop-tării «Declarației cu privire la folosirea pașnică a mijloacelor...», a prezentat concluziile încurajatoare ale unui grup de experți: «Orientarea spre scopuri pașnice a resurselor folosite în prezent pentru scopuri militare poate să fie efectuată spre binele tuturor țărilor și să ducă la îmbunătățirea condițiilor economice și sociale în lumea întreagă». Reprezentan-tul sovietic, G. P. Arkadiev, sprijinind proiectul unificat al declarației, a declarat «că va veni ziua cînd în adîncurile oceanelor vor începe să dispară armele înspăimîntătoare ale morții, cînd săbiile vor fi transformate într-adevăr în pluguri». Reprezentantul țării noastre exprîmînd în Comitetul nr. 2, punctul de vedere al delegației romîne, Titus Simu, a adăugat: «Intrucît în țara noastră nu există forțe sociale interesate în producția militară, noi șîntem în înțregime de acord cu conversiunea urgentă a resurselor devenite disponibile ca urmare a dezarmării, pentru ca ele să fie folosite în scopuri pașnice», iar delegata romînă în Comitetul nr. 3 al O.N.U., pentru problemele sociale, umanitare și culturale, Dina Cocea-Brediceni, apreciînd imensele posibilități ce s-ar deschide în progresul social, ca urmare a dezarmării generale și totale, a afirmat: «Numai o singură zi dacă s-ar opri fabricarea armamentelor, s-ar obține fonduri pentru construirea a 50.000 de case moderne».

Potrivit proiectului, statele membre ale O.N.U., îndeosebi acelea care sînt legate într-o mare măsură de actualele programe militare sau sînt afectate de aceste programe, trebuie să elaboreze informațiile necesare, planurile și principiile călăuzitoare pentru înfăptuirea readaptării economice și sociale necesare în cazul dezarmării.

Se știe că în luna februarie 1962, un grup de experți, printre care se numărau economiști din U.R.S.S., Polonia, Cehoslovacia, Statele Unite, Anglia, Franța, India, Pakistan etc., a prezentat un amplu studiu asupra efectelor dezarmării. Concluziile lor indicau cifra de 120 miliarde de dolari, cheltuiți anual pentru înarmare, sumă echivalînd cu aproape 10% din totalul producției de mărfuri și al serviciilor din întreaga lume. Forțele armate ale tuturor țărilor numără un efectiv de aproximativ 20 de milioane de oameni, de care e legată strîns producția de armament, implicînd ramuri de specialități militare ce cuprînd 50 de milioane de oameni. Acest Raport al grupului de experți O.N.U., în partea sa finală releva: «nivelul actual al cheltuielilor militare constituie nu numai un grav pericol politic, ci și o grea povară economică și socială pentru majoritatea țărilor, înghițînd o parte uriașă din resursele umane și materiale de toate categoriile. Înfăptuirea dezarmării generale și totale va li un BINE ABSOLUT pentru întreaga omenire».

Se știe cită insistență și ce eforturi au depus delegațiile țărilor socialiste în frunte cu Uniunea Sovietică, pentru traducerea în viață a unui program al dezarmării generale:

și totale, care ar reprezenta după expresia strălucită a premierului sovietic, N. S. Hrușciov : « o mare fericire pentru toți oamenii ».

«Declarația cu privire la folosirea în scopuri pașnice a mijloacelor și resurselor devenite disponibile ca urmare a dezarmării», e un memento urgent, a cărui semnificație se devaluie oricărei minți sănătoase, oricărui om, a cărui rațiune nu e întunecată de demența nucleară, al cărui suflet dorește fericirea tuturor prin simplul fapt că dorește celorlalți ceea ce iubește el însuși : existența sa. Într-un mesaj, adresat de Anul Nou, U Thant, secretarul general al O.N.U., cu maximă apreciere obiectivă asupra situației internaționale, avertiza : «Dacă vrem să supraviețuim în secolul atomic și cosmic, relațiile dintre state — mari și mici — trebuie să se întemeieze pe încredere, cinste și echitate, iar nu pe teamă, neîncredere și rea voință».

Forțele progresiste din întreaga lume trebuie să sprijine acțiunile pentru transformarea potențialului nuclear ofensiv în instrumente de creație a binelui, a sporului material și sufletesc, pentru a pune în slujba păcii uriașele potențiale ale tehnicii, științei și spiritului inventiv, ale geniului omenesc.

Ritmul uitor al înarmărilor, dezvoltarea fără răgaz a industriilor care produc armele morții, conțin o uriașă primejdie potențială, aceea de a împinge lucrurile pe marginea prăpastiei. Presiunea cheltuielilor considerabile, implicate de nevoile înarmării, depozitarea lor strategică implică un vast circuit al tehnocrației și al militarismului, iar curentul pregătirii insistente a unui război poate duce neașteptat la o catastrofă planetară. În S.U.A. psihoza războinică e atât de înrădăcinată, încît e surprinsă în mod alarmant, de R. B. Russel, senator al statului Georgia, președinte al comisiei senatoriale pentru problemele forțelor armate : «Există ceva care îndeamnă oamenii să cheltuiască bani cu mai multă nepăsare pentru pregătirea distrugerilor, decît i-ar cheltui pentru scopuri constructive. Nu știu cum se explică aceasta, dar în decurs de aproape 30 de ani, am constatat în Senat că în achiziționarea de armament pentru distrugerea oamenilor, orașelor și a sistemelor uriașe de transport, există ceva care silește oamenii să țină mai puțin seama de cheltuieli decât atunci cînd ei se gîndesc la locuințe frumoase și la sănătatea oamenilor». Luciditatea și spiritul realist sănătos din această declarație trebuie să se transpună în măsuri urgente de dezarmare și de oprire a avalanșei înarmărilor și producției de război. Orice abatere de la linia dezarmării, ocolirea sub diferite pretexte a urgenței opririi înarmărilor, implică primejdii mortale pentru omenire : «Sper că nu am ajuns vremea cînd se consideră că e mai bine să preconizezi războiul ca mijloc de reglementare a problemelor, decît să recurgi la rezolvarea lor pe cale pașnică». «Dacă va veni o asemenea vreme, lumea va fi sortită prăbușirii» (Stevenson). O atitudine lucidă în aprecierea evenimentelor impune aproape în mod cutremurător urgența dezarmării, așa cum remarca de curînd chiar ziarul «New-York Post» : «...Politica pe marginea prăpastiei nu poate constitui o formă permanentă de diplomație în era atomică». În condițiile actualului raport de forțe, înțelepciunea trebuie să primeze, căile compromisului rezonabil trebuie să abordeze, cu grava răspundere ce incumbă factorilor răspunzători de destinele omenirii. Programul dezarmării ce decurge din Declarația adoptată de O.N.U., poate deveni singurul instrument eficient al salvării și al eliminării primejdiei cataclismului atomic, a cărui umbră sinistă trebuie alungată pentru totdeauna din viața oamenilor.

Sesiunea U.N.E.S.C.O. Intre 9 noiembrie și 15 decembrie 1962 la Paris a avut loc cea de a 12-a sesiune a Conferinței generale a U.N.E.S.C.O. (Organizația Națiunilor Unite pentru educație, știință și cultură), la care au participat delegațiile a 112 națiuni. Delegația noastră a fost compusă din acad. Mihail Ralea, vice-președinte al comisiei naționale romîne pentru U.N.E.S.C.O., conducătorul delegației, acad. Tudor Vianu, secretarul general al comisiei naționale romîne pentru U.N.E.S.C.O., acad. Vasile Malinski, membru al prezidiului Academiei R.P.R., Demostene Botez, vice-președintele Uniunii Scriitorilor din R.P.R., conf. univ. Valentin Lipatti, directorul Secretariatului Comisiei naționale romîne pentru U.N.E.S.C.O., și alții. Pentru ca activitatea U.N.E.S.C.O. să fie la înălțimea unei tribune universale, e nevoie să fie reprezentate aici și R. P. Chineză, R. D. Germană, R.P.D. Coreeană, R. P. Vietnam. Examinîndu-se proiectul de program și buget pentru 1963—1964, prezența de René Maheu, ales director general al U.N.E.S.C.O., s-a propus ca bugetul să fie cu 29 la sută mai mare decît în 1962. Printre cei 23 de membri, aleși în biroul conferinței generale, Republica Populară Romînă ocupă un loc prin acad. Tudor Vianu, desemnat în

postul de președinte al comitetului de candidaturi, funcție pentru care fusese recomandat de către Consiliul Executiv U.N.E.S.C.O. În cadrul discuțiilor pe marginea raportului general prezentat de René Maheu, acad. Mihail Rălea, șeful delegației romine a arătat că România a fost țara care în cadrul celei de a XV-a sesiuni a Adunării Generale a O.N.U., din 1960, a prezentat rezoluția nr. 1572, capitolul 15, cu privire la măsurile menite să promoveze în rîndurile tineretului ideile păcii, respectului reciproc și înțelegerii între popoare. Trecînd în revistă succesele înregistrate pe plan cultural în țara noastră, profunda revoluție culturală ce a avut loc în anii puterii populare, acad. Mihail Rălea a enumerat activitățile desfășurate de țara noastră în colaborare cu U.N.E.S.C.O., printre care și pregătirea albumului România — minăstirile Moldovei, și o Antologie a prozei rominești, apărută la Paris. «Demnitatea omenească face necesară răspîndirea culturii și învățămîntului în rîndurile tuturor, pentru a promova dreptatea, libertatea și pacea. Aceasta constituie pentru toate națiunile o datorie sîntă care trebuie îndeplinită în spiritul colaborării și ajutorării reciproce».

În una din rezoluțiile votate în cadrul secției de științe sociale, științe exacte și naturale, se precizează: «statele membre sînt invitate să combată, pînă la dispariția ei, discriminarea bazată pe rasă, naționalitate, religie, limbă, sex, avere sau condiție socială și să informeze organizația asupra măsurilor concrete, pe care le vor lua în scopul combaterii colonialismului și a urmărilor sale nefaste, ca și asupra rezultatelor obținute»¹⁴. Comisia balcanică a U.N.E.S.C.O. a acceptat propunerea delegației romine de sprijinire de către U.N.E.S.C.O. a activităților culturale balcanice și crearea unei asociații internaționale de studii balcanice. În cadrul discuțiilor, privind programul de activitate a Biroului de relații cu statele membre ale U.N.E.S.C.O., Valentin Lipatti a subliniat necesitatea ca U.N.E.S.C.O. să sprijine activitatea comisiilor naționale pentru U.N.E.S.C.O., cit și necesitatea relațiilor și schimburilor multilaterale între comisiile naționale din întreaga lume. În sub-comisia de educație, delegatul nostru, Ion Anton, a arătat pe larg cum a fost lichidat analfabetismul în țara noastră și a susținut urgența procesului de culturalizare a popoarelor eliberate de colonialism.

În Comisia de program a Conferinței generale U.N.E.S.C.O., Octav Livezeanu, vice-președintele Institutului român pentru relațiile culturale cu străinătatea, a sprijinit ideea că informația pusă în slujba propagandei de război sau a urii între popoare, nu se deosebește cu nimic de orice delict sau crimă, pedepsite de legile penale ale tuturor țărilor. În același spirit al dragostei de pace, Tudor Vianu, secretar general al Comisiei naționale pentru U.N.E.S.C.O., și membru al Consiliului Executiv al U.N.E.S.C.O., s-a opus acordării de ajutoare de către U.N.E.S.C.O., Institutului din Gating, pentru problemele tineretului, deoarece programul acestui Institut cuprinde idei retrograde și reflectă influența nefastă a militarismului vest-german. El a susținut cu căldură idealurile nobile și spiritul de generozitate ce trebuie să însușească întregul tineret al lumii¹⁵.

14. Adunarea Generală a O.N.U., în ședința din 7 decembrie 1962 de la New-York, a condamnat cu hotărîre orice manifestări de prejudecăți rasiale, de intoleranță religioasă și națională, calificîndu-le drept o încălcare a Chartei O.N.U., și a Declarației drepturilor omului. Prin rezoluția pregătită de Comitetul nr. 3 (pentru probleme sociale, umanitare și culturale), adoptată în unanimitate, Adunarea cere tuturor guvernelor să ia măsurile necesare pentru anularea tuturor legilor discriminatorii, datorită cărora apar și se înrădăcinează prejudecățile rasiale, intoleranța religioasă, națională, și să adopte sub formă de legi, sau în alt fel, măsurile necesare pentru combaterea acestora. Adunarea a adoptat de asemenea rezoluții în care se cere să se elaboreze și să se supună examinării celei de a 18-a sesiuni a Adunării Generale, proiectul de Declarație cu privire la lichidarea tuturor formelor de discriminare rasială.

15. La 5 decembrie 1962, la O.N.U., a fost difuzat ca document de lucru textul proiectului de Declarație, propus de delegația R. P. Romine, privind promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare. În cele șase puncte ale sale, Declarația arată că prin toate mijloacele de informare destinate tineretului, trebuie să se promoveze ideile păcii, solidarității internaționale, ideile umanismului, libertății, fraternității, care să contribuie la apropierea între popoare. Educarea tineretului trebuie să aibă drept scop formarea unor oameni cu înalte calități morale, atașați profund nobililor idei ale păcii, libertății, egalității și fericirii tuturor, ale dragostei și respectului față de om și de munca sa creatoare. Tînăra generație trebuie să fie însușită de încrederea în viitorul fericit al omului. Adunarea Generală a hotărît ca la viitoarea sesiune, a 18-a, examinarea acestei Declarații să fie făcută cu prioritate, dat fiind „caracterul profund umanitar al acestei probleme și idealurile generoase legate de ea”.

Delegatul Uniunii Sovietice a susținut că propunerea R.P.R., constituie o bază corespunzătoare elaborării unui document internațional sub forma unei declarații. (Vezi de asemenea articolul „Observații privind Documentul de lucru E. D.) (I.U.) al U.N.E.S.C.O., despre „Măsurile

Valorile adevărului, binelui, frumosului, cunună a înțelepciunii și esență a perfecțiunii spirituale, se cultivă cu deplin succes în viața tineretului, când acesta e ridicat în cuprinsul cald și pur al familiei, al atmosferei sănătoase, creată de o educație corectă și permanent atentă. Un tineret însuflețit de marile idealuri ale patriotismului, mișcat de tradițiile eroice ale poporului nostru, dornic de a se dăruii societății și semenilor prin toate actele sale, pe plan profesional, social, trebuie să cultive într-un grad apreciabil confruntarea cu sine, examenul minuțios al conștiinței, introspecția, eliminând din viața sa de toate zilele egoismul, tendința spre carierism, teribilismul, angajându-se în acțiunile cele mai importante care cer efort și o energie proaspătă, devotament și capacitate de sacrificiu. Valorile elice orientează viziunea cotidiană a tineretului asupra tuturor fenomenelor sociale, ajutându-l să-și îmbunătățească atât munca profesională, cât și să-și construiască personalitatea prin calitățile umane de fond: amabilitatea, sinceritatea, spontaneitatea, gândul cel bun, tendința de a se apropia de ceilalți, de a face să se simtă unda fericirii într-un cerc cât mai largit, în semenii din jurul său. De aceea efortul rațional adăugat impulsului ingenuu, entuziasmului fraged, fac din tinerețea de astăzi un fenomen demn de laudat și apreciat. Virtuțile civice și pasiunile pentru studiu, știință, artă, cultură, tehnică, își adâncesc rădăcinile în inima fierbinte a celor care muncesc în uzine, în fabrici, pe ogoare, în școli, în universitate, în laboratoare, pentru a putea oferi în coroana vieții lor — roadele de aur a ceea ce au cultivat cu sîrg, atenție, devotament, răbdare și nelimitată dragoste. Patriotismul se îngemănează într-un chip admirabil cu spiritul fericirii universale, contribuind la definirea profilului tineretului nostru, care unește armonios teoria cu practica, în uriașul efort al poporului nostru, care construiește cu deplin succes, în cadrul socialismului, o viață demnă, liberă și prosperă.

7. *Victorii pe drumul socialismului.* Popasul la a 15-a aniversare a Republicii Populare Romîne marchează un moment de plenitudine, de avînt continuu și de magnifică realizare a poporului nostru în istoria contemporană. Monarhia, care în mod parazită și cîinic, timp de 80 de ani, a constituit elementul cel mai feroce în procesul de exploatare și jeluire a țării noastre, a fost înlăturată la 30 decembrie 1947, ca un vestigiu rușinos și un impediment masiv în calea noii vieți superioare democratice, pe care forțele revoluționare au deschis-o. Astăzi, în structura ei profundă, țara noastră reflectă o democrație reală, în care drepturile și libertățile politice înscrise în Constituție, drepturile sociale, egalitatea în drepturi a cetățenilor de toate naționalitățile, sînt garantate și susținute în mod real și definitiv. Democratismul autentic se reflectă armonios în organul superior al puterii de stat, în care din cei 465 de deputați, 335 sînt muncitori și țărani, iar 130 intelectuali. Pentru a căpăta o imagine cît mai pregnantă a treptei superioare pe care ne aflăm în momentul actual, de unde proiectăm noi linii ascendente în viitorul lumii socialiste, e nevoie să ne amintim de cîteva cifre globale și aspecte ale economiei țării noastre din trecutul apropiat. Față de anul 1948, puterea industrială a R.P.R., e mai mare de 7,7 ori, ceea ce reprezintă un salt uriaș, ce anihilează, aruncînd la gunoi, toate teoriile burgheze, care susțineau «esența eminentă a agrară a vieții noastre economice», destinul implacabil de țără agricolă. Efortul constant în cei 15 ani, a fost acela de a obține un ritm înalt al dezvoltării producției industriale, fără de care nu poate exista progres. Făurirea unei puternice industrii constructoare de mașini a devenit centrul atenției și importanței economice, ce s-au acordat în mod planificat realizării bazei tehnico-materiale a întregii producții. Procesul industrializării socialiste ridică și cuprinde în circuitul economic toate regiunile țării noastre, antrenînd toate forțele de muncă în avîntul economiei naționale și obținînd astfel creșterea bunei stări a poporului muncitor. Colectivizarea agriculturii duce la dezvoltarea intensivă și multilaterală a producției agricole, iar vaste forme de conducere științifică (Consiliul Superior al Agriculturii și Comisiile agricole regionale și raionale) vor asigura competent îndeplinirea sarcinilor planificate. Dacă România burgheză prezenta lumii spectacolul de tenebre a 4 milioane de analfabeți, astăzi ne situăm, în ceea ce privește numărul de studenți la 10.000 de locuitori,

menite să promoveze în rîndurile tineretului idealurile de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare" în „Buletin al Comisiei Naționale a R.P.R., pentru U.N.E.S.C.O.", București, 1962, nr. 1, pag. 3—10, text bilingv, romîn-francez. „Numeroase delegații și-au manifestat totuși neliniștea față de faptul că în unele țări educația tineretului nu este deloc orientată înspre respectul drepturilor și culturii tuturor popoarelor, dimpotrivă, ea e pătrunsă de ură și prejudecăți rasiale, naționale și religioase”.

Înaintea patriei lui Shakespeare, a patriei lui Goethe, a patriei lui Dante. În cadrul șesenalului (1960—1965), învățământul superior va da în 1965, aproximativ 80.000 de ingineri. Academia R.P.R. are 30 de institute, în care lucrează 2000 de cercetători, tehnicieni, iar în 43 de institute departamentale și 34 institute de învățământ, munca de cercetare științifică e strâns legată de obiectivele vieții economice. În 1962, 145 de delegați și reprezentanți ai științei românești au participat la 82 de conferințe științifice în lumea întreagă. Ocupăm unul din primele locuri din lume în privința traducerilor, iar evoluția culturală prefăce în uriașul ei torent de artă și cultură sufletul și mintea, înaripându-le, descoperind noi și noi talente în noianul sensibilității dăruitului nostru popor. Anul 1961 a marcat un tiraj de 50 de milioane exemplare de tipărituri, cu 2900 de lucrări, iar cele 210 muzee, case memoriale, oleră colecții de mare valoare artistică națională și mondială, ochiului și cercetării dornice de a-și lărgi orizonturile estetice. Căminele culturale, casele raionale de cultură, bibliotecile, înmuite, și zi de zi, dotate cu noi clădiri, contribuie cu fondul lor de carte, lucrări de artă, la făurirea unei conștiințe a omului nou. Dacă în anul 1938, 70 de coruri și 80 de echipe de dansuri puteau da o cifră aproximativă a treptei artei noastre populare, astăzi avem 30.000 de colective artistice, un milion de artiști amatori¹⁶.

Buletinul economic pentru Europa al O.N.U., indică pentru 1951—1960, venitul național al României, crescînd cu peste 10% anual, ritm care e subliniat ca «unul dintre cele mai înalte ritmuri de creștere din câte au fost înregistrate în Europa de după război». Noile construcții de obiective industriale și blocurile de locuințe pentru populație, situiază țara noastră înaintea Angliei, Italiei, Belgiei etc. Cheltuielile pentru ocrotirea sănătății oamenilor muncii au atins în 1961, cifra de 3 miliarde jumătate, iar durata medie a vieții, care în 1930 era de 42 de ani, astăzi e de 63 de ani. Pe plan extern, statul nostru popular promovează împreună cu celelalte țări socialiste, în frunte cu Uniunea Sovietică, o politică de pace, aducînd o contribuție proprie activă în ansamblul eforturilor coexistenței pașnice. Republica Populară Română, la cea de a 15-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., prin delegația noastră, condusă de Președintele Consiliului de Stat, Gheorghe Gheorghiu-Dej, a prezentat propunerile «Acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între state europene, aparținînd unor sisteme social-politice diferite, propunînd transformarea regiunii balcano-adriatice, într-o zonă a păcii». Prestigiul internațional de care se bucură politica noastră externă se oglindește în faptul că Republica noastră a făcut parte din Comitetul celor zece state pentru dezarmare, a fost de asemeni aleasă ca membră în Comitetul celor 18 state, iar la cea de a 16-a sesiune a O.N.U. a fost aleasă ca membru nepermanent în Consiliul de Securitate.

Cea de a 15-a aniversare a ținerii noastre Republici, ne oferă o imagine înbucurătoare și primește într-un chip entuziast azeziunea profundă a milioaneilor de cetățeni, care trăiesc aceste zile de puternic avînt al construcției și formării unei noi orînduirii, bazate pe nobilele principii ale eticeii muncii și valorile umanismului socialist.

REDAȚIA

16. Timp de 11 săptămîni turneul ansamblului „Rapsodia Romînă” în S.U.A. (septembrie—noiembrie 1962) a constituit „un adevărat marș triumfal”. Numeroasele spectacole au fost astfel calificate de presa americană: „A fost o interpretare încîntătoare de o naturalețe cuce-ritoare, un bogat colorit de costume și atmosferă, o splendidă prezentare teatrală” (New York Herald Tribune). „Niciodată în istoria orașului Althus, n-a existat o asemenea seară emoționantă și plină de neprevăzut, ca aceea în care au evoluat faimoșii dansatori din Ansamblul românesc... Spectatorii au fost uimiți... trebuie folosite schimburile culturale pentru stringerea legăturilor dintre popoare și nu cursa înarmării cu rachete” (Althus Times-Democrat).

REVISTA REVISTELOR

1. *Sfântul Ioan, «fiul tunetului» și «apostol al iubirii».* 2. *Despre Rusia kieviană.* 3. *Un pictor bisericesc italian Cima da Conegliano.* 4. *Tipărituri românești în limba slavonă în Biblioteca Națională din Sofia.* 5. *Tripticul lui Dürer, salvat de două ori.* 6. *Soarele ca simbol în creștinism.*

1. A. M e n i, «*Fiul tunetului*», *Журнал Московской Патриархии Москва*, 1962, nr. 5, p. 59—60,

Autorul prezintă figura și opera Evanghelistului Ioan Teologul. Se poate afirma că «apostolul iubirii» cunoștea foarte bine limbajul profeților Vechiului Testament, fapt ce reiese cu multă claritate în evidență în «Apocalips». Studiarea manuscriselor de la Qumran ne permite să constatăm influența «pustnicilor din Qumran» asupra primei perioade din viața apostolului. Limba și modalitatea de gen a scrierilor Apostolului Ioan se apropie foarte mult de scrierile *eseniene* (manuscrisul Qumran III, comparat cu scrierile ioanice). Potrivit tradiției, Ioan pînă la sfîrșitul vieții sale a rămas necăsătorit, ca și esenienii, ceea ce la evrei constituia o raritate. Totuși temperamentul său înflăcărat nu se putea împăca cu fuga de lume, cu contemplarea pasivă, din cercul esenienilor. Răspunde cu inima întreagă chemării Sfîntului Ioan Botezătorul, ca apoi să urmeze pe Mîntuitorul, aducînd în ceata Apostolilor temperamentul său înflăcărat, intransigent și entuziasmul său juvenil. De cîteva ori, temperamentul Apostolului Ioan se exprimă în împrejurări semnificative: oprește pe cineva, care nu era din numărul apostolilor, să vindece, iar altădată vrea, imitînd pe profetul Ilie, să nimicească prin foc din cer pe samaritanii neprimitori (Luca IX, 49—55). Mîntuitorul iubește pe acest tînar entuziasmat, știind că are o inimă curată: «*lui Iacob al lui Zevedeu și lui Ioan fratele lui Iacob, le-a pus numele lor, Boanergheș, adică FIII TUNETULUI*» (Marcu III, 17). Aceștia împreună cu Petru erau cei mai apropiați de Iisus Hristos, fiind prezenți în cele mai importante momente din viața Sa (Schimbarea la Față, învierea fiicei lui Iair, grădina Ghetsimani). Salomeia, mama lui Ioan și Iacob, cere chiar un privilegiu pentru copiii săi (Matei XX, 20—28). În timpul *Cinei de Taină*, Apostolul Ioan, plin de simțul dragostei și al venerației, își apleacă fruntea la pieptul lui Iisus și probabil că această clipă a fost cea mai fericită din toată viața lui.

Numai Apostolul Ioan a îndrăznit împreună cu femeile să urce Golgota. Lui i se încredințează Maica Domnului. După Înviere, rămîne cîțva timp la Ierusalim, nedespărțit de Petru, împreună frecventînd Templul și propovăduind. Suferă prigoana care a început cu moartea primului mucenic, arhidiaconul Ștefan, dar cînd Pavel sosește la Ierusalim, Apostolul Ioan nu se mai află aici (Galateni I, 19). În anul 44, Ioan își pierde fratele: Iacob Zevedeu, din ordinul lui Irod Agripa, e decapitat fără judecată. (Faptele Apostolilor, XII, 2) iar Petru întemnițat. La Sinodul din Ierusalim, din anul 51, asistă și Ioan (Galateni II, 9). Sfîntul Ioan, socotit unul din «stîlpii Bisericii» (Galateni II, 9), se stabilește în Asia Mică, în Efes, devenind conducătorul spiritual al comunităților creștine de aici, cu orașele Tiatura, Pergam, Sardica, Filadelfia, Laodiceea, Smirna. Mărturia despre activitatea lui Ioan în Asia Mică ne este transmisă de Sfîntul Policarp, considerat ca persoana care l-a cunoscut personal în anul 90 (Eusebiu, Istoria Bisericii, IV, XIV). În Asia Mică exista un focar de magie, teosofie, o atmosferă de eronată religiozitate,

care va genera montanismul și diverse erezii. Toate acestea constituiau obstacole grele pentru împlințarea cuvintului evanghelic. Acest mediu, îmbibat cu ocultism și magie nu nega învătătura lui Hristos, dar o includea într-un sistem complicat de speculații ezoterice. În expresii deosebit de necruțătoare, toate acestea vor fi combătute și respinse de autorul «Apocalipsului». Unul din principalii adversari ai Apostolului a fost un oarecare Cerint, propovăduind o variantă gnostică, după care Mîntuitorul ar fi avut o apariție fantomatică, iar împărăția predicată de Iisus, trebuia să aibă un caracter strict material (Eusebiu, Istoria Bisericii, III, 28). Intensificarea persecuțiilor împotriva creștinilor, marțirajul din timpul lui Nero (Tacit, Analele, XV, 44), evenimentele de la sfîrșitul celui de-al șaptelea deceniu al primului secol creștin ridică profunde întrebări, în conștiința credincioșilor.

Răspunzînd acestor grave frămîntări, Apostolul Ioan scrie «Apocalipsul» la sfîrșitul celui de-al șaptelea deceniu. Tonul direct prin care se adresează celor 7 Biserici din Asia, arată că Apostolul cunoștea în amănunțime viața credincioșilor săi și avea o vastă informație asupra problemelor ce se formulau în această lume. Închind primele 3 capitole, adresate celor 7 Biserici din Asia Mică, Apostolul amintește cu intensitate chemarea Mîntuitorului: «Celui ce biruiește, îi voi da să șează cu mine pe tronul Meu, precum și eu am biruit și am șezut cu Tatăl meu, pe tronul Lui» (Apocalips III, 21). După aceasta, Apostolul ne deschide o perspectivă a istoriei, descrișă într-un limbaj apropiat de acela al profeților Iezechiel și Daniil. Inspirația divină nu anulează personalitatea Sfîntului Evanghelist Ioan, el nu devine o unealtă pasivă a Duhului Sfînt, ci acest proces este divin-uman, în care influența puterii divine se contopește cu puterea liberă a omului. Revelația se acordă lumii prin nuanța personală a Sfîntilor Părinți, care au fost exponenți unei epoci, ai unei lumi și culturi, bine precizate. Viziunea «Apocalipsului» e transmisă cu unele elemente deja cunoscute din mesajul profeților Vechiului Testament. «Apocalipsul» se aseamănă unei puternice simfonii, în care se contopesc un noian de glasuri și sunete, într-un imn armonios, în care tunetul, trăznetul, se alternează cu glasul angelic, duios, unde groaznice și înspăimîntătoare chipuri se schimbă-n altele luminoase și pline de bucurie. La început *Evanghelistul profet* contemplă tronul celui Atotputernic, înconjurat de puterile nevăzute, de unde purced vocile și sclipesc fulgerele. Lîngă cele patru ființe, care cîntă o eternă doxologie, reprezentanții omenirii (cei 24 de bătrîni), proslăvesc pe Atotputernicul. Cartea de judecată a Domnului e sigilată cu șapte peceți și numai Mielul îi poate rupe pecețile. Cei șapte îngeri vestesc mînia lui Dumnezeu. Apariția Femeii înveșmîntate în soare (cap. XII, 1—18), încununată cu 12 stele, e Biserica Noului Testament, iar pruncul e Cel «care va păstori toate neamurile».

Balaurul e echivalent cu adversarii creștinismului. El are o mare asemănare cu monstrul ce apare în visurile *profetului Daniil*. El are șapte capete, ceea ce poate să însemne cele șapte coline ale Romei, cei șapte împărați, de asemenea, «din care 5 au căzut» (August, Tiberiu, Caligula, Claudiu, Nero) (cap. XVII, 10). Intruchiparea răului în istorie în acel moment pentru creștini, a fost împăratul Nero, care a deslănțuit o sîngeroasă persecuție în anul 64. Cifra 666 poate fi identificată în suma literelor ebraice a cuvintelor «Cezar Nero» (F. Farrar, Primele zile ale creștinismului, vol. I, 1889). Fiara reprezintă adversarul Bisericii, împărăția care în numele lui Nero s-a răscolit împotriva lui Hristos: «și i s-a dat să facă război cu sfinții și să-i biruiască...» (cap. XIII, 7). Cele zece coarne ale fiarei înseamnă 10 regiuni ale împărăției. În fața Romei păgîne tremurau milioane de oameni. Capitolul se ridică mîndru, reprezentanții administrației romane stăpîneau provinciile, iar regimul imperial introduce prin împăratul August, cultul imperial, ca o încoronare a idolatriei: «...s-au închinat fiarei, zicînd: Cine este asemenea fiarei și cine se poate lupta cu ea!» (cap. XIII, 4). Victoria fiarei e efemeră, asupra împărăției peste care domnește, cei șapte îngeri aduc cele șapte cupe ale mîniei lui Dumnezeu (cap. XV—XVI), prevestind nimicirea «Babilonului», (simbolul mîndriei și al desfrînării). *Mielul*, Hristos biruiește «pentru că este Domnul domnilor și Împăratul împăraților și vor birui și cei împreună cu ei, — chemați și aleși credincioși» (cap. XVII, 14). Drama istoriei se încheie cu triumful Binelui și Adevărului: «Și am văzut un cer nou și un pămînt nou...» (cap. XXI, 1). Ce este în fond Apocalipsul? Imaginea simbolică a viitorului destin al Bisericii și al lumii. Sensul cel mai prețios al său constă în anunțarea triumfului definitiv al Binelui în lume. Comparînd spiritul Evangheliei lui Ioan cu cel al Apocalipsului, s-ar părea că rezultă că cele două opere au fost scrise de doi

oameni diferiți, de aceea unii părinți bisericești au ezitat în această problemă. Între epocă în care a scris Evanghelia a patra și Apocalipsul, în viața Sfântului Apostol Ioan au avut loc evenimente și zguduiri puternice ca și pe planul istoriei, datorită frământărilor ce au urmat distrugerii Ierusalimului. După mîhnire, nedumeriri, lacrimi, restriște, a venit o împăcare supremă, o nouă înțelegere luminoasă a căilor Domnului. Ultimii săi ani îi consacră unirii Bisericilor din Asia și îndrumării lor spirituale. Apostolul Ioan e inițiatorul unei organizări mai centralizate a Bisericii. Aceasta nu a însemnat o trădare și o îndepărtare de creștinismul primar, autentic (Harnack), ci a constituit o necesitate istorică. «În această direcție, scrie Patriarhul Serghie, se dezvoltă istoric și organizarea exterioară a Bisericii. Primele nucleie, mici, nedepinzînd de nimeni, episcopate, ca apoi treptat să se unească în grupe mari, eparhii, mitropolii, pînă la formarea patriarhatelor...» (Patriarhul Serghei și testamentul său spiritual, Moscova, 1947, p. 68). Împotriva eforturilor lui Ioan, de unificare, s-a ridicat Diotref, pe care nu avem motive să-l considerăm eretic, ci numai schismatic. («Am scris ceva bisericii, dar Diotref, care ține să fie cel dintîi între ei, nu ne primește») (Epistola III Ioan, I, 9).

Bătrînul înțelept, care a trecut prin atîtea furtuni, s-a transformat din «fiul trăznelului», în părintele blind, a cărui inimă era plină de iubire pentru toți oamenii. «Cel ce nu iubește n-a cunoscut pe Dumnezeu, căci *Dumnezeu este iubirea*» (Epistola I Ioan, IV, 8). Lumea e plină de ispite, însă credința biruie lumea, creștinul se întărește prin cunoașterea adevărului și a iubirii către Iisus Hristos: «Acesta este adevăratul Dumnezeu și viața eternă» (Ep. I Ioan, V, 20). Ca un ecou al luptei din trecut cu ereticii, sună cuvintele înțelepte, de avertizare: «Iubiților, nu dați crezare oricărui duh» (I Ioan IV, 1). «Feriți-vă de idoli» (I Ioan V, 21). O întîmplare din această perioadă din viața Apostolului, păstrată de Clement Alexandrinul (Eusebiu, Istoria Bisericii, III, 23)¹ ilustrează responsabilitatea gravă a ierarhiei bisericești și conștiința vocației apostolice precești. Vizitînd o dată Smirna, printre cei care ascultau predica, Sfîntul Ioan remarcă un tînar, cu mult zel evanghelic. Apostolul Ioan roagă pe episcopul Smirnei să boteze tînarul și să se ngrijească de educarea lui. Între timp tînarul cade sub influența unor cercuri, ce practicau o viață imorală, ajungînd pînă la hoție și jaf. Revenind în Smirna, Apostolul Ioan profețează ierarhului cu amărăciune că nu a păzit sufletul, ce i-a fost încredințat. Cînd însă Apostolul Ioan a cunoscut locul unde s-a ascuns nefelleritul tînar, a plecat, însoțit, imediat de călăuză, după el, în munți. Pe drum a fost prins de postul de pază al bandei de jefuitori și la rugămintea lui, a fost dus la șeful lor. Tînarul a recunoscut imediat pe Apostolul Ioan și cuprins de rușine, a început să fugă. Uitînd de bătrînețea lui, Apostolul s-a luat după el, strigînd: «Ai milă de mine, copilul meu! *Eu voi răspunde pentru tine în fața lui Hristos... pentru sufletul tău voi da pe al meu*». Tînarul a aruncat arma și a început să plîngă. Căindu-se amar, își ascundea mîna cu care a săvîrșit atîtea crime și implora pe Apostol să-l boteze a doua oară. Într-adevăr încă un suflet a fost salvat pentru împărăția Cerului.

Față de Evangheliile sinoptice, Evanghelia Sfîntului Ioan a apărut ca ceva nou. Mulți exegeți protestanți tăgăduiesc că autorul a fost Ioan, atribuind cea de-a patra Evanghelia unui necunoscut elino-gnostic. Limba Evangheliei ioanice are însă o expresivitate lingvistică asemănătoare scrierilor eseniene de la Qumram. Expresiile des întîlnite «Cuvîntul Domnului», «lumină», «izvorul apei vii» etc. sînt caracteristice numai Evangheliei a patra și Apocalipsului. Cel mai vechi manuscris al Evangheliei a patra, găsit în Egipt, se referă la anul 120, deci scrierea sa trebuie considerată ca fiind făcută la sfîrșitul secolului I sau începutul celui de-al doilea, fapt confirmat de Sf. Irineu, care arată că Apostolul Ioan a trăit pînă la întronarea lui Traian. Se mai afirmă că învățătura despre Logos, ogîndită în Evanghelia ioanică nu poate fi a lui Ioan, însă se uită că învățătura despre Logos în acea perioadă putea fi alți grecească, cît și iudaică. Sincretismul religios elenist asimilînd diferite filoaane de cultură, a format o nouă noțiune despre Logos, care nu mai era identică cu aceea a lui Heraclit. La Filo din Alexandria, învățătura despre Logos capătă o astfel de formă, încît să poată corespunde explicării ideilor Fiului dumnezeiesc în lumea elenistă (S. Trușețkoî, «Învățătura despre

1. Vezi Eusebiu, episcop de Cesareea, Istoria bisericească și viața lui Constantin cel Mare traduse în romîneste de Iosif Gheorghilan. București, Tipografia „Cărilor bisericești”, 1896, p. 79—81.

Logos», Moscova, 1906). Apostolul Ioan putea să cunoască termenul «Logos», încă de la esenienii, de care Filo a fost apropiat. În Efes, patria lui Heraclit, desigur că în vremea Sfântului Ioan existau susținători ai concepției eleniste asupra «Logosului». Folosind acest termen, Evanghelistul Ioan îi dă o nouă și superioară semnificație, îmbogățind și adâncindu-i sensul. Îmbătrinit și slăbit peste măsură el era adus de alții la biserică, unde nu înceta să spună: «Iubiți-vă unii pe alții», arătând că esența noii învățăături creștine e iubirea. În tradiția iconografiei, Apostolul Ioan e înfățișat prin simbolul vulturului. Într-adevăr, mintea «fiului tunetului», asemeni acestei pasări, stăpînă a tainelor albastre, s-a înălțat pînă la înțelegerea tainelor istoriei și finalității ei.

2. Despre Rusia kieviană. V. V. Mavrodin, *Istoriografia sovietică despre orînduirea social-economică din Rusia kieviană*, în *Probleme de istorie*, București, 1962, nr. 3, p. 179—220.

Făcînd bilanțul studierii orînduirii sociale a Rusiei vechi din secolele IX—XII, de către cercetătorii sovietici, în legătură cu istoria începuturilor poporului și statului rus, V. V. Mavrodin trece în revistă studiile referitoare la această problemă, înainte și după Marea Revoluție. Lucrările lui B. D. Grekov, începînd să apară încă din anul 1933, au consolidat concluziile cu privire la teoria caracterului feudal al Rusiei kieviene, afirmînd că «Vechea Rusie a cunoscut sclavia, însă nu a fost niciodată o societate sclavagistă, «antică». Pe baza izvoarelor materiale sînt cercetate relațiile sociale și dezvoltarea lor la slavii răsăriteni și geneza feudalismului în Vechea Rusie. Lucrările lui B. D. Grekov asupra Rusiei kieviene acordă o mare atenție intensificării rolului politic al orașelor. Majoritatea cercetătorilor au ajuns la punctul de vedere că în secolul al XI-lea se observă un mare progres în dezvoltarea relațiilor feudale în Vechea Rusie, iar întreaga perioadă din secolele IX și XII, e aceea a genezei feudalismului, iar statul kievian e un stat feudal timpuriu. După lucrările lui S. V. Iușkov, Rilakov, N. N. Voronin, M. I. Artamov, academicianul M. N. Tihomirov consacră studii importante orașului vechi rus, prezentîndu-l ca un centru meșteșugăresc și comercial, politic și cultural. «Teoria normanistă» a originii statului vechi rus e infirmată astăzi, dovedindu-se că întemeierea statului vechi rus nu a fost rezultatul activității unor străini, ci rezultatul proceselor interne, ce au determinat geneza societății feudale și totodată a statului feudal. De asemenea sînt negate prezența normanzilor pe teritoriul Vechii Rusii și legăturile ei cu peninsula Scandinavă.

Arheografia sovietică s-a îmbogățit cu o serie de ediții ale «*Pravilei Ruse*», cel mai vechi cod de legi rusec, care oglindește relațiile sociale din perioada kieviană.

Formațiunea sclavagistă și feudală fiind apropiate una de alta, dominația unei forme sau a alteia în ceea ce privește relațiile sociale ne apare ca determinată de condițiile istorice concrete de viață, a țării sau poporului respectiv. În vreme ce la slavii de răsărit se destrăma intens orînduirea comunei primitive (secolele VIII—IX), societatea sclavagistă era o etapă deja depășită în țările din Europa occidentală și de sud, din Transcauzia și din Asia centrală. Unii cercetători susțin că *triburile slave de răsărit* nu au cunoscut formațiunea sclavagistă, trecînd direct de la relațiile comunei primitive la feudalism, marcînd în acest fenomen întrepătrunderea *elementelor bizantine* cu cele slave. Alții consideră drept cauză a acestui fenomen consolidarea obștei satești, de la care drumul a dus drept nu spre latifundia romană, ci spre ocina veche rusă, iar o altă categorie de cercetători îmbiuă ambii factori de mai sus. Tendința de a fixa începutul genezei feudalismului într-o perioadă cu mult premergătoare întemeierii statului kievian, întîmpină serioase obiecții. (Cultura Cerneahovo, a cîmpurilor de morminte, ca aparținînd slavilor nu a fost sprijinită de o serie de arheologi). Problema «verv»-ului e de asemenea discutabilă, deoarece în «*Pravila Rusă*», e considerată uneori obște satească, iar alteori obște familială. Ele figurează în cel mai vechi cod de legi, rusec, în «*Pravila*» lui Iaroslav, sub același nume ca în legile dalmatine, ca și în izvoarele istorice poloneze și cehi. În ceea ce privește «smerezii», ca o categorie specială a oamenilor de la sate, care depindeau de cnez, apariția acestui termen în vechile izvoare, e determinată de trecerea pămînturilor obștei în stăpînirea statului, ei fiind un fel de țărani-birnici, apropiați de situația *holopilor*, aflați în stare de independență față de cnezul, stăpînul ocinei. «*Smerd*» era numit membrul liber al obștei, agricultor, obligat să plătească dare cnezului și să

execute unele prestații. Cuvîntul «smerd» devine treptat analogia termenului de mai târziu, «krestianin». În secolul al XVIII-lea, termenul de «krestianin», include cele mai diferite categorii ale țărănilor, aparținînd moșierilor (ca șerbi), aparținînd țarului sau mînăstirilor.

Studiul gramotelor scrise pe coajă de mesteacăn din Novgorod determină pe unii cercetători să concludă că țărăni din Novgorod nu erau aserviți pe deplin, nici pe timpul Rusiei kieviene și nici mai târziu. O valoare deosebită — ca gen de izvoare, o are lucrarea lui *Abu Hamid al Garnati*, în care povestește, ca un observator subtil și călător, de la jumătatea secolului al XII-lea, despre existența *banilor-blănuri*, în Vechea Rusie (sistemul «blăni de jder», servind ca bani). Lucrările recente ale arheologilor dau posibilitate astăzi istoricilor să precizeze nivelul și caracterul agriculturii în Vechea Rusie, să se semnaleze rămășițele materiale ale proprietății feudale, să se definească ce erau așa numitele «grade»-cetăți, felul meșteșugurilor, specificul triburilor slave de răsărit și uniunile triburilor.

3. Un pictor bisericesc italian, *Cima da Conegliano*.

În săptămînalul francez «Les Lettres françaises», Paris, 3 oct. 1962, P. Descargues, sub titlul: «Opera lui *Cima da Conegliano* a așteptat cinci secole pînă la prima sa expoziție, prezintă pictura profund religioasă a lui Cima da Conegliano. Secolele al XV-lea și al XVI-lea oferă cercetătorilor posibilitatea de a urmări trecerea de la *pictura de compoziție bisericească* la pictura umanistă, cînd schimburile între mari orașe se intensifică și cînd Veneția nu mai ignoră Bruges-ul, nici Nüremberg-ul. Anul trecut, ne-a oferit confirmarea acestui adevăr, cînd la Veneția s-a organizat retrospectiva *Crivelli*, la Mantua, expoziția lui Mantegna, iar în acest an la Treviso, (lîngă Veneția), expoziția lui *Cima da Conegliano*. Maestrul s-a născut în 1460 și a primit o accentuată influență de la Giovanni Bellini (1400—1470). Cima e din aceeași generație cu Crivelli, Carpaccio, Giorgione (1478—1511). Giorgione va fi avangarda, iar Carpaccio, Crivelli și Cima, vor încerca să introducă noi elemente, totuși în cadrul regulilor tradiționale de pictură. Giorgione deschide o lume nouă, o lume de o extremă suavitate, în care lumina devine o realitate sensibilă și încețoază de a fi numai ceea ce ne îngăduie să distingem un volum. Pictorii care se nasc în această epocă de Renaștere pictează în spiritul tradițional, *iconostase* și *tablouri de altar*, în care sfinții și persoanele evlavioase apar pe un fond de aur. Cima merge pe această linie. Descifrezi în pictura sa influența flamandă (Van der Weyden a venit în Italia, Metsys și Van der Goes, sînt aproape contemporani lui Cima) îndeosebi în «Coborîrea de pe Cruce», din Muzeul din Modèna, unde chipul îndurerat al Madonei pare că face parte dintr-o compoziție de Van der Goes. Un sentiment specific picturii lui Giorgione, compoziției și spațiului, întîlnești în «*Fecioara între Sf. Mihai și Andrei*» din muzeul din Parma, iar o adevărată pasiune pentru perspectivă, descoperi în «*Buna Vestire*», din muzeul Ermitaj din Leningrad. În muzeul din Strassburg se află de asemeni o pictură de sfinți, asemănătoare «Apostolilor» de Dürer. În acest din urmă caz nu mai poate fi vorba de nici o influență verosimilă. Dacă doi pictori ajung la același rezultat (un italian și un german), aceasta se datorează faptului că ei reacționează în același chip în fața unor subiecte, cu care se operează în pictură. Subliniem linia melodică a peisajului. Dacă geniul lui Dürer e de nediscutat, unii însă văd în Cima un imitator, ceea ce e o eroare. Moderația și atașamentul său față de formele vechi, nu l-au împiedicat să aibă îndrăzneală, care să surprindă cele mai revoluționare tendințe ale pictorilor epocii. Se distinge în «stilul» lui Cima o extremă finețe, o calitate personală constantă, o perfecțiune care sugerează spectatorului o spiritualizare a realității. Care a fost viața lui? Rămîne în Veneția unde lucrează pentru *biserici*, pentru *mînăstiri*, pictînd la Bolonia, Modena, Parma etc. Se știe că a făcut o călătorie în Emilia, în 1516, părășește Veneția pentru a se retrage la Conegliano, unde moare în 1517 sau 1518. Elementele biografice sînt puține, totuși puțini pictori sînt în categoria lui, care să li semnat atît de frecvent operele lor: «*Jean Baptista da Conegliano fecit*», se poate citi pe un pergament, în vederea unui tablou «Buna Vestire» din Ermitaj (și data de asemenea lizibilă: 1495). Expoziția din Treviso, organizată de Luigi Menegazzi, care a alcătuit pentru aceasta un prețios catalog ilustrat, prezintă 89 de opere. Muzeele din Louvre, muzeul din Copenhaga, Edinburgh, Dresda, Memphis etc., n-au putut trimite tablourile originale ce le posedă, nefiînd

cu puțință transportul lor, înlocuindu-se prin copii. Cu toate aceste lipsuri totuși s-a putut stabili un bilanț al unei opere, iar expoziția s-a remarcat prin valoarea ei istorică și incontestabila ei frumusețe. Au trebuit să treacă cinci secole pentru ca să se redescopere acest maestru, aceasta oare nu e un triumf? Sint reproduse: Pala de Sf. Maria dei Carmini (Veneția, detaliu, 18,5 cm.×13,5 cm.), Predica Sf. Ioan Botezătorul, detaliu din poliptic, (18,5 cm.×7 cm.).

4. *Tipărituri românești în limba slavonă în Biblioteca Națională din Sofia.*

În «Romanoslavica», VI, Filologie, București, 1962, Maria Rădulescu, *Tipărituri românești în limba slavonă, în Biblioteca Națională din Sofia*, p. 261—265, scrie că cea mai bogată colecție de manuscrise și tipărituri vechi din Bulgaria, se găsește în Biblioteca Națională «Vasil Kolarov» din Sofia. Profesorul B. Tonev a întocmit un catalog al acestui fond de manuscrise și tipărituri, vol. I, Sofia, 1910, vol. II, Sofia, 1923. Față de conținutul acestor două volume, biblioteca și-a sporit fondul cu peste 800 de exemplare. Maria Rădulescu prezintă câteva cărți vechi slave, de mare însemnătate, tipărite în centrele noastre tipografice.

1. *Evangheliar*, 1579. Cartea figurează sub cota R. T. 579.12, în B. Tonev, avînd începutul și sfîrșitul lipsă. B. Tonev prezintă *Evangheliarul* ca tipărit la Alba Iulia, la 1579, de diacul Lorinț și e identic cu alte două exemplare din posesia bibliotecii, de la cotele 468 și 469. *Evangheliarul* R. T. 579.12, are 197 foi, nepăginate, numerotate ulterior cu creion roșu, iar foile sînt grupate în coli de cite opt foi, fiind tipărit cu roșu și cu negru, cu 23—24 de rînduri. Inițialele sînt asemănătoare celor din *Liturgiile* slavonesc din 1508 și *Evangheliarul* de la 1512 (Vezi în I. Bianu și N. Hodoș, *Bibliografia romînească veche*, vol. I, p. 7, 8, 10, 20). Un ornament frontispiciu similar celui reprodus în «Bibliografia romînească veche», vol. I, p. 33, însă fără inscripția din jurul crucii, se găsește la începutul fiecărei Evanghelii. Caracteristicile tipografice ale acestui exemplar coincid cu cele ale *Evangheliarului* slavonesc din 1579, tipărit de Coresi și Mănăilă (I. Bianu și N. Hodoș, «Bibliografia romînească veche», vol. I, p. 73—75) și nu este așa cum a crezut profesorul B. Tonev, un exemplar al *Evangheliarului* slavonesc tipărit în același an la Alba Iulia de diacul Lorinț.

2. *Psaltire cu Sinaxar, 1638—1641*. Exemplarul înregistrat sub cota R. T. — 641.1, e o *Psaltire*, tipărită în 1638 de Ștefan din Ohrida, împreună cu un *Sinaxar*, a cărui tipărire, de către Silvestru monahul, s-a terminat în 1641, la Govora, bine păstrat în întregime și avînd 363 foi. Lipsesc din cuprins foile 354 și 359. Textul e tipărit cu negru, afară de citeva pagini, unde apare și roșu. Unul din cele citeva tipuri de chenare, este identic cu jumătatea de sus a chenarului, ce apare la predoslovie *Molitvenicului* slavonesc (1635), tipărit la Cîmpulung, iar altul e identic cu jumătatea de jos a aceluiași chenar din *Molitvenicul* slavonesc (vezi reproducerea chenarului din *Molitvenicul* slavonesc la G. Stempel, «Sprijinul acordat de Rusia tiparului romînesc în secolul al XVIII-lea», în «Studii de cercetări de bibliologie», vol. I, București, 1955, p. 20). Unele din inițiale sînt simple, altele ornate, deseori aparînd o inițială de tipul primei inițiale de pe pagina din *Evanghelia* învățătoare de la Govora din 1642 (vezi «Bibliografia romînească veche», vol. I, p. 124). I. Bianu și N. Hodoș în lucrarea de mai înainte menționează în vol. I, p. 106, cota 37, o *Psaltire* slavonească împreună cu un *Sinaxar*, tipărit la Govora în 1638—1641. Textele reproduse nu corespund însă în totul cu cele din exemplarul de la Sofia. În *Adaose și însemnări* din «Bibliografia romînească veche», vol. I, p. 532, se revine asupra *Psaltirii* de la 1638—1641, și se reproduce titlul complet și prefața *Psaltirii*, cit și însemnarea de la sfîrșitul *Sinaxarului*. Acest text al *Sinaxarului* e identic cu cel din exemplarul din Sofia. Exemplarului din colecția Bibliotecii Academiei, îi lipsesc foile între 181—239 și nu posedă însemnarea de la sfîrșitul *Psaltirii*.

3. *Antologhion* slavonesc, 1643, Cîmpulung. Cartea descriă în B. Tonev, sub cota R. T. XVII.9. Ea conține o precuvîntare a lui Melchisedec din Peloponez și un cuvînt către cititor, semnat de Udriște Năsturel. Exemplarul se prezintă bine păstrat, lipsindu-i

execute unele prestații. Cuvîntul «smerd» devine treptat analogia termenului de mai târziu, «krestianin». În secolul al XVIII-lea, termenul de «krestianin», include cele mai diferite categorii ale țărănilor, aparținînd moșierilor (ca șerbi), aparținînd țarului sau mînăstirilor.

Studiul gramotelor scrise pe coajă de mesteacăn din Novgorod determină pe unii cercetători să concludă că țărăni din Novgorod nu erau aserviți pe deplin, nici pe timpul Rusiei kieviene și nici mai târziu. O valoare deosebită — ca gen de izvoare, o are lucrarea lui *Abu Hamid al Garnati*, în care povestește, ca un observator subtil și călător, de la jumătatea secolului al XII-lea, despre existența *banilor-blănuri*, în Vechea Rusie (sistemul «blăni de jder», servind ca bani). Lucrările recente ale arheologilor dau posibilitate astăzi istoricilor să precizeze nivelul și caracterul agriculturii în Vechea Rusie, să se semnaleze rămășițele materiale ale proprietății feudale, să se definească ce erau așa numitele «grade»-cetăți, felul meșteșugurilor, specificul triburilor slave de răsărit și uniunile triburilor.

3. Un pictor bisericesc italian, *Cima da Conegliano*.

În săptămînalul francez «Les Lettres françaises», Paris, 3 oct. 1962, P. Descargues, sub titlul: «Opera lui *Cima da Conegliano* a așteptat cinci secole pînă la prima sa expoziție, prezintă pictura profund religioasă a lui Cima da Conegliano. Secolele al XV-lea și al XVI-lea oferă cercetătorilor posibilitatea de a urmări trecerea de la *pictura de compoziție bisericească* la pictura umanistă, cînd schimburile între mari orașe se intensifică și cînd Veneția nu mai ignoră Bruges-ul, nici Nüremberg-ul. Anul trecut, ne-a oferit confirmarea acestui adevăr, cînd la Veneția s-a organizat retrospectiva *Crivelli*, la Mantua, expoziția lui Mantegna, iar în acest an la Treviso, (lîngă Veneția), expoziția lui *Cima da Conegliano*. Maestrul s-a născut în 1460 și a primit o accentuată influență de la Giovanni Bellini (1400—1470). Cima e din aceeași generație cu Crivelli, Carpaccio, Giorgione (1478—1511). Giorgione va fi avangarda, iar Carpaccio, Crivelli și Cima, vor încerca să introducă noi elemente, totuși în cadrul regulilor tradiționale de pictură. Giorgione deschide o lume nouă, o lume de o extremă suavitate, în care lumina devine o realitate sensibilă și încețoază de a fi numai ceea ce ne îngăduie să distingem un volum. Pictorii care se nasc în această epocă de Renaștere pictează în spiritul tradițional, *iconostase* și *tablouri de altar*, în care sfinții și persoanele evlavioase apar pe un fond de aur. Cima merge pe această linie. Descifrezi în pictura sa influența flamandă (Van der Weyden a venit în Italia, Metsys și Van der Goes, sînt aproape contemporani lui Cima) îndeosebi în «Coborîrea de pe Cruce», din Muzeul din Modèna, unde chipul îndurerat al Madonei pare că face parte dintr-o compoziție de Van der Goes. Un sentiment specific picturii lui Giorgione, compoziției și spațiului, îl simți în «*Fecioara între Sf. Mihai și Andrei*» din muzeul din Parma, iar o adevărată pasiune pentru perspectivă, descoperi în «*Buna Vestire*», din muzeul Ermitaj din Leningrad. În muzeul din Strassburg se află de asemeni o pictură de sfinți, asemănătoare «Apostolilor» de Dürer. În acest din urmă caz nu mai poate fi vorba de nici o influență verosimilă. Dacă doi pictori ajung la același rezultat (un italian și un german), aceasta se datorează faptului că ei reacționează în același chip în fața unor subiecte, cu care se operează în pictură. Subliniem linia melodică a peisajului. Dacă geniul lui Dürer e de nediscutat, unii însă văd în Cima un imitator, ceea ce e o eroare. Moderația și atașamentul său față de formele vechi, nu l-au împiedicat să aibă îndrăzneală, care să surprindă cele mai revoluționare tendințe ale pictorilor epocii. Se distinge în «stilul» lui Cima o extremă finețe, o calitate personală constantă, o perfecțiune care sugerează spectatorului o spiritualizare a realității. Care a fost viața lui? Rămîne în Veneția unde lucrează pentru *biserici*, pentru *mînăstiri*, pictînd la Bolonia, Modena, Parma etc. Se știe că a făcut o călătorie în Emilia, în 1516, părășește Veneția pentru a se retrage la Conegliano, unde moare în 1517 sau 1518. Elementele biografice sînt puține, totuși puțini pictori sînt în categoria lui, care să li semnat atît de frecvent operele lor: «*Jean Baptista da Conegliano fecit*», se poate citi pe un pergament, în vederea unui tablou «Buna Vestire» din Ermitaj (și data de asemenea lizibilă: 1495). Expoziția din Treviso, organizată de Luigi Menegazzi, care a alcătuit pentru aceasta un prețios catalog ilustrat, prezintă 89 de opere. Muzele din Louvre, muzeul din Copenhaga, Edinburgh, Dresda, Memphis etc., n-au putut trimite tablourile originale ce le posedă, nefiind

cu puțință transportul lor, înlocuindu-se prin copii. Cu toate aceste lipsuri totuși s-a putut stabili un bilanț al unei opere, iar expoziția s-a remarcat prin valoarea ei istorică și incontestabila ei frumusețe. Au trebuit să treacă cinci secole pentru ca să se redescopere acest maestru, aceasta oare nu e un triumf? Sint reproduse: Pala de Sf. Maria dei Carmini (Veneția, detaliu, 18,5 cm.×13,5 cm.), Predica Sf. Ioan Botezătorul, detaliu din poliptic, (18,5 cm.×7 cm.).

4. *Tipărituri românești în limba slavonă în Biblioteca Națională din Sofia.*

În «Romanoslavica», VI, Filologie, București, 1962, Maria Rădulescu, *Tipărituri românești în limba slavonă, în Biblioteca Națională din Sofia*, p. 261—265, scrie că cea mai bogată colecție de manuscrise și tipărituri vechi din Bulgaria, se găsește în Biblioteca Națională «Vasil Kolarov» din Sofia. Profesorul B. Tonev a întocmit un catalog al acestui fond de manuscrise și tipărituri, vol. I, Sofia, 1910, vol. II, Sofia, 1923. Față de conținutul acestor două volume, biblioteca și-a sporit fondul cu peste 800 de exemplare. Maria Rădulescu prezintă câteva cărți vechi slave, de mare însemnătate, tipărite în centrele noastre tipografice.

1. *Evangheliar*, 1579. Cartea figurează sub cota R. T. 579.12, în B. Tonev, având începutul și sfârșitul lipsă. B. Tonev prezintă Evangheliarul ca tipărit la Alba Iulia, la 1579, de diacul Lorinț și e identic cu alte două exemplare din posesia bibliotecii, de la cotele 468 și 469. Evangheliarul R. T. 579.12, are 197 foi, nepăginate, numerotate ulterior cu creion roșu, iar foile sînt grupate în coli de cite opt foi, fiind tipărit cu roșu și cu negru, cu 23—24 de rânduri. Inițialele sînt asemănătoare celor din *Liturgiile* slavonesc din 1508 și *Evangheliarul* de la 1512 (Vezi în I. Bianu și N. Hodoș, *Bibliografia românească veche*, vol. I, p. 7, 8, 10, 20). Un ornament frontispiciu similar celui reprodus în «Bibliografia românească veche», vol. I, p. 33, însă fără inscripția din jurul crucii, se găsește la începutul fiecărei Evanghelii. Caracteristicile tipografice ale acestui exemplar coincid cu cele ale Evangheliarului slavonesc din 1579, tipărit de Coresi și Mănăilă (I. Bianu și N. Hodoș, «Bibliografia românească veche», vol. I, p. 73—75) și nu este așa cum a crezut profesorul B. Tonev, un exemplar al Evangheliarului slavonesc tipărit în același an la Alba Iulia de diacul Lorinț.

2. *Psaltire cu Sinaxar*, 1638—1641. Exemplarul înregistrat sub cota R. T. — 641.1, e o *Psaltire*, tipărită în 1638 de Ștefan din Ohrida, împreună cu un *Sinaxar*, a cărui tipărire, de către Silvestru monahul, s-a terminat în 1641, la Govora, bine păstrat în întregime și avînd 363 foi. Lipsesc din cuprins foile 354 și 359. Textul e tipărit cu negru, afară de citeva pagini, unde apare și roșu. Unul din cele citeva tipuri de chenare, este identic cu jumătatea de sus a chenarului, ce apare la predoslovnia *Molitvenicului* slavonesc (1635), tipărit la Cîmpulung, iar altul e identic cu jumătatea de jos a aceluiași chenar din *Molitvenicul* slavonesc (vezi reproducerea chenarului din *Molitvenicul* slavonesc la G. Stempel, «Sprijinul acordat de Rusia tiparului românesc în secolul al XVIII-lea», în «Studii de cercetări de bibliologie», vol. I, București, 1955, p. 20). Unele din inițiale sînt simple, altele ornate, deseori aparînd o inițială de tipul primei inițiale de pe pagina din Evanghelia învățătoare de la Govora din 1642 (vezi «Bibliografia românească veche», vol. I, p. 124). I. Bianu și N. Hodoș în lucrarea de mai înainte menționează în vol. I, p. 106, cota 37, o *Psaltire* slavonească împreună cu un *Sinaxar*, tipărit la Govora în 1638—1641. Textele reproduse nu corespund însă în totul cu cele din exemplarul de la Sofia. În *Adaose și însemnări* din «Bibliografia românească veche», vol. I, p. 532, se revine asupra *Psaltirii* de la 1638—1641, și se reproduce titlul complet și prefața *Psaltirii*, cit și însemnarea de la sfîrșitul *Sinaxarului*. Acest text al *Sinaxarului* e identic cu cel din exemplarul din Sofia. Exemplarului din colecția Bibliotecii Academiei, îi lipsesc foile între 181—239 și nu posedă însemnarea de la sfîrșitul *Psaltirii*.

3. *Antologhion* slavonesc, 1643, Cîmpulung. Cartea descriă în B. Tonev, sub cota R. T. XVII.9. Ea conține o precuvîntare a lui Melchisedec din Peloponez și un cuvînt către cititor, semnat de Udriște Năsturel. Exemplarul se prezintă bine păstrat, lipsindu-i

doar primele trei foi și câteva din ultimele. Are 499 foi. «Bibliografia românească veche», vol. I, p. 136, semnaleză exemplarele de la București, Leningrad și Moscova.

4. *Minciule* pe luna iunie și iulie, semnate în B. Ţonev. Ele fac parte din cele 12 volume tipărite de episcopul Mitrofan, în 1698 (vezi I. Bianu și N. Hodoș, «Bibliografia românească veche», vol. I, p. 365—369). Legate în piele, ele se află în stare bună.

5. *Ceaslov cu Sinaxar*. 185 + 105 foi. Prima parte cuprinde un Ceaslov și un Sinaxar. A doua parte: Canonul Floriilor, Catavasiile, Podobiile, Troparele. Textul e tipărit în negru, avînd chenare ca în Psaltirea din 1638, totuși nefiind identice, iar inițialele mici, încadrate în dreptunghiuri cu ornamentație florală sumară. Textul e în limba slavă iar tipicul e în limba romînă. Textul Catavasiilor e în limba greacă, cu litere chirilice. Maria Rădulescu opinează că Ceaslovul ar fi un exemplar din cel tipărit în București (1731). (Vezi «Bibliografia românească veche», vol. II, p. 41).

6. *Psaltire slavonească, sec. al XIX-lea*. Nemenționată în catalogul B. Ţonev, e lipsită de început și sfîrșit. E paginată în litere chirilice și tipărită în negru și roșu, cu inițiale roșii în patrulete ornate și are numeroase gravuri, cu inscripții în limba romînă, semnate de ieromonahul Costantie sau monahul Ghervasie. Volumul e în 8⁶ 23×19 cm., cu 322 pagini. «Bibliografia românească veche» nu menționează o astfel de Psaltire, totuși inscripțiile romînești de pe gravuri indică o tiparniță romînească. În-titlul numele monahului Ghervasie, ca gravor, în «Adunare a cuvîntelor pentru ascultare» și «Viața starețului Paisie» (1817) și o Psaltire (1817). Probabil că Psaltirea în slavă de la Sofia, a fost tipărită ulterior acestei date, pentru uzul bulgarilor, folosindu-se gravurile monahului Ghervasie și ale lui Costantie. Caracteristicile tipografice îndreptătesc să se afirme că e vorba de o tipăritură din secolul al XIX-lea, și nu din secolul al XVIII-lea, cum e prezentată în fișa bibliotecii.

7. *Evangheliar slavonesc*, 1583 ? Catalogul lui B. Ţonev, vol. I, p. 479 (vezi cotele 468 și 469) descrie două exemplare din Evangheliarul de la 1579, tipărit la Alba Iulia, de Lorinț. Sub cota 470 din același catalog, se menționează un alt Evangheliar, descris de B. Ţonev ca «foarte asemănător celor două precedente și după ornamentație tipăritură brașoveană». Evangheliarul 470 are 196 foi, numerotate ulterior cu creionul și tipărit cu negru și roșu, cu 24 de rînduri pe pagină. Ornamentul frontispiciu de la începutul Evangheliilor (p. 2, 54v, 89, 144) este identic cu cel din Evanghelia cu învățătură din 1581 a diaconului Coresi. Ornamentul mic floral de la paginile 53, 88, 189v, e diferit de cel din Evangheliarul din 1579, ediția Coresi-Mănăilă, unde găsim numai la Predoslovie și tabla de materii de la Evanghelia lui Ioan, un frontispiciu mic, de tipul celui reproduș în «Bibliografia romînească veche», vol. I, p. 15. Tipul dominant de inițiale din Evangheliarul 470 e cel care există și în Evangheliarul din 1579 Coresi-Mănăilă, caracteristic tipăriturilor Macarie și Coresi. El nu are foile de la început și sfîrșit, neavînd indicații de an sau de loc. Impărțirea pe coli a Evangheliarului 470 corespunde celei din Evangheliarul slavonesc din 1583 (vezi «Bibliografia romînească veche», vol. I, p. 99), totuși nu se găsește în el vinieta, ca frontispiciu ornamentat, pe care I. Bianu și N. Hodoș, pe baza prezentării lui Karataev, o consideră ca fiind asemeni celei din Evangheliarul slavonesc din 1579 (Coresi). În concluzie, e posibil ca acest exemplar să fie o ediție necunoscută, ulterioară Evangheliei cu învățătură, apreciînd acest fapt după frontispiciul cu motivul cornului abundenței.

5. *Tripticul lui Dürer, salvat de două ori.*

Sub acest titlu, W. Wehrtmann în «La vie culturelle en R.D.A.», Berlin, 1961, nr. 1, scrie că în luna mai 1945, soldații sovietici au salvat comorile artistice ale Galeriei din Dresda, ascunse de naziști în niște galerii de mină și cariere de piatră, abandonate. Printre aceste opere de artă se găsea de asemeni Tripticul altarului din Dresda, zugrăvit de Albrecht Dürer (1471—1527). Faptul că a trebuit să stea în locuri umede, i-a pricinuit Tripticului grave deteriorări. În cursul celor 10 ani, în care istoricii de artă și restauratorii sovietici au păstrat cu grijă celebrele colecții ale Galeriei de pictură din Dresda, un mare număr din aceste tablouri a fost salvat de la o degradare iremediabilă, prin lucrări de restaurare extrem de delicate și cerînd un timp îndelungat. Totuși, Tripticul de altar al lui Dürer avea grave deteriorări, iar specialiștii sovietici s-au decis, conduși de un simț profund al responsabilității față

de poporul german și lumea artistică internațională, să ceară și părerea istoricilor de artă și a restauratorilor germani. Tăbliile laterale ale Tripticului suferiseră cel mai mult. Ele prezentau umflături longitudinale în locuri unde pinza de în, originală, se desfăcea de cea de a doua pe care fusese fixată la prima restaurare făcută în 1840. Crăpături, găuri, de asemeni se adăugase la starea aceasta de degradare. Chiar după reîntoarcerea Tripticului în Galeria de pictură din Dresda (1955), au trebuit să mai treacă mulți ani până s-a decis să se înceapă lucrările de restaurare (1960). Direcția Muzeului consultase pe cei mai mari experți din Est și Occident și s-au făcut o serie de experiențe preliminare înainte de a încredința aceste operații lungi și delicate, doamnei *Herta Gross-Anders*, restauratoarea Colecțiilor artistice de stat din Dresda, care, însoțită de Rudi Rehn, au pus la punct un procedeu ingenios de restaurare. Milimetru cu milimetru, eliminând vechile tușe oxidate, s-au putut reda unitatea și frumusețea compoziției, salvându-se cele mai mici trăsături ale pensulei lui Dürer. Datorită marelui talent al doamnei Gross-Anders, Tripticul și-a recăpătat vechea lui strălucire. E prima picură de altar a lui Dürer. Tăbla centrală datează din 1496, când Dürer avea douăzeci și cinci de ani. Cele două tăblițe laterale au fost executate puțin mai târziu, în 1503 sau 1504, pentru biserica din Wittenberg. Cele trei tablouri datează înainte de cea de a doua ședere a lui Dürer în Italia (1505—1507), care a influențat arta maestrului în sensul unei mai mari îmbogățiri a paletii. Tăbla centrală a Tripticului arată influența picturii care se practica în acea epocă în nordul Italiei, mai precis de Montegna Andrea (1431—1506), unul din inițiatorii Renașterii italiene. Elementele lineare predomină în această operă, care se caracterizează printr-o mare măiestrie a desenului. Baza compoziției e alcătuită din Maica Domnului cu Copilul ce doarme pe pernă. Aproximarea perspectivelor și un grup de îngeri dau impresia adâncimii. Ingeri zburînd susțin o coroană deasupra capului Fecioarei Maria și cădelnițează. Unul din ei apără Copilul de muște, în timp ce alții mătură podeaua încăperii și așchilele căzute de la masa de lucru a Sfântului Iosif, care lucrează într-o cameră alăturată. Prin fereastra din fund zărești piața unui oraș din Franconia. Tăblițele laterale, pictate mai târziu decât aceea din mijloc, au un caracter plan, mai pronunțat. Ele reprezintă pe doi sfinți apărători de ciumă și epidemii: Sfântul Antonie și Sfântul Sebastian. Deasupra și la stînga fiecăruia din aceștia, la înălțimea capului, o ceată de îngeri se luptă să alunge diavolii, iar în dreapta o altă ceată de îngeri susțin simbolurile celor doi sfinți reprezentați. Tripticul lui Dürer a fost redat admirației publicului, în noiembrie 1960, în cursul ceremoniei care a marcat cea de a patra sută aniversare a întemeierii Colecțiilor artistice de stat din Dresda. De atunci un numeros public trece prin-naștea acestei capodopere, atras totodată de frumusețea sa cît și de înalta măiestrie a unei lucrări de restaurare, care a salvat pentru omenire, una din cele mai frumoase creații ale lui Dürer. Revista reproduce Tripticul.

6. Soarele ca simbol în creștinism.

În revista *Graphis*, Zürich, 1962, nr. 100, William B. Mc. Donald (Londra), *Cristian Sun Symbols*, p. 132—137, scrie că pentru *Schimbarea la Față*, Evanghelia a găsit cel mai bun mijloc de evocare: comparația cu soarele, deoarece strălucirea și lumina lui sînt semnele Treierii Fiului Omului de la realitatea sa de aici, în dumnezeiasca sa esență. Ceea ce întîlnim aici în cuvintele Sfintei Scripturi, ca și în numeroase miniaturi, vitralii sau sculpturi din evul mediu, are o semnificație din cele mai profunde. În creștinism, soarele nu e numai o metaforă, ci totodată un simbol, adică semnul vizibil al unei realități nevăzute. Simbolul are o triplă origine. Mai întîi, experiența umană generală și arhitectonică a luminei astrelor, în al doilea rînd tradiția mitologică antică greco-orientală și supraviețuirea ei spiritualizată, în neoplatonismul medieval și post-medieval, în sfîrșit textul însuși al Evangheliilor și îndeosebi acela din Apocalipsul Sfîntului Ioan. În primele două cazuri soarele era reprezentat ca un om, încoronat de îngeri și încoronat cu raze, așa cum îl găsim în sculptura romană și pe un baso-relief creștin din Spania, din a doua jumătate a secolului al VII-lea, avînd atribuțiile solare ale divinității. Elementul tipic creștin al simbolismului solar provine de la Sfîntul Ioan. După Sfîntul Luca (XXIII, 45), la moartea Mîntuitorului, soarele s-a întunecat. În crucifixurile romane întîlnim în deosebi soarele și luna, simbolizînd universul în-

tristat, în doliu, la acest eveniment. Totuși izvorul principal al temeii solare creștine se găsește în Apocalips, capitolul al XII-lea — «In cer s-a arătat un semn mare: o femeie învăluită în soare, cu luna sub picioare și cu o cunună de douăsprezece stele pe cap». În termeni astrologici această viziune evocă constelația Soarelui, arătând pe Fecioară deasupra Balarului. Oricare ar putea fi interpretările, e fără îndoială că ne aflăm în prezența esenței însăși a doctrinei creștine, a mântuirii. «Femeia îmbrăcată în soare» a Apocalipsului, e aceea care trebuie să nască pe Mântuitorul, Fecioara Maria în măreția Sa (adică strălucind ca soarele). Maica cu Copilul, înconjurată cu raze, însemnând de asemeni Biserica, după Noul Testament, în lumina adevărului și a harului, iar luna simbolizează Vechiul Testament, Sinagoga. Nimic nu era mai atrăgător care să poată sollicita creatorul de artă, artistul creștin, decît să reprezinte soarele. Fără îndoială, acest fapt la prima vedere te poate deruta. Însă gîndirea medievală primește această tradiție. Biserica golică, înaltă, de piatră și cu vitralii, nu e ea construită în același spirit solar? Imaginea cea mai răspîdită e aceea a «femeii îmbrăcată în soare» a Apocalipsului, răspunzînd «Omului în lună». Adică tradițiile populare se amestecă cu concepțiile teologice, chiar în țările nordice, intervenind o inversare a genurilor, soarele fiind feminin (die Sonne) iar luna de sex bărbătesc (der Mond). Manuscrise împodobite, incunabule, gravuri, asigură permanența temeii solare și servesc de model sculptorilor de catedrale, meșterilor turnători și creatorilor de arte frumoase. Fără a fi în nici un fel în centrul concepției teologice creștine, soarele nu este totuși mai puțin unul din simboalele cele mai semnificative ale creștinismului.

LECTOR

